? നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

# മോഗ്ഗല്ലാനസുത്തപാഠോ

### (൧) പഠമോ കണ്ഡോ (സഞ്ഞാദി)

൧. അആദയോ തിതാലീസ വണ്ണാ.

൨. ദസാ-ദോ സരാ.

൩. ദ്വേദ്വേ സവണ്ണാ.

൪. പുബ്ബോ രസ്സോ.

൫. പരോ ദീഘോ.

൬. കാദയോ ബ്യഞ്ജനാ.

൭. പഞ്ച പഞ്ചകാ വഗ്ഗാ.

൮. ബിന്ദു നിഗ്ഗഹീതം.

൯. ഇയുവണ്ണാ ഝലാ നാമസ്സന്തേ.

൧൦. പിത്ഥിയം.

൧൧. ഘാ.

൧൨. ഗോ സ്യാലപനേ.

(സഞ്ഞാ)

൧൩. വിധിബ്ബിസേസനന്തസ്സ.

൧൪. സത്തമിയം പുബ്ബസ്സ.

൧൫. പഞ്ചമിയം പരസ്സ.

൧൬. ആദിസ്സ .

൧൭. ഛട്ഠിയന്തസ്സ.

൧൮. വാനുബന്ധോ.

൧൯. ടാനുബന്ധാ-നേകവണ്ണാ സബ്ബസ്സ.

൨൦. ങകാനുബന്ധാദ്യന്താ.

൨൧. മാനുബന്ധോ സരാനമന്താ പരോ.

൨൨. വിപ്പടിസേധേ.

൨൩. സങ്കേതോ-നവയവോ-നുബന്ധോ.

൨൪. വണ്ണപരേന സവണ്ണോ-പി.

൨൫. ന്തു വന്തുമന്ത്വാവന്തുതവന്തുസമ്ബന്ധീ.

പരിഭാസാ

൨൬. സരോ ലോപോ സരേ.

൨൭. പരോ ക്വചി.

൨൮. ന ദ്വേ വാ.

൨൯. യുവണ്ണാനമേഓ ലുത്താ.

൩൦. യവാ സരേ.

൩൧. ഏഓനം.

൩൨. ഗോസ്സാവങ.

൩൩. ബ്യഞ്ജനേ ദീഘരസ്സാ.

൩൪. സരമ്ഹാ ദ്വേ.

൩൫. ചതുത്ഥദുതിയേസ്വേസം തതിയപഠമാ.

൩൬. വീ-തിസ്സേ-വേ വോ.

൩൭. ഏഓനമ വണ്ണേ.

൩൮. നിഗ്ഗഹീതം.

൩൯. ലോപോ.

൪൦. പരസരസ്സ.

൪൧. വഗ്ഗേ വഗ്ഗന്തോ.

൪൨. യേവഹിസു ഞോ.

൪൩. യേ സംസ്സ.

൪൪. മയദാ സരേ.

൪൫. വനതരഗാ ചാ-ഗമാ.

൪൬. ഛാ ളോ.

൪൭. തദമിനാദീനി.

൪൮. തവഗ്ഗവരണാനം യേ ചവഗ്ഗബയഞാ.

൪൯. വഗ്ഗലസേഹി തേ.

൫൦. ഹസ്സ വിപല്ലാസോ.

൫൧. വേ വാ.

൫൨. തഥനരാനം ടഠണലാ.

൫൩. സംയോഗാദിലോപോ.

൫൪. വിച്ഛാഭിക്ഖഞ്ഞേസു ദ്വേ.

൫൫. സ്യാദിലോപോ പുബ്ബസ്സേ-കസ്സ.

൫൬. സബ്ബാദീനം വീതിഹാരേ.

൫൭. യാവബോധം സമ്ഭമേ.

൫൮. ബഹുലം.

ഇതി മോഗ്ഗല്ലാനേ ബ്യാകരണേ സഞ്ഞാദികണ്ഡോ പഠമോ.

**(൨) ദുതിയോ കണ്ഡോ (സ്യാദി)**

൧. ദ്വേ ദ്വേകാ-നേകേസു നാമസ്മാ സി യോ, അം യോ, നാ ഹി, സ നം, സ്മാ ഹി, സ നം, സ്മിം സു.

൨. കമ്മേ ദുതിയാ.

൩. കാലദ്ധാനമച്ചന്തസംയോഗേ.

൪. ഗതിബോധാഹാരസദ്ദത്ഥാകമ്മകഭജ്ജാദീനം പയോജ്ജേ.

൫. ഹരാദീനം വാ.

൬. ന ഖാദാദീനം.

൭. വഹിസ്സാ-നിയന്തുകേ (ഗണ).

൮. ഭക്ഖിസ്സാഹിംസായം (ഗണ).

൭. ധ്യാദീഹി യുത്താ.

൮. ലക്ഖണിത്ഥമ്ഭൂതവിച്ഛാസ്വഭിനാ.

൯. പതിപരീഹി ഭാഗേ ച.

൧൦. അനുനാ.

൧൧. സഹത്ഥേ.

൧൨. ഹീനേ.

൧൩. ഉപേന.

൧൪. സത്തമ്യാധിക്യേ.

൧൫. സാമിത്തേ-ധിനാ .

൧൬. കത്തുകരണേസു തതിയാ.

൧൭. സഹത്ഥേന.

൧൮. ലക്ഖണേ.

൧൯. ഹേതുമ്ഹി.

൨൦. പഞ്ചമീണേ വാ.

൨൧. ഗുണേ.

൨൨. ഛട്ഠീ ഹേത്വത്ഥേഹി.

൨൩. സബ്ബാദിതോ സബ്ബാ.

൨൪. ചതുത്ഥീ സമ്പദാനേ.

൨൫. താദത്ഥ്യേ.

൨൬. പഞ്ചമ്യവധിസ്മാ.

൨൭. അപപരീഹി വജ്ജനേ.

൨൮. പടിനിധിപടിദാനേസു പതിനാ.

൨൯. രിതേ ദുതിയാ ച.

൩൦. വിനാ-ഞ്ഞത്ര തതിയാ ച.

൩൧. പുഥനാനാഹി.

**൩൨**. സത്തമ്യാധാരേ.

**൩൩**. നിമിത്തേ.

**൩൪**. യബ്ഭോവോ ഭാവലക്ഖണം.

**൩൫**. ഛട്ഠീ ചാ-നാദരേ.

**൩൬**. യതോ നിദ്ധാരണം.

**൩൭**. പഠമാ-ത്ഥമത്തേ.

**൩൮**. ആമന്തണേ.

**൩൯**. ഛട്ഠീ സമ്ബന്ധേ.

**൪൦**. തുല്യത്ഥേന വാ തതിയാ.

**൪൧**. അതോ യോനം ടാടേ.

**൪൨**. നിനം വാ.

**൪൩**. സ്മാസ്മിന്നം.

**൪൪**. സസ്സാ-യ ചതുത്ഥിയാ.

**൪൫**. ഘപതേ-കസ്മിം നാദീനം യയാ.

**൪൬**. സ്സാ വാ തേ-തി-മാമൂഹി.

**൪൭**. നമ്ഹി നുക ദ്വാദീനം സത്തരസന്നം.

**൪൮**. ബഹുകതിന്നം.

**൪൯**. ണ്ണംണ്ണന്നം തിതോ ഝാ.

**൫൦**. ഉഭിന്നം.

**൫൧**. സുഉ സസ്സ.

**൫൨**. സ്സംസ്സാസ്സായേസ്വിതരേകഞ്ഞേതിമാനമി.

**൫൩**. തായ വാ.

**൫൪**. തേതിമാതോ സസ്സ സ്സായ.

**൫൫**. രത്ത്യാദീഹി ടോ സ്മിനോ.

**൫൬**. സുഹിസു-ഭസ്സോ.

**൭൭**. ല്തുപിതാദീന മാ സിമ്ഹി.

**൭൮**. ഗേ അ ച.

**൭൯**. അയ്യൂനം വാ ദീഘോ.

**൮൦**. ഘ ബ്രഹ്മാദിതേ.

**൮൧**. നാ-മ്മാദീഹി.

**൮൨**. രസ്സോ വാ.

**൮൩**. ഘോ സ്സംസ്സാസ്സായംതിംസു.

**൮൪**. എകവചനയോസ്വഘോനം.

**൮൫**. ഗേ വാ.

**൮൬**. സിസ്മിംനാ-നപുംസകസ്സ.

**൮൭**. ഗോസ്സാഗസിഹിനംസു ഗാവഗവാ.

**൮൮**. സുമ്ഹി വാ.

**൮൯**. ഗവം സേന.

**൯൦**. ഗുന്നം ച നംനാ.

**൯൧**. നാസ്സാ.

**൯൨**. ഗാവുമ്ഹി.

**൯൩**. യം പീതോ.

**൯൪**. നംഝീതോ.

**൯൫**. യോനം നോനേ പുമേ.

**൯൬**. നോ.

**൯൭**. സ്മിംനോ നി.

**൯൮**. അമ്ബ്വാദീഹി .

**൯൯**. കമ്മാദിതോ.

**൧൦൦**. നാസ്സേ-നോ.

**൧൦൧**. ഝലാ സസ്സ നോ.

**൩**. ഇതോ കചി സസ്സ ടാനുബന്ധോ (ഗണ).

**൮൨**. നാ സ്മാസ്സ.

**൮൩**. ലാ യോനം വോ പുമേ.

**൮൪**. ജന്ത്വാദിതോ നോ ച.

**൮൫**. കൂതോ.

**൮൬**. ലോപോ-മുസ്മാ.

**൮൭**. ന നോ സസ്സ.

**൮൮**. യോലോപനിസു ദീഘോ.

**൮൯**. സുനംഹിസു.

**൯൦**. പഞ്ചാദീനം ചുദ്ദസന്നമ.

**൯൧**. യ്വാദോ ന്തുസ്സ.

**൯൨**. ന്തസ്സ ച ട വംസേ.

**൯൩**. യോസു ഝിസ്സ പുമേ.

**൯൪**. വേവോസു ലുസ്സ.

**൯൫**. യോമ്ഹി വാ കചി.

**൯൬**. പുമാ-ലപനേ വേവോ.

**൯൭**. സ്മാഹിസ്മിന്നം മ്ഹാഭിമ്ഹി.

**൯൮**. സുഹിസ്വസ്സേ .

**൯൯**. സബ്ബാദീനം നംമ്ഹി ച.

**൪**. പുബ്ബപരാവരദക്ഖിണുത്തരാധരാനി വവത്ഥായമസഞ്ഞായം (ഗണ).

**൧൦൦**. സംസാനം.

**൧൦൧**. ഘപാ സസ്സ സ്സാ വാ.

**൧൦൨**. സ്മിനോ സ്സം.

**൧൦൩**. യം.

**൧൦൪**. തിംസഭാപരിസായ.

൧൦൫. പദാദീഹി സി.

൧൦൬. നാസ്സ സാ.

൧൦൭. കോധാദീഹി.

൧൦൮. അതേന.

൧൦൯. സിസ്സോ.

൧൧൦. കചേ വാ.

൧൧൧. അം നപുംസകേ.

൧൧൨. യോനം നി.

൧൧൩. ഝലാ വാ.

൧൧൪. ലോപോ.

൧൧൫. ജന്തുഹേതവീഘപേഹി വാ.

൧൧൬. യേ പസ്സിവണ്ണസ്സ.

൧൧൭. ഗസീനം .

൧൧൮. അസങ്ഖ്യേഹി സബ്ബാസം.

൧൧൯. ഏകത്ഥതായം.

൧൨൦. പുബ്ബസ്മാ മാദിതോ.

൧൨൧. നാ-തോ-മപഞ്ചമിയാ.

൧൨൨. വാ തതിയാസത്തമീനം.

൧൨൩. രാജസ്സി നാമ്ഹി.

൧൨൪ സുനംഹിസ്സൂ.

൧൨൫. ഇമസ്സാനിത്ഥിയം ടേ.

൧൨൬. നാമ്ഹ-നിമി.

൧൨൭. സിമ്ഹ-നപുംസകസ്സായം.

൧൨൮. ത്യതേതാനം തസ്സ സോ.

൧൨൯. മസ്സാ-മുസ്സ.

**൧൩൦**. കേ വാ.

**൧൩൧**. തതസ്സ നോ സബ്ബാസു.

**൧൩൨**. ട സസ്മാസ്മിംസ്സായസ്സംസ്സാസംമ്ഹാമ്ഹിസ്വിമസ്സ ച.

**൧൩൩**. ടേ സിസ്സിസിസ്മാ.

**൧൩൪**. ദുതിയസ്സ യോസ്സ.

**൧൩൫**. ഏകച്ചാദീഹ-തോ.

**൧൩൬**. ന നിസ്സ ടാ.

**൧൩൭**. സബ്ബാദീഹി.

**൧൩൮**. യോനമേട .

**൧൩൯**. നാഞ്ഞം-ച നാമപ്പധാനാ.

**൧൪൦**. തതിയത്ഥയോഗേ.

**൧൪൧**. ചത്ഥസമാസേ.

**൧൪൨**. വേട.

**൧൪൩**. പുബ്ബാദീഹി ഛഹി.

**൧൪൪**. മനാദീഹി സ്മിംസംനാസ്മാനം സിസോഓസാസാ.

൫. സുമേധാദീന മവുദ്ധിച (ഗണ).

൬. സരവയായവാസചേതാ ജലാസയക്ഖയലോഹപടമനേസു (ഗണ).

**൧൪൫**. സതോസബഭേ.

**൧൪൬**. ഭവതോ വാ ഭോന്തോ ഗയോനാസേ.

**൧൪൭**. സിസ്സഗ്ഗിതോ നി.

**൧൪൮**. ന്തസ്സം.

**൧൪൯**. ഭൂതോ.

**൧൫൦**. മഹന്താരഹന്താനം ടാ വാ.

**൧൫൧**. ന്തുസ്സ.

**൧൫൨**. അംങം നപുംസകേ.

൧൬൩. ഹിമവതോ വാ ഓ.

൧൬൪. രാജാദിയുവാദിത്വാ.

൭. ധമ്മോ വാ-ഞ്ഞത്ഥേ (ഗണ).

൮. ഇമോ ഭാവേ (ഗണ).

൧൬൫. വാ-മ്ഹാനങ.

൧൬൬. യോനമാനോ.

൧൬൭. ആയോനോ ച സഖാ.

൧൬൮. ടേ സ്മിനോ.

൧൬൯. നോനാസേസ്വി.

൧൭൦ സ്മാനംസു വാ.

൧൭൧. യോസ്വംഹിസു ചാരങ.

൧൭൨. ല്തുപിതാദീനമസേ.

൧൭൩. നംമ്ഹി വാ.

൧൭൪. ആ.

൧൭൫. സലോപോ.

൧൭൬. സുഹിസ്വാരങ.

൧൭൭. നജ്ജായോസ്വാമ.

൧൭൮. ടി കതിമ്ഹാ.

൧൭൯. ട പഞ്ചാദീഹി ചുദ്ദസഹി.

൧൮൦. ഉഭഗോഹി ടോ.

൧൮൧. ആരങസ്മാ.

൧൮൨. ടോടേ വാ.

൧൮൩. ടാ നാസ്മാനം.

൧൮൪. ടി സ്മിനോ.

൧൮൫. ദിവാദിതോ .

**൧൭൬**. രസ്സാരങ്ങ.

**൧൭൭**. പിതാദീനമനത്വാദീനം.

**൧൭൮**. യുവാദീനം സുഹിസ്വാനങ്ങ.

**൧൭൯**. നോനാനേസ്വാ.

**൧൮൦**. സ്മാസ്മിംനം നാനേ.

**൧൮൧**. യോനം നോനേ വാ.

**൧൮൨**. ഇതോ-ഞ്ഞത്ഥേ പുമേ.

**൧൮൩**. നേ സ്മിനോ കച്ചി.

**൧൮൪**. പുമാ.

**൧൮൫**. നാമ്ഹി.

**൧൮൬**. സുമ്ഹാ ച.

**൧൮൭**. ഗസ്സം.

**൧൮൮**. സാസ്സം സേ ചാനങ്ങ.

**൧൮൯**. വത്തഹാ സനന്നം നോനാനം.

**൧൯൦**. ബ്രഹ്മസ്സു വാ.

**൧൯൧**. നാമ്ഹി.

**൧൯൨**. പുമകമ്മഥാമദ്ധാനം വാ സസ്മാസു ച.

**൧൯൩**. യുവാ സസ്സിനോ.

**൧൯൪**. നോ-ത്താതുമാ.

**൧൯൫**. സുഹിസു നക.

**൧൯൬**. സ്മാസ്സ നാ ബ്രഹ്മാ ച.

**൧൯൭**. ഇമേതാനമേനാ-ന്വാദേസേ ദുതിയായം.

**൧൯൮**. കിസ്സ കോ സബ്ബാസു.

**൧൯൯**. കി സസ്മിംസു വാ-നിത്ഥിയം.

**൨൦൦**. കിമംസിസു സഹ നപുംസകേ.

൨൦൧. ഇമസ്സിദം വാ.

൨൦൨. അമുസ്സാദും.

൨൦൩. സുമ്ഹാ-മുസ്സാ-സ്മാ.

൨൦൪. നംമ്ഹി തിചതുന്നമിത്ഥിയം തിസ്സചതസ്സാ.

൨൦൫. തിസ്സോ ചതസ്സോ യോമ്ഹി സവിഭത്തീനം.

൨൦൬. തീണിചത്താരി നപുംസകേ.

൨൦൭. പുമേ തയോചത്താരോ.

൨൦൮. ചതുരോ വാ ചതുസ്സ.

൨൦൯. മയമസ്മാ-മ്ഹാസ്സ.

൨൧൦. നംസേസ്വ-സ്മാകംമമം.

൨൧൧. സിമ്ഹ-ഹം.

൨൧൨. തുമ്ഹസ്സ തുവം ത്വമമ്ഹി ച.

൨൧൩. തയാതയീനം ത്വ വാ തസ്സ.

൨൧൪. സ്മാമ്ഹി ത്വമ്ഹാ.

൨൧൫. ന്തന്തൂനം ന്തോ യോമ്ഹി പഠമേ.

൨൧൬. തം നംമ്ഹി.

൨൧൭. തോതാതിതാ സസ്മാസ്മിംനാസു.

൨൧൮. ടടാഅം ഗേ.

൨൧൯. യോമ്ഹി ദ്വിന്നം ദുവേ ദ്വേ.

൨൨൦. ദുവിന്നം നംമ്ഹി വാ.

൨൨൧. രാജസ്സ രഞ്ഞം.

൨൨൨. നാസ്മാസു രഞ്ഞാ.

൨൨൩. രഞ്ഞോരഞ്ഞസ്സരാജിനോ സേ.

൨൨൪. സ്മിംമ്ഹി രഞ്ഞേരാജിനി.

൨൨൫. സമാസേ വാ.

൨൨൬. സ്മിംമ്ഹി തുമ്ഹമ്ഹാനം തയിമയി.

൨൨൭. അംമ്ഹി തം മം തവം മമം.

൨൨൮. നാസ്മാസു തയാമയാ.

൨൨൯. തവ മമ തുയ്ഹം മയ്ഹം സേ.

൨൩൦. വംവാകം നംമ്ഹി.

൨൩൧. ദുതിയേ യോമ്ഹി വാ.

൨൩൨. അപാദാദോ പദതേകവാക്യേ.

൨൩൩. യോനംഹിസ്മ-പഞ്ചമ്യാ വോനോ.

൨൩൪. തേമേ നാസേ.

൨൩൫. അന്വാദേസേ.

൨൩൬. സപുബ്ബാ പഠമന്താ വാ.

൨൩൭. ന ച വാഹാഹേവയോഗേ.

൨൩൮. ദസ്സനത്ഥേ-നാലോചനേ .

൨൩൯. ആമന്തണം പുബ്ബമസന്തംവ.

൨൪൦. ന സാമഞ്ഞവചനമേകത്ഥേ.

൨൪൧. ബഹൂസു വാ.

ഇതി മോഗ്ഗല്ലാനേ ബ്യാകരണേ സ്യാദികണ്ഡോ ദുതിയോ.

**(൩) തതിയോ കണ്ഡോ (സമാസോ)**

൧. സ്യാദി സ്യാദിനേകത്ഥം.

൨. അസങ്ഖ്യം വിഭത്തിസമ്പത്തിസമീപസാകല്യാ-ഭാവയഥാ പച്ഛായുഗപദത്ഥേ.

൩. യഥാ ന തുല്യേ.

൪. യാവാ-വധാരണേ.

൫. പയ്യപാബഹിതിരോപുരേപച്ഛാ വാ പഞ്ചമ്യാ.

൬. സമീപായാമേസ്വനു.

൭. തിട്ഠഗ്വാദീനി.

൮. ഓരേ പരി വതി പാരേ മജ്ഝേ ഹേട്ഠുദ്ധാ ധോന്തോ വാ ഛട്ഠിയാ.

൯. തം നപുംസകം.

൧൦. അമാദി.

൧൧. വിസേസനമേകത്ഥേന.

൧൨. നഉ.

൧൩. കുപാദയോ നിച്ചമസ്യാദിവിധിമ്ഹി.

൯. പാദയോ ഗതാദ്യത്ഥേ പഠമായ. (ഗണ)

൧൦. അച്ചാദയോ കന്താദ്യത്ഥേ ദുതിയായ. (ഗണ)

൧൧. അവാദയോ കുട്ഠാദ്യത്ഥേ തതിയായ. (ഗണ)

൧൨. പരിയാദയോ ഗിലാനാദ്യത്ഥേ ചതുത്ഥിയാ. (ഗണ)

൧൩. ന്യാദയോ കന്താദ്യത്ഥേ പഞ്ചമിയാ. (ഗണ)

൧൪. ചീ ക്രിയത്ഥേഹി.

൧൫. ഭൂസനാ-ദരാ-നാദരേസ്വലംസാസാ.

൧൬. അഞ്ഞേ ച.

൧൭. വാ-നേകഞ്ഞത്ഥേ.

൧൮. തത്ഥ ഗഹേത്വാ തേന പഹരിത്വാ യുദ്ധേ സരൂപം.

൧൯. ചത്ഥേ.

൨൦. സമാഹാരേ നപുംസകം.

൨൧. സങ്ഖ്യാദി.

൨൨. ക്വചേ-കത്തഞ്ച ഛട്ഠിയാ.

൨൩. സ്യാദീസു രസ്സോ.

൨൪. ഘപസ്സന്തസ്സാ-പ്പധാനസ്സ.

൨൫. ഗോസ്സു.

൨൬. ഇത്ഥിയമത്വാ.

൨൭. നദാദിതോ ണീ.

൧൮. ഗോതോ വാ. (ഗണ)

൨൮. യക്ഖാദിത്വിനീ ച.

൨൯. ആരാമികാദീഹി.

൧൫. സഞ്ഞായം മാനുസോ. (ഗണ)

൩൦. യുവണ്ണേഹി നീ.

൩൧. ക്തിമ്ഹാ-ഞ്ഞത്ഥേ.

൩൨. ഘരണ്യാദയോ.

൧൬. ആചരിയാ വാ യലോപോ ച. (ഗണ)

൩൩. മാതുലാദിത്വാനീ ഭരിയായം.

൧൭. അഭരിയായം ഖത്തിയാ വാ. (ഗണ)

൧൮. പുന്നാമസ്മാ യോഗാ അപാലകന്താ. (ഗണ)

൩൪. ഉപമാസംഹിതസഹിതസംയതസഹസഫവാമലക്ഖണാദിതൂരുതൂ.

൩൫. യുവാ തി.

൩൬. ന്തന്തൂനം ണീമ്ഹിതോ വാ.

൩൭. ഭവതോ ഭോതോ.

൩൮. ഗോസ്സാ-വങ.

൩൯. പുഥുസ്സ പഥവപുഥവാ.

൪൦. സമാസന്ത്വ.

൪൧. പാപാദീഹി ഭൂമിയാ.

൪൨. സങ്ഖ്യാഹി.

൪൩. നദീഗോദാവരീനം.

൪൪. അസങ്ഖ്യേഹി ചാങ്ഗുല്യാനഞ്ഞാസങ്ഖ്യത്ഥേസു.

൪൫. ദീഘാഹോവസ്സേകദേസേഹി ച രത്ത്യാ.

൪൬. ഗോത്വചത്ഥേ ചാലോപേ.

**൪൭**. രത്തിന്ദിവദാരഗവചതുരസ്സാ.

**൪൮**. ആയാമേ-നുഗവം.

**൪൯**. അക്ഖിസ്മാ-ഞ്ഞത്ഥേ.

**൫൦**. ദാരുമഹ്യങ്ഗുല്യാ.

**൫൧**. ചി വീതിഹാരേ.

**൫൨**. ല്ത്വിത്ഥിയൂഹി കോ.

**൫൩**. വാ-ഞ്ഞതോ.

**൫൪**. ഉത്തരപദേ.

**൫൫**. ഇമസ്സിദം.

**൫൬**. പും പുമസ്സ വാ.

**൫൭**. ട ന്തന്തൂനം.

**൫൮**. അ.

**൫൯**. മനാദ്യാപാദീന മോ മയേ ച.

**൬൦**. പരസ്സ സങ്ഖ്യാസു.

**൬൧**. ജനേ പുഥസ്സു.

**൬൨**. സോ ഛസ്സാ-ഹായതനേ വാ.

**൬൩**. ല്തുപിതാദീന മാരങ്ഗരങ്ഗ.

**൬൪**. വിജ്ജായോനിസമ്ബന്ധാനമാ തത്ര ചത്ഥേ.

**൬൫**. പുത്തേ.

**൬൬**. ചിസ്മിം.

**൬൭**. ഇത്ഥിയം ഭാസിതപുമിത്ഥീ പുമേവേ-കത്ഥേ.

**൬൮**. ക്വചി പച്ചയേ.

**൬൯**. സബ്ബാദയോ വുത്തിമത്ഥേ.

**൭൦**. ജായായ ജയം പതിമ്ഹി.

**൭൧**. സഞ്ഞായ മുദോദകസ്സ.

൭൨. കുമ്ഭാദീസു വാ.

൭൩. സോതാദീസൂ ലോപോ.

൭൪. ട നഉസ്സ.

൭൫. അന സരേ.

൭൬. നഖാദയോ.

൭൭. നഗോ വാ-പ്പാണിനി.

൭൮. സഹസ്സ സോഞ്ഞത്ഥേ.

൭൯. സഞ്ഞായം.

൮൦. അപ്പച്ചക്ഖേ.

൮൧. അകാലേ സകത്ഥേ.

൮൨. ഗന്ഥന്താ-ധിക്യേ.

൮൩. സമാനസ്സ പക്ഖാദീസു വാ.

൮൪. ഉദരേ ഇയേ.

൮൫. രീരിക്ഖകേസു.

൮൬. സബ്ബാദീനമാ.

൮൭. ന്തകിമിമാനം ടാകീടീ.

൮൮. തുമ്ഹാ-മ്ഹാനം താമേകസ്മിം.

൮൯. തം മമ-ഞ്ഞത്ര.

൯൦. വേ-തസ്സേട.

൯൧. വിധാദീസു ദ്വിസ്സ ദു.

൯൨. ദി ഗുണാദീസു.

൯൩. തീസ്വ.

൯൪. ആ സങ്ഖ്യായാസതാദോനഞ്ഞത്ഥേ.

൯൫. തിസ്സേ.

൯൬. ചത്താലീസാദോ വാ.

**൯൭**. ദ്വിസ്സാ ച.

**൯൮**. ബാചത്താലീസാ ദോ.

**൯൯**. വീസതിദസേസു പഞ്ചസ്സ പണ്ണപന്നാ.

**൧൦൦**. ചതുസ്സ ചുചോ ദസേ.

**൧൦൧**. ഛസ്സ സോ.

**൧൦൨**. ഏകട്ഠാനമാ.

**൧൦൩**. ര സങ്ഖ്യാതോ വാ.

**൧൦൪**. ഛതീഹി ള്ോ ച.

**൧൦൫**. ചതുത്ഥതതിയാനമഡ്ഢുഡ്ഢതിയാ.

**൧൦൬**. ദുതിയസ്സ സഹ ദിയഡ്ഢദിവഡ്ഢാ.

**൧൦൭**. സരേ കദ കുസ്സുത്തരത്ഥേ.

**൧൦൮**. കാ-പ്പത്ഥേ.

**൧൦൯**. പുരിസേ വാ.

**൧൧൦**. പുബ്ബാ-പരജ്ജസായമജ്ഝേഹാ-ഹസ്സ ണ്ഹോ.

ഇതി മോഗ്ഗല്ലാനേ ബ്യാകരണേ സമാസകണ്ഡോ തതിയോ.

**(൪) ചതുത്ഥോ കണ്ഡോ (ണാദി)**

**൧**. ണോ വാ പച്ചേ.

**൨**. വച്ഛാദിതോ ണാനണായനാ.

**൩**. കതാ ണിയോവ. (ഗണ)

**൪**. കണ്ഹോ ബ്രാഹ്മണേ. (ഗണ)

**൫**. കത്തികാവിധവാദീഹി ണേയ്യണേരാ.

**൬**. ണ്യ ദിച്ചാദീഹി.

**൭**. ആ ണി.

**൮**. രാജതോ ഞ്ഞോ ജാതിയം.

**൯**. ഖത്താ യിയാ.

൭. മനുതോ സ്സസണ.

൮. ജനപദനാമസ്മാ ഖത്തിയാ രഞ്ഞോ ച ണോ.

൧൦. ണ്യ കുരുസിവീഹി.

൧൧. ണ രാഗാ തേന രത്തം.

൧൨. നക്ഖത്തേ-നിന്ദുയുത്തേന കാലേ.

൧൩. സാ-സ്സ ദേവതാ പുണ്ണമാസീ.

൧൪. തമധീതേ തം ജാനാതി കണികാ ച.

൧൫. തസ്സ വിസയേ ദേസേ.

൧൬. നിവാസേ തന്നാമേ.

൧൭. അദൂരഭവേ.

൧൭. തേന നിബ്ബത്തേ.

൧൮. തമീധത്ഥി .

൨൦. തത്ര ഭവേ.

൨൧. അജ്ജാദീഹി തനോ.

൨൨. പുരാതോ ണോ ച.

൨൩. അമാതച്ചോ.

൨൪. മജ്ഝാദിതിമോ.

൨൫. കണ ണേയ്യ ണേയ്യക യിയാ.

൨൬. ണികോ.

൨൭. തമസ്സ സിപ്പം സീലം പണ്യം പഹരണം പയോജനം.

൨൭. തം ഹന്ത രഹതി ഗച്ഛതുഞ്ഛതി ചരതി.

൨൮. തേന കതം കീതം ബദ്ധമഭിസങ്ഖതം സംസട്ഠം ഹതം ഹന്തി ജിതം ജയതി ദിബ്ബതി ഖണതി തരതി ചരതി വഹതി ജീവതി.

൩൦. തസ്സ സംവത്തതി.

൩൧. തതോ സമ്ഭൂതമാഗതം.

**൩൨**. തത്ഥ വസതി വിദിതോ ഭത്തോ നിയുത്തോ.

**൩൩**. തസ്സിദം.

**൩൪**. ണോ.

**൩൫**. ഗവാദീഹി യോ.

**൩൬**. പിതിതോ ഭാതരി രേയ്യണ.

**൩൭**. മാതിതോ ച ഭഗിനിയം ഛോ.

**൩൮**. മാതാപിതൂസ്വാ-മഹോ.

**൩൯**. ഹിതേ രേയ്യണ.

**൪൦**. നിന്ദാ-ഞ്ഞാത-പ്പപടിഭാഗരസ്സ ദയാസഞ്ഞാസു കോ.

**൨൧**. വത്ഥിതോ ഇവത്ഥേ ഏയ്യോ. (ഗണ)

**൨൨**. സിലായ ണേയ്യോ ച. (ഗണ)

**൨൩**. സാഖാദീഹി ഇയോ. (ഗണ)

**൨൪**. മുഖാദീഹി യോ. (ഗണ)

**൨൫**. ആകസ്മികേ ഭിധേയേ ഈയോ. (ഗണ)

**൨൬**. സക്കരാദീഹി ണോ. (ഗണ)

**൨൭**. അങ്ഗുല്യാദീഹി ണികോ. (ഗണ)

**൪൧**. തമസ്സ പരിമാണം ണികോ ച.

**൪൨**. യതേ-തേഹി ത്തകോ.

**൪൩**. സബ്ബാ ചാ-വന്തു.

**൪൪**. കിമ്ഹാ രതി രീവ രീവതക രിത്തകാ.

**൪൫**. സഞ്ജാതം താരകാദിത്വിതോ.

**൪൬**. മാനേ മത്തോ.

**൪൭**. തഗ്ഘോ ചുദ്ധം.

**൪൮**. ണോ ച പുരിസാ.

**൪൯**. അയുഭദ്വിതീഹംസേ.

**൭൦**. സങ്ഖ്യായ സച്ചുതീസാ-സ, ദസന്താ-ധികാ-സ്മിം സതസഹസ്സേ ഡോ.

**൭൧**. തസ്സ പൂരണേ-കാദസാദിതോ വാ.

**൭൨**. മ പഞ്ചാദികതീഹി.

**൭൩**. സതാദീനമി ച.

**൭൪**. ഛാ ട്ഠട്ഠമാ.

**൭൫**. ഏകാ കാക്യ-സഹായേ.

**൭൬**. വച്ഛാദീഹി തനുത്തേ തരോ.

**൭൭**. കിമ്ഹാ നിദ്ധാരണേ രതര രതമാ.

**൭൮**. തേന ദത്തേ ലിയാ.

**൭൯**. തസ്സ ഭാവകമ്മേസു ത്ത താ ത്തന ണ്യ ണേയ്യണിയ ണിയാ.

**൮൦**. ബ്യ വദ്ധദാസാ വാ.

**൮൧**. നണ യുവാ ബോ ച വസ്സ.

**൮൨**. അണ്വാദിത്വിമോ.

**൮൩**. ഭാവാ തേന നിബ്ബത്തേ.

**൮൪**. തര തമി-സ്സികിയിട്ഠാതിസയേ.

**൮൫**. തന്നിസ്സിതേ ല്ലോ.

**൮൬**. തസ്സ വികാരാവയവേസു ണ ണിക ണേയ്യ മയാ.

**൮൭**. ജതുതോ സ്സണ വാ.

**൮൮**. സമൂഹേ കണ ണ ണികാ.

**൮൯**. ജനാദീഹി താ.

**൯൦**. ഇയോ ഹിതേ.

**൯൧**. ചക്ഖ്വാദിതോ സ്സോ.

**൯൨**. ണ്യോ തത്ഥ സാധു.

**൯൩**. കമ്മാ നിയഞ്ഞാ.

**൯൪**. കഥാദിത്വികോ.

**൭൫.** പഥാദീഹി ണേയ്യോ.

**൭൬.** ദക്ഖിണായാ-രഹേ.

**൭൭.** രായോ തുമന്താ.

**൭൮.** തമേത്ഥ-സ്സ-ത്ഥീതി മന്തു.

**൭൯.** വന്തുവണ്ണാ.

**൮൦.** ദണ്ഡാദിത്വിക ഈ വാ.

**൮൮.** ഉത്തമീണേ വ ധനാ ഇകോ. (ഗണ)

**൮൯.** അസന്നിഹിതേ അത്ഥാ. (ഗണ)

**൯൦.** തദന്താ ച. (ഗണ)

**൯൧.** വണ്ണന്താ ഈയേവ. (ഗണ)

**൯൨.** ഹത്ഥ ദന്തേഹി ജാതിയം. (ഗണ)

**൯൩.** വണ്ണതോ ബ്രഹ്മചാരിമ്ഹി. (ഗണ)

**൯൪.** പോക്ഖരാദിതോ ദേസേ. (ഗണ)

**൯൫.** നാവായി-കോ. (ഗണ)

**൯൬.** സുഖദുക്ഖാ ഈ. (ഗണ)

**൯൭.** ബലാ ബാഹൂരുപുബ്ബാ ച. (ഗണ)

**൮൧.** തപാദീഹി സ്സീ.

**൮൨.** മുഖാദിതോ രോ.

**൯൮.** ദന്തസ്സു ച ഉന്നതദന്തേ. (ഗണ)

**൮൩.** തുന്ദ്യാദീഹി ഭോ.

**൮൪.** സദ്ധാദിത്വ .

**൮൫.** ണോ തപാ.

**൮൬.** ആലുഭിജ്ഝാദീഹി.

**൮൭.** പിച്ഛാദിത്വിലോ.

**൮൮.** സീലാദിതോ വോ.

**൩൯**. അണ്ണാ നിച്ചം. (ഗണ)

**൪൦**. ഗാണ്ഡിരാജീഹി സഞ്ഞായം. (ഗണ)

**൪൧**. മായാമേധാഹി വീ.

**൪൨**. സിസ്സരേ ആമ്യുവാമീ.

**൪൩**. ലക്ഖ്യാ ണോ അ ച.

**൪൪**. അങ്ഗാ നോ കല്യാണേ.

**൪൫**. സോ ലോമാ.

**൪൬**. ഇമിയാ.

**൪൭**. തോ പഞ്ചമ്യാ.

**൪൮**. ഇതോ തേത്തോ കുതോ.

**൪൯**. അഭ്യാദീഹി.

**൫൦**. ആദ്യാദീഹി.

**൫൧**. സബ്ബാദിതോ സത്തമ്യാ ത്രത്ഥാ.

**൫൨**. കത്ഥേ-ത്ഥകുത്രാ-ത്രകേ-ഹിധ.

**൫൩**. ധി സബ്ബാ വാ.

**൫൪**. യാ ഹിം.

**൫൫**. താ ഹം ച.

**൫൬**. കുഹിം കഹം.

**൫൭**. സബ്ബേ-കഞ്ഞ യ തേഹി കാലേ ദാ.

**൫൮**. കദാ കുദാ സദാ-ധുനേ-ദാനി.

**൫൯**. അജ്ജസജ്ജപരജ്ജേ-തരഹികരഹാ.

**൬൦**. സബ്ബാദീഹി പകാരേ ഥാ.

**൬൧**. കഥമിത്ഥം.

**൬൨**. ധാ സങ്ഖ്യാഹി.

**൬൩**. വേകാ ജ്ഝം.

൧൧൨. ദ്വിതീഹേധാ.

൧൧൩. തബ്ബതി ജാതിയോ.

൧൧൪. വാരസങ്ഖ്യായ ക്ഖത്തും.

൧൧൫. കതിമ്ഹാ.

൧൧൬. ബഹുമ്ഹാ ധാ ച പച്ചാസത്തിയം.

൧൧൭. സകിം വാ.

൧൧൮. സോ വീച്ഛാ പകാരേസു.

൧൧൯. അഭൂതതബ്ഭാവേ കരാസഭൂയോഗേ വികാരാ ചീ.

൧൨൦. ദിസ്സന്തഞ്ഞേപി പച്ചയാ.

൧൨൧. അഞ്ഞസ്മിം.

൧൨൨. സകത്ഥേ.

൧൨൩. ലോപോ.

൧൨൪. സരാനമാദിസ്സാ-യുവണ്ണസ്സാ ഏ്വ ഓ ണാനുബന്ധേ.

൧൨൫. സംയോഗേ ക്വചി.

൧൨൬. മജ്ഝേ.

൧൨൭. കോസജ്ജാജ്ജവ പാരിസജ്ജ സോഹജ്ജ മദ്ദവാരിസ്സാസഭാജഞ്ഞ ഥേയ്യ ബാഹുസച്ചാ.

൧൨൮. മനാദീനം സക.

൧൨൯. ഉവണ്ണസ്സാ-വങ സരേ.

൧൩൦. യമ്ഹി ഗോസ്സ ച.

൧൩൧. ലോപോ-വണ്ണിവണ്ണാനം.

൧൩൨. രാനുബന്ധേ-ന്തസരാദിസ്സ.

൧൩൩. കിസമഹതമിമേ കസമഹാ.

൧൩൪. ആയുസ്സാ-യസ മന്തുമ്ഹി.

൧൩൫. ജോ വുദ്ധസ്സിയിട്ഠേസു.

**൧൩൫.** ബാള്ഹന്തികപസത്ഥാനം സാധ നേദ സാ.

**൧൩൬.** കണകനാ-പ്പയുവാനം.

**൧൩൭.** ലോപോ വീമന്തുവന്തൂനം.

**൧൩൯.** ഡേ സതിസ്സ തിസ്സ.

**൧൪൦.** ഏതസ്സേട ത്തകേ.

**൧൪൧.** ണികസ്സി യോ വാ.

**൧൪൨.** അധാതുസ്സ കേ-സ്യാദിതോ ഘേ-സ്സി.

ഇതി മോഗ്ഗല്ലാനേ ബ്യാകരണേ കാദികണ്ഡോ ചതുത്ഥോ.

**(൫) പഞ്ചമോ കണ്ഡോ (ഖാദി)**

**൧.** തിജമാനേഹി ഖസാ ഖമാവീമംസാസു.

**൨.** കിതാ തികിച്ഛാസംസയേസു ഛോ.

**൩.** നിന്ദായം ഗുപബധാ ബസ്സ ഭോച.

**൪.** തുംസ്മാ ലോപോ ചിച്ഛായം തേ.

**൫.** ഈയോ കമ്മാ.

**൬.** ഉപമാ-നാചാരേ.

**൭.** ആധാരാ.

**൮.** കത്തുതാ-യോ.

**൯.** ച്യത്ഥേ.

**൧൦.** സദ്ദാദീനി കരോതി.

**൧൧.** നമോത്വസ്സോ.

**൧൨.** ധാത്വത്ഥേ നാമസ്മി.

**൧൩.** സച്ചാദീഹാപി.

**൧൪.** ക്രിയത്ഥാ.

**൧൫.** ചുരാദിതോ ണി.

**൧൬.** പയോജകബ്യാപാരേ കാപി ച.

൧൭. ക്യോ ഭാവകമ്മേസ്വപരോക്ഖേസു മാനന്തത്യാദീസു.

൧൮. കത്തരി ലോ.

൧൯. മം ച രുധാദീനം.

൨൦. ണിണാപ്യ്യാപീഹി വാ.

൨൧. ദിവാദീഹി യക.

൨൨. തുദാദീഹി കോ.

൨൩. ജ്യാദീഹിക്നാ.

൨൪. ക്യാദീഹി ക്ണാ.

൨൫. സ്വാദീഹി ക്ണോ.

൨൬. തനാദിത്വോ.

൨൭. ഭാവകമ്മേസു തബ്ബാനീയാ.

൨൮. ഘ്യണ.

൨൯. ആസ്സേ ച.

൩൦. വദാദീഹി യോ.

൪൧. ഭുജാന്നേ. (ഗണ)

൩൧. കിച്ച ഘച്ച ഭച്ച ഭബ്ബ ലേയ്യാ.

൪൨. സഞ്ഞായം ഭരാ. (ഗണ)

൩൨. ഗുഹാദീഹി യക.

൩൩. കത്തരി ല്തുണകാ.

൩൪. ആവീ.

൩൫. ആസിംസായ-മകോ.

൩൬. കരാ ണനോ.

൩൭. ഹാതോ വീഹികാലേസു.

൩൮. വിദാ കൂ.

൩൯. വിതോ ഞാതോ.

ൎ൦. കമ്മാ .

ൎ൧. കപ ചണ.

ൎ൨. ഗമാ രൂ.

ൎ൩. സമാനഞ്ഞഭവന്തയാദിതൂപമാനാ ദിസാ കമ്മേരീരിക്ഖാകാ.

ൎ൪. ഭാവകാരകേ സ്വഘണഘകാ.

ൎ൫. ദാധാത്വി.

ൎ൬. വമാദീഹ്യഥു.

ൎ൭. ക്വി.

ൎ൮. അനോ.

ൎ൯. ഇത്ഥിയമണ ത്തി ക യകയാ ച.

൫൦. ജാഹാഹി നി.

൫൧. കരാ രിരിയോ.

൫൨. ഇ കി തീ സരൂപേ.

൫൩. സീലാ-ഭിക്ഖഞ്ഞാ-വസ്സകേസു ണീ.

൫൪. ഥാവരി-ത്തര, ഭങ്ഗുര, ഭിദുര, ഭാസുര, ഭസ്സരാ.

൫൫. കത്തരി ഭൂതേ ക്തവന്തുത്താവീ.

൫൬. ക്തോ ഭാവകമ്മേസു.

൫൭. കത്തരി ചാരമ്ഭേ.

൫൮. ഠാ-സ, വസ, സിലിസ, സീ, രുഹ, ജര, ജനീഹി.

൫൯. ഗമനത്ഥാ കമ്മകാധാരേ ച.

൬൦. ആഹാരത്ഥാ .

൬൧. തും തായേ തവേ ഭാവേ ഭവിസ്സതി ക്രിയായം തദത്ഥായം.

൬൨. പടിസേധേ-ലംഖലൂനം, തുനക്ത്വാന, ക്ത്വാ വാ.

൬൩. പുബ്ബേ-കകത്തുകാനം.

൬൪. ന്തോ കത്തരി വത്തമാനേ.

൬൫. മാനോ.

൬൬. ഭാവകമ്മേസു.

൬൭. തേ സ്സപുബ്ബാ-നാഗതേ.

൬൮. ണ്വാദയോ.

൬൯. ഖഛസാനമേകസ്സരോദി ദ്വേ.

൭൦. പരോക്ഖായഞ്ച.

൭൧. ആദിസ്മാ സരാ.

൭൨. ന പുന.

൭൩. യഥിട്ഠം സ്യാദിനോ.

൭൪. രസ്സോ പുബ്ബസ്സ.

൭൫. ലോപോ-നാദിബ്യഞ്ജനസ്സ.

൭൬. ഖഛസേസ്വസ്സി.

൭൭. ഗുപിസ്സുസ്സ.

൭൮. ചതുത്ഥ ദുതിയാനം തതിയപഠമാ.

൭൯. കവഗ്ഗഹാനം ചവഗ്ഗജാ.

൮൦. മാനസ്സ വീ പരസ്സ ച മം.

൮൧. കിതസ്സാ-സംസയേ തി വാ.

൮൨. യുവണ്ണാനമേ ഓ പച്ചയേ.

൮൩. ലഹുസ്സുപാന്തസ്സ.

൮൪. അസ്സാ ണാനുബന്ധേ.

൮൫. ന തേ കാനുബന്ധനാഗമേസു.

൮൬. വാ ക്വചി.

൮൭. അഞ്ഞത്രാ പി.

൮൮. പ്യേ സിസ്സാ.

൮൯. ഏഓനമയവാ സരേ.

**൯൦**. ആയാവാ ണാനുബന്ധേ.

**൯൧**. ആസ്സാ ണാപിമ്ഹി യുക.

**൯൨**. പദാദീനം ക്വചി.

**൯൩**. മം വാ രുധാദീനം.

**൯൪**. കിമ്ഹി ലോപോ-ന്ത ബ്യഞ്ജനസ്സ.

**൯൫**. പരരൂപമയകാരേ ബ്യഞ്ജനേ.

**൯൬**. മനാനം നിഗ്ഗഹീതം.

**൯൭**. ന ബ്രൂസ്സോ.

**൯൮**. കഗാ ചജാനം ഘാനുബന്ധേ.

**൯൯**. ഹനസ്സ ഘാതോ ണാനുബന്ധേ.

**൧൦൦**. കിമ്ഹി ഘോ പരിപച്ചാസമോഹി.

**൧൦൧**. പരസ്സ ഘംസേ.

**൧൦൨**. ജിഹരാനം ഗീ.

**൧൦൩**. ധാസ്സ ഹോ.

**൧൦൪**. ണിമ്ഹി ദീഘോ ദുസസ്സ.

**൧൦൫**. ഗുഹിസ്സ സരേ.

**൧൦൬**. മുഹബഹാനഞ്ച തേ കാനുബന്ധേ ത്വേ.

**൧൦൭**. വഹസ്സുസ്സ.

**൧൦൮**. ധാസ്സ ഹി.

**൧൦൯**. ഗമാദിരാനം ലോപോ-ന്തസ്സ.

**൧൧൦**. വചാദീനം വസ്സുട വാ.

**൧൧൧**. അസ്സു.

**൧൧൨**. വദ്ധസ്സ വാ.

**൧൧൩**. യജസ്സ യസ്സ ടിയീ.

**൧൧൪**. ഠാസ്സി.

൧൧൫. ഗാപാനമീ.

൧൧൬. ജനിസ്സാ.

൧൧൭. സാസസ്സ സിസ വാ.

൧൧൮. കരസ്സാ തവേ.

൧൧൯. തുംതുനതബ്ഭേസു വാ.

൧൨൦. ഞാസ്സ നേ ജാ.

൧൨൧. സകാപാനം കുണകൂ ണേ.

൧൨൨. നിതോ ചിസ്സ ഛോ.

൧൨൩. ജരസദാനമീമ വാ.

൧൨൪. ദിസസ്സ പസ്സ ദസ്സ ദസ ദ ദക്ഖാ.

൧൨൫. സമാനാ രോ രീരിക്ഖകേസു.

൧൨൬. ദഹസ്സ ദസ്സ ഡോ.

൧൨൭. അനഘണസ്വാപരീഹി ളോ.

൧൨൮. അത്യാദിന്തേസ്വത്ഥിസ്സ ഭൂ.

൧൨൯. അആസ്സആദീസു.

൧൩൦. ന്തമാനാന്തിയിയും സ്വാദിലോപോ.

൧൩൧. പാദിതോ ഠാസ്സ വാ ഠഹോ കവചി.

൧൩൨. ദാസ്സി യങ.

൧൩൩. കരോതിസ്സ ഖോ.

൧൩൪. പുരാ സ്മാ.

൧൩൫. നിതോ കമസ്സ.

൧൩൬. യുവണ്ണാനമിയങുവങ സരേ.

൧൩൭. അഞ്ഞാദിസ്സാസ്സീ ക്യേ.

൧൩൮. തനസ്സാ വാ.

൧൩൯. ദീഘോ സരസ്സ.

൧൪൦. സാ-നന്തരസ്സ തസ്സ ഠോ.

൧൪൧. കസസ്സിമ ച വാ.

൧൪൨. ധസ്തോത്രസ്താ.

൧൪൩. പുച്ഛാദിതോ.

൧൪൪. സാസ , വസ, സംസ, സസാ ഥോ.

൧൪൫. ധോ ധഹഭേഹി.

൧൪൬. ദഹാ ഢോ.

൧൪൭. ബഹസ്സുമ ച.

൧൪൮. രുഹാദീഹി ഹോ ള ച.

൧൪൯. മുഹാ വാ.

൧൫൦. ഭിദാദിതോ നോ ക്തക്തവന്തൂനം.

൧൫൧. ദാത്വിന്നോ.

൧൫൨. കിരാദീഹി ണോ.

൧൫൩. തരാദീഹി രിണ്ണോ.

൧൫൪. ഗോ ഭന്ജാദീഹി.

൧൫൫. സുസാ ഖോ.

൧൫൬. പചാ കോ.

൧൫൭. മുചാ വാ.

൧൫൮. ലോപോ വഡ്ഢാ ക്തിസ്സ.

൧൫൯. കvിസ്സ.

൧൬൦. ണിണാപീനം തേസു.

൧൬൧. കvചി വികരണാനം.

൧൬൨. മാനസ്സ മസ്സ.

൧൬൩. ഞി ലസ്സേ.

൧൬൪. പ്യോ വാ ത്വാസ്സ സമാസേ.

**൧൩൫**. തുംയാനാ.

**൧൩൬**. ഹനാ രച്ഛോ.

**൧൩൭**. സാസാധികരാ ച ച രിച്ഛാ.

**൧൩൮**. ഇതോ ച്ഛോ.

**൧൩൯**. ദിസാ വാനവാസ ച.

**൧൪൦**. ഞി ബ്യഞ്ജനസ്സ.

**൧൪൧**. രാ നസ്സ ണോ.

**൧൪൨**. ന ന്തമാനത്യാദീനം.

**൧൪൩**. ഗമയമിസാസദിസാനം വാ ച്ഛങ.

**൧൪൪**. ജരമരാനമീയങ.

**൧൪൫**. ഠാപാനം തിട്ഠ പിവാ.

**൧൪൬**. ഗമവദദാനം ഘമ്മ വജ്ജ ദജ്ജാ.

**൧൪൭**. കരസ്സ സോസ്സ കുബ്ബ കുരു കയിരാ.

**൧൪൮**. ഗഹസ്സ ഘേപ്പോ.

**൧൪൯**. ണോ നിഗ്ഗഹീതസ്സ.

ഇതി മോഗ്ഗല്ലാനേ ബ്യാകരണേ ഖാദികണ്ഡോ പഞ്ചമോ.

**(൬) ഛട്ഠോ കണ്ഡോ (ത്യാദി)**

൧. വത്തമാനേ തി അന്തി, സി ഥ, മി മ, തേ അന്തേ, സേ വ്ഹേ, ഏ മ്ഹേ.

൨. ഭവിസ്സതി സ്സതി സ്സന്തി, സ്സസി സ്സഥ, സ്സാമി സ്സാമ, സ്സതേ സ്സന്തേ, സ്സസേ സ്സവ്ഹേ, സ്സം സ്സാമ്ഹേ.

൩. നാമേ ഗരഹാവിമ്ഹയേസു.

**൪**. ഭൂതേ ഈ ഉം, ഓ ഥ, ഇം മ്ഹാ, ആ ഊ, സേ വ്ഹം, അ മ്ഹേ.

**൫**. അനജ്ജതനേ ആ ഊ, ഓ ഥ, അ മ്ഹാ, ഥ ത്ഥും, സേ വ്ഹം, ഇം മ്ഹസേ.

**൬**. പരോക്ഖേ അ ഉ, ഏ ഥ, അ മ്ഹ, ഥ രേ, ത്ഥോ വ്ഹോ, ഇ മ്ഹേ.

൭. ഏയ്യാദോ വാ തിപത്തിയം സ്സാ സ്സംസു, സ്സേ സ്സഥ, സ്സം സ്സാമ്ഹാ, സ്സഥ സ്സിംസു, സ്സസേ സ്സവ്ഹേ, സ്സിം സ്സാമ്ഹസേ.

൮. ഹേതുഫലേസ്വേയ്യ ഏയ്യും, ഏയ്യാസി ഏയ്യാഥ, ഏയ്യാമി ഏയ്യാമ, ഏഥ ഏരം, ഏഥോ ഏയ്യാവ്ഹോ, ഏയ്യം ഏയ്യാമ്ഹേ.

൯. പഞ്ചപത്ഥനാവിധീസു.

൧൦. തു അന്തു, ഹി ഥ, മിമ, തം അന്തം, സ്സു വ്ഹോ, ഏ ആമധസ.

൧൧. സത്യരഹേസ്വേയ്യാദീ.

൧൨. സമ്ഭാവനേ വാ.

൧൩. മായോഗേ ഈആആദീ.

൧൪. പുബ്ബാപരച്ഛക്കാന മേകാനേകേസു തുമ്ഹാമ്ഹസേസേസു ദ്വേദ്വേ മജ്ഝിമുത്തമപഠമാ.

൧൫. ആഈസ്സാദീസ്വഉ വാ.

൧൬. അആദീസ്വാഹോ ബ്രൂസ്സ.

൧൭. ഭൂസ്സ വുക.

൧൮. പുബ്ബസ്സ അ.

൧൯. ഉസ്സം സ്വാഹാ വാ.

൨൦. ത്യന്തീനം ടടൂ.

൨൧. ഈആദോ വചസ്സോമ.

൨൨. ദാസ്സ ദം വാ മിമേസ്വദ്വിത്തേ.

൨൩. കരസ്സ സോസ്സ കും.

൨൪. കാ ഈആദീസു.

൨൫. ഹാസ്സ ചാഹങ സ്സേന.

൨൬. ലഭവസച്ഛിദഭിദരുദാനം ച്ഛങ.

൨൭. ഭുജ മുച വച വിസാനം ക്ഖങ.

൨൮. ആഈആദീസു ഹരസ്സാ.

൨൯. ഗമിസ്സ.

൩൦. ഡംസസ്സ ച ഛങ്ങ.

൩൧. ഹൂസ്സ ഹേ ഹേഹി ഹോഹീ സ്സത്യാദോ.

൩൨. ണാനാസു രസ്സോ.

൩൩. ആഈഊമ്ഹാസ്സാസ്സമ്ഹാനം വാ.

൩൪. കുസരുഹേഹീ-സ്സ ഛി.

൩൫. അഈസ്സആദീനം ബ്യഞ്ജനസ്സിഉ.

൩൬. ബ്രൂതോ തിസ്സീഉ.

൩൭. ക്യസ്സ.

൩൮. ഏയ്യാഥസ്സേഅആഈഥാനം ഓഅഅംത്ഥത്ഥോവ്ഹോക.

൩൯. ഉംസ്സിം സ്വംസു.

൪൦. ഏഓത്താ സും.

൪൧. ഹൂതോ രേസും.

൪൨. ഓസ്സ അഇത്ഥത്ഥോ.

൪൩. സി .

൪൪. ദീഘാ ഈസ്സ.

൪൫. മ്ഹാത്ഥാന മ്ഹ.

൪൬. ഇംസ്സ ച സിഉ.

൪൭. ഏയ്യുംസ്സും.

൪൮. ഹിസ്സ-തോ ലോപോ.

൪൯. ക്യസ്സ സ്സേ.

൫൦. അത്ഥിതേയ്യാദിച്ഛന്നം സ സു സ സഥ സം സാമ.

൫൧. ആദിദ്വിന്നമിയാഉയും.

൫൨. തസ്സ ഥോ.

൫൩. സിഹിസ്വട.

൫൪. മിമാനം വാ മിമ്ഹാ ച.

൭൬. ഏസുങ.

൭൭. ഈആദോ ദീഘോ.

൭൮. ഹിമിമേസ്വസ്സ.

൭൯. സകാ ണാസ്സ ഖ ഈആദോ.

൮൦. സ്സേ വാ.

൮൧. തേസു സുതോ ക്ണോക്ണാനം രോട.

൮൨. ഞാസ്സ സനാസ്സ നായോ തിമ്ഹി.

൮൩. ഞാമ്ഹി ജം.

൮൪. ഏയ്യാസ്സിയാഞാ വാ.

൮൫. ഈസ്സത്യാദീസു ക്നാലോപോ.

൮൬. സ്സസ്സ ഹി കമ്മേ.

൮൭. ഏതിസ്മാ.

൮൮. ഹനാ ഛ ഖാ.

൮൯. ഹതോ ഹ.

൯൦. ദക്ഖഖഹേഹി ഹോഹീഹി ലോപോ.

൯൧. കയിരേയ്യസ്സേയ്യുമാദീനം.

൯൨. ടാ.

൯൩. ഏഥസ്സാ.

൯൪. ലഭാ ഇംഈനം ഥംഥാ വാ.

൯൫. ഗുരുപുബ്ബാ രസ്സാ രേ-ന്തേ-ന്തിനം.

൯൬. ഏയ്യേയ്യാസേയ്യന്നം ടേ.

൯൭. ഓവികരണസ്സു പരച്ഛക്കേ.

൯൮. പുബ്ബച്ഛക്കേ വാ കചി.

൯൯. ഏയ്യാമസ്സേ മുച.

ഇതി മോഗ്ഗല്ലാനേ ബ്യാകരണേ ത്യാദികണ്ഡോ ഛട്ഠോ.

## (൭) സത്തമോ കണ്ഡോ (ണ്വാദി)

൧. ചര ദര കര രഹ ജന സന തല സാദ സാധ കസാസ ചടാ യ വാഹി ണു.

൨. ഭര മര ചര തര അര ഗര ഹന തന മന ഭമ കിത ധന ബംഹ കമ്ബമ്ബ ചക്ഖ ഭിക്ഖ സംകിന്ദന്ദ യജ പടാണാസ വസ പസ പംസ ബന്ധാ ഉ.

൩. ബന്ധാ ഊ വധോ ച.

൪. ജമ്ബാദയോ.

൫. തപുസ വിധ കുര പുഥ മുദാ കു.

൬. സിന്ധാദയോ.

൭. ഇ.

൮. ദധ്യാദയോ.

൯. യുവണ്ണുപന്താ കി.

൧൦. വപ വര വസ രസ നഭ ഹര ഹന പണാ ഊണ.

൧൧. ഭൂ ഗമാ ഊണ.

൧൨. തന്ദ ലക്ഖാ ഊ.

൧൩. ഗമാ രോ.

(ഇതി സരപച്ചയാ)

൧൪. ഇ ഭീ കാ കരാര വക സക വാഹി കോ.

൧൫. ഊകാദകോ.

൧൬. ഭീത്വാ നകോ.

൧൭. സിങ്ഘാ ആണി കാടകാ.

൧൮. കരാദിത്വകോ.

൧൯. ബല പതേ ഹ്യാകോ.

൨൦. സാമാകാദയോ.

൨൧. വിച്ഛാ ല ഗമ മുസാ കികോ.

൨൨. കിം കണികാദയോ.

൨൩. ഇ സാ കീകോ.

൨൪. കമ പദാ ണുകോ.

൨൫. മണ്ഡ സലാ ണൂകോ.

൨൬. ലൂകാദയോ.

൨൭. കസാ സകോ.

൨൮. കരാ തികോ.

൨൯. ഇസാ ഠകന.

൩൦. സമാ ഖോ.

൩൧. മുഖാദയോ.

൩൨. അജ വജ മുദ ഗദ ഗമാ ഗക.

൩൩. സിങ്ഗാദയോ.

൩൪. അഗാ ഗി.

൩൫. യാവലാ ഗു.

൩൬. ഫേഗ്വാദയോ.

൩൭. ജനാ ഘോ.

൩൮. മേഘാദയോ .

(ഇതി കവഗ്ഗപച്ചയാ)

൩൯. ചുസര വരാ ചോ.

൪൦. മരാ ചുഞൗചീച.

൪൧. കുസ പസാ ഛരിക.

൪൨. കസഉസാ ഛുക.

൪൩. അസ മസ വസ കുച കചാ ഛോ.

൪൪. ഗുച്ഛാദയോ.

൪൫. അരാ ജു ഉട ച.

**ർന്ന**. രജ്ജാദയോ.

**ർ൭**. ഗിധാ ഝക.

**ർ൮**. വഞ്ച്യാദയോ.

**ർ൯**. കമ യജാ ഞോ.

**൪൦**. പുഞ്ഞം.

**൪൧**. അരഹാഞ്ഞോ ഹാസ്സ ഹിര ച.

(ഇതി ചവഗ്ഗപച്ചയാ)

**൪൨**. കിര തരാ കീടോ.

**൪൩**. സകാദീഹ്യടോ.

**൪൪**. മകുടാവാട കവാട കുക്കുടാ.

**൪൫**. കമുസ കുസ കസാ ഠോ.

**൪൬**. കുട്ഠാദയോ.

**൪൭**. വര കരാ അണ്ഡോ.

**൪൮**. മനന്താ ഡോ.

**൪൯**. കുണ്ഡാദയോ.

**൫൦**. തിജ കസ തസ ദക്ഖാ കിണോ ജസ്സ ഖോ ച.

**൫൧**. വീആദിതോ ണി.

**൫൨**. ഗഹാദീഹ്യ ണി.

**൫൩**. രീവീഭാഹി ണു.

**൫൪**. ഖാണ്വാദയോ.

**൫൫**. ക്വാദിതോണോ.

**൫൬**. സുവീഹി ണക.

**൫൭**. തിണാദയോ.

**൫൮**. രവണ വരണ പൂരണാദയോ.

(ഇതി ടവഗ്ഗപച്ചയാ)

**൬൯**. പാവസാ അതി.

**൭൦**. ധാഹിസി തന ജന ജര ഗമ സചാ തു.

**൭൧**. അരിസ്സുട ച.

**൭൨**. പിത്വാദയോ.

**൭൩**. ജന കരാ രതു.

**൭൪**. സകാ ഉന്തോ.

**൭൫**. കപാ ഓതോ.

**൭൬**. വസാദീഹ്യന്തോ.

**൭൭**. ഹിസീനം മുക ച.

**൭൮**. ഹര രുഹ കുലാ ഇതോ.

**൭൯**. ഭരാദീഹ്യതോ.

**൮൦**. കിരാദീഹ്യാ-തക.

**൮൧**. അമാദീഹ്യ-ത്തോ.

**൮൨**. വാദീഹി തോ.

**൮൩**. ഘരാദീഹി തക.

**൮൪**. നേത്താദയോ.

**൮൫**. സമാദീഹ്യഥോ.

**൮൬**. ഉപവസാ വസ്സോട ച.

**൮൭**. രമാ ഥക.

**൮൮**. തിത്ഥാദയോ.

**൮൯**. വസ മസ കുസാ ഥു.

**൯൦**. സക വസാ ഥി.

**൯൧**. വീതോ ഥിക.

**൯൨**. സാരിസ്മാ രഥി.

**൯൩**. താ താ ഇഥി.

**൯൪**. ഇസാ ഥീ.

**൯൫**. രുദ ഖുദ മുദ മദ ഛിദ സൂദ സപ കമാ ദക.

**൯൬**. കുന്ദാദയോ.

**൯൭**. ദദാ ദു.

**൯൮**. ഖനാന ദമ രമാ ധോ.

**൯൯**. മുദ്ധാദയോ.

**൧൦൦**. സീതോ ധുക.

**൧൦൧**. വരാര കര തര ദര യമഅജ്ജ മിഥസകാ കുനോ.

**൧൦൨**. അജാ ഇനോ.

**൧൦൩**. വിപിനാദയോ.

**൧൦൪**. കിരാ കനോ.

**൧൦൫**. ദീ ജി ഇ മീഹി നക.

**൧൦൬**. സി ധാ വീ വാഹി നോ.

**൧൦൭**. ഊനാദയോ.

**൧൦൮**. വീപതാ തനോ.

**൧൦൯**. രമാ തനക.

**൧൧൦**. സൂ ഭാഹി നുക.

**൧൧൧**. ധാസ്സേ ച.

**൧൧൨**. വത്താ ടാവ ധമാസേഹ്യനി.

**൧൧൩**. യുതോ നി.

(ഇതി തവഗ്ഗപച്ചയാ)

**൧൧൪**. ചമാപ പാ വപാ പോ.

**൧൧൫**. യു ഥു കുനം ദീഘോ ച.

**൧൧൬**. ഖിപ സുപ നീ സൂ പൂഹി പക.

**൧൧൭**. സിപ്പാദയോ.

**൧൧൮**. സാസാ അപോ.

**൧൧൯**. വിടപാദയോ.

**൧൨൦**. ഗുപാ ഫോ.

**൧൨൧**. ഗര സരാദീഹി ബോ.

**൧൨൨**. നിമ്ബാദയോ.

**൧൨൩**. ദരാ ബി.

**൧൨൪**. കര സര സല കല വല്ല വസാ അഭോ.

**൧൨൫**. ഗദാ രഭോ.

**൧൨൬**. ഉസരാ സാ കതോ.

**൧൨൭**. ഇതോ ഭക.

**൧൨൮**. ഗരാവാ ഭോ.

**൧൨൯**. സോബ്ഭാദയോ.

**൧൩൦**. ഉസ കുസ പദ സുഖാ കുമോ.

**൧൩൧**. വടുമാദയോ.

**൧൩൨**. ഗുധാ ഉമോ.

**൧൩൩**. പഠ ചരാ അമിമാ.

**൧൩൪**. ഹി ധൂഹി മക.

**൧൩൫**. തീതോ രീസനോ ച.

**൧൩൬**. ഖീ സു വീ യാ ഗാ ഹി സാ ലൂ ഖു ഹു മര ധര കര ഘര ജമാ മ സാമാ മോ.

**൧൩൭**. അസ്മാദയോ.

**൧൩൮**. നീതോ മി.

**൧൩൯**. ഊമി ഭൂമി നിമി രസ്മി.

(ഇതി പവഗ്ഗപച്ചയാ)

**൧൪൦**. മാ ഛാഹി യോ.

**൪൪൧**. ജനിസ്സ ജാ ച.

**൪൪൨**. ഹദയാദയോ.

**൪൪൩**. ഖീ സി സിനീ സീ സു വീ കു സൂ ഹി രക.

**൪൪൪**. ഹിചി ദു മിനം ദീഘോ ച.

**൪൪൫**. ധാതാ നമീ ച.

**൪൪൬**. ഭദ്രാദയോ .

**൪൪൭**. മന്ദങ്ക സസാ സ മ ധ ചതാ ഉരോ.

**൪൪൮**. വിധുരാദയോ.

**൪൪൯**. തിമരുഹരുധബധമദമന്ദവജാ ജരുചകസാ കിരോ.

**൪൫൦**. ഥിരാദയോ.

**൪൫൧**. ദദഗരേഹി ദുര ഭരാ.

**൪൫൨**. ചര ദര ജര ഗര മരേഹിതേ.

**൪൫൩**. പീതോ കവരോ.

**൪൫൪**. ചീവരാദയോ.

**൪൫൫**. കുതോ ക്രരോ.

**൪൫൬**. വസാസാ ഛരോ.

**൪൫൭**. മസാ ഛേരോ ച.

**൪൫൮**. ധൂവാതോ സരോ.

**൪൫൯**. ഭമാദീഹ്യരോ.

**൪൬൦**. വദിസ്സ ബദ ച.

**൪൬൧**. വദജനാനം ഠങ ച.

**൪൬൨**. പചിസ്സിഠങ ച.

**൪൬൩**. വകാ അരണ.

**൪൬൪**. സിഗ്യങ്ഗാഗ മജ്ജകലാ ലാ ആരോ.

**൪൬൫**. കമിസ്സ സ്സു ച.

**൧൬൬**. ഭിങ്ഗാ (ങ്കാ) രാദയോ.

**൧൬൭**. കരാ മാരോ.

**൧൬൮**. പുസ സരേഹി ഖരോ.

**൧൬൯**. സര വസ കലാ കീരോ വസ്സുട ച.

**൧൭൦**. ഗബ്ഭീരാദയോ.

**൧൭൧**. ഖജ്ജ വല്ല മസാ ഊരോ.

**൧൭൨**. കപ്പൂരാദയോ.

**൧൭൩**. കഠ ചകാ ഓരോ.

**൧൭൪**. മോരാദയോ.

**൧൭൫**. കുതോ ഏ്രക.

**൧൭൬**. ഭൂസൂഹി രിക.

**൧൭൭**. മീകസീനീഹി രു.

**൧൭൮**. സിനാ ഏ്രു.

**൧൭൯**. ഭീരുഹി രുക.

**൧൮൦**. തമാ ബൂലോ.

**൧൮൧**. സിതോ ലകവാലാ.

**൧൮൨**. മങ്ഗ കമ സമ്ബ സബ സക വസ വിസ കേവ കല പല്ല കഠ പട കുണ്ഡ മണ്ഡാ അലോ.

**൧൮൩**. മുസാ കലോ.

**൧൮൪**. ഥലാദയോ.

**൧൮൫**. കുലാ കാലോ ച.

**൧൮൬**. മുളാലാദയോ.

**൧൮൭**. ചണ്ഡ പതാ ണാലോ.

**൧൮൮**. മാദിതോ ലോ.

**൧൮൯**. അന സന കല കുക സഠ മഹാ ഇലോ.

**൯൰**. കുടാ കിലോ.

**൯൧**. സിഥിലാദയോ.

**൯൨**. ചട കണ്ഡ വട്ട പുഥാ കുലോ.

**൯൩**. തുമുലാദയോ.

**൯൪**. കല്ല കപ തക്ക പടാ ഓലോ.

**൯൫**. അങ്ഗാ ഉലോ ലി.

**൯൬**. അഞ്ജാ ലി.

**൯൭**. ഛദാ ലി.

**൯൮**. അല്യാദയോ.

**൯൯**. പിലാദീ ഹ്യ വോ.

**൧൦൦**. സാളവാദയോ.

**൧൦൧**. സരാ ആവോ.

**൧൦൨**. അല മല ബിലാ ണുവോ.

**൧൦൩**. ഗാതബീവോ.

**൧൦൪**. സുതോ കച കചാ.

**൧൦൫**. വിദചാ.

**൧൦൬**. ഥുതോ രേ വോ.

**൧൦൭**. സമാ രിവോ.

**൧൦൮**. ഛദാ രവി.

**൧൦൯**. പൂര തിമാ കിസോ രസ്സോ ച.

**൧൧൦**. കരാ ഈസോ.

**൧൧൧**. സിരീസാദയോ.

**൧൧൨**. കരാ രിബ്ബി സോ.

**൧൧൩**. സസാസ വസ വിസ ഹന വന മനാന കമാ സോ.

**൧൧൪**. ആമി ഥു കുസീതോ സക.

൨൧൫. ഫസ്സാദയോ.

൨൧൬. സുതോ ണിസക.

൨൧൭. വേ താ ത യു പനാ ല കല ചമാ അസോ.

൨൧൮. വയ ദിവ കര കരേ ഹ്യ സണസകപാസ കസാ.

൨൧൯. സസ മസ ദംസാ സാ സു.

൨൨൦. വിദാ ദസുക.

൨൨൧. സസാ രീഹോ.

൨൨൨. ജീവാമാ ഹോ വമാ ച.

൨൨൩. തണ്ഹാദയോ.

൨൨൪. പണുസ്സഹാ ഹീഹീ ണോലങ ച.

൨൨൫. ഖീ മി പീ ചു മാ വാ കാഹി ളോ ഉസ്സ വാ ദീഘോ ച.

൨൨൬. ഗുതോ ളക ച.

൨൨൭. പങ്ഗുളാദയോ.

൨൨൮. പാതോ ളി.

൨൨൯. വീതോ ളു.

ഇതി മോഗ്ഗല്ലാനേ ബ്യാകരണേ ണ്വാദികണ്ഡോ സത്തമോ.

നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

# മോഗ്ഗല്ലാനബ്യാകരണം

# ൧. പഠമോ സഞ്ഞാദികണ്ഡോ

സിദ്ധമിദ്ധഗുണം സാധു, നമസ്സിത്വാ തഥാഗതം;
സധമ്മസങ്ഘം ഭാസിസ്സം, മാഗധം സദ്ദലക്ഖണം.

൧. അആദയോ തിതാലീസ വണ്ണാ.

അകാരാദയോ നിഗ്ഗഹീതന്താ തേചത്താലീസ-ക്ഖരാ വണ്ണാ നാമ ഹോന്തി. അ ആ ഇ ഈ ഉ ഊ ഏ് ഏ ഒ ഓ, ക ഖ ഗ ഘ ങ ച ഛ ജ ഝ ഞ, ട ഠ ഡ ഢ ണ, ത ഥ ദ ധ ന, പ ഫ ബ ഭ മ, യ ര ല വ സ ഹ ള അം. തേന ക്വത്ഥോ? "ഏ് ഓ ന മവണ്ണേ" ൧. ൩൭. തിതാലീസാഭി വചനം കത്ഥചി വണ്ണലോപം ഞാപേതി. തേന 'പടിസങ്ഖാ യോനിസോ'തിആദി സിദ്ധം.

൨. ദസാദോ സരാ.

തത്ഥാദിമ്ഹി ദസ വണ്ണാ സരാ നാമ ഹോന്തി. തേന ക്വത്ഥോ? "സരോ ലോപോ സരേ" ൧, ൨൬ ഇച്ചാദി.

൩. ദ്വേദ്വേ സവണ്ണാ. തേസു ദ്വേദ്വേ സരാ സവണ്ണാ നാമ ഹോന്തി. തേന ക്വത്ഥോ? "വണ്ണപരേന സവണ്ണോപി" ൧, ൨൪.

൪. പുബ്ബോ രസ്സോ.

തേസു ദ്വീസു യോ യോ പുബ്ബോ, സോ സോ രസ്സസഞ്ഞോ ഹോതി. തേസു ഏ്.ഓ.സംയോഗതോ പുബ്ബാവ ദിസ്സന്തി. തേന ക്വത്ഥോ? "രസ്സോ വാ" ൨,൬൨ ഇച്ചാദി.

൫. പരോ ദീഘോ.

തേ സ്വേവ ദ്വീസുയോ യോ പരോ, സോ സോ ദീഘസഞ്ഞോ ഹോതി. തേന ക്വത്ഥോ? "യോ ലോ പനിസു ദീഘോ" ൨,൮൮ ഇച്ചാദി.

൬. കാദയോ ബ്യഞ്ജനാ.

കകാരാദയോ വണ്ണാ നിഗ്ഗഹീതപരിയന്താ ബ്യഞ്ജനസഞ്ഞാഹോന്തി. തേന ക്വത്ഥോ? "ബ്യഞ്ജനേ ദീഘരസ്സാ" ൧,൩൩ ഇച്ചാദി.

൭. പഞ്ച പഞ്ചകാ വഗ്ഗാ.

കാദയോ പഞ്ച പഞ്ചകാ വഗ്ഗ, നാമ ഹോന്തി. തേന ക്വത്ഥോ? "വഗ്ഗേ വഗ്ഗന്തോ" ൧,൪൧ ഇച്ചാദി.

൮. ബിന്ദു നിഗ്ഗഹീതം.

യ്വായം വണ്ണോ ബിന്ദുമത്തോ, സോ നിഗ്ഗഹീതസഞ്ഞോ ഹോതി. തേന ക്വത്ഥോ? "നിഗ്ഗഹീതം" ൧,൩൮ ഇചാദി. ഗരുസഞ്ഞാകരണം അന്വത്ഥസഞ്ഞത്ഥം.

**൯**. ഇയുവണ്ണാ ഝലാ നാമസ്സന്തേ.

നാമം പാടിപദികം, തസ്സഅന്തേ വത്തമാനാ ഇവണ്ണുവണ്ണാ ഝലസഞ്ഞാ ഹോന്തി യഥാക്കമം. തേന ക്വത്ഥോ? "ഝലാ വാ" ൨,൧൧൧ ഇച്ചാദി.

**൧൦**. പിത്ഥിയം.

ഇത്ഥിയം വത്തമാനസ്സ നാമസ്സ-ന്തേ വത്തമാനാ ഇവണ്ണുവണ്ണാ പസഞ്ഞാ ഹോന്തി. തേന ക്വത്ഥോ? യേ പസ്സിവണ്ണസ്സ" ൨,൧൧൩ ഇച്ചാദി.

**൧൧**. ഘാ.

**ഇത്ഥിയം** വത്തമാനസ്സ നാമസ്സ-ന്തേ വത്ഥമാനോ ആകാരോ ഘസഞ്ഞോ ഹോതി. തേന ക്വത്ഥോ? "ഘബ്രഹ്മാദിതേ" ൨,൩൦ ഇച്ചാദി.

**൧൨**. ഗോ സ്യാലപനേ.

ആലപനേ സി ഗസഞ്ഞോ ഹോതി.

തേന ക്വത്ഥോ? "ഗേവാ" ൨,൩൭ ഇച്ചാദി.

(സഞ്ഞാ)

**൧൩**. വിധിബ്ബിസേസനന്തസ്സ.

യം വിസേസനം, തദന്തസ്സ വിധി ഞാതബ്ബോ "അതോ യോനം ടാടേ" ൨,൪൧ നരാനരേ.

**൧൪**. സത്തമിയം പുബ്ബസ്സ.

സത്തമീനിദ്ദേസേ പുബ്ബസ്സേവ കാരിയം ഞാതബ്ബം "സരോ ലോപോ സരേ" ൧,൨൬ വേളഗ്ഗം. 'തമഹ'ന്തീധ കസ്മാ ന ഹോതി?, സരേതോപസിലേസികാധാരോ തത്ഥേതാവ വുച്ചതേ 'പുബ്ബസ്സേവ ഹോതി ന പരസ്സാ'തി.

**൧൫**. പഞ്ചമിയം പരസ്സ.

പഞ്ചമീനിദ്ദേസേ പരസ്സ കാരിയം ഞാതബ്ബം "അതോയോനം ടാടേ" ൨,൪൧ നരാനരേ. ഇധ ന ഹോതം 'ജന്തുഹോ അനത്താ'. ഇധ കസ്മാ ന ഹോതി? ഓസഖ്യോ, അനന്തരേ കതത്ഥതായ ന ബ്യവഹിതസ്സ കാരിയം.

**൧൬**. ആദിസ്സ.

പരസ്സ സ്സിസ്സമാനം കാരിയമാദിവണ്ണസ്സ ഞാതബ്ബം "ര സങ്ഖ്യാതോ വാ" ൩,൧൩ തേരസ.

**൧൭**. ഛട്ഠിയന്തസ്സ.

ഛട്ഠീനിദ്ദിട്ഠസ്സ യം കാരിയം, തദന്തസ്സ വണ്ണസ്സ വിഞ്ഞേയ്യം "രാജസ്സി നാമ്ഹി" ൨,൨൩ രാജിനാ.

**൧൭.** ങാനുബന്ധോ.

ങകാരോ അനുബന്ധോ യസ്സ, സോ അന്തസ്സ ഹോതി "ഗോസ്സാ വങ" ൧,൩൨ ഗവാസ്സം.

**൧൮.** ടാനുബന്ധാനേകവണ്ണാ സബ്ബസ്സ.

ടകാരോ-നുബന്ധോ യസ്സ, സോ-നേകക്ഖരോ ചാദേസോ സബ്ബസ്സ ഹോതി "ഇമസ്സാനിത്ഥിയം ടേ" ൨,൧൨൭ ഏസു, "നാമ്ഹ-നിമി" ൨,൧൨൮ അനേന.

**൨൦.** ഞകാനുബന്ധാദ്യന്താ.

ഛട്ഠീനിദ്ദിട്ഠസ്സ ഞാനുബന്ധകാനുബന്ധാ ആദ്യന്താ ഹോന്തി "ബ്രൂതോ തിസ്സീഞ" ൬,൩൬ ബ്രവീതി, "ഭൂസ്സ വുക" ൬,൧൭ ബഭൂവ.

**൨൧.** മാനുബന്ധോ സരാനമന്താ പരോ.

മകാരോ-നുബന്ധോ യസ്സ, സോ സരാ നമന്താ സരാ പരോ ഹോതി "മഞ്ച രുധാദീനം" ൫-൧൮ രുന്ധതി.

**൨൨.** വിപ്പടിസേധേ.

ദ്വിന്നം സാവകാസാനമേകത്ഥപ്പസങ്ഗേ പരോ ഹോതി. യഥാ ദ്വിന്നം തിണ്ണം വാപുരിസാനം സഹപ്പത്തിയം പരോ, സോ ച (ഗച്ഛതി) ത്വം ച (ഗച്ഛസി, തുമ്ഹേ) ഗച്ഛഥ. സോ ച (ഗച്ഛതി,) ത്വം ച (ഗച്ഛസി,) അഹം ച (ഗച്ഛാമി, മയം) ഗച്ഛാമ.

**൨൩.** സങ്കേതോ-നവയവോ-നുബന്ധോ.

യോ നവയവഭൂതോസങ്കേതോ, സോ-നുബന്ധോതി ഞാതബ്ബോ, "ലുപിതാദീനമാസിമ്ഹി" ൨-൭൭ കത്താ.

സങ്കേതഗ്ഗഹണം കിം? പകതിയാദിസമുദായസ്സാനുബന്ധതാ മാ ഹോതൂതി, അനവയവോഹി സമുദായോ... സമുദായരൂപത്തായേവ.

അനവയവഗ്ഗഹണം കിം? "അതേന" ൨-൧൦൭ ജനേന. ഇമിനാവ ലോപസ്സാവഗതത്താ നാനുബന്ധലോപായ വചനമാരദ്ധം.

**൨൪.** വണ്ണപരേന സവണ്ണോപി.

വണ്ണസദ്ദോ പരോ യസ്മാ തേന സവണ്ണോപി ഗയ്ഹതി സംച രൂപം "യുവണ്ണാനമേഓ ലുത്താ" ൧-൨൪ വാകേരിതം, സമോനാ.

**൨൫.** ന്തു വന്തുമന്ത്വാവന്തുതവന്തുസമ്ബന്ധീ.

വന്താദിസമ്ബന്ധീയേവന്തു ഗയ്ഹതി, “ന്തൂനം ന്തോ യോമ്ഹി പഠമേ” ൨-൨൧൭ ഗുണവന്തോ.

വന്താദിസമ്ബന്ധീതി കിം? ജന്തൂ തന്തൂ.

(പരിഭാസായോ.)

**൨൬**. സരോ ലോപോ സരേ.

സരേ സരോ ലോപനീയോ ഹോതി. തത്രി-മേ, സദ്ധി-ന്ദ്രിയം, നോഹേ-തം, ഭിക്ഖുനോ-വാദോ, സമേതാ-യസ്മാ, അഭിഭാ-യതനം, പുത്താമ-ത്ഥി, അസന്തേ-ത്ഥ.

**൨൭**. പരോ ക്വചി.

സരമ്ഹാ പരോ സരോ ക്വചി ലോപനീയോ ഹോതി. സോ-പി, സാവ, യതോ-ദകം, തതോ-വ. ക്വചീതികിം? സദ്ധി-ന്ദ്രിയം, അയമധികാരോ ആപരിച്ഛേദാവസാനാ, തേന നാതിപ്പസങ്ഗോ.

**൨൮**. ന ദ്വേവാ.

പുബ്ബപരസരാ ദ്വേപി വാ ക്വചി ന ലുപ്പന്തേ, ലതാ ഇവ, ലതേ-വ, ലതാ-വ.

**൨൯**. യുവണ്ണാനമേഓ ലുത്താ.

ലുത്താ സരാ പരേസം ഇവണ്ണുവണ്ണാനം ഏഓ ഹോന്തി വാ യഥാക്കമം.

തസ്സേ-ദം, വാതേ-രിതം, നോ-പേതി, വാമോ-രൂ, അതേ-വഞ്ഞേഹി, വോ-ദകം. കഥം “പച്ചോരസ്മി”ന്തി? യോഗവിഭാഗാ. വാത്വേവ? തസ്സിദം.

ലുത്തേതി കിം? ലതാ ഇവ.

**൩൦**. യവാ സരേ.

സരേ പരേ ഇവണ്ണുവണ്ണാനം യകാരവകാരാ ഹോന്തി വാ യഥാക്കമം. ബ്യാകതോ, ഇച്ചസ്സ, അജ്ഝിണമുത്തോ, സ്വാഗതം, സ്വാപനലാനിലം, വാത്വേവ? ഇതി-സ്സ. ക്വചിത്വേവ? യാനീ-ധ, സൂ-പട്ഠിതം.

**൩൧**. ഏഓനം.

**ഏഓനം**യവായോന്തി വാ സരേ യഥാക്കമം. ത്യജ്ജ തേ-ജ്ജ, സ്വാഹം സോ-ഹം. ക്വചിത്വേവ? പുത്താമ-ത്ഥി, അസന്തേ-ത്ഥ.

**൩൨**. ഗോസ്സാ-വങ.

സരേ ഗോസ്സ അവങ ഹോതി. ഗവാ-സ്സം. ‘യഥരിവ, തഥരിവേ’തി നിപാതാവ, ‘ഭുസാമിവേ’തി ഇവസദ്ദോ ഏവത്ഥോ.

**൩൩**. ബ്യഞ്ജനേ ദീഘരസ്സാ.

രസ്സദീഘാനം ക്വചി ദീഘരസ്സാ ഹോന്തി ബ്യഞ്ജനേ. തത്രാ-യം, മുനീചരേ, സമ്മദേവ, മാലഭാരീ.

**൩൪**. സരമ്ഹാ ദ്വേ.

സരമ്ഹാ പരസ്സ ബ്യഞ്ജനസ്സ ക്വചി ദ്വേ രൂപാനി ഹോന്തി. പഗ്ഗഹോ. സരമ്ഹാതി കിം? തം ഖണം.

**൩൫**. ചതുത്ഥദുതിയേസ്വേസം തതിയപഠമാ.

ചതുത്ഥദുതിയേസു പരേസ്വേസം ചതുത്ഥദുതിയാനം തബ്ബഗ്ഗേ തതിയ പഠമാ ഹോന്തി. പച്ഛാസത്ഥ്യാ, നിഗ്ഘോസോ, അക്ഖന്തി, ബോജ്ഝങ്ഗാ, സേതച്ഛത്തം, ദഡ്ഢോ, നിട്ഠാനം, മഹദ്ധനോ, യസത്ഥേരോ, അപ്ഫുടം, അബ്ഭുഗ്ഗതോ. ഏസ്വീതി കിം? ഥേരോ. ഏസന്തി കിം? പത്ഥോ.

**൩൬**. വിതിസ്സേവേ വാ.

ഏവസദ്ദേ പരേ ഇതിസ്സ വോ ഹോതി വാ. ഇത്വേവ, ഇച്ചേവ. ഏവേതി കിം? ഇച്ചാഹ.

**൩൭**. ഏഓനമ വണ്ണേ.

ഏഓനം വണ്ണേ ക്വചി അ ഹോതി വാ. ദിസ്വാ യാചക മാഗതേ, അകരമ്ഹസ തേ, ഏസ അത്ഥോ, ഏസ ധമ്മോ, അഗ്ഗമക്ഖായതി, സ്വാതനം , ഹിയ്യത്തനം, കരസ്സു. വാത്വേവ? യാചകേ ആഗതേ ഏസോ ധമ്മോ. വണ്ണേതി കിം? സോ.

**൩൮**. നിഗ്ഗഹീതം.

നിഗ്ഗഹീതമാഗമോ ഹോതി വാ ക്വചി. ചക്ഖും ഉദപാദി ചക്ഖുഉദപാദി, പുരിമം ജാതിം പുരിമജാതിം, കത്തബ്ബം കുസലം ബഹും. അവംസിരോതിആദീസു നിച്ചം... വവത്ഥിതവിഭാസത്താ വാധികാരസ്സ, സാമത്തിയേനാഗമോവ, സ ച രസ്സ സരസ്സേവ ഹോതി... തസ്സ രസ്സാനുഗതത്താ.

**൩൯**. ലോപോ.

നിഗ്ഗഹീതസ്സ ലോപോ ഹോതി വാ ക്വചി. ക്യാഹം കിമഹംസാരത്തോ സംരത്തോ. സല്ലേ ഖോ-ഗന്തുകാമോ ഗന്തുമനോതി, ആദീസു നിച്ചം.

**൪൦**. പരസരസ്സ.

നിഗ്ഗഹീതമ്ഹാ പരസ്സ സരസ്സ ലോപോ ഹോതി വാ ക്വചി. ത്വം-സി ത്വമസി.

**൪൧**. വഗ്ഗേ വഗ്ഗന്തോ.

നിഗ്ഗഹീതസ്സ ഖോ വഗ്ഗേ വഗ്ഗന്തോ വാ ഹോതി പച്ചാസത്ത്യാ. തങ്കരോതി തം കരോതി, തഞ്ചരതി തം ചരതി, തണ്ഠാനം തം ഠാനം, തന്ധനം തം ധനം, തമ്പാതി തം പാതി. നിച്ചം പദമജ്ഝേ ഗന്ത്വാ, കചഞ്ഞാത്രപി സന്തിട്ഠതി.

**൪൨**. യേവഹിസു ഞോ.

യ ഏവ ഹി സദ്ദേസു നിഗ്ഗഹീതസ്സ വാ ഞോ ഹോതി. യഞ്ഞദേവ, തഞ്ഞേവ, തഞ്ഹി, വാത്വേവ? യം യദേവ.

**൪൩**. യേ സംസ്സ.

സംസദ്ദസ്സ യം നിഗ്ഗഹീതം തസ്സ വാ ഞോ ഹോതി യകാരേ. സഞ്ഞമോ സംയമോ.

**൪൪**. മയദാ സരേ.

നിഗ്ഗഹീതസ്സ മയദാ ഹോന്തി വാ സരേ കചി. തമഹം, തയിദം, തദലം. വാ ത്വേവ? തം അഹം.

**൪൫**. വനതരഗാ ചാഗമാ.

ഏതേ മയദാ ച ആഗമാ ഹോന്തി സരേ വാ കചി. തിവങ്ഗികം, ഇതോ നായതി, ചിനിത്വാ, തസ്മാതിഹ, നിരോജം, പുഥഗേവ, ഇധമാഹു, യഥയിദം, അത്തദത്ഥം. വാ ത്വേവ? അത്തത്ഥം. 'അതിപ്പഗോ ഖോ താവാ'തി-പഠമന്തോ പഗസദ്ദോവ.

**൪൬**. ഛാ ളോ.

ഛസദ്ദാ പരസ്സ സരസ്സ ളകാരോ ആഗമോ ഹോതി വാ. ഛളങ്ഗം, ഛളായതനം. വാത്വേവ? ഛഅഭിഞ്ഞാ.

**൪൭**. തദമിനാദീനി.

തദമിനാദീനി സാധൂനി ഭവന്തി. തം ഇമിനാ തദമിനാ, സകിം ആഗാമീ സകദാഗാമീ, ഏകം ഇധ അഹം ഏകമിദാഹം, സംവിധായ അവഹാരോ സംവിദാവഹാരോ, വാരിനോ വാഹകോ വലാഹകോ, ജീവനസ്സ മൂതോ ജീമൂതോ, ഛവസ്സ സയനം സുസാനം, ഉദ്ധം ഖമസ്സ ഉദുക്ഖലം, പിസിതാസോ പിസാചോ, മഹിയം രവതീതി മയൂരോ, ഏവമഞ്ഞേപി പയോഗതോ-നുഗന്തബ്ബാ, പരേസം പിസോദരാദിമിവേദം ദട്ഠബ്ബം.

**൪൮**. തവഗ്ഗവരണാനം യേ ചവഗ്ഗബയഞാ.

തവഗ്ഗവരണാനം കചി ചവഗ്ഗബയഞാ ഹോന്തി യഥാക്കമം യകാരേ. അപുച്ഛണ്ഡതായ, തച്ഛം, യജ്ജേവം, അജ്ഝത്തം, ഥഞ്ഞം, ദിബ്ബം, പയ്യോസനാ, പോക്ഖരഞ്ഞോ. കചിത്വേവ? രത്ത്യാ

**൪൯**. വഗ്ഗലസേഹി തേ.

വഗ്ഗലസേഹി പരസ്സ യകാരസ്സ ക്വചി തേ വഗ്ഗലസാ ഹോന്തി.

സക്കതേ, പച്ചതേ, അട്ടതേ, കുപ്പതേ, ഫല്ലതേ, അസ്സതേ. ക്വചിത്വേവ? ക്യാഹം.

**൪൦**. ഹസ്സ വിപല്ലാസോ.

ഹസ്സ വിപല്ലാസോ ഹോതി യകാരേ. ഗുയ്ഹം.

**൪൧**. വേ വാ.

ഹസ്സ വിപല്ലാസോ ഹോതി വാ വകാരേ. ബവ്ഹാബാധോ ബവ്ഹാബാധോ.

**൪൨**. തഥാനരാനം ടഠണലാ

തഥനരാനം ടഠണലാ ഹോന്തി വാ. ദുക്കടം, അട്ഠകഥാ, ഗഹണം, പലിഘോ, പലായതി. വാത്വേവ? ദുക്കതം. ക്വചിത്വേവ? സുഗതോ.

**൪൩**. സംയോഗാദി ലോപോ.

സംയോഗസ്സ യോ ആദിഭൂതോ-വയവോ തസ്സ വാ ക്വചി ലോപോ ഹോതി. പുപ്ഫം-സാ ജായതേ-ഗിനി.

**൪൪**. വിച്ഛാഭിക്ഖഞ്ഞേസു ദ്വേ.

വിച്ഛായമാഭിക്ഖഞ്ഞേ ച യം വത്തതേ, തസ്സ ദ്വേ രൂപാനി ഹോന്തി. ക്രിയായ ഗുണേന ദബ്ബേന വാ ഭിന്നേ അത്ഥേ ബ്യാപിതുമിച്ഛാ വിച്ഛാ. രുക്ഖം രുക്ഖം സിഞ്ചതി, ഗാമോ ഗാമോ രമണീയോ, ഗാമേ ഗാമേ പാനീയം, ഗേഹേ ഗേഹേ ഇസ്സരോ, രസം രസം ഭക്ഖയതി, കിരിയം കിരിയമാരഭതേ.

അത്ഥിയേവാ-നുപുബ്ബിയേപി വിച്ഛാ മൂലേ മൂലേ ഥൂലാ, അഗ്ഗേ അഗ്ഗേ സുഖുമാ, യദി ഹി ഏത്ഥ മൂലഗ്ഗഭേദോ ന സിയാ, ആനുപുബ്ബിയമ്പി ന ഭവേയ്യ. മാസകം മാസകം ഇമമ്ഹാ കഹാപണാ ഭവന്താനം ദ്വിന്നം ദേഹീതി മാസകം മാസകമിച്ചേതസ്മാ വിച്ഛാഗമ്യതേ, സദ്ദന്തരതോ പന ഇമമ്ഹാ കഹാപണാതി അവധാരണം. പുബ്ബം പുബ്ബം പുപ്ഫന്തി, പഠമം പഠമം പച്ചന്തീത്യത്രാപി വിച്ഛാവ. ഇമേ ഉഭോ അഡ്ഢാ കതരാ കതരാ ഏസം ദ്വിന്നമഡ്ഢതാ, സബ്ബേ ഇമേ അഡ്ഢാ കതമാ കതമാ ഇമേസം അഡ്ഢുതാ ഇഹാപി വിച്ഛാവ. ആഭിക്ഖഞ്ഞം പോനോപുഞ്ഞം പചതി പചതി, പപചതി പപചതി, ലുനാഹി ലുനാഹിത്വേവായം ലുനാതി, ഭുത്വാ ഭുത്വാ ഗച്ഛതി, പടപടാ കരോതി, പടപടായതി.

**൪൫**. സ്യാദിലോപോ പുബ്ബസ്സേകസ്സ.

വിച്ഛായമേകസ്സ ദ്വിത്തേ പുബ്ബസ്സ സ്യാദിലോപോ ഹോതി. ഏകേകസ്സ. കഥം മത്ഥകമത്ഥകേനാതി? 'സ്യാദിലോപോ പുബ്ബസ്സാ'തി യോഗവിഭാഗാ, നാചാതിപ്പസങ്ഗോ യോഗവിഭാഗാ ഇട്ഠപ്പസിദ്ധീതി.

**൫൬**. സബ്ബാദീനം വീതിഹാരേ.

സബ്ബാദീനം വീതിഹാരേ ദ്വേ ഭവന്തി പുബ്ബസ്സ സ്യാദിലോപോ ച. അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ഭോജകാ, ഇതരീതരസ്സ ഭോജകാ.

**൫൭**. യാവബോധം സമ്ഭമേ.

തുരിതേനാപായഹേതുപദസ്സനം സമ്ഭമോ, തസ്മിംസതി വത്ഥു യാവന്തേഹി സദ്ദേഹി സോ-ത്ഥോ വിഞ്ഞായതേ, താവന്തോ സദ്ദാ പയുജ്ജന്തേ. സപ്പോ സപ്പോ സപ്പോ, ബുജ്ഝസ്സു ബുജ്ഝസ്സു ബുജ്ഝസ്സു, ഭിന്നോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ഭിന്നോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ.

**൫൮**. ബഹുലം.

അയമധികാരോ ആസത്ഥപരിസമത്തിയാ. തേന നാതിപ്പസങ്ഗോ ഇട്ഠപ്പസിദ്ധി ച.

ഇതി മോഗ്ഗല്ലാനേ ബ്യാകരണേ വുത്തിയം

പഠമോ കണ്ഡോ.

# ၁. ദുതിയോ കണ്ഡോ (സ്യാദി)

൧. ദ്വേ ദ്വേ-കാനേകേസു നാമസ്മാ സി യോ, അം യോ, നാ ഹി, സ നം, സ്മാ ഹി, സ നം, സ്മിം സു.

ഏതേസം ദ്വേ ദ്വേ ഹോന്തി ഏകാനേകത്ഥേസു വത്തമാനതോ നാമസ്മാ. മുനി മുനയോ, മുനിം മുനയോ, മുനിനാ മുനീഹി, മുനിസ്സ മുനീനം, മുനിസ്മാ മുനീഹി, മുനിസ്സ മുനീനം, മുനിസ്മിം മുനീസു, ഏവം കുമാരീ കുമാരിയോ, കഞ്ഞാ കഞ്ഞായോതി. ഏതാനി സത്ത ദുകാനി സത്ത വിഭത്തിയോ വിഭാഗോ വിഭത്തീതി കത്വാ, ഏത്ഥ സിഅമിതീ-കാരാ-കാരാ "കിമം സിസു" ൨,൨൦ തി സംകേതത്ഥാ.

൨. കമ്മേ ദുതിയാ.

കരീയതി കത്തു കിരിയായാ-ഭിസമ്ബന്ധീയതീതി കമ്മം, തസ്മിം ദുതിയാവിഭത്തി ഹോതം. കടം കരോതി, ഓദനം പചതി, ആദിച്ചം പസ്സതി.

'ഓദനോ പച്ചതീ'തി ഓദനസദ്ദതോ കമ്മതാ നപ്പതീയതേ, കിഞ്ചരഹി? ആഖ്യാതതോ. 'കടം കരോതി വിപുലം ദസ്സനീയ'ന്തി അത്ഥേവ ഗുണയുത്തസ്സ കമ്മതാ, ഇച്ഛിതേപി കമ്മത്താവ ദുതിയാ സിദ്ധാ ഗാവും പയോ ദോഹതി, ഗോമന്തം ഗാവം യാചതി, ഗാവമവരുന്ധതി വജം, മാണവകം മഗ്ഗം പുച്ഛതി, ഗോമന്തം ഗാവം ഭിക്ഖതേ, രുക്ഖമവചിനാതി ഫലാനി, സിസ്സം ധമ്മം ബ്രൂതേ, സിസ്സം ധമ്മമനുസാസതീതി. ഏവം അനിച്ഛിതേപി അഹിം ലങ്ഘയതി, വിസം ഭക്ഖേതി. യംനേവിച്ഛിതം നാപി അനിച്ഛിതം, തത്ഥാപി ദുതിയാ സിദ്ധാ. ഗാമം ഗച്ഛന്തോ രുക്ഖമൂലമുപസപ്പതി.

പഥവിം അധിസേസ്സതി, ഗാമമധിതിട്ഠതി, രുക്ഖമജ്ഝാസതേതിഅധിസീഠാസാനംപയോഗേ-ധികരണേ കമ്മവചനിച്ഛാ, വത്തിച്ഛാതോ ഹി കാരകാനി ഹോന്തി. തം യഥാ-വലാഹകാ വിജ്ജോതതേ, വലാഹകസ്സ വിജ്ജോതതേ, വലാഹകോ വിജ്ജോതതേ, വലാഹകേ വിജ്ജോതതേ, വലാഹകേന വിജ്ജോതതേതി. ഏവമഭിനിവിസസ്സ വാ ധമ്മമഭിനിവിസതേ ധമ്മേ വാ.

തഥാ ഉപന്വജ്ഝാവസസ്സാഭോജന നിവുത്തിവചനസ്സ ഗാമമുപവസതി, ഗ, മമനുവസതി, പബ്ബതമധിവസതി, ഘരമാവസതി. അഭോജനനിവുത്തി വചനസ്സാതി കിം? ഗാമേ ഉപവസതി, ഭോജനനിവുത്തിം കരോതീതി അത്ഥോ. തപ്പാനാചാരേപി കമ്മത്താവ ദുതിയാ സിയാ നദിമ്പിവതി, ഗാമം ചരതി, ഏവം 'സചേ മം ആലപിസ്സതീ'തിആദീസുപി. വിഹിതാവ പതിധയോഗേ ദുതിയാ - 'പടിഭന്തു തം ചുന്ദ ബോജ്ഝങ്ഗാ'തി. തം പതി ബോജ്ഝങ്ഗാ ഭാസന്തൂതി അത്ഥോ, യദാതു ധാതുനായുത്തോ പതി, തദാ തേനാ-യോഗാ സമ്ബന്ധേ ഛട്ഠീവ 'തസ്സ നപ്പടിഭാതീ'തി. അക്ഖേ ദിബ്ബതി, അക്ഖേഹി ദിബ്ബതി, അക്ഖേസു ദിബ്ബതീതി കമ്മകരണാധികരണവചനിച്ഛാ.

൩. കാലദ്ധാനമച്ചന്തസംയോഗേ.

കിരിയാ, ഗുണ, ദബ്ബേഹി സാകല്ലേന കാലദ്ധാനം സമ്ബന്ധോ അച്ചന്തസംയോഗോ. തസ്മിം വിഞ്ഞായമാനേ കാലസദ്ദേഹി അദ്ധഅദ്ദേഹി ച ദുതിയാ ഹോതി. മാസമധീതേ, മാസം കല്യാണി, മാസം ഗുളധാനാ, കോസമധീതേ, കോസം കുടിലാ നദീ, കോസം പബ്ബതോ. അചന്തസംയോഗേതി കിം? മാസസ്സ ദ്വീഹമധീതേ, കോസസ്സേകദേസേ പബ്ബതോ.

പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ, ഏകം സമയം ഭഗവാ, ഇമം രത്തിം ചത്താരോ മഹാരാജാതി ഏവമാദീസു കാലവാചീ ഹി അച്ചന്തസംയോഗത്താവ ദുതിയാ സിദ്ധാ. വിഭത്തിവിപല്ലാസേനപി വാ ബഹുലംവിധാനാ.

ഫലപ്പത്തിയം കിരിയാപരിസമത്ത്യപവഗ്ഗോ, തസ്മിം വിഞ്ഞായമാനേ കാലദ്ധാനം കിരിയായാച്ചന്തസംയോഗേ തതിയാഭിമതാ, സാപി കരണത്താവ സിദ്ധാ 'മാസേനാനുവാകോ-ധീതോ, കോസേനാനുവാകോ-ധീതോ'തി. അനപവഗ്ഗേതു അസാധകതമത്താകരണത്താഭാവേ ദുതിയാവ 'മാസമധീതോ-നുവാകോ, ന ചാനേ ന ഗഹിതോ'തി.

കാരകമജ്ഝേ യേ കാലദ്ധാനവാചിനോ, തതോ സത്തമീപഞ്ചമിയോ അഭിമതാ 'അജ്ജ ഭുത്വാ ദേവദത്തോ ദ്വിഹേ ഭുഞ്ജിസ്സതി, ദ്വീഹാ ഭുഞ്ജിസ്സതി, അത്രട്ഠോ-യമിസ്സാസോ കോസേ ലക്ഖം വിജ്ഝതി, കോസാ ലക്ഖം വിജ്ഝതീ'തി, താപീഹ സകസകകാരകവചനിച്ഛായേവ സിദ്ധാ.

**൪**. ഗതി ബോധാഹാര സദ്ദത്ഥാകമ്മക ഭജ്ജാദീനം പയോജ്ജേ.

ഗമനത്ഥാനം ബോധത്ഥാനം ആഹാരത്ഥാനം സദ്ദത്ഥാനമകമ്മകാനം ഭജ്ജാദീനഞ്ച പയോജ്ജേ കത്തരി ദുതിയാ ഹോതി. സാമത്ഥിയാ ച പയോജകബ്യാപാരേന കമ്മതാവസ്സ ഹോതീതി പതീയതേ. ഗമയതി മാണവകം ഗാമം, യാപയതി മാണവകം ഗാമം, ബോധയതി മാണവകം ധമ്മം, വേദയതി മാണവകം ധമ്മം, ഭോജയതി മാണ-വകം മോദകം, ആസയതി മാണവകം മോദകം, അജ്ഝാപയതി മാണവകം വേദം, പാഠയതി മാണവകം വേദം, ആസയതി ദേവദത്തം, സായയതി ദേവദത്തം, അഞ്ഞം ഭജ്ജാപേതി, അഞ്ഞം കോട്ടാപേതി, അഞ്ഞം സന്ഥരാപേതി. ഏതേസമേവാതി കിം? പാചേതി ഓദനം ദേവദത്തേന യഞ്ഞദത്തോ. പയോജ്ജേതി കിം? ഗച്ഛതി ദേവദത്തോ. യദാ ചരഹി ഗമയതി ദേവദത്തം യഞ്ഞദത്തോ, തമപരോ പയോജേതി, തദാ ഗമയതി ദേവദത്തം യഞ്ഞദത്തേനേതി ഭവിതബ്ബം … ഗമയതിസ്സാ-ഗമനത്ഥത്താ.

**൫**. ഹരാദീനം വാ.

ഹരാദീനം പയോജ്ജേ കത്തരി ദുതിയാ ഹോതി വാ. ഹാരേതി ഭാരം ദേവദത്തം ദേവദത്തേനേതി വാ, അജ്ഝോഹാരേതി സത്തും ദേവദത്തം ദേവദത്തേനേതി വാ, കാരേതി കടം ദേവദത്തം ദേവദത്തേനേതി വാ ദസ്സയതേ ജനം രാജം ജനേനേതി വാ, അഭിവാദയതേ ഗുരും ദേവദത്തം ദേവദത്തേനേതി വാ.

**൬**. ന ഖാദാദീനം.

ഖാദാദീനം പയോജ്ജേ കത്തരി ദുതിയാ ന ഹോതി. ഖാദയതി ദേവദത്തേന, ആദയതി ദേവദത്തേന, അവ്ഹ, പയതി ദേവദത്തേന, സദ്ദായയതി

ദേവദത്തേന, കന്ദയതി ദേവദത്തേന, നായയതി ദേവദത്തേന.

(൧) വഹിസ്സാനിയന്തുകേ. വാഹയതി ഭാരം ദേവദത്തേന അനിയന്തുകേതി കിം? വാഹ-യതി ഭാരം ബലീബദ്ദേ.

(൨) ഭക്ഖിസ്സാഹിംസായം. ഭക്ഖയതി മോദകേ ദേവദത്തേന. അഹിംസായന്തി കിം? ഭക്ഖയതി ബലീബദ്ദേ സസ്സം.

൭. ധാദീഹി യുത്താ.

ധിആദീഹി യുത്തതോ ദുതിയാ ഹോതി. ധിരത്ഥു മം പൂതികായം, അന്തരാ ച രാജഗഹം അന്തരാ ച നാലന്ദം, സമാധാനമന്തരേന, മുചലിന്ദമഭിതോ സരമിച്ചാദി, ഛട്ഠിയാപവാദോ-യം.

൮. ലക്ഖണിത്ഥമ്ഭൂതവിച്ഛാസ്വഭിനാ.

ലക്ഖണാദീസ്വത്ഥേസ്വഭിനാ യുത്തമ്ഹാ ദുതിയാ മഹാതി. രുക്ഖമഭി വിജ്ജോതതേ വിജ്ജു, സാധു ദേവദത്തോ മാതരമഭി, രുക്ഖം രുക്ഖമഭിതിട്ഠതി.

൯. പതിപരീഹി ഭാഗേ ച.

പതിപരീഹി യുത്തമ്ഹാ ലക്ഖണാദീസു ഭാഗേ ചത്ഥേ ദുതിയാ ഹോതി. രുക്ഖം പതി വിജ്ജോതതേ വിജ്ജു, സാധു ദേവദത്തോ മാതരം പതി, രുക്ഖം രുക്ഖം പതി തിട്ഠതി, യദേത്ഥ മം പതി സിയാ. രുക്ഖം പരി വിജ്ജോതതേ വിജ്ജു, സാധു ദേവദത്തോ മാതരം പരി, രുക്ഖം രുക്ഖം പരി തിട്ഠതി, യദേത്ഥ മം പരി സിയാ.

൧൦. അനുനാ.

ലക്ഖണാദീസ്വത്ഥേസ്വനുനാ യുത്തമ്ഹാ ദുതിയാ ഹോതി. രുക്ഖമനു വിജ്ജോതതേ വിജ്ജു, സച്ചകിരിയമനു വുട്ഠി പാവസ്സി, ഹേതു ച ലക്ഖണം ഭവതി, സാധു ദേവദത്തോ മാതരമനു, രുക്ഖം രുക്ഖമനു തിട്ഠതി, യദേത്ഥ മം അനു സിയാ.

൧൧. സഹത്ഥേ.

സഹത്ഥേ-നുനാ യുത്തമ്ഹാ ദുതിയാ ഹോതി. പബ്ബതമനു സേനാ തിട്ഠതി.

൧൨. ഹീനേ.

ഹീനത്ഥേ-നുനാ യുത്തമ്ഹാ ദുതിയാ ഹോതി. അനു സാരിപുത്തം പഞ്ഞവന്തോ.

൧൩. ഉപേന.

ഹീനത്ഥേ ഉപേന യുത്തമ്ഹാ ദുതിയാ ഹോതി. ഉപ സാരിപുത്തം പഞ്ഞവന്തോ.

൧൪. സത്തമ്യാധിക്യേ.

ആധിക്യത്ഥേ ഉപേന യുത്തമ്ഹാ സത്തമീ ഹോതി. ഉപ ഖാരിയം ദോണോ.

൧൫. സാമിത്ഥേ-ധിനാ.

സാമിഭാവത്ഥേ-ധിനാ യുത്തമ്ഹാ സത്തമീ ഹോതി. അധി ബ്രഹ്മദത്തേ പഞ്ചാലാ, അധി പഞ്ചാലേസു ബ്രഹ്മദത്തോ.

൧൬. കത്തുകരേണേസു തതിയാ.

കത്തരി കരണേ ച കാരകേ തതിയാ ഹോതി. പുരിസേന കതം, അസിനാ ഛിന്ദതി. പകതിയാ-ഭിരൂപോ, ഗോത്തേന ഗോതമോ, സുമേധോ നാമ നാമേന, ജാതിയാ സത്തവസ്സികോതി ഭൂധാതുസ്സ സമ്ഭവാ കരണേ ഏവ തതിയാ. ഏവം സമേന ധാവതി വിസമേന ധാവതി, ദ്വിദോണേന ധഞ്ഞം കിണാതി, പഞ്ചകേന പസവോ കിണാതീതി.

൧൭. സഹത്ഥേന.

സഹത്ഥേന യോഗേ തതിയാ സിയാ. പുത്തേന സഹ ഗതോ, പുത്തേന സദ്ധിം ആഗതോ, തതിയാപി ഛട്ഠീവ അപ്പധാനേ ഏവ ഭവതി.

൧൮. ലക്ഖണേ.

ലക്ഖണേ വത്തമാനതോ തതിയാ സിയാ. തിദണ്ഡകേന പരിബ്ബാജകമദ്ദക്ഖീ, അക്ഖിനാ കാണോ, തേന ഹി അങ്ഗേന അങ്ഗിനോ വികാരോ ലക്ഖീയതേ.

൧൯. ഹേതുമ്ഹി.

തക്കിരിയാ യോഗ്ഗേ തതിയാ സിയാ. അന്നേന വസതി, വിജ്ജായ യസോ.

൨൦. പഞ്ചമീണേ വാ.

ഇണേ ഹേതുമ്ഹി പഞ്ചമീ ഹോതി വാ. സതസ്മാ ബദ്ധോ, സതേന വാ.

൨൧. ഗുണേ.

പരങ്ഗഭൂതേ ഹേതുമ്ഹി പഞ്ചമീ ഹോതി വാ. ജളത്താ ബദ്ധോ ജളത്തേന വാ, പഞ്ഞായ മുത്തോ, ഹുത്വാ അഭാവതോഅനിച്ചാ, സങ്ഖാരനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ.

൨൨. ഛട്ഠീ ഹേത്വത്ഥേഹി.

ഹേത്വത്ഥവാചീഹി യോഗേ ഹേതുമ്ഹി ഛട്ഠീ സിയാ. ഉദരസ്സ ഹേതു, ഉദരസ്സ കാരണാ.

൨൩. സബ്ബാദിതോ സബ്ബാ.

ഹേത്വത്ഥേഹി യോഗേ സബ്ബാദീഹി സബ്ബാ വിഭത്തിയോ ഹോന്തി. കോ ഹേതു, കം ഹേതും, കേന ഹേതുനാ, കസ്സ ഹേതുസ്സ, കസ്മാ ഹേതുസ്മാ, കസ്സ ഹേതുസ്സ, കസ്മിം ഹേതുസ്മിം, കിം കാരണം, കേന കാരണേന, കിം നിമിത്തം, കേന നിമിത്തേന, കിം പയോജനം, കേന പയോജനേന ഇച്ചേവമാദി. ഹേത്വത്ഥേഹീത്വേവ? കേന കതം.

**൳൪**. ചതുത്ഥീ സമ്പദാനേ.

യസ്സ സമ്മാ പദീയതേ തസ്മിം ചതുത്ഥീ സിയാ. സങ്ഘസ്സ ദദാതി. ആധാരവിവക്ഖായം സത്തമീപി സിയാ സങ്ഘേ ദേഹി.

**൳൫**. താദത്ഥ്യേ.

തസ്സേ-ദം തദത്ഥം, തദത്ഥഭാവേ ജോതനീയേ നാമസ്മാ ചതുത്ഥീ സിയാ. സീതസ്സ പടിഘാതായ, അത്ഥായ ഹിതായ (സുഖായ) ദേവമനുസ്സാനം, നാലം ദാരഭരണായ, യൂപായ ദാരു, പാകായ വജതീത്വേവമാദി.

കസ്സ സാദും ന രുച്ചഭി, മാ-യസ്മന്താനമ്പി സങ്ഘഭേദോ രുച്ചിത്ഥ, ഖമതി സങ്ഘസ്സ, ഭത്തമസ്സ നച്ഛാദേസീതി ഛട്ഠീ സമ്ബന്ധവചനിച്ഛായം, ന ചേവം വിരോധോ സിയാ സദിസരൂപത്താ, ഏവംവിധേസു ച സമ്ബന്ധസ്സ സദ്ദികാനുമതത്താ , കസ്സ വാ ത്വം ധമ്മം രോചേസീതി അത്ഥമത്തേ പഠമാ.

ഏവമഞ്ഞാപി വിധഞ്ഞയ്യാ, പരതോപി യഥാഗമം.

രഞ്ഞോ സതം ധാരേതി, രഞ്ഞോ ഛത്തം ധാരേതീതി സമ്ബന്ധേ ഛട്ഠീ, ഏവം രഞ്ഞോ സിലാഘതേ, രഞ്ഞോ ഹനുതേ, രഞ്ഞോ ഉപതിട്ഠതേ, രഞ്ഞോ സപതേ, ദേവാപി തസ്സ പിഹയന്തി താദിനോ, തസ്സ കുജ്ഝ മഹാവീര, യദിഹം തസ്സ പകുപ്പേയ്യം, ദുഹയതി ദിസാനം മേഘോ, യോ മിത്താനം ന ദൂഭതി, യോ അപ്പദുട്ഠസ്സ നരസ്സ ദുസ്സതി, ക്യാഹം അയ്യാനം അപരജ്ഝാമി, ഇസ്സയന്തി സമണാനം തിത്ഥിയാ, ധമ്മേന നയമാനാനം കാ ഉസൂയാ രഞ്ഞോ ഭാഗ്യമാരജ്ഝതി, രഞ്ഞോ ഭാഗ്യമിക്ഖതേ, തേന യാചിതോ അയാചിതോ വാ തസ്സ ഗാവോ പടിസുണാതി, ഗാവോ ആസുണാതി, ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും, ഹോതു പതിഗിണാതി, ഹോത്വനുഗിണാതി, ആരോചയാമി വോ പതിവേദയാമി വോ, ധമ്മം തേ ദേസേസ്സാമി, യഥാ വോ ഭഗവാ ബ്യാകരേയ്യ, അലം തേ ഇധ വാസേന, കിം തേ ജടാഹി ദുമ്മേധ, അരഹതി മല്ലോ മല്ലസ്സാതി.

ജീവിതം തിണായപി ന മഞ്ഞമാനോതി താദത്ഥ്യ ചതുത്ഥീ, തിണേന യോ അത്ഥോ തദത്ഥായപീതി അത്ഥോ, “യോ ച സീതഞ്ച ഉണ്ഹഞ്ച, തിണാ ഭിയ്യോ ന മഞ്ഞതി” തിണമിവ ജീവിതം മഞ്ഞമാനോതി സവിസയാവ വിഭത്തിയോ. സഗ്ഗായ ഗച്ഛതീതി താദത്ഥ്യേ ചതുത്ഥീ, യോ ഹി സഗ്ഗം ഗച്ഛതി തദത്ഥം തസ്സ ഗമനന്തി, കമ്മവചനിച്ഛായന്തു ദുതിയാവ സഗ്ഗം ഗച്ഛതീതി.

ആയു ഭോതോ ഹോതു, ചിരം ജീവിതം, ഭദ്ദം കല്യാണം അത്ഥം പയോജനം, കുസലം അനാമയം, ഹിതം പഥ്യം സുഖം സാതം ഭോതോ ഹോതു, സാധു സമ്മുതി മേതസ്സ, പുത്തസ്സാവികരേയ്യ ഗുയ്ഹമത്ഥം, തസ്സ മേ സക്കോ പാതുരഹോസി, തസ്സ പഹിണേയ്യ, ഭിക്ഖൂനം ദൂതം പാഹേസി,

കപ്പതി സമണാനം ആയോഗോ, ഏകസ്സ ദ്വിന്നം തിണ്ണം വാ പഹോതി, ഉപമം തേ കരിസ്സാമി, അഞ്ജലിം തേ പഗ്ഗണ്ഹാമി, തസ്സ ഫാസു, ലോകസ്സത്ഥോ, നമോ തേ പുരിസാജഞ്ഞ, സോത്ഥി തസ്സ, അലം മല്ലോ മല്ലസ്സ, സമത്ഥോ മല്ലോ മല്ലസ്സ, തസ്സ ഹിതം, തസ്സ സുഖം, സ്വാഗതം തേ മഹാരാജാതി സബ്ബത്ഥ ഛട്ഠീ സമ്ബന്ധേ, ഏവംവിധമഞ്ഞമ്പേവ വിഞ്ഞേയ്യം യഥാഗമം.

൳. പഞ്ചമ്യവധിസ്മാ.

പദത്ഥാവധിസ്മാ പഞ്ചമീവിഭത്തി ഹോതി. ഗാമസ്മാ ആഗച്ഛതു, ഏവം ചോരസ്മാ ഭായതി, ചോരസ്മാ ഉത്തസതി, ഓരസ്മാ തായതി, ചോരസ്മാ രക്ഖതീതി, സചേ ഭായഥ ദുക്ഖസ്സ, പമാദേ ഭയദസ്സിവാ, തസന്തി ദണ്ഡസ്സാതി ഛട്ഠീ സത്തമിയോപി ഹോന്തേവ സമ്ബന്ധാധാരവചനിച്ഛായം.

അജ്ഝേനാ പരാജേതി, പടിപക്ഖേ പരാജേതീതി സവിസയാവ വിഭത്തിയോ. സചേ കേവട്ടസ്സ പരജ്ജിസ്സാമീതി ഛട്ഠീപി ഹോതി സമ്ബന്ധവചനിച്ഛായം. യവേഹി ഗാവോ വാരേതി, പാപാ ചിത്തം നിവാരയേ, കാകേ രക്ഖതി തണ്ഡുലാതി സവിസയേവ പഞ്ചമീ. ചിത്തം രക്ഖേഥ മേധാവീതി ദുതിയാവ ദിസ്സതി കമ്മത്ഥേ. ഉപജ്ഝായാ അന്തരധായതി , ഉപജ്ഝായാ അധിതേ, കാമതോ ജായതേ സോകോതി സവിസയേ പഞ്ചമീ.

തത്ഥേവ-ന്തരധായി സു, നടസ്സ സുണോതി, പദുമം തത്ഥ ജായേഥാതി സത്തമീഛട്ഠിയോപി ഹോന്തേവ സവിസയേ. ഹിമവന്താ പഭവതി ഗങ്ഗാ, പാണാതിപാതാ വിരമസ്സു ഖിപ്പം, അഞ്ഞോ ദേവദത്താ, ഭിന്നോ ദേവദത്താതി സവിസയേവ പഞ്ചമീ. ഏവം ആരാ സോ ആസവക്ഖയാ, ഇതരോ ദേവദത്താ, ഉദ്ധം പാദതലാ അധോ കേസമത്ഥകാ, പുബ്ബോ ഗാമാ, പുബ്ബേവ സമ്ബോധാ, തതോ പരം, തതോ അപരേന സമയേന, തതുത്തരിന്തി. സമ്ബന്ധവചനിച്ഛായം ഛട്ഠീപി പുരതോ ഗാമസ്സ, ദക്ഖിണതോ ഗാമസ്സ, ഉപരി പബ്ബതസ്സ, ഹേട്ഠാ പാസാദസ്സാതി. പാസാദമാരുയ്ഹ പേക്ഖതി പാസാദാ പേക്ഖതി, ആസനേ ഉപവിസിത്വാ പേക്ഖതി ആസനാ പേക്ഖതീതി അവധിവചനിച്ഛായം പഞ്ചമീ.

പുച്ഛാനാഖ്യാനേസു കുതോ ഭവം? പാതടലിപുത്തസ്മാതി. തഥാ ദേസകാലമാനേപി പാടലിപുത്തസ്മാ രാജഗഹം സത്ത യോജനാനി, സത്തസു യോജനേസൂതി വാ. ഏവം ഇതോ തിണ്ണം മാസാന-മച്ചയേനാതി, കിച്ഛാലദ്ധന്തി ഗുണേ പഞ്ചമീ. കിച്ഛേന മേ അധിഗതന്തി ഹേതുമ്ഹി കരണേ വാ തതിയാ. ഏവം ഥോകാ മുത്തോ, ഥോകേന മുത്തോതി. ഥോകം ചലതീതി കിരിയാവിസേസനേ കമ്മനി ദുതിയാ.

ദൂരന്തി കത്ഥയോഗേപി സവിസയേവ പഞ്ചമീഛട്ഠിയോ സിയും, ദൂരം ഗാമസ്മാ, അന്തികം ഗാമസ്മാ, ദൂരം ഗാമസ്സ, അന്തികം ഗാമസ്സാതി, ദൂരന്തി കത്ഥേഹി തു സബ്ബാവ സവിസയേ സിയും ബാധകാഭാവാ ദൂരോ ഗാമോ, അന്തികോ ഗാമോത്വേവമാദി.

കേചി പനാഹു 'അസത്തവചനഹേതേഹി പാടിപദികത്ഥേ ദുതിയാതതിയാപഞ്ചമീസത്തമിയോ, സത്തവചനേഹി തു സബ്ബാവ സവിസയേ'തി, തേ പനഞ്ഞേഹേവ പടിക്ഖിത്താ. ദൂരം മഗ്ഗോ, അന്തികം മഗ്ഗോതി കിരിയാവിസേസനം... ഭൂധാതുസ്സ ഗമ്മമാനത്താ. വിസുദ്ധോ

ലോഭനീയേഹി ധമ്മേഹി, പരിമുത്തോ സോ ദുക്ഖസ്മാ വിവിച്ചേവ കാമേഹി, ഗമ്ഭീരതോ ച പുഥുലതോ ച യോജനം, ആയാമേന യോജനം, തതോ പഭുതി, യതോ സരാമി അത്താനന്തി സവിസയേവ വിഭത്തിയോ.

൨൭. അപപരീഹി വജ്ജനേ.

വജ്ജനേ വത്തമാനേഹി അപപരീഹി യോഗേ പഞ്ചമീ ഹോതി. അപ സാലായ ആയന്തി വാണിജാ, പരി സാലായ ആയന്തി വാണിജാ, സാലം വജ്ജേത്വാതി അത്ഥോ. വജ്ജനേതി കിം? രുക്ഖം പരിവിജ്ജോതതേ വിജ്ജു. ആപാടലിപുത്തസ്മാ വസ്സി ദേവോതി മരിയാദാ-ഭിവിധീസ്വവധി വിസയേവ പഞ്ചമീ, വിനാ പാടലിപുത്തേന സഹ വേതി വിസേസോ, ഏവം യാവ പാടലിപുത്തസ്മാ വസ്സി ദേവോതി.

൨൮. പടിനിധിപടിദാനേസു പതിനാ.

പടിനിധിമ്ഹി പടിദാനേ ച വത്തമാനേന പതിനാ യോഗേ നാമസ്മാ പഞ്ചമീ വിഭത്തി ഹോതി. ബുദ്ധസ്മാ പതി സാരിപുത്തോ, ഘതമസ്സ തേസസ്മാ പതി ദദാതി, പടിനിധിപടിദാനേസൂതി കിം? രുക്ഖം പതി വിജ്ജോതതേ.

൨൯. രിതേ ദുതിയാ ച.

രിതേസദ്ദേന യോഗേ നാമസ്മാ ദുതിയാ ഹോതി പഞ്ചമീ ച. രിതേ സദ്ധമ്മം, രിതേ സദ്ധമ്മാ.

൩൦. വിനാ-ഞ്ഞത്ര തതിയാ ച.

വിനാ-ഞ്ഞത്രസദ്ദേഹി യോഗേ നാമസ്മാ തതിയാ ച ഹോതി ദുതിയാ പഞ്ചമിയോ ച. വിനാ വാതേന, വിനാ വാതം, വിനാ വാതസ്മാ, അഞ്ഞത്ര ഏകേന പിണ്ഡപാതനീഹാരകേന, അഞ്ഞത്ര ധമ്മം, അഞ്ഞത്ര ധമ്മാ.

൩൧. പുഥനാനാഹി.

ഏതേഹി യോഗേ തതിയാ ഹോതി പഞ്ചമീ ച. പുഥഗേവ ജനേന, പുഥഗേവ ജനസ്മാ, ജനേന നാനാ, ജനസ്മാ നാനാ.

൩൨. സത്തമ്യാധാരേ.

കിരിയാധാര ഭൂത കത്തു കമ്മാനം ധാരണേന യോ കിരിയായാധാരോ തസ്മിം കാരകേ നാമസ്മാ സത്തമീ ഹോതി. കടേ നിസീദതി (ദേവദത്തോ), ഥാലിയം ഓദനം പചതി, ആകാസേ സകുനാ, ഭിലേസു തേലം, ഗങ്ഗായം വജോ.

൩൩. നിമിത്തേ.

നിമിത്തത്ഥേ സത്തമീ ഹോതി. അജിനമ്ഹി ഹഞ്ഞതേ ദീപി, മുസാവാദേ പാചിത്ഥിയം.

൩൮. യബ്ഭാവോഭാവലക്ഖണം.

യസ്സ ഭാവോ ഭാവന്തരസ്സ ലക്ഖണം ഭവതി, തതോ സത്തമീ ഹോതി. ഗാവീസു ദുയ്ഹമാനാസു ഗതോ, ദുദ്ധാസു ആഗതോ. ഭാവോതി കിം? യോ ജടാഹി സോ ഭുഞ്ജതി. ഭാവലക്ഖണന്തി കിം? യോ ഭുഞ്ജതി സോ ദേവദത്തോ, "അകാലേ വസ്സതി തസ്സ, താലേ തസ്സ ന വസ്സതീ"തി വിസയസത്തമീ.

൩൯. ഛട്ഠീ ചാനാദരേ.

യസ്സ ഭാവോ ഭാവന്തരസ്സ ലക്ഖണം ഭവതി, തതോ ഛട്ഠീ ഭവതി സത്തമീ ച അനാദരേ ഗമ്യമാനേ. "ആകോടയന്തോ സോ നേതി, സിവിരാജസ്സ പേക്ഖതോ", "മച്ചു ഗച്ഛതി ആദായ, പേക്ഖമാനേ മഹാജനേ".

ഗുന്നം സാമീതി സമ്ബന്ധേ ഛട്ഠീ, ഗോസു സാമീതി വിസയസത്തമീ, ഏവം ഗുന്നമിസ്സരോ, ഗോസ്വിസ്സരോ, ഗുന്നം അധിപതി, ഗോസു അധിപതി, ഗുന്നം ദായാദോ, ഗോസു ദാഹാദോ, ദുന്നം സക്ഖി, ഗോസു സക്ഖി, ഗുന്നം പതിഭൂ, ഗോസു പതിഭൂ, ഗുന്നം പസൂതോ, ഗോസു പസൂതോ, കുസലാ നച്ചഗീതസ്സ, കുസലാ നച്ചഗീതേ, ആയുത്തോ കടകരണസ്സ, ആയുത്തോ കടകരണേതി.

തഥാധാരവചനിച്ഛായം സത്തമീ, ഭിക്ഖൂസു അഭിവാദേന്തി, മുദ്ധനി ധുമ്ബിത്വാ, ബാഹാസു ഗഹേത്വാ, ഹത്ഥേസു പിണ്ഡായ ചരന്തി, പഥേസു ഗച്ഛന്തി, കദലീസു ഗജേ രക്ഖന്തീതി. ഞാണസ്മിം പസന്നോതി വിസയസത്തമീ, ഞാണേന പസന്നോതി കരണേ തതിയാ, ഏവം ഞാണസ്മിം ഉസ്സുക്കോ ഞാണേന ഉസ്സുക്കോതി.

൪൦. യതോ നിദ്ധാരണം.

ജാതിഗുണകിരിയാഹി സമുദായതേകദേസസ്സ പുഥക്കരണം നിദ്ധാരണം. യതോ തം കരീയതി, തതോ ഛട്ഠീസത്തമിയോ ഹോന്തി. സാലയോ സൂകധഞ്ഞാനം പഥ്യതമാ, സാലയോ സൂകധഞ്ഞേസു പഥ്യതമാ, കണ്ഹാ ഗാവീനം സമ്പന്നഖീരതമാ, കണ്ഹാ ഗാവീസു സമ്പന്നഖീരതമാ, ഗച്ഛതം ധാവന്തോ സീഘതമോ, ഗച്ഛന്തേസു ധാവന്തോ സീഘതമോ. സീലമേവ സുതാ സേയ്യോതി അവധിമ്ഹിയേവ പഞ്ചമീ.

൪൧. പഠമാത്ഥമത്തേ.

നാമസ്സാഭിധേയ്യമത്തേ പഠമാവിഭത്തി ഹോതി. രുക്ഖോ. ഇത്ഥി പുമാ നപുംസകന്തി ലിങ്ഗമ്പി സദ്ദത്ഥോവ, തഥാ ദോണോ ഖാരീ ആള്ഹകന്തി പരിമാണമ്പി സദ്ദത്ഥോവ, ഏകോ ദ്വേ ബഹവോതി സങ്ഖ്യാപി സദ്ദത്ഥോവ.

൪൨. ആമന്തണേ.

സതോ സദ്ദേനാഭിമുഖീകരണമാമന്തണം. തസ്മിം വിസയേ പഠമാ വിഭത്തി ഹോതി. ഭോപുരിസ, ഭോക്ക്ഥി, ഭോ നപുംസക.

൪൩. ഛട്ഠീ സമ്ബന്ധേ.

കിരിയാകാരകസഞ്ജാതോ അസ്സേദമ്ഭാവഹേതുകോ സമ്ബന്ധോ നാമ. തസ്മിം ഛട്ഠീ വിഭത്തി ഹോതി. രഞ്ഞോ പുരിസോ, സരതി രജ്ജസ്സാതി സമ്ബന്ധേ ഛട്ഠീ, രജ്ജസമ്ബന്ധിനിം സതിം കരോതീതി അത്ഥോ, കമ്മവചനിച്ഛാരന്തു ദുതിയാവ സരതി രജ്ജം. തഥാ രജകസ്സ വത്ഥം ദദാതി, പഹരതോ പിട്ഠിം ദദാതി, ബാലോ പൂരതി പാപസ്സ, അമച്ചേ താത ജാനാഹി, ധീരേ അത്ഥസ്സ കോവിദേ, ദിവസസ്സ തിക്ഖത്തും, സകിം പക്ഖസ്സ, പൂരം ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണസ്സ കുമ്ഭന്ത്യേവമാദി.

കിതകപ്പയോഗേ കത്തുകമ്മേസു ബഹുലം സമ്ബന്ധവചനിച്ഛായം ഛട്ഠീ, സാധു സമ്മതോ ബഹുജനസ്സ, സുപ്പടിവിദ്ധാ ബുദ്ധാനം ധമ്മധാതു, ധമ്മസ്സ ഗുത്തോ മേധാവീ, അമതം തേസം പരിഭുത്തം, തസ്സ ഭവന്തി വത്താരോ, അവിസംവാദകോ ലോകസ്സ, അലജ്ജീനം നിസ്സായ, ചതുന്നം മഹാഭൂതാനം ഉപാദായ പസാദോത്യേവമാദി.

കത്തുകമ്മവചനിച്ഛായന്തു തതിയാ ദുതിയായോ ച, സഞ്ചത്തോ പിതരാ അഹം, സരസി ത്വം ഏവരൂപിം വാചം ഭാസിതാ, ഭഗവന്തം ദസ്സനായത്യേവമാദി.

**൪൦**. തുല്യത്ഥേന വാ തതിയാ.

തുല്യത്ഥേന യോഗേ ഛട്ഠീ ഹോതി തതിയാ വാ, തുല്യോ പിതു, തുല്യോ പിതരാ, സദിസോ പിതു, സദിസോ പിതരാ, ഇഹ കഥം തതിയാ ന ഹോതി? അജ്ജുനസ്സ തുലാ നത്ഥി, കേസവസ്സുപമാ ന ചേതി, നേതേ തുല്യത്ഥാ, കിഞ്ജരഹി തുല്യാനമോപമ്മത്ഥാ.

**൪൧**. അതോ യോനം ടാടേ.

അകാരന്തതോ നാമസ്മാ യോനം ടാടേ ഹോന്തി യഥാക്കമം, ടകാരാ സബ്ബദേസത്ഥാ, ബുദ്ധാ ബുദ്ധേ, അതോതി കിം? കഞ്ഞായോ, ഇത്ഥിയോ, വധുയോ, ഇധ കസ്മാ ന ഭവതി അഗ്ഗയോ. അവിധാനസാമത്ഥിയാ.

**൪൨**. നിനം വാ.

അകാരന്തതോ നാമസ്മാ നിനം ടാടേ വാ ഹോന്തി യഥാക്കമം. രൂപാ, രൂപേ, രൂപാനി, അതോത്യേവ അട്ഠീനി.

**൪൩**. സ്മാസ്മിംനം.

അകാരന്തതോ നാമസ്മാ സ്മാസ്മിന്നം ടാടേ വാ ഹോന്തി യഥാക്കമം. ബുദ്ധാ ബുദ്ധസ്മാ, ബുദ്ധേ ബുദ്ധസ്മിം, അതോത്യേവ അഗ്ഗിസ്മാ അഗ്ഗിസ്മിം.

**൪൪**. സസ്സായ ചതുത്ഥിയാ.

അകാരന്തതോ പരസ്സ സസ്സ ചതുത്ഥിയാ ആയോ ഹോതി വാ. ബുദ്ധായ ബുദ്ധസ്സ, ഭിയ്യോ താദത്ഥ്യേയേവായമായോ ദിസ്സതേ, ക്വചിദേവഞ്ഞത്ഥ, അതോത്യേവ ഇസിസ്സ, ചതുത്ഥിയാതി കിം? ബുദ്ധസ്സ മുഖം, അത്തത്ഥന്തി അത്ഥസദ്ദേന സമാസോ.

സബ്ബാദിതോപി സ്മാസ്മിംസാനം ടാടേആയാ ഹോന്തേവ... നിരുത്തികാരാനുമതത്താ ബുദ്ധവചനേ സന്ദസ്സനവതോ ച, തത്രോദമുദാഹരണം 'അസ്മാ ലോകാ പരമ്ഹാ ച, ഉഭയാ ധംസതേ നരോ', 'ത്യാഹം മന്തേ പരത്ഥദ്ധോ', 'യായേവ ഖോ പനത്ഥായ ആഗച്ഛേയ്യാഥോ തമേവത്ഥം സാധുകം മനസികരേയ്യാഥോ'തി.

**൪൫**. ഘപതേകസ്മിം നാദീനം യയാ.

ഘപതോ നാദീനമേകസ്മിം യയാ ഹോന്തി യഥാക്കമം. കഞ്ഞായ, രത്തിയാ, ഇത്ഥിയാ, ധേനുയാ, വധുയാ, ഏകസ്മിന്തി കിം? കഞ്ഞാഹി, രത്തീഹി.

**൪൬**. സ്സാ വാ തേതിമാമൂഹി.

ഘപസഞ്ഞേഹി തേതിമാമൂഹി നാദീനമേകസ്മിംസ്സാ വാ ഹോതി, തസ്സാ കതം, തസ്സാ ദീയതേ, തസ്സാ നിസ്സടം, തസ്സാ പരിഗ്ഗഹോ, തസ്സാ പതിട്ഠിതം, തായ വാ, ഏവം ഏതിസ്സാ ഏതായ, ഇമിസ്സാ ഇമായ, അമുസ്സാ അമുയാ, ഏതേഹീതി കിം? സബ്ബായ, നാദീനം ത്വേവ? സാ, ഘപതോത്വേവ? താഹി അമൂഹി.

**൪൭**. നംമ്ഹി നുക ദ്വാദീനം സത്തരസന്നം.

ദ്വാദീനം സത്തരസന്നം സങ്ഖ്യാനം നുക ഹോതി നംമ്ഹി വിഭത്തമ്ഹി, ദ്വിന്നം ചതുന്നം, പഞ്ചന്നം, ഏവം യാവ അട്ഠാരസന്നം, ഉകാരോ ഉച്ചാരണത്ഥോ, കകാരോ അന്താവയവത്ഥോ, തേന നംമ്ഹി ന ദീഘോ.

**൪൮**. ബഹുകതിന്നം.

നംമ്ഹി ബഹുനോ കതിസ്സ ച നുക ഹോതി, ബഹുന്നം, കതിന്നം.

**൪൯**. ണ്ണംണ്ണന്നം തിതോ ഝാ.

ഝസഞ്ഞാ തിതോ നംവചനസ്സ ണ്ണംണ്ണന്നം ഹോതി, തിണ്ണം, തിണ്ണന്നം, ഝാതി കിം തിസ്സന്നം.

**൫൦**. ഉഭിന്നം.

ഉഭാ നംവചനസ്സ ഇന്നം ഹോതി, ഉഭിന്നം.

**൫൧**. സുഞ്ഞ സസ്സ.

നാമസ്മാ സസ്സ സുഞ്ഞ ഹോതി, ബുദ്ധസ്സ, ദ്വിസകാരപാഠേന സിദ്ധേ ലാഘവത്ഥമിദം.

**൫൨**. സ്സംസ്സാസ്സായേസ്വിതരേ കഞ്ഞേഭിമാനമി.

സ്സമാദീസ്വിതരാദീനമി ഹോതി, ഇതരിസ്സം, ഇതരിസ്സാ, ഏകിസ്സം, ഏകിസ്സാ, അഞ്ഞിസ്സം, അഞ്ഞിസ്സാ, ഏതിസ്സം, ഏതിസ്സാ, ഏതിസ്സായ, ഇമിസ്സം, ഇമിസ്സാ, ഇമിസ്സായ, ഏസ്വിതി കിം? ഇതരായ, ഏസന്തി കിം? സബ്ബസ്സം, സബ്ബസ്സാ.

**൩൬**. തായ വാ.

സ്സമാദീസു തസ്സാ വാ ഇ ഹോതി, തിസ്സം തസ്സം, തിസ്സാ തസ്സാ, തിസ്സായ തസ്സായ, സ്സംസ്സാസ്സായേസ്വിത്വേവ? തായ.

**൩൭**. തേതിമാതോ സസ്സ സ്സായ.

താഏതാഇമാതോ സസ്സ സ്സായോ ഹോതി വാ. തസ്സായ തായ, ഏതിസ്സായ ഏതായ, ഇമിസ്സായ ഇമായ.

**൩൮**. രത്യാദീഹി ടോ സ്മിനോ.

രത്യാദീഹി സ്മിനോ ടോ ഹോതി വാ, രത്തോ രത്തിയം, ആദോ ആദിസ്മിം.

**൩൯**. സുഹിസുഭസ്സോ.

ഉഭസ്സ സുഹിസ്വോ ഹോതി. ഉഭോസു, ഉഭോഹി.

**൪൦**. ല്തുപിതാദിനമാ സിമ്ഹി.

ല്തുപ്പച്ചയന്താനം പിതാദീനം ച ആ ഹോതി സിമ്ഹി. കത്താ, പിതാ. പിതു, മാതു, ഭാവു, മീതു, ദുഹിതു, ജാമാതു, നത്തു, ഹോതു, പോതു.

**൪൧**. ഗേ അ ച.

ല്തുപിതാദീനം അ ഹോതി ഗേ ആ ച, ഭോ കത്ത, ഭോ കത്താ, ഭോ പിത, ഭോ പിതാ.

**൪൨**. അയുനം വാ ദീഘോ.

അ ഇ ഉ ഇച്ചേസം വാ ദീഘോ ഹോതി ഗേ പരേ തിലിങ്ഗേ. ഭോ പുരിസാ, ഭോ പുരിസ, ഭോ അഗ്ഗീ, ഭോ അഗ്ഗി, ഭോ ഭിക്ഖൂ, ഭോ ഭിക്ഖൂ.

**൪൩**. ഘബ്രഹ്മാദിതേ.

ഘതോ ബ്രഹ്മാദിതോ ച ഗസ്സേ വാ ഹോതി. ഭോതി കഞ്ഞേ, ഭോതി കഞ്ഞാ, ഭോ ബ്രഹ്മേ, ഭോ ബ്രഹ്മ, ഭോ ഖത്തേ, ഭോ ഖത്ത, ഭോ ഇസേ, ഭോ ഇസി, ഭോ സഖേ, ഭോ സഖ. സഖി സഖീതി ഇത്ഥിയം സിദ്ധമേവ. ആകതിഗണോ-യം, ഏവമഞ്ഞത്രാപി.

**൪൪**. നമ്മാദീഹി.

അമ്മാദീഹി ഗസ്സേ ന ഹോതി. ഭോതി അമ്മാ, ഭോതി അന്നാ, ഭോതി അമ്ബാ.

**൪൫**. രസ്സോ വാ.

അമ്മോദീനം ഗേ രസ്സോ ഹോതി വാ. ഭോതി അമ്മ, ഭോതി അമ്മാ.

**൬൩**. ഘോ സ്സം, സ്സാ, സ്സായം തിംസു.

സ്സമാദീസു ഘോ രസ്സോ ഹോതി. തസ്സം, തസ്സാ, തസ്സായ, തം, സഭതിം, എസ്വിതി കിം? തായ, സഭായ.

**൬൪**. ഏകവചന യോസ്വ-ഘോനം.

ഏകവചനേ യോസു ച ഘഓകാരന്തവജ്ജിതാ നം നാമാനം രസ്സോ ഹോതി തിലിങ്ഗേ. ഇത്ഥിം, ഇത്ഥിയാ, ഇത്ഥിയോ, വധും വധുയാ, വധുയോ, ദണ്ഡിം, ദണ്ഡിനാ, ദണ്ഡിനോ, സയമ്ഭും, സയമ്ഭുനാ, സയമ്ഭുവോ, അഘോ നന്തി കിം? കഞ്ഞായ, കഞ്ഞായോ, ഓഗ്ഗഹണമുത്തരത്ഥം.

**൬൫**. ഗേ വാ.

അഘോനം ഗേ വാ രസ്സോ ഹോതി തിലിങ്ഗേ, ഇത്ഥി, ഇത്ഥീ, വധു, വധൂ, ദണ്ഡി, ദണ്ഡീ, സയമ്ഭു, സയമ്ഭൂ. അഘോനംത്വേവ? ഭോതി കഞ്ഞാ, ഭോ ഗോ.

**൬൬**. സിസ്മിം നാനപുംസകസ്സ.

നപുംസകവജ്ജിതസ്സ നാമസ്സ സിസ്മിം രസ്സോ ന ഹോതി. ഇത്ഥീ, ദണ്ഡീ, വധൂ, സയമ്ഭൂ. സിസ്മിന്തി കിം? ഇത്ഥിം, അനപുംസകസ്സാതി കിം? ദണ്ഡി കുലം.

**൬൭**. ഗോസ്സാഗസിഹിനംസു ഗാവഗവാ.

ഗസിഹിനംവജ്ജിതാസു വിഭത്തീസു ഗോസദ്ദസ്സ ഗാവഗവാ ഹോന്തി. (ഗാവം, ഗവം), ഗാവോ, ഗവോ, ഗാവേന, ഗവേന, ഗാവസ്സ, ഗവസ്സ, ഗാവസ്മാ, ഗവസ്മാ, ഗാവേ, ഗവേ. അഗസിഹിനംസൂതി കിം? ഭോ ഗോ, ഗോ തിട്ഠതി, ഗോഹി, ഗോനം.

**൬൮**. സുമ്ഹി വാ.

ഗോസ്സ സുമ്ഹി ഗാവഗവാ ഹോന്തി വാ. ഗാവേസു, ഗവേസു, ഗോസു.

**൬൯**. ഗവം സേന.

ഗോസ്സ സേ വാ ഗവം ഹോതി സഹ സേന. ഗവം, ഗാവസ്സ, ഗവസ്സ.

**൭൦**. ഗുന്നം ച നംനാ.

നംവചനേന സഹ ഗോസ്സ ഗുന്നം ഹോതി ഗവംച വാ. ഗുന്നം, ഗവം, ഗോനം.

**൭൧**. നാസ്സാ.

ഗോതോ നാസ്സ ആ ഹോതി വാ. ഗാവാ, ഗവാ, ഗാവേന, ഗവേന.

**൩൨**. ഗാവുമ്ഹി.

അംവചനേ ഗോസ്സ ഗാവ്ഹ വാ ഹോതി. വാവ്ഹം, ഗാവം, ഗവം. ഗോസ്സ ഗോണാദേസോ ന കതോ... സദ്ദന്തരത്താ.

**൩൩**. യം പീതോ.

പസഞ്ഞീതോ അംവചനസ്സ യം വാ ഹോതി. ഇത്ഥിയം, ഇത്ഥിം. പീതോതി കിം? ദണ്ഡിം, രത്തിം.

**൩൪**. നം ഝീതോ.

ഝസഞ്ഞീതോ അംവചനസ്സ നം വാ ഹോതി. ദണ്ഡിനം, ദണ്ഡിം. കഥം 'ബുദ്ധം ആദിച്ചബന്ധുന'ന്തി? യോഗവിഭാവാ. ഝാതി കിം? ഇത്ഥിം. ഈതി കിം? അഗ്ഗിം.

**൩൫**. യോനം നോനേ പുമേ.

ഝീതോ യോനം നോനേ വാ ഹോന്തി യഥാക്കമം പുല്ലിങ്ഗേ. ദണ്ഡീനോ, ദണ്ഡിനേ, ദണ്ഡീ, ഝീതോ ത്വേവ? ഇത്ഥിയോ, പുമേതി കിം? ദണ്ഡീനി കുലാനി.

**൩൬**. നോ.

ഝീതോ യോനം നോ വാ ഹോതി പുല്ലിങ്ഗേ. ദണ്ഡിനോ തിട്ഠന്തി, ദണ്ഡിനോ പസ്സ, ദണ്ഡീ വാ.

**൩൭**. സ്മിനോ നി.

ഝീതോ സ്മിംവചനസ്സ നി ഹോതി വാ, ദണ്ഡിനി, ദണ്ഡിസ്മിം, ഝീതോ ത്വേവ? അഗ്ഗിസ്മിം.

**൩൮**. അമ്ബ്വാദീഹി.

അമ്ബുആദീഹി സ്മിനോനി ഹോതി വാ, ഫലം പതതി അമ്ബുനി, പുപ്ഫം യഥാ പംസുനി ആതപേ കതം, വാത്വേവ? അമ്ബുമ്ഹി, പംസുമ്ഹി.

**൩൯**. കമ്മാദിതോ.

കമ്മാദിതോ സ്മിനോ നി ഹോതി വാ. കമ്മനി കമ്മേ. കമ്മ, ചമ്മ, വേസ്മ, ഭസ്മ (അസ്മ), ബ്രഹ്മ, അത്ത, ആതുമ, ഘമ്മ, മുദ്ധ. കമ്മാദിതോതി കിം? ബുദ്ധേ.

**൪൦**. നാസ്സേനോ.

കമ്മാദിതോ നാവചനസ്സ ഏനോ വാ ഹോതി. കമ്മേന, കമ്മനാ, ചമ്മേന, ചമ്മനാ, കമ്മാദിതോത്വേവ? ബുദ്ധേന.

**വ്വ൧**. ഝലാ സസ്സ നോ.

ഝലതോ സസ്സ നോ വാ ഹോതി. അഗ്ഗിനോ അഗ്ഗിസ്സ, ദണ്ഡിനോ ദണ്ഡിസ്സ, ഭിക്ഖുനോ ഭിക്ഖുസ്സ, സയമ്ഭുനോ സയമ്ഭുസ്സ,

കഥം 'യോ ച സിസ്സോ മഹാമുനേ' തി? (൩) ''ഇതോ കചി സസ്സ ടാനുബന്ധോ''തി ബ്രഹ്മാദീസു പാഠാ സസ്സ ഏ ടാനുബന്ധോ.

**വ്വ൨**. നാ സ്മാസ്സ.

ഝലതോ സ്മാസ്സ നാ ഹോതി വാ. അഗ്ഗിനാ അഗ്ഗിസ്മാ, ദണ്ഡിനാ ദണ്ഡിസ്മാ, ഭിക്ഖുനാ ഭിക്ഖുസ്മാ, സയമ്ഭുനാ സയമ്ഭുസ്മാ.

**വ്വ൩**. ലാ യോ നം വോ പുമേ.

ലതോ യോനം വോ ഹോതി വാ പുല്ലിങ്ഗേ. ഭിക്ഖവോ ഭിക്ഖൂ, സയമ്ഭുവോ സയമ്ഭൂപുമേതി കിം? ആയൂനി.

**വ്വ൪**. ജന്ത്വാദിതോ നോ ച.

ജന്ത്വാദിതോ യോനം നോ ഹോതി വോ ച വാ പുല്ലിങ്ഗേ. ജന്തുനോ, ജന്തവോ ജന്തുയോ, ഗോത്രഭുനോ, ഗോത്രഭുവോ ഗോത്രഭൂ. സഹഭുനോ, സഹഭുവോ സഹഭൂ.

**വ്വ൫**. കൂതോ.

കൂപച്ചയന്തതോ യോനം നോ വാ ഹോതി പുല്ലിങ്ഗേ, വിദുനോ വിദൂ, വിഞ്ഞുനോ വിഞ്ഞൂ, സബ്ബഞ്ഞുനോ സബ്ബഞ്ഞൂ.

**വ്വ൬**. ധലാപോ-മുസ്മാ.

അമുസദ്ദതോ യോനം ലോപോവ ഹോതി പുല്ലിങ്ഗേ, അമൂ, പുമേത്വേവ? അമുയോ അമൂനി. വോപവാദോയം.

**വ്വ൭**. ന നോ സസ്സ.

അമുസ്മാ സസ്സ നോ ന ഹോതി, അമുസ്സ, നോതി കിം? അമുയാ.

**വ്വ൮**. യോലോപനിസു ദീഘോ.

യോനം ലോപേ നിസു ച ദീഘോ ഹോതി, അട്ഠീ അട്ഠീനി, യോലോപനിസൂതി കിം? രത്തിയോ.

**വ്വ൯**. സുനംഹിസു.

ഏസു നാമസ്സ ദീഘോ ഹോതി. അഗ്ഗീസു, അഗ്ഗീനം, അഗ്ഗീഹി.

**൯൦**. പഞ്ചാദീനം ചുദ്ദസന്നമ.

പഞ്ചാദീനം ചുദ്ദസന്നം സുനംഹിസ്വ ഹോതി. പഞ്ചസു, പഞ്ചന്നം, പഞ്ചഹി, ഛസു, ഛന്നം, ഛഹി, ഏവം യാവ അട്ഠരസാ.

**൯൧**. യ്വാദോ ന്തുസ്സ.

യ്വാദീസു ന്തുസ്സ അ ഹോതി. ഗുണവന്താ, ഗുണവന്തം, ഗുണവന്തേ, ഗുണവന്തേന ഇച്ചാദി, യ്വാ-ദോതി കിം? ഗുണവാ തിട്ഠതി.

**൯൨**. ന്തസ്സ ച ട വംസേ.

അംസേസു ന്തപ്പച്ചയസ്സ ട ഹോതി വാ ന്തുസ്സ ച. യം യം ഹി രാജ ഭജതി സന്തംവായദി വാ അസം, കിച്ചാ-നകുബ്ബസ്സ കരേയ്യ കിച്ചം, ഹിമവംവ പബ്ബതം, സുജാതിമന്തോപി അജാതിമസ്സ. യോഗവിഭാഗേനാഞ്ഞത്രാപി. ചക്ഖുമാ അന്ധിതാ ഹോന്തി, വഗ്ഗുമുദാതീരിയാ പന ഭിക്ഖൂ വണ്ണവാ ഹോന്തി.

**൯൩**. യോസു ഝിസ്സ പുമേ.

ഝസഞ്ഞസ്സ ഇസ്സ യോസു വാ ട ഹോതി പുല്ലിങ്ഗേ. അഗ്ഗയോ അഗ്ഗീ, ഝഗ്ഗഹണം കിം? ഇകാരന്തസമുദായസ്സ ട മാ സിയാഭി, രത്തിയോ, ഇഗ്ഗഹണം കിം? ദണ്ഡിനോ, പുമേതി കിം? അട്ഠീനി.

**൯൪**. വേവോസു ലുസ്സ.

ലസഞ്ഞസ്സ ഉസ്സ വേവോസു ട ഹോതി. ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖവോ, വേവോസൂതി കിം? ജന്തുയോ, ഉഗ്ഗഹണം കിം? സയമ്ഭുവോ.

**൯൫**. യോമ്ഹി വാ ക്വചി.

യോമ്ഹി ക്വചി ലസഞ്ഞസ്സ ഉസ്സ വാ ട ഹോതി. ഹേതയോ, നന്ദന്തി തം കുരയോ ദസ്സനേന, അജ്ജേവ തം കുരയോ പാപയതു. വാതി കിം? ഹേതുയോ.

**൯൬**. പുമാലപനേ വേവോ.

ലസഞ്ഞതോ ഉതോ യോസ്സാലപനേ വേവോ ഹോന്തി വാ പുല്ലിങ്ഗേ. ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖവോ ഭിക്ഖൂ, പുമേതി കിം ആയൂനി, ആലപനേതി കിം? ജന്തുയോ തിട്ഠന്തി, ലുതോതേ്വവ? ധേനുയോ, സയമ്ഭുവോ.

**൯൭**. സ്മാഹിസ്മിം നം മ്ഹാഭിമ്ഹി.

നാമസ്മാ പരേസം സ്മാഹിസ്മിന്നം മ്ഹാ ഭിമ്ഹി വാ ഹോന്തി യഥാക്കമം. ബുദ്ധമ്ഹാ ബുദ്ധസ്മാ, ബുദ്ധേഭി ബുദ്ധേഹി, ബുദ്ധമ്ഹി ബുദ്ധസ്മിം, ബഹുലാധികാരാഅപവാദവിസയേപി, ദസസഹസ്സിമ്ഹി ധാതുയാ.

**൯൮**. സുഹിസ്വസ്സേ.

അകാരന്തസ്സ സുഹിസ്വേ ഹോതി. ബുദ്ധേസു ബുദ്ധേഹി.

**൯൯**. സബ്ബാദീനം നംഹീച.

അകാരന്താനം സബ്ബാദീനം ഏ ഹോതി നംഹി സുഹിസു ച. സബ്ബേസം, സബ്ബേസു, സബ്ബേഹി, സബ്ബാദീനന്തി കിം? ബുദ്ധാനം, അസ്സേത്വേവ? അമൂസം. സബ്ബ കതര കതമ ഉഭയ ഇതര അഞ്ഞ അഞ്ഞതര അഞ്ഞതമ (൪) ''പുബ്ബപരാ-വരദക്ഖിണുത്തരാ-ധരാനി വവത്ഥായമസഞ്ഞായം'' (പാ,൧,൧,൩൪) യ ത്യ ത ഏത ഇമ അമു കിം ഏക തുമ്ഹ അമ്ഹ.

**൧൦൦**. സംസാനം.

സബ്ബാദിതോ നംവചനസ്സ സംസാനം ഹോന്തി. സബ്ബേസം, സബ്ബേസാനം.

**൧൦൧**. ഘപാ സസ്സ സ്സാ വാ.

സബ്ബാദീനം ഘപതോ സസ്സ സ്സാ വാ ഹോതി, സബ്ബസ്സാ സബ്ബായ, പഗ്ഗഹണമുത്തരത്ഥം.

**൧൦൨**. സ്മിനോ സ്സം.

സബ്ബാദീനം ഘപതോ സ്മിനോ സ്സം വാ ഹോതി, സബ്ബസ്സം സബ്ബായ, അമുസ്സം അമുയാ.

**൧൦൩**. യം.

ഘപതോ സ്മിനോ യം വാ ഹോതി, കഞ്ഞായം കഞ്ഞായ, രത്തിയം രത്തിയാ, വധുയം വധുയാ, സബ്ബായം സബ്ബായ, അമുയം അമുയാ.

**൧൦൪**. തിം സഭാപരിസായ.

സഭാപരിസാഹി സ്മിനോ തിം വാ ഹോതി, സഭതിം സഭായ, പരിസതിം പരിസായ.

**൧൦൫**. പദാദീഹി സി.

ഏഹി സ്മിനോ സി ഹോതി വാ, പദസി പദസ്മിം, ബിലസി ബിലസ്മിം.

**൧൦൬**. നാസ്സ സാ.

പദാദീഹി നാസ്സ സാ ഹോതി വാ, പദസാ പദേന, ബിലസാ ബിലേന.

**൧൦൭**. കോധാദീഹി.

ഏഹി നാസ്സ സാ ഹോതി വാ, കോധസാ കോധേന, അത്ഥസാ അത്ഥേന.

**൧൦൮**. അതേന.

അകാരന്തതോ പരസ്സ നാവചനസ്സ ഏനാദേസോ ഹോതി, ബുദ്ധേന, അതോതി കിം? അഗ്ഗിനാ.

**൬൯**. സിസ്സോ.

അകാരന്തതോ നാമസ്മാ സിസ്സ ഓ ഹോതി, ബുദ്ധോ, അതോത്വേവ? അഗ്ഗി.

**൭൦**. ക്വചേ വാ.

അകാരന്തതോ നാമസ്മാ സിസ്സ ഏ ഹോതി വാ ക്വചി, വനപ്പഗുമ്ബേ യഥാ ഫുസ്സിതഗ്ഗേ. അപവാദവിസയേപി ബഹുലംവിധാനാ-സുഖേ ദുക്ഖേ . വാതി കിം? വനപ്പഗുമ്ബോ ക്വചീതി കിം? പക്ഖേ സബ്ബത്ഥ മാ ഹോതു.

**൭൧**. അം നപുംസകേ.

അകാരന്തതോ നാമസ്മാ സിസ്സ അം ഹോതി നപുംസകലിങ്ഗേ. രൂപം.

**൭൨**. യോനം നി.

അകാരന്തതോ നാമസ്മാ യോനം നി ഹോതി നപുംസകേ. സബ്ബാനി രൂപാനി, നിച്ചവിധാനേ ഫലം ഏകച്ചാദിസബ്ബാദീനം പഠമായം.

**൭൩**. ഝലാ വാ.

ഝലതോ യോനം നി ഹോതി വാ നപുംസകേ, അട്ഠീനി അട്ഠീ, ആയൂനി ആയൂ.

**൭൪**. ലോപോ.

ഝലതോ യോനം ലോപോ ഹോതി, അട്ഠീ, ആയൂ, അഗ്ഗീ, ഭിക്ഖൂ, ഝലാത്വേവ? അഗ്ഗയോ. പഗേവ കസ്മാ ന ഹോതി? അന്തരങ്ഗത്താ അകാരസ്സ.

**൭൫**. ജന്തുഹേതുീഘപേഹി വാ.

ജന്തുഹേതൂഹി ഈകാരന്തേഹി ഘപ സഞ്ഞേഹി ച പരേസം യോനം വാ ലോപോ ഹോതി, ജന്തൂ ജന്തുയോ, ഹേതൂ ഹേതുയോ, ദണ്ഡീ ദണ്ഡിയോ, കഞ്ഞാ കഞ്ഞായോ, രത്തീ രത്തിയോ, ഇത്ഥീ ഇത്ഥിയോ, ധേനൂ ധേനുയോ, വധൂ വധുയോ.

**൭൬**. യേ പസ്സിവണ്ണസ്സ.

പസഞ്ഞസ്സ ഇവണ്ണസ്സ ലോപോ ഹോതി വാ യകാരേ, രത്യോ രത്യാ, രത്യം, പോക്ഖരഞ്ഞോ, പോക്ഖരഞ്ഞാ, പോക്ഖരഞ്ഞം, വാ ത്വേവ? രത്തിയോ, പസ്സാതി കിം? ദണ്ഡിയോ, ഇവണ്ണസ്സാതി കിം? ധേനുയോ വധുയോ. കഥം 'അനുഞ്ഞാതോ അഹം മത്യാ'തി? 'യേ പസ്സാ'തി യോഗവിഭാഗാ.

**൭൭**. ഗസീനം.

നാമസ്മാ ഗസീനം ലോപോ ഹോതി വിജ്ഝന്തരാഭാവേ, ഭോ പുരിസ, അയം, ദണ്ഡീ.

൧൧൮. അസങ്ഖ്യേഹി സബ്ബാസം.

അവിജ്ജമാനസങ്ഖ്യേഹി പരാസം സബ്ബാസം വിഭത്തീനം ലോപോ ഹോതി, ച വാ ഏവ ഏവം, ഏതസ്മായേവ ലിങ്ഗാ അസങ്ഖ്യേഹി സ്യാദ്യുപ്പത്തി അനുമീയതേ.

൧൧൯. ഏകത്ഥതായം.

ഏകത്ഥീഭാവേ സബ്ബാസം വിഭത്തീനം ലോപോ ഹോതി ബഹുലം, പുത്തീയതി, രാജപുരിസോ, വാസിട്ഠോ, ക്വചി ന ഹോതി ബഹുലം വിധാനാ-പരന്തപോ, ഭഗന്ദരോ, പരസ്സപദം, അത്തനോപദം, ഗവമ്പതി, ദേവാനംപിയതിസ്സോ, അന്തേവാസീ, ജനേസുതോ മമത്തം മാമകോ.

൧൨൦. പുബ്ബസ്മാമാദിതോ.

അമാദേകത്ഥാ പുബ്ബം യദേകത്ഥം തതോ പരാസം സബ്ബാസം വിഭത്തീനം ലോപോ ഹോതി. അധിത്ഥി. ഇധ ന ഹോതി ബഹുലം

വിധാനാ യഥാപത്ഥിയാ, യഥാപരിസായ, പുബ്ബസ്മാതി കിം? ഗാമഗതോ.

൧൨൧. നാതോമ പഞ്ചമിയാ.

അമാദേകത്ഥാ പുബ്ബം യദേകത്ഥമകാരന്തം, തതോ പരാസം സബ്ബാസം വിഭത്തീനം ലോപോ ന ഹോതി, അന്തു, ഭവത്യപഞ്ചമ്യാ, ഉപകുമ്ഭം, അപഞ്ചമിയാതി കിം? ഉപകുമ്ഭാ ആനയ.

൧൨൨. വാ തതിയാസത്തമിനം.

അമാദേകത്ഥാ പുബ്ബം യദേകത്ഥമകാരന്തം, തതോ പരാസം തതിയാസത്ഥമീനം വാ അം ഹോതി, ഉപകുമ്ഭേന കതം, ഉപകുമ്ഭം കതം, ഉപകുമ്ഭേ നിധേഹി, ഉപകുമ്ഭം നിധേഹി.

൧൨൩. രാജസ്സീ നാമ്ഹി.

നാമ്ഹി രാജസ്സി വാ ഹോതി, സബ്ബദത്തേന രാജിനാ, വാത്വേവ? രഞ്ഞാ.

൧൨൪. സുനംഹിസൂ.

രാജസ്സ ഊ ഹോതി വാ സുനംഹിസു, രാജൂസു രാജേസു, രാജൂനം രഞ്ഞം, രാജൂഹി രാജേഹി.

൧൨൫. ഇമസ്സാദിത്ഥിയംടേ.

ഇമസദ്ദസ്സാനിത്ഥിയം ടേ ഹോതി വാ സുനംഹിസു, ഏസു ഇമേസു, ഏസം ഇമേസം, ഏസി ഇമേഹി, അനിത്ഥിയന്തി കിം? ഇമാസു, ഇമാസം, ഇമാഹി.

൧൨൬. നാമ്ഹ നിമി.

ഇമസദ്ദസ്സാനിത്ഥിയം നാമ്ഹി അനഇമിഇച്ചാദേസാ ഹോന്തി, അനേന ഇമീനാ, അനിത്ഥിയംത്വേവ? ഇമായ.

**൧൨൭**. സിമ്ഹ നപുംസകസ്സായം.

ഇമസദ്ദസ്സാനപുംസകസ്സ അയം ഹോതി സിമ്ഹി, അയം പുരിസോ, അയം ഇത്ഥീ, അനപുംസകസ്സാതി കിം? ഇമം.

**൧൨൮**. ത്യതേതാനം തസ്സ സോ.

ത്യതേതാനമനപുംസകാനം തസ്സ സോ ഹോതി സിമ്ഹി, സ്യോ പുരിസോ, സ്യാ ഇത്ഥീ, ഏവം സോ, സാ, ഏസോ, ഏസാ, അനപുംസകസ്സേത്വേവ? ത്യം, തം, ഏതം.

**൧൨൯**. മസ്സാമുസ്സ.

അനപുംസകസ്സാമുസ്സ മകാരസ്സ **സോ** ഹോതി സിമ്ഹി, അസു പുരിസോ, അസു ഇത്ഥീ.

**൧൩൦**. കേ വാ.

അമുസ്സ മസ്സ കേ വാ സോ ഹോതി, അസുകോ അമുകോ, അസുകാ അമുകാ, അസുകം അമുകം, അസുകാനി അമുകാനി.

**൧൩൧**. തതസ്സ നോ തബ്ബാസു.

തസദ്ദസ്സ തസ്സ നോ വാ ഹോതി സബ്ബാസു വിഭത്തീസു, നേ തേ നായോ തായോ, നം തം, നാനി താനി ഇച്ചാദി.

**൧൩൨**. ട സസ്മാസ്മിംസ്സായസ്സംസ്സാസംമ്ഹാമ്ഹിസ്വിമസ്സ ച.

സാദീസ്വിമസ്സ തതസ്സ ച ടോ വാ ഹോതി, അസ്സ ഇമസ്സ, അസ്മാ ഇമസ്മാ, അസ്മിം ഇമസ്മിം, അസ്സായ ഇമിസ്സായ, അസ്സം ഇമിസ്സം, അസ്സാ ഇമിസ്സാ, ആസം ഇമാസം, അമ്ഹാ ഇമമ്ഹാ, അമ്ഹി ഇമമ്ഹി, അസ്സ തസ്സ, അസ്മാ തസ്മാ, അസ്മിം തസ്മിം, അസ്സായ തസ്സായ, അസ്സം തസ്സം, അസ്സാ തസ്സാ, ആസം താസം, അമ്ഹാ തമ്ഹാ, അമ്ഹി തമ്ഹി, സ്സായാദിഗ്ഗഹണമാദേസന്തരേ മാ ഹോതൂതി.

**൧൩൩**. ടേ സിസ്സിസിസ്മാ.

ഇസിസ്മാ സിസ്സ ടേ വാ ഹോതി, 'യോ നവജ്ജ വിനയേ കങ്ഖം, അത്ഥധമ്മവിദൂ ഇസേ', വാത്വേവ? ഇസി.

**൧൩൪**. ദുതിയസ്സ യോസ്സ.

ഇസിസ്മാ പരസ്സ ദുതിയായോസ്സ ടേ വാ ഹോതി, 'സമണേ ബ്രാഹ്മണേ വന്ദേ, സമ്പന്നചരണേ ഇസേ', വാത്വേവ? ഇസയോ പസ്സ, ദുതിയസ്സാതി കിം? ഇസയോ തിട്ഠന്തി.

**൧൩൫**. ഏകച്ചാദീഹ തോ.

അകാരന്തേഹി ഏകച്ചാദീഹി യോനം ടേ ഹോതി, ഏകച്ചേ തിട്ഠന്തി, ഏകചേ പസ്സ, അതോതി കിം? ഏകച്ചായോ, ഏവം ഏസ സ പഠമ.

**൧൩൬**. ന നിസ്സ ടാ.

ഏകച്ചാദീഹി പരസ്സ നിസ്സ ടാ ന ഹോതി, ഏകച്ചാനി.

**൧൩൭**. സബ്ബാദീഹീ .

സബ്ബാദീഹി പരസ്സ നിസ്സ ടാ ന ഹോതി, സബ്ബാനി.

**൧൩൮**. യോനമേട.

അകാരന്തേഹി സബ്ബാദീഹി യോനമേട ഹോതി, സബ്ബേ തിട്ഠന്തി, സബ്ബേ പസ്സ, അതോത്വേവ? സബ്ബായോ.

**൧൩൯**. നാഞ്ഞം ചനാമപ്പധാനാ.

നാമഭൂതേഹീ അപ്പധാനേഹി ച സബ്ബാദീഹി യം വുത്തം, യഞ്ചാഞ്ഞം സബ്ബാദികാരിയം, തം ന ഹോതി, തേ സബ്ബാ, തേ പിയസബ്ബാ, തേ അതിസബ്ബാ.

**൧൪൦**. തതിയത്ഥയോഗേ.

തതിയത്ഥേന യോഗേ സബ്ബാദീഹി യം വുത്തം, യഞ്ചാഞ്ഞം സബ്ബാദി കാരിയം, തം ന ഹോതി, മാസേന പുബ്ബാനം മാസപുബ്ബാനം.

**൧൪൧**. ചത്ഥസമാസേ.

ചത്ഥസമാസവിസയേ സബ്ബാദീഹി യം വുത്തം, യഞ്ചാഞ്ഞം സബ്ബാദികാരിയം, തം ന ഹോതി, ഇക്ഖിണുത്തരപുബ്ബാനം, സമാസേതി കിം? അമുസഞ്ച തേസഞ്ച ദേഹി.

**൧൪൨**. വേട.

ഏത്ഥസമാസവിസധയ സബ്ബാദീഹി യധസ്സട വുത്തോ, തസ്സ വാ ഹോതി, പുഗ്ഗുത്തരേ, പുബ്ബുത്തരാ.

**൧൪൩**. പുബ്ബാദീഹി ഛഹീ.

ഏതേഹി പുബ്ബാദീഹി ഛഹി സവിസയേ ഏട വാ ഹോതി, പുബ്ബേ പുബ്ബാ, പരേ പരാ, അപരേ അപരാ, ദക്ഖിണേ ദക്ഖിണാ, ഉത്തരേ ഉത്തരാ, അധരേ അധരാ, ഛഹിതികിം? യേ.

**൧൪൪**. മനാദീഹി സ്മിംസംനാസ്മാനം സിസോഓസാസാ.

മനാദീഹി സ്മിമാദീനം സിസോഓസാസാ വാ ഹോന്തി യഥാക്കമം, മനസി മനസ്മിം, മനസോ മനസ്സ, മനോ മനം, മനസാ മനേന, മനസാ മനസ്മാ, കഥം ‘പുത്തോ ജാതോ അചേതസോ, ഹിത്വാ യാതി സുമേധസോ, സുദ്ധുത്തരവാസസാ, ഹേമകപ്പനവാസസേ’തി? സകത്ഥേണത്ഥാ. മനതമ തപ തേജ സിര ഉര വച ഓജ രജയസ പയ (ന്ന) “സരവയാ-യവാസചേതാ ജലാസയാക്ഖയലോഹപടമനേസു”.

**൧൪൫**. സതോ സബ ഭേ.

സന്തസദ്ദസ്സ സബ ഭവതി ഭകാരേ, സബ്ഭി.

**൧൪൬**. ഭവതോ വാ ഭോന്തോ ഗയോനാസേ.

ഭവന്തസദ്ദസ്സ ഭോന്താദേസോ വാ ഹോതി ഗയോനാസേ, ഭോന്ത ഭവം, ഭോന്തോ ഭവന്തോ, ഭോതാ ഭവതാ, ഭോതോ ഭവതോ, ഭോ ഇതി ആമന്തണേ നിപാതോ ‘കുതോ നു ആഗച്ഛഥ ഭോ തയോ ജനാ’, ഏവം ഭവന്തതി, ഭദ്ദേതി സദ്ദന്തരേന സിദ്ധം, സദ്ധന്തഇതി ദസ്സ ദ്വിഭാവേന.

**൧൪൭**. സിസ്സാഗ്ഗിതോ നി.

അഗ്ഗിസ്മാ സിസ്സ നി യോതി വാ, അഗ്ഗിനി അഗ്ഗി.

**൧൪൮**. ന്തസ്സം.

സിമ്ഹി ന്തപ്പച്ചയസ്സ അം ഹോതി വാ, ഗച്ഛം ഗച്ഛന്തോ.

**൧൪൯**. ഭൂതോ.

ഭൂധാതുതോ ന്തസ്സ അം ഹോതി സിമ്ഹി നിച്ചം പുനബ്ബിധാനാ, ഭവം.

**൧൫൦**. മഹന്താരഹന്താനം ടാ വാ.

സിമ്ഹി മഹന്താരഹന്താനം ന്തസ്സ ടാ വാ ഹോതി, മഹാ മഹം, അരഹാ അരഹം.

**൧൫൧**. ന്തുസ്സ.

സിമ്ഹി ന്തുസ്സ ടാ ഹോതി, ഗുണവാ.

**൧൫൨**. അംഅം നപുംസകേ.

ന്തുസ്സ അംഅം ഹോന്തി സിമ്ഹി നപുംസകേ, ഗുണവം കുലം, ഗുണവന്തം കുലം, നപുംസകേതിം കിം? സീലവാ ഭിക്ഖു.

**൧൫൩**. ഹിമവതോ വാ ഓ.

ഹിമവതോ സിമ്ഹീ ന്തുസ്സ ഓ വാ ഹോതി, ഹിമവന്തോ ഹിമവാ.

**൧൪൮**. രാജാദിയുവാദിത്വാ.

രാജാദീഹിയുവാദീഹി ച സിസ്സ ആ ഹോതി, രാജാ, യുവാ. രാജ ബ്രഹ്മ സഖ അത്ത ആതുമ (൭) ''ധമ്മോ വാഞ്ഞത്ഥേ'' ദള്ഹധമ്മാ, അസ്മ, (വ്വ) ''ഇമോ ഭാവേ'' അണിമാ, (മഹിമാ, ഗരിമാ) ലഘിമാ, യുവ സാ സുവാ മഘവ പുമ വത്തഹ.

**൧൪൯**. വാമ്ഹാനങ.

രാജാദീനം യുവാദീനം ച ആനങ ഹോതി വാ അംമ്ഹി, രാജാനം രാജം, യുവാനം യുവം.

**൧൫൦**. യോനമാനോ.

രാജാദീഹി യുവാദീഹി ച യോനം ആനോ വാ ഹോതി, രാജാനോ യുവാനോ, വാ ത്വേവ? രാജാ രാജേ, യുവാ യുവേ.

**൧൫൧**. ആയോനോ ച സഖാ.

സഖതോ യോന മായോ നോ ഹോന്തി വാ ആനോ ച, സഖായോ, സഖിനോ, സഖാനോ, വാ ത്വേവ? സഖാ, സഖേ.

**൧൫൨**. ടേ സ്മിനോ.

സഖതോ സ്മിനോ ടേ ഹോതി, സഖേ, നിച്ചത്ഥോ-യമാരമ്ഭോ.

**൧൫൩**. നോനാസേസ്വി.

സഖസ്സ ഇ ഹോതി നോനാസേസു, സഖിനോ, സഖിനാ, സഖിസ്സ.

**൧൫൪**. സ്മാനംസു വാ.

സഖസ്സ ഇ വാ ഹോതി സ്മാനംസു, സഖിസ്മാ സഖസ്മാ, സഖീനം സഖാനം.

**൧൫൫**. യോസ്വംഹിസു ചാരങ.

സഖസ്സ ആരങ വാ ഹോതി യോസ്വംഹിസു സ്മാനംസു ച, സഖാരോ സഖായോ, സഖാരേസു സഖേസു, സഖാരം സഖം, സഖാരേഹി സഖേഹി, സഖാരാ സഖാ, സഖസ്മാ, സഖാരാനം സഖാനം.

**൧൫൬**. ല്തുപിതാദീനമസേ.

ല്തുപ്പച്ചയന്താനം പിതാദീനം ച ആരങ ഹോതീ സതോ-ഞ്ഞത്ര, കത്താരോ, പിതരോ, കത്താരം, പിതരം, കത്താരാ, പിതരാ, കത്തരി, പിതരി, അസേതി കിം? കത്തുനോ, പിതുനോ.

**൧൫൭**. നമ്ഹി വാ.

നമ്ഹി ല്തുപിതാദീനുമാനങ വാ ഹോതി, കത്താരാനം കത്തൂനം, ദിതരാനം പിതുന്നം.

**൧൬൪**. ആ.

നമ്ഹി ല്തുപിതാദീനമാ വാ ഹോതീ, കത്താനം കത്തൂനം, പീതാനം പിതുന്നം.

**൧൬൫**. സലോപോ.

ല്തുപിതാദിഹി സസ്സ ലോപോ വാ ഹോതി, കത്ഥു കത്ഥുനോ, സകമന്താതു സകമന്ധാതുനോ, പീതു പിതുനോ.

**൧൬൬**. സുഹിസ്വാരങ.

സുഹിസു ല്തുപിതാദീനമാരങ വാ ഹോതി, കത്താരേസു കത്തൂസു, പിതരേസു പിതൂസു, കത്താരേഹി കത്തൂഹി, പിതരേഹി പീതൂഹീ.

**൧൬൭**. നജ്ജായോസ്മാമ.

യോസു നദിസദ്ദസ്സ ആമ വാ ഹോതി, നജ്ജായോ നദിയോ.

**൧൬൮**. ടി കതിമ്ഹാ.

കതിമ്ഹാ ധയാനം ടി ഹോതി, കതി തിട്ഠന്തി, കതി പസ്സ.

**൧൬൯**. ട പഞ്ചാദീഹി ചുദ്ദസഹി.

പഞ്ചാദീഹി ചുദ്ദസഹി സംഖ്യാഹി യോനം ടോ ഹോതി പഞ്ച, പഞ്ച, ഏവം യാവ അട്ഠാരസാ. പഞ്ചാദീഹീതി കിം? ദ്വേ, തയോ, ചത്താരോ, ചുദ്ധസഹീതി കിം? ദ്വേ വിസതിയോ.

**൧൭൦**. ഉഭഗോഹി ടോ.

ഉഭഗോഹി യോനം ടോ ഹോതി, ഉഭോ, ഉഭോ, ഗാവോ, ഗാവോ, കഥം 'ഇമേകരത്ഥിം ഉഭയോ വസാമാ'തി? ടോമ്ഹി യകാരാഗമോ.

**൧൭൧**. ആരങ സ്മാ.

ആരവാദേസതോ യോനം ടോ ഹോതി, സഖാരോ, കത്താരോ, പിതരോ.

**൧൭൨**. ടോടേ വാ.

ആരവാദേസമ്ഹാ യോനം ടോടേ വാ ഹോന്തി യഥാക്കമം, സഖാരോ, സഖാരേ സഖായോ, ടോഗ്ഗഹണം ലാഘവത്ഥം.

**൧൭൩**. ടാ നാസ്മാനം.

ആരവാദേസമ്ഹാ നാസ്മാനം ടാ ഹോതി, കത്താരാ, കത്തരാ. കൂചി വാ ഹോതി ബയുലാധികാരാ, ഏതാദിസാ സഖാരമ്ഹാ.

**൧൭൪**. ടി സ്മിനോ.

ആരവാദേസമ്ഹാ സ്മിനോ ടി ഹോതി, കത്തരി, വിതരി.

**൧൭൫**. ദിവാദിതോ.

ദിവാദീഹി നാമേഹി സ്മിനോ ടി ഹോതി, ദിവി, ഭുവി. നിച്ചം വകാരാഗമോ.

**൧൭൬**. രസ്സാരങ.

സ്മിമ്ഹി ആരോ രസ്സോ ഹോതി, കത്തരി, നത്തരി.

**൧൭൭**. പിതാദീനമനത്വാദീനം.

നത്വാദിവജ്ജിതാനം പിതാദീനമാരോ രസ്സോ ഹോതി സബ്ബാസു വിഭത്തീസു, പിതരോ, പിതരം, അനുത്വാദീനന്തി കിം? നത്താരോ.

**൧൭൮**. യുവാദീനം സുഹിസ്വാനങ.

സുഹിസു യുവാദീനം ആനങ ഹോതി, യുവാനേസു, യുവാനേഹി.

**൧൭൯**. നോനാനേസ്വാ.

ഏസു യുവാദീനമാ ഹോതി, യുവാനോ, യുവാനാ, യുവാനേ.

**൧൮൦**. സ്മാസ്മിന്നം നാനേ.

യുവാദീഹി സ്മാസ്മിന്നം നാനേ ഹോന്തി യഥാക്കമം, യുവാനാ, യുവാനേ.

**൧൮൧**. യോനം നോനേ വാ.

യുവാദീഹി യോനം നോനേ വാ ഹോന്തി യഥാക്കമം, യുവാനോ, യുവാനേ, വാതി കിം? യുവേ പസ്സ, നോഗ്ഗഹണം ലാഘവത്ഥം.

**൧൮൨**. ഇതോ ഞത്ഥേ പുമേ.

അഞ്ഞപദത്ഥേ വത്തമാനാ ഇകാരന്തതോ നാമസ്മാ യോനം നോനേ വാ ഹോന്തി യഥാക്കമം പുല്ലിങ്ഗേ, തോമരങ്കുസപാണിനോ, തോമരങ്കുസപാണിനേ, വാത്വേവ? തോമരങ്കുസപാണയോ, അഞ്ഞത്ഥേതി കിം? പാണയോ.

**൧൮൩**. നേ സ്മിനോ കചി.

അഞ്ഞപദത്ഥേ വത്ഥമാനാ ഇകാരന്തതോ നാമസ്മാ സ്മിനോ നേ ഹോതി വാ കചി പുല്ലിങ്ഗേ, കതഞ്ഞുമ്ഹി ച പോസമ്ഹി, സീലവന്തേ അരിയ വുത്തിനേ, വാത്വേവ? അരിയവുത്തിമ്ഹി, പുമേത്വേവ? അരിയവുത്തിയാ.

**൧൭൪**. പുമാ.

പുമസദ്ദതോ സ്മിനോ യം വുത്തം, തം വാ ഹോതി, പുമാനേ പുമേ.

**൧൭൫**. നാമ്ഹി.

പുമസ്സ നാമ്ഹി യം വുത്തം, തം വാ ഹോതി, പുമാനാ പുമേന.

**൧൭൬**. സുമ്ഹാ ച.

പുമസ്സ സുമ്ഹി യം വുത്തം, തം ആ ച വാ ഹോതി, പുമാനേസു, പുമാസു പുമേസും.

**൧൭൭**. ഗസ്സം.

പുമസദ്ദതോ ഗസ്സ അം വാ ഹോതി, ഭോ പുമം ഭോ പുമ, ഭോ ഇത്ഥിപുമം ഭോ ഇത്ഥിപുമ.

**൧൭൮**. സാസ്സംസേ ചാനങ.

സാസദ്ദസ്സ ആനങ ഹോതി അംസേ ഗേ ച, സാനം, സാനസ്സ, ചഭാ സാന.

**൧൭൯**. വത്തഹാ സനംനം നോനാനം.

വത്തഹാ സനംനം നോനാനം ഹോന്തി യഥാക്കമം, വത്തഹാനോ, വത്തഹാനാനം.

**൧൮൦**. ബ്രഹ്മസ്സു വാ.

ബ്രഹ്മസ്സ ഉ വാ ഹോതി സനംസു, ബ്രഹ്മുനോ ബ്രഹ്മസ്സ, ബ്രഹ്മൂനം ബ്രഹ്മാനം.

**൧൮൧**. നാമ്ഹി.

ബ്രഹ്മസ്സ ഉ ഹോതി നാമ്ഹി, ബ്രഹ്മുനാ.

**൧൮൨**. പുമകമ്മഥാമദ്ധാനം വാ സസ്മാസു ച.

പുമാദിനമു ഹോതി വാ സസ്മാസു നാമ്ഹി ച, പുമുനോ പുമസ്സ, പുമുനാ പുമാനാ, പുമുനാ പുമാനാ, കമ്മുനോ കമ്മസ്സ, കമ്മുനാ കമ്മസ്മാ, കമ്മുനാ കമ്മനാ, ഥാമുനോ ഥാമസ്സ, ഥാമുനാ ഥാമസ്മാ, ഥാമുനാ ഥാമേന, അദ്ധുനോ അദ്ധസ്സ, അദ്ധുനാ അദ്ധസ്മാ, അദ്ധുനാ അദ്ധനാ.

**൧൮൩**. യുവാ സസ്സിനോ.

യുവാ സസ്സ വാ ഇനോ ഹോതി, യുവിനോ യുവസ്സ.

**൧൮൪**. നോ-ത്താതുമാ.

അത്താതുമേഹി സസ്സ നോ ഹോതി വാ, അത്തനോ അത്തസ്സ, ആതുമനോ ആതുമസ്സ.

**൯൨**. സുഹീസു നക.

അത്തആതുമാനം സുഹിസു വാ നക ഹോതി, അത്തനേസു അത്തേസു ആതുമനേസു ആതുമേസു, അത്തനേഹി അത്തേഹി ആതുമനേഹി ആതുമേഹി, കഥം 'വേരിനേസു'തി? 'നക' ഇതി യോഗവിഭാഗാ.

**൯൩**. സ്മാസ്സ നാ ബ്രഹ്മാ ച.

ബ്രഹ്മാ അത്തആതുമേഹി ച സ്വാസ്സ നാ ഹോതി, ബ്രഹ്മുനാ, അത്തനാ, ആതുമനാ.

**൯൭**. ഇമേതാനമേനാന്വാദേസേ ദുതിയായം.

ഇമഏതസദ്ദാനം കഥിതാനുകഥനവിസയേ ദുതിയായമേനാദേസോ ഹോതി, ഇമം ഭിക്ഖും വിനയമജ്ഝാപയ, അഥോ ഏനം ധമ്മമജ്ഝാപയ, ഇമേ ഭിക്ഖൂ വിനയമജ്ഝാപയ, അഥോ ഏനേ ധമ്മമജ്ഝാപയ, ഏവമേതസ്സ ച യോജനിയം.

**൯൮**. കിസ്സ കോ സബ്ബാസു.

സബ്ബാസു വിഭത്തിസു കിസ്സ കോ ഹോതി, കോ, ഏക, കാ, കായോ, കം, കാനി, കേനേച്ചാമി.

**൯൯**. കി സസ്മിംസു വാനിത്ഥിയം.

അനിത്ഥിയം കിസ്സ കി വാ ഹോതി സസ്മിംസു, കിസ്സ കസ്സ, കിസ്മിം കസ്മിം, അനിത്ഥിയന്തി കിം? കസ്സാ, കസ്സം.

**൧൦൦**. കിമംസിസു സഹ നപുംസകേ.

അംസിസു സഹ തേഹി കിംസദ്ദസ്സ കിം ഹോതി നപുംസകേ. കിം, കിം, നപുംസകേതി കിം? കോ, കം.

**൧൦൧**. ഇമസ്സിദം വാ.

അംസിസു സഹ തേതി ഇമസ്സ ഇദം ഹോതി വാ നപുംസകേ, ഇദം ഇമം, ഇദം ഇമം.

**൧൦൨**. അമുസ്സാദും.

അംസിസു സഹ തേഹി അമുസ്സ അദും ഹോതി വാ നപുംസകേ, അദും അമും, അദും അമും.

**൧൦൩**. സുമ്ഹാമുസ്സാസ്മാ.

അമ്ഹസ്സ അസ്മാ ഹോതി വാ സുമ്ഹി, ഭത്തിരസ്മാസു യാ തവ, വാ ത്വേവ? അമ്ഹേസു.

**൨൦൪**. നംമ്ഹി തിചതുന്നമിത്ഥിയം തിസ്സചതസ്സാ.

നംമ്ഹി തിചതുന്നം തിസ്സചതസ്സാ ഹോന്തി ഇത്ഥിയം യഥാക്കമം, തിസ്സന്നം ചതസ്സന്നം, ഇത്ഥിയന്തി കിം? തിണ്ണം ചതുന്നം.

**൨൦൫**. തിസ്സോചതസ്സോ യോമ്ഹി സവിഭത്തീനം.

വിഭത്തിസഹിതാനം തിചതുന്നം യോമ്ഹി തിസ്സോ ചതസ്സോ ഹോന്തി ഇത്ഥിയം യഥാക്കമം, തിസ്സോ ചതസ്സോ.

**൨൦൬**. തീണിചത്താരി നപുംസകേ.

യോമ്ഹി സവിഭത്തീനം തിചതുന്നം യഥാക്കമം തീണിചത്താരി ഹോന്തി നപുംസകേ, തീണി. ചത്താരി.

**൨൦൭**. പുമേ തയോ ചത്താരോ.

യോമ്ഹി സവിഭത്തീനം തിചതുന്നം തയോചത്താരോ ഹോന്തി യഥാക്കമം പുല്ലിങ്ഗേ, തയോ, ചത്താരോ.

**൨൦൮**. ചതുരോ വാ ചതുസ്സ.

ചതുസദ്ദസ്സ സവിഭത്തിസ്സ യോമ്ഹി ചതുരോ വാ ഹോതി പുല്ലിങ്ഗേ, ചതുരോ ജനാ സംവിധായ, കഥം 'ചതുരോ നിമിത്തേ നാദ്ദസ്സാസി'ന്തി? ലിങ്ഗവിപല്ലാസാ.

**൨൦൯**. മയമസ്മാമ്ഹസ്സ.

യോസ്വമ്ഹസ്സ സവിഭത്തിസ്സ മയമസ്മാ വാ ഹോന്തി യഥാക്കമം, മയം, അസ്മാ, അമ്ഹേ.

**൨൧൦**. നംസേസ്വസ്മാകംമമം.

നംസേസ്വമുസ്സ സവിഭത്തിസ്സ അസ്മാകം മമം ഹോന്തി വാ യഥാക്കമം, അസ്മാകം, അമ്ഹാകം, മമം മമ.

**൨൧൧**. സിമ്ഹ-ഹം.

സിമ്ഹി അമ്ഹസ്സ സവിഭത്തിസ്സ അഹം ഹോതി, അഹം.

**൨൧൨**. തുമ്ഹസ്സ തുവംത്വമമ്ഹി ച.

അംമ്ഹി സിമ്ഹി ച തുമ്ഹസ്സ സവിഭത്തിസ്സ തുവംത്വം ഹോന്തി യഥാക്കമം, തുവം, ത്വം.

**൨൬൩**. തയാതയീനം ത്വ വാ തസ്സ.

തുമ്ഹസ്സ തയാതയീനം തകാരസ്സ ത്വ ഹോതി വാ, ത്വയാ തയാ, ത്വയി തയി.

**൨൬൪**. സ്മാമ്ഹി ത്വമ്ഹാ.

സ്വാമ്ഹി തുമ്ഹസ്സ സവിഭത്തിസ്സ ത്വമ്ഹാ ഹോതി വാ, പത്താ നിസ്സം സയം ത്വമ്ഹാ, വാ ത്വേവ? ത്വയാ.

**൨൬൫**. ന്തന്തൂനംന്തോയോമ്ഹീ പഠമേ.

പഠമേ യോമ്ഹി ന്തന്തൂനം സവിഭത്തീനം ന്തോഇച്ചാദേസോ വാ ഹോതി, ഗച്ഛന്തോ, ഗച്ഛന്താ, ഗുണവന്തോ ഗുണവന്താ.

**൨൬൬**. തം നംമ്ഹി.

നംമ്ഹി ന്തന്തൂനം സവിഭത്ഥീനം തം വാ ഹോതി, ഗച്ഛതം **ഗച്ഛന്താനം**, ഗുണവതം ഗുണവന്താനം.

**൨൬൭**. തോതാതിതാ സസ്മാസ്മിംനാസു.

സാദീസു ന്തന്തൂനം സവിഭത്തീനം തോതാതിതാ ഹോന്തി വാ യഥാക്കമം, ഗച്ഛതോ ഗച്ഛന്തസ്സ, ഗുണവതോ ഗുണവന്തസ്സ, ഗച്ഛതാ ഗച്ഛന്തമ്ഹാ, ഗുണവതാ ഗുണവന്ഥമ്ഹാ, ഗച്ഛതി ഗച്ഛന്തേ, ഗുണവതി ഗുണവന്തേ, ഗച്ഛതാ ഗച്ഛന്തേന, ഗുണവതാ ഗുണവന്തേന.

**൨൬൮**. ടടാഅം ഗേ.

ഗേ പരേ ന്തന്തൂനം സവിഭത്തീനം ടടാഅം ഇച്ചാദേസാ ഹോന്തി, ഭോ ഗച്ഛ, ഭോ ഗച്ഛാ, ഭോ ഗച്ഛം, തോ ഗുണവ, ഭോ ഗുണവാ, ഭോ ഗുണവം.

**൨൬൯**. യോമ്ഹി ദ്വിന്നം ദുവേദ്വേ.

യോമ്ഹീ ദ്വീസ്സ സവിഭത്തിസ്സ ദുവേദ്വേ ഹോന്തി പച്ചേകം, ദുവേ, ദ്വേ.

**൨൭൦**. ദുവിന്നം നംമ്ഹി വാ. നംമ്ഹി ദ്വിസ്സ സവിഭത്തിസ്സ ദുവിന്നം ഹോതി വാ, ദുവിന്നം, ദ്വിന്നം.

**൨൭൧**. രാജസ്സ രഞ്ഞം. നംമ്ഹി രാജസ്സ സവിഭത്തിസ്സ രഞ്ഞം ഹോതി വാ, രഞ്ഞം രാജാനം.

**൨൭൨**. നാസ്മാസു രഞ്ഞാ. നാസ്മാസു രാജസ്സ സവിഭത്തിസ്സ രഞ്ഞാ ഹോതി, രഞ്ഞാ കതം, രഞ്ഞാ നിസ്സടം.

**൨൭൩**. രഞ്ഞോ രഞ്ഞസ്സ രാജിനോ സേ. സേ രാജസ്സ സവിഭത്തിസ്സ രഞ്ഞോ രഞ്ഞസ്സ രാജിനോ ഹോന്തി, രഞ്ഞോ, രഞ്ഞസ്സ, രാജിനോ.

**൨൨൪**. സ്മിമ്ഹി രഞ്ഞേരാജിനി. സ്മിമ്ഹി രാജസ്സ സവിഭത്തിസ്സ രഞ്ഞേ രാജിനി ഹോന്തി, രഞ്ഞേ, രാജിനി.

**൨൨൫**. സമാസേ വാ. സമാസവിസയേ ഏതേ ആദേസാ രാജസ്സ വാ ഹോന്തി, കാസിരഞ്ഞാ കാസിരാജേന, കാസിരഞ്ഞാ കാസിരാജസ്മാ, കാസിരഞ്ഞോ കാസിരാജസ്സ, കാസിരഞ്ഞേ കാസിരാജേ.

**൨൨൬**. സ്മിമ്ഹി തുമ്ഹാമ്ഹാനം തയിമയി. സ്മിമ്ഹി തുമ്ഹഅമുസദ്ദാനം സവിഭത്തീനം തയിമയി ഹോന്തി യഥാക്കമം, തയി, മയി.

**൨൨൭**. അംമ്ഹി തം മം തവം മമം.

അംമ്ഹി തുമ്ഹഅമ്ഹസദ്ദാനം സവിഭത്തീനം തം മം തവം മമം ഹോന്തി യഥാക്കമം, തം, മം, തവം, മമം,

**൨൨൮**. നാസ്മാസു തയാമയാ.

നാസ്മാസു തുമ്ഹഅമ്ഹസദ്ദാനം സവിഭത്തീനം തയാമയാ ഹോന്തി യഥാക്കമം, തയാ കതം, മയാ കതം, തയാ നിസ്സടം, മയാ നിസ്സടം.

**൨൨൯**. തവ മമ തുയ്ഹം മയ്ഹം സേ.

സേ തുമ്ഹഅമ്ഹസദ്ദാനം സവിഭത്തീനം തവ മമ തുയ്ഹം മയ്ഹം ഹോന്തി യഥാക്കമം, തവ, തുയ്ഹം, മമ, മയ്ഹം.

**൨൩൦**. ങംങാകം നംമ്ഹി.

നംമ്ഹി തുമ്ഹഅമ്ഹസദ്ദാനം സവിഭത്തീനം ങംങാകം ഹോന്തി പച്ചേകം, തുമ്ഹം, തുമ്ഹാകം, അമ്ഹം, അമ്ഹാകം, യഥാസങ്ഖ്യമത്ര ന വിവച്ഛതേ.

**൨൩൧**. ദുതിയേ യോമ്ഹി വാ.

തുമ്ഹഅമ്ഹസദ്ദാനം സവിഭത്തീനം പച്ചേകം ങംങാകം വാ ഹോന്തി യോമ്ഹി ദുതിയേ, തുമ്ഹം, തുമ്ഹാകം, തുമ്ഹേ, അമ്ഹം, അമ്ഹാകം, അമ്ഹേ.

**൨൩൨**. അപാദാദോ പദതേകവാക്യേ.

ഇദമധികതം വേദിതബ്ബം. പജ്ജതേ-നേനത്ഥോതി പദം-സ്യാദ്യന്തം ത്യാദ്യന്തം ച, പദസമൂഹോ വാക്യം.

**൨൩൩**. യോനംഹിസ്വപഞ്ചമ്യാ വോനോ.

അപഞ്ചമിയാ യോനംഹിസ്വപാദാദോ വത്തമാനാനം പദസ്മാ പരേസം ഏകവാക്യേ ഠിതാനം തുമ്ഹാമ്ഹസദ്ദാനം സവിഭത്തീനം വോനോ ഹോന്തി വാ യഥാക്കമം, തിട്ഠഥ വോ, തിട്ഠഥ തുമ്ഹേ, തിട്ഠാമ നോ, തിട്ഠാമ മയം, പസ്സതി വോ, പസ്സതി തുമ്ഹേ, പസ്സതി നോ, പസ്സതി അമ്ഹേ, ദീയതേ വോ, ദീയതേ തുമ്ഹം, ദീയതേ നോ, ദീയതേ അമ്ഹം, ധനം വോ, ധനം തുമ്ഹം,

ധനം നോ ധനം അമ്ഹം, കതം വോ, കതം തുമ്ഹേഹി, കതം നോ, കതം അമ്ഹേഹി, അപഞ്ചമ്യാതി കിം? നിസ്സടം തുമ്ഹേഹി, നിസ്സടം അമ്ഹേഹി, അപാദാദോതേവ? 'ബലഞ്ച ഭിക്ഖൂനമനുപ്പദിന്നം, തുമ്ഹേഹി പുഞ്ഞം പസുതം അനപ്പകം', പദതോതേവ? തുമ്ഹേ തിട്ഠഥ, ഏകവാക്യേതേവ? ദേവദത്തോ തിട്ഠതി ഗാമേ, തുമ്ഹേ തിട്ഠഥ നഗരേ, സവിഭത്തീനംതേവ? അരഹതി ധമ്മോ തുമ്ഹാദിസാനം, അരഹതി ധമ്മോ അമ്ഹാദിസാനം.

**൨൩൪**. തേമേ നാസേ.

നാമ്ഹി സേ ച അപാദാദോ വത്തമാനാനം പദസ്മാ പരേസം ഏകവാക്യേ ഠിതാനം തുമ്ഹാമ്ഹസദ്ദാനം സവിഭത്തീനം തേമേ വാ ഹോന്തി യഥാക്കമം, കതം തേ, കതം തയാ, കതം മേ, കതം മയാ, ദീയതേ തേ, ദീയതേ തവ ദീയതേ മേ, ദീയതേ മമ, ധനം തേ, ധനം തവ, ധനം മേ, ധനം മമ.

**൨൩൫**. അന്വാദേസേ.

കഥിതാനുകഥനവിസയേ തുമ്ഹഅമ്ഹ-സദ്ദാനമാദേസാ നിച്ചം ഭവന്തി പുനബ്ബിധാനാ, ഗാമോ തുമ്ഹം പരിഗ്ഗഹോ, അഥോ ജനപദോ വോ പരിഗ്ഗഹോ.

**൨൩൬**. സപുബ്ബാ പഠമന്താ വാ.

വിജ്ജമാനപുബ്ബസ്മാ പഠമന്താ പരേസം തുമ്ഹഅമ്ഹസദ്ദാനമാദേസാ വാ ഹോന്തി അന്വാദേസേപി, ഗാമേ പടോ തുമ്ഹാകം, അഥോ നഗരേ കമ്ബലോ വോ, അഥോ നഗരേ കമ്ബലോ തുമ്ഹാകം, സപുബ്ബാതി കിം? പടോ തുമ്ഹാകം, അഥോ കമ്ബലോ വോ, പഠമന്താതി കി? പടോ നാഗരേ തുമ്ഹാകം, അഥോ കമ്ബലോ ഗാമേ വോ.

**൨൩൭**. ന ച വാ ഹാ ഹേവയോഗേ.

ചാദീഹി യോഗേ തുമ്ഹഅമ്ഹസദ്ദാനമാദേസാ ന ഹോന്തി, ഗാമോ തവ ച പരിഗ്ഗഹോ, മമ ച പരിഗ്ഗഹോ, ഗാമോ തവ വാ പരിഗ്ഗഹോ, മമ വാ പരിഗ്ഗഹോ, ഗാമോ തവ ഹ പരിഗ്ഗഹോ, മമ ഹ പരിഗ്ഗഹോ, ഗാമോ തവാഹ പരിഗ്ഗഹോ, മമാഹ പരിഗ്ഗഹോ, ഗാമോ തവേവ പരിഗ്ഗഹോ, മമേവ പരിഗ്ഗഹോ, ഏവം സബ്ബത്ഥ ഉദാഹരിതബ്ബം, യോഗേതി കിം? ഗാമോ ച തേ പരിഗ്ഗഹോ, നഗരഞ്ച മേ പരിഗ്ഗഹോ.

**൨൩൮**. ദസ്സനത്ഥേ നാലോചനേ.

ദസ്സനത്ഥേസു ആലോചനവജ്ജിതേസു പയുജ്ജമാനേസു തുമ്ഹഅമ്ഹസദ്ദാനമാദേസാ ന ഹോന്തി, ഗാമോ തുമ്ഹേ ഉദ്ദിസ്സാഗതോ, ഗാമോ അമ്ഹേ ഉദ്ദിസ്സാഗതോ, അനാലോചനേതി കിം? ഗാമോ വോ ആലോചേതി, ഗാമോ നോ ആലോചേതി.

**൨൩൯**. ആമന്തണം പുബ്ബമസന്തംവ. ആമന്തണം പുബ്ബമവിജ്ജമാനം വിയ ഹോതി തുമ്ഹാമ്ഹസദ്ദാനമാദേസവിസയേ, ദേവദത്ത തവ പരിഗ്ഗഹോ, ആമന്തണന്തി കിം? കമ്ബലോ തേ പരിഗ്ഗഹോ, പുബ്ബമിതി കിം? 'മയേതം

സബ്ബമക്ഖാതം, തുമ്ഹാകം ദ്വിജപുങ്ഗവാ , പരസ്സ ഹി അവിജ്ജമാനത്തേ ‘അപാദാദോ’തി പടിസേധോ ന സിയാ. ഇവാതി കിം? സവനം യഥാ സിയാ.

**൨൪൦**. ന സാമഞ്ഞവചനമേകത്ഥേ.

സമാനാധികരണേ പരതോ സാമഞ്ഞവചനമാമന്തണമസന്തം വിയ ന ഹോതി, മാണവക ജടിലക തേ പരിഗ്ഗഹോ. പരസ്സാവിജ്ജമാനത്തേപി പുബ്ബരൂപമുപാദായാദേസോ ഹോതി, സാമഞ്ഞവചനന്തി കിം? ദേവദത്ത മാണവക തവ പരിഗ്ഗഹോ, ഏകത്ഥേതി കിം? ദേവദത്ത യഞ്ഞദത്ത തുമ്ഹം പരിഗ്ഗഹോ.

**൨൪൧**. ബഹൂസു വാ.

ബഹൂസു വത്തമാനമാമന്തണം സാമഞ്ഞവചനമേകത്ഥേ അവിജ്ജമാനം വിയ വാ ന ഹോതി, ബ്രാഹ്മണാ ഗുണവന്തോ തുമ്ഹാകം പരിഗ്ഗഹോ, ബ്രാഹ്മണാ ഗുണവന്തോ വോ പരിഗ്ഗഹോ.

ഇതി മോഗ്ഗല്ലാനേ ബ്യാകരണേ വുത്തിയം

സ്യാദികണ്ഡോ ദുതിയോ.

## (൩) തതിയോ കണ്ഡോ (സമാസോ)

൧. സ്യാദി സ്യാദിനേകത്ഥം.

സ്യാദ്യന്തം സ്യാദ്യന്തേന സഹേകത്ഥം ഹോതീതി ഇദമധികതം വേദിതബ്ബം, സോ ച ഭിന്നത്ഥാനമേകത്ഥീഭാവോ സമാസോതി വുച്ചതേ.

൨. അസങ്ഖ്യംവിഭത്തി സമ്പത്തി സമീപ സാകല്യാഭാവ യഥാ പച്ഛായുഗപദത്ഥേ.

അസങ്ഖ്യം , സ്യാദ്യന്തം വിഭത്യാദീനമത്ഥേ വത്തമാനം സ്യാദ്യന്തേന സഹേകത്ഥം ഭവതി, തത്ഥ വിഭത്യത്ഥേ താവ ഇത്ഥീസു കഥാ പവത്താ അധിത്ഥി. സമ്പത്തി ദ്വിധാ അത്തസമ്പത്തി സമിദ്ധി ച, സമ്പന്നം ബ്രഹ്മം സബ്രഹ്മം ലിച്ഛവീനം, സമിദ്ധി ഭിക്ഖാനം സുഭിക്ഖം. സമീപേ കുമ്ഭസ്സ സമീപമുപകുമ്ഭം. സാകല്യേസതിണമജ്ഝോഹരതി, സാഗ്യധീതേ. അഭാവോ സമ്ബന്ധിഭേദാ ബഹുവിധോ, തത്ര ഇദ്ധാഭാവേ-വിഗതാ ഇദ്ധി സദ്ദികാനം ദുസ്സദ്ദികം, അത്ഥാഭാവേ-അഭാവോ മക്ഖികാനം നിമ്മക്ഖികം, അഹിക്കമാഭാവേ-അതിഗതാനി തിണാനി നിത്തിണം, സമ്പത്യാഭാവേ-അതിഗതം ലഹുപാവുരണം അതിലഹുപാവുരണം, ലഹുപാവുരണസ്സ നായമുപഭോഗകാലോതി അത്ഥോ. യഥാ ഏത്ഥാ-നേകവിധോ, തത്ര യോഗ്ഗതായം-അനുരൂപം സുരൂപോവഹതി, വിച്ഛായം-അന്വദ്ധമാസം, അത്ഥാനതിവത്തിയം-യഥാസത്തി, സദിസത്തേ, സദിസോ കിഖിയാ സകിഖി, ആനുപുബ്ബിയേ-അനുജേട്ഠം, പച്ഛാദത്ഥേഅനുരഥം, യുഗപദത്ഥേ-സചക്കം നിധേഹി.

൩. യഥാ ന തുല്യേ.

യഥാസദ്ദോ തുല്യത്ഥേ വത്തമാനോ സ്യാദ്യന്തേന സഹേകത്ഥോ ന ഭവതി, യഥാ ദേവദത്തോ തഥാ യഞ്ഞദത്തോ.

൪. യാവാവധാരണേ.

യാവസദ്ദോ-വധാരണേ വത്തമാനോ സ്യാദ്യന്തേന സഹേകത്ഥോ ഭവതി, അവധാരണ മേത്തകതാ പരിച്ഛേദോ, യാവാമത്തം ബ്രാഹ്മണേ ആമന്തയ, യാവജീവം, അവധാരണേതി കിം? യാവ ദിന്നം താവ ഭുത്തം, നാവധാരയാമി കിത്തകം മയാ ഭുത്തന്തി.

൫. പയ്യപാ ബഹി തിരോ പുരേ പച്ഛാ വാ പഞ്ചമ്യാ.

പരിആദയോ പഞ്ചമ്യന്തേന സഹേകത്ഥാ ഹോന്തി വാ, പരിപബ്ബതം വസ്സി ദേവോ പരിപബ്ബതാ, അപപബ്ബതം വസ്സി ദേവോ അപപബ്ബതാ, ആപാടലിപുത്തം വസ്സി ദേവോ ആപാടലിപുത്താ, ബഹിഗാമം ബഹി ഗാമാ, തിരോപബ്ബതം തിരോപബ്ബതാ, പുരേഭത്തം പുരേഭത്താ, പച്ഛാഭത്തം പച്ഛാഭത്താ, വേതാധികാരോ.

൬. സമീപായാമേസ്വനു.

അനുസദ്ദോ സാമീപ്യേ ആയാമേ ച വത്തമാനോ സ്യാദ്യന്തേന സഹേകത്ഥോ ഹോതി വാ, അനുവനമസനി ഗതാ, അനുഗങ്ഗം ബാരാണസീ, സമീപായാമേസ്വീതി കിം? രക്ഖമനുവിജ്ജോതതേ വിജ്ജു.

൭. തിട്ഠഗ്വാദീനി.

തിട്ഠഗുപ്പഭുതീനി ഏകത്ഥീഭാവവിസയേ നിപാതീയന്തേ, തിട്ഠന്തീ ഗാവോ യസ്മിം കാലേ തിട്ഠഗു കാലോ, വഹഗ്ഗു കാലോ. ആയതീഗവം, ഖലേയവം, ലൂനയവം ലൂയമാനയവമിച്ചാദി, ച്യന്തോ പേത്ഥ കേസാ കേസി, ദണ്ഡാ ദണ്ഡി, തഥാ വേലാപ്പഭാവനത്ഥോപി, പാതോ നഹാനം പാതരഹാനം, സായം നയാനം സായനഹാനം, പാതകാലം സായകാലം, പാതമേഘം സായമേഘം, പാതമഗ്ഗം സായമഗ്ഗം.

൮. ഓരേ പരി പടി പാരേ മജ്ഝേ ഹേട്ഠുദ്ധാധോ-ന്തോവാഛട്ഠിയാ. ഓരാദയോ സദ്ദാ ഛട്ഠിയന്തേന സഹേകത്ഥാ വാ ഹോന്തി, ഏകാരന്തത്തം നിപാതനതോ, ഓരേഗങ്ഗം, പരിസിഖരം, പടിസോതം, പാരേയമുനം, മജ്ഝേഗങ്ഗം, ഹേട്ഠാപാസാദം, ഉദ്ധഗങ്ഗം, അധോഗങ്ഗം, അന്തോപാസാദം, പുന വാവിധാനാ 'ഗങ്ഗാഓര' മിച്ചാദീപി ഹോന്തി.

൯. തം നപുംസകം.

യദേതമതിക്കന്തമേകത്ഥം , തം നപുംസകലിങ്ഗം വേദിതബ്ബം, തഥാ ചേവോദാഹടം, വാ ക്വചി ബഹുലാധികാരാ, യഥാപരിസം യഥാപരിസായ, സകായ സകായ പരിസായാതി അത്ഥോ.

൧൦. അമാദി.

അമാദി സ്യാദ്യന്തം സ്യാദ്യന്തേന സഹ ബഹുലമേകത്ഥം ഹോതി ഗാമം ഗതോ ഗാമഗതോ, മുഹുത്തം സുഖം മുഹുത്തസുഖം, വുത്തിയേവോപപദസമാസേ കുമ്ഭകാരോ, സപാകോ, തന്തവായോ, വരാഹരോ. ന്തമാനക്തവന്തൂതി വാക്യമേവ, ധമ്മം സുണന്തോ, ധമ്മം സുണമാനോ, ഓദനം ഭുത്തവാ.

രഞ്ഞാ ഹതോ രാജഹതോ, അസിനാ ഛിന്നോ അസിച്ഛിന്നോ, പിതുസദിസോ, പിതുസമോ, സുഖസഹഗതം, ദധിനാ ഉപസിത്തം ഭോജനം ദധിഭോജനം, ഗുളേന മിസ്സോ ഓദനോ ഗുളോദനോ, വുത്തിപദേനേവോപസിത്താദികിരിയായാഖ്യാപനതോ നത്ഥായുത്തത്ഥതാ. ക്വചി വുത്തിയേവ ഉരഗോ, പാദപോ. ക്വചി വാക്യമേവ ഫരസുനാ ഛിന്നവാ, ദസ്സനേന പഹാതബ്ബാ.

ബുദ്ധസ്സ ദേയ്യം ബുദ്ധദേയ്യം, യൂപായ ദാരു യൂപാദാരു, രജനായ ദോണി രജനദോണി. ഇധ ന ഹോതി സങ്ഘസ്സ ദാതബ്ബം. കഥം 'ഏതദത്ഥോ ഏതദത്ഥാ ഏതദത്ഥ'ന്തി? അഞ്ഞപദത്ഥേ ഭവിസ്സതി.

സവരേഹി ഭയം സവരഭയം, ഗാമനിഗ്ഗതോ, മേഥുനാപേതോ, ക്വചി വുത്തിയേവ കമ്മജം, ചിത്തജം, ഇധ ന ഹോതി രുക്ഖാ പതിതോ.

രഞ്ഞോ പുരിസോ രാജപുരിസോ. ബഹുലാധികാരാ ന്തമാനനിദ്ധാരിയപൂരണഭാവതിത്തത്ഥേഹി ന ഹോതി-മമാനുകുബ്ബം, മമാനുകുരുമാനോ, ഗുന്നം കണ്ഹാ സമ്പന്നഖീരതമാ, സിസ്സാനം പഞ്ചമോ, പടസ്സ സുക്കതാ, ക്വചി ഹോതേവ-വത്തമാനസാമീപ്യം, കഥം 'ബ്രാഹ്മണസ്സ സുക്കാ ദന്താ'തി? സാപേക്ഖതായ ന ഹോതി. ഇധ പന ഹോതേവ 'ചന്ദനഗന്ധോ, നദിഘോസോ, കഞ്ഞാരൂപം, കായസമ്ഫസ്സോ, ഫലരസോ'തി, ഫലാനം തിത്തോ, ഫലാനമാസിതോ, ഫസാനം സുഹിതോ.

ബ്രാഹ്മണസ്സ ഉച്ചം ഗേഹന്തി സാപേക്ഖതായ ന ഹോതി, 'രഞ്ഞോ പാടലിപുത്തകസ്സ ധന'ന്തി ധനസമ്ബന്ധേ ഛട്ഠീതി പാടലിപുത്തകേന സമ്ബന്ധാഭാവാ ന ഹേസ്സതി, 'രഞ്ഞോ ഗോ ച അസ്സോ ച പുരിസോ ചാ'തി ഭിന്നത്ഥതായ വാക്യമേവ, 'രഞ്ഞോ ഗവാസ്സപുരിസാ രാജഗവാസ്സപുരിസാ'തി വുത്തി ഹോതേവേകത്ഥിഭാവേ.

ദാനേ സോണ്ഡോ ദാനസോണ്ഡോ, ധമ്മരതോ, ദാനാഭിരതോ. ക്വചി വുത്തിയേവ കുച്ഛിസയോ, ഥലട്ഠോ, പങ്കജം, സരോരുഹം. ഇധ ന ഹോതി ഭോജനേ മത്തഞ്ഞുതാ, ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരതാ, ആസനേ നിസിന്നോ, ആസനേ നിസീദിതബ്ബം.

൧൧. വിസേസനമേകത്ഥേന.

വിസേസനം സ്യാന്തം വിസേസ്സേന സ്യാദ്യന്തേന സമാനാധികരണേന സഹേകത്ഥം ഹോതി, നീലഞ്ച തം ഉപ്പലഞ്ചേതി നീലുപ്പലം, ഛിന്നഞ്ച തം പരുള്ഹഞ്ചേതി ഛിന്നപരള്ഹം, സത്ഥീവ സത്ഥീ, സത്ഥീ ച സാ സാമാ ചേതി സത്ഥിസാമാ, സീഹോവ സീഹോ, മുനി ച സോ സീഹോ ചേതി മുനിസീഹോ, സീലമേവ ധനം സീലധനം.

ക്വചി വാക്യമേവ പുണ്ണോ മന്താണിപുത്തോ, ചിത്തോ ഗഹപതി. ക്വചി വുത്തിയേവ കണ്ഹസപ്പോ, ലോഹിതസാലി, വിസേസനന്തി കിം? തച്ഛകോ സപ്പോ, ഏകത്ഥേനേതി കിം? കാളമ്ഹാ അഞ്ഞോ. കഥം 'പത്തജീവികോ, ആപന്നജീവികോ, മാസജാതോ'തി? അഞ്ഞപദത്ഥേ ഭവിസ്സതി.

൧൨. നഞ.

നഞിച്ചേതം സ്യാദ്യന്തം സ്യാദ്യന്തേന സഹേകത്ഥം ഹോതി, ന ബ്രാഹ്മണോ അബ്രാഹ്മണോ, ബഹുലാധികാരതോ അസമത്ഥത്ഥേഹി, കേഹിചി ഹോതി 'അപുനഗേയ്യാ ഗാഥാ, അനോകാസം കാരേത്വാ, അമൂലാ മൂലം ഗന്ത്വാ. ഈസംകളാരോ, ഈസംപിങ്ഗലോതി 'സ്യാദി സ്യാദിനേ'തി സമാസോ, വാക്യമേവ വാതിപ്പസങ്ഗാഭാവാ.

൧൩. കുപാദയോ നിച്ചമസ്യാദിവിധിമ്ഹി.

കുസദ്ദോ പാദയോ ച സ്യാദ്യന്തേന സഹേകത്ഥാ ഹോന്തി നിച്ചം സ്യാദിവിധിവിസയതോ-ഞത്ഥ, കുച്ഛിതോ ബ്രാഹ്മണോ കുബ്രാഹ്മണോ, ഈസകം ഉണ്ഹം കദുണ്ഹം, പനായകോ, അഭിസേകോ, പകരിത്വാ, പകതം, ദുപ്പുരിസോ, ദുക്കടം, സുപുരിസോ, സുകതം, അഭിത്ഥുതം, അതിത്ഥുതം, ആകളാരോ, ആബദ്ധോ.

(൯) "പാദയോ ഗതാദ്യത്ഥേ പഠമായ". പഗതോ ആചരിയോ പാചരിയോ, പന്തേവാസീ.

(൧൦) "അച്ചാദയോ കന്താദ്യത്ഥേ ദുതിയായ". അതിക്കന്തോ മഞ്ചമതിമഞ്ചോ, അതിമാലോ.

(൧൧) "അവാദയോ കുട്ഠാദ്യത്ഥേ തതിയായ". അവകുട്ഠം കോകിലായ വനം അവകോകിലം, അവമയൂരം.

(൧൨) "പരിയാദയോ ഗിലാനാദ്യത്ഥേ ചതുത്ഥിയാ". പരിഗിലാനോ അജ്ഝേനായ പരിയജ്ഝേനോ.

(൧൩) "ന്യാദയോ കന്താദ്യത്ഥേ പഞ്ചമിയാ".

നിക്ഖന്തോ കോസമ്ബിയാ നിക്കോസമ്പി, അസ്യാദിവിധിമ്ഹീതി കിം? രുക്ഖം പതി വിജ്ജോതതേ.

**൧൮**. ചീ ക്രിയത്ഥേഹി.

ചീപ്പച്ചയന്തോ കിരിയത്ഥേഹി സ്യാദ്യന്തേഹി സഹേകത്ഥോ ഹോതി, മലിനീകരിയ.

**൧൯**. ഭൂസനാദരാനാദരേസ്വലംസാസാ.

ഭൂസനാദിസ്വത്ഥേ സ്വലമാദയോ സദ്ദാ കിരിയത്ഥേഹി സ്യാദ്യന്തേഹി സഹേകത്ഥാ ഹോന്തി, അലംകരിയ, സക്കച്ച, അസക്കച്ച. ഭൂസനാദീസൂതി കിം? അലംഭുത്വാ ഗതോ, സക്കത്വാ ഗതോ, അസക്കത്വാ ഗതോ, പരിയത്തം സോഭനമസോഭനന്തി അത്ഥോ.

**൨൦**. അഞ്ഞേ ച.

അഞ്ഞേ ച സദ്ദാ കിരിയത്ഥേഹി സ്യാദ്യന്തേഹി സഹ ബഹുലമേകത്ഥാ ഭവന്തി, പുരോഭൂയ, തിരോഭൂയ, തിരോകരിയ, ഉരസികരിയ, മനസികരിയ, മജ്ഝേകരിയ, തുണ്ഹീഭൂയ.

**൨൧**. വാനേകഞ്ഞത്ഥേ.

അനേകം സ്യാദ്യന്തമഞ്ഞസ്സ പദസ്സത്ഥേ ഏകത്ഥം വാ ഹോതി, ബഹൂനി ധനാനി യസ്സ സോ ബഹുധനോ, ലമ്ബാ കണ്ണാ യസ്സ സോ ലമ്ബകണ്ണോ, വജിരം പാണിമ്ഹി യസ്സ സോയം വജിരപാണി, മത്താ ബഹവോ മാതങ്ഗാ ഏത്ഥ മത്തബഹുമാതങ്ഗം വനം, ആരുള്ഹോ വാനരോ യം രുക്ഖം സോ ആരുള്ഹവാനരോ, ജിതാനി ഇന്ദ്രിയാനി യേന സോ ജിതിന്ദ്രിയോ, ദിന്നം ഭോജനം യസ്സ സോ ദിന്നഭോജനോ, അപഗതം കാളകം യസ്മാ പടാ സോ-യമപഗതകാളകോ, ഉപഗതാ ദസ യേസം തേ ഉപദസാ, ആസന്നദസാ, അദൂരദസാ, അധികദസാ, തയോ ദസ പരിമാണമേസം തിദസാ, കഥം ദസസദ്ദോ സങ്ഖ്യാനേ വത്തതേ? പരിമാണസദ്ദസന്നിധാനാ, യഥാ പഞ്ച പരിമാണമേസം

പഞ്ചകാ സകുനാതി, ദ്വേ വാ തയോ വാ പരിമാണമേസം ദ്വത്തയോ വാസദ്ദത്ഥേ വാ ദ്വേ വാ തയോ വാ ദ്വത്തയോ.

**ദക്ഖിണസ്സാ** ച പുബ്ബസ്സാ ച ദിസായ യദന്തരാളം ദക്ഖിണപുബ്ബാ ദിസാ, ദക്ഖിണാ ച സാ പുബ്ബാ ചാതി വാ, സഹ പുത്തേനാഗതോ സപുത്തോ, സലോമകോ വിജ്ജമാനലോമകോതി അത്ഥോ, ഏവം സപക്ഖകോ, അത്ഥീ ഖീരാ ബ്രാഹ്മണീതി അത്ഥിസദ്ദോ വിജ്ജമാനത്ഥേ നിപാതോ, ക്വചി ഗതത്ഥതായ പദന്തരാനമപ്പയോഗോ, കണ്ഠേ കാളാ അസ്സ കണ്ഠേകാളോ, ഓട്ഠസ്സ മുഖമിവ മുഖമസ്സ ഓട്ഠമുഖോ, കേസസങ്ഘാതോ ചൂളാ അസ്സ കേസചൂളോ, സുവണ്ണവികാരോ അലങ്കാരോ അസ്സ സുവണ്ണാലങ്കാരോ, പപതിതം പണ്ണമസ്സ പപതിതപണ്ണോ, പപണ്ണോ, അവിജ്ജമാനാ പുത്താ അസ്സ അവിജ്ജമാനപുത്തോ, ന സന്തി പുത്താ അസ്സ അപുത്തേ, ക്വചി ന ഹോതി പഞ്ച ഭുത്തവന്തോ അസ്സ ഭാതുനോ പുത്തോ അസ്സ അത്ഥീതി ബഹുലാധികാരതോ.

**൩൨**. തത്ഥ ഗഹേത്വാ തേന പഹരിത്വാ യുദ്ധേ സരൂപം.

സത്തമ്യന്തം തതിയന്തഞ്ച സരൂപമനേകം തത്ഥ ഗഹേത്വാ തേന പഹരിത്വാ യുദ്ധേ-ഞ്ഞപദത്ഥേ ഏകത്ഥം വാ ഹോതി, കേസേസു ച കേസേസു ച ഗഹേത്വാ യുദ്ധം പവത്തം കേസാകേസി, ദണ്ഡേഹി ച ദണ്ഡേഹി ച പഹരിത്വാ യുദ്ധം പവത്തം ദണ്ഡാദണ്ഡി, മുട്ഠാമുട്ഠി, ''ചി വീതിയാരേ'' (൩-൭൭) തി ചി സമാസന്തോ, ''ചിസ്മിം'' (൩.൬൭) തി അകാരോ. തത്ഥ തേനേതി കിം? കായഞ്ച കായഞ്ച ഗഹേത്വാ യുദ്ധം പവത്തം. ഗഹേത്വാ പഹരിത്വാതി കിം? രഥേ ച രഥേ ച ഠത്വാ യുദ്ധം പവത്തി. യുദ്ധേതി കിം? ഹത്ഥേ ച ഹത്ഥേ ച ഗഹേത്വാ സഖ്യം പവത്തം. സരൂപന്തി കിം? ദണ്ഡേഹി ച മുസലേഹി ച പഹരിത്വാ യുദ്ധ പവത്തം.

**൩൩**. ചത്ഥേ.

അനേകം സ്യാദ്യന്തം ചത്ഥേ ഏകത്ഥം വാ ഭവതി. സമുച്ചയോന്വാചയോ ഇതരീതരയോഗോ സമാഹാരോ ച ച സദ്ദത്ഥാ, തത്ഥ സമുച്ചയാന്വാചയേസു നേകത്ഥീഭാവോ സമ്ഭവതി, തേസു ഹി സമുച്ചയോ അഞ്ഞമഞ്ഞനിരപേക്ഖാ നമത്തപ്പധാനാനം കത്ഥചി കിരിയാവിസേസേ ചീയമാനതാ, യഥാ 'ധവേ ച ഖദിരേ ച പലാസേ ച ഛിന്ദാ'തി. അന്വാചയോ ച യത്ഥേകോ പധാനഭാവേന വിധീയതേ അപരോ ച ഗുണഭാവേന, യഥാ 'ഭിക്ഖഞ്ചര ഗാവോ ചാനയേ'തി. ഇതരദ്വയേ തു സമ്ഭവതി, തേസു ഹി അഞ്ഞമഞ്ഞസാപേക്ഖാനമവയവഭദാനുഗതോ ഇതരീതരയോഗോ, യഥാ 'സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനാ'തി, അസ്സാവയവപ്പധാനത്താ ബഹുവചനമേവ. അഞ്ഞമഞ്ഞസാപേക്ഖാനമേവ തിരോഹിതാവയവഭേദോ സമുദായപ്പധാനോ സമാഹാരോ, യഥാ 'ഛത്തുപാഹന'ന്തി, അസ്സ പന സമുദായപ്പധാനത്താ ഏകവചനമേവ.

തേ ച സമാഹാരീതരീതരയോഗാ ബഹുലം വിധാനാ നിയതവിസയായേവ ഹോന്തി, തത്രായം വിസയവിഭാഗോ നിരുത്തിപിടകാഗതോ-പാണിതൂരിയയോഗ്ഗസേനങ്ഗാനം, നിച്ചവേരീനം, സങ്ഖ്യാപരിമാണ-സഞ്ഞാനം, ഖുദ്ദജന്തുകാനം, പചനചണ്ഡാലാനം, ചരണസാധാരണാനം, ഏകജ്ഝായനപാവചനാനം, ലിങ്ഗവിസേസാനം, വിവിധവിരുദ്ധാനം ദിസാനം,

നദീനഞ്ച നിച്ചം സമാഹാരേകത്തം ഭവതി,
തിണരുക്ഖപസുസകുനധനധഞ്ഞബ്യഞ്ജനജനപ്പദാനം വാ,
അഞ്ഞേസമിതരീതരയോഗോവ.

പാണ്യങ്ഗാനം-ചക്ഖുസോതം, മുഖനാസികം, ഹനുഗീവം, ഛവിമംസലോഹിതം, നാമരൂപം, ജരാമരണം. തുരിയങ്ഗാനം-അലസതാലമ്ബരം, മുരജഗോമുഖം, സങ്ഖദേണ്ഡിമം, മദ്ദവികപാണവികം, ഗീതവാദിതം, സമ്മതാലം. യോഗ്ഗങ്ഗാനം ഫാലപാചനം, യുഗനങ്ഗലം. സേനങ്ഗാനം-അസിസത്തിതോമരപിണ്ഡം, അസിചമ്മം, ധനുകലാപം, പഹരണാവരണം. നിച്ചവേരീനം-അഹിനകുലം, ബിളാലമൂസികം, കാകോലൂകം, നാഗസുപണ്ണം. സങ്ഖ്യാപരിമാണ സഞ്ഞാനം-ഏകകദുകം, ദുകതികം, തികചതുക്കം, ചതുക്കപഞ്ചകം, ദസേകാദസകം. ഖുദ്ദജന്തുകാനം കീടപടങ്ഗം, കുന്ഥകിപില്ലികം, ഡംസമകസം, മക്ഖികകിപില്ലികം. പചനചണ്ഡാലാനം-ഓരബ്ഭികസൂകരികം, സാകുന്തി കമാഗവികം, സപാകചണ്ഡാലം, വേനരഥകാരം, പുക്കുസ ഛവഡാഹകം. ചരണസാധാരണാനം-അതിസഭാരദ്വാജം, കഠകലാപം, സീലപഞ്ഞാണം, സമഥവിപസ്സനം, വിജ്ജാചരണം. ഏകജ്ഝായനപാവചനാനം ദീഘമജ്ഝിമം, ഏകുത്തരസംയുത്തകം, ഖന്ധകവിഭങ്ഗം. ലിങ്ഗവിസേസാനം-ഇത്ഥിപുഖം, ദാസിദാസം, ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരം, തിണകട്ഠസാഖാപലാസം, ‘ലാഭീ ഹോതി ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാ-സനഗിലാനപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാന’ന്തിപി ദിസ്സതി. വിവിധവിരുദ്ധാനം കുസലാകുസലം , സാവജ്ജാനവജ്ജം, ഹീനപ്പണീതം, കണ്ഹസുക്കം, ഛേകപാപകം. ദിസാനം പുബ്ബാപരം, ദക്ഖിണുത്തരം, പുബ്ബദക്ഖിണം, പുബ്ബുത്തരം, അധരുത്തരം, അപരദക്ഖിണം, അപരുത്തരം. നദീനം-ഗങ്ഗായമുനം, മഹിസരഭു.

തിണവിസേസാനം-കാസകുസം കാസകുസാ, ഉസീരബീരണം ഉസീരബീരണാ, മുഞ്ജപബ്ബജം മുഞ്ജപബ്ബജം മുഞ്ജപബ്ബജാ. രുക്ഖവിസേസാനം ഖദിരപലാസം ഖദിരപലാസാ, വോസ്സകണ്ണം ധവാസ്സകണ്ണാ, പിലക്ഖനിഗ്രോധം പിലക്ഖനിഗ്രോധാ, അസ്സത്ഥകപിത്ഥനം അസ്സത്ഥകപിത്ഥനാ, സാകസാലം സാകസാലാ. പസുവിസേസാനം-ഗജഗവജം ഗജഗവജാ, ഗോമഹിസം ഗോമഹിസാ, ഏണേയ്യഗോമഹിസം ഏണേയ്യഗോമഹിസാ, ഏണേയ്യവരാഹം ഏണേയ്യവരാഹാ, അജേളകം അജേളകാ, കുക്കുരസൂകരം കുക്കുരസൂകരാ, ഹത്ഥിഗവാസ്സവളവം ഹത്ഥിഗവാസ്സവളവാ. സകുനവിസേസാനം-ഹംസബലാവം ഹംസബലാവാ, കാരണ്ഡവചക്കവാകം കാരണ്ഡവചക്കവാകാ, ബകബലാകം ബകബലാകാ. ധനാനം-ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണം ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണാ, മണിസങ്ഖമുത്താവേളുരിയം മണിസങ്ഖമുത്താവേളുരിയാ, ജാതരൂപരജതം ജാതരൂപരജതാ. ധഞ്ഞാനം-സാലിയവകം സാലിയവകാ, തിലമുഗ്ഗമാസം തിലമുഗ്ഗമാസാ, നിപ്ഫാവകുലത്ഥം നിപ്ഫാവകുലത്ഥാ. ബ്യഞ്ജനാനം-സാകസുവം സാകസുവാ, ഗബ്യമാഹിസം ഗബ്യമാഹിസാ, ഏണേയ്യവാരാഹം ഏണേയ്യവാരാഹാ, മിഗമായൂരം മിഗമായൂരാ. ജനപദാനം-കാസികോസലം കാസികോസലാ, വജ്ജിമല്ലം വജ്ജിമല്ലാ, ചേതിവംസം ചേതിവംസാ, മച്ഛസൂരസേനം മച്ഛസൂരസേനാ, കുരുപഞ്ചാലം കുരുപഞ്ചാലാ. ഇതരീതരയോഗോ യഥാ-ചന്ദിമസൂരിയാ, സമണബ്രാഹ്മണാ മാതാപിതരോ ഇച്ചാദി.

ഏതസ്മിം ഏകത്ഥീഭാവകണ്ഡേ യം വുത്തം പുബ്ബം, തദേവ പുബ്ബം നിപതതി കമാതിക്കമേ പയോജനാഭാവാ. ക്വചി വിപല്ലാസോപി ഹോതി ബഹുലാധികാരതോ, ദന്താനം രാജാ രാജദന്തോ, കത്ഥചി കമം പച്ചാനാദരാ പുബ്ബകാലസ്സാപി പരനിപാതോ, ലിത്തവാസിതോ, നഗ്ഗമുസിതോ, സിത്തസമ്മട്ഠോ, ഭട്ഠലുഞ്ചിതോ. ചത്ഥേ യദേകത്ഥം തത്ഥ കേചി പുബ്ബപദം ബഹുധാ നിയമേന്തി, തദിഹ ബ്യഭിചാരദസ്സാന ന വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം.

**൨൦**. സമാഹാരേ നപുംസകം.

ചത്ഥേ സമാഹാരേ യദേകത്ഥം, തം നപുംസകലിങ്ഗം ഭവതി, തഥാചേവോദാഹടം, കത്ഥചി ന ഹോതി ‘സഭാപരിസായാ’തി ഞാപകാ, ആധിപച്ചപരിവാരോ, ഛന്ദപാരിസുദ്ധി, പടിസന്ധിപവത്തിയം.

**൨൧**. സങ്ഖ്യാദി.

ഏകത്ഥേ സമാഹാരേ സങ്ഖ്യാദി നപുംസകലിങ്ഗം ഭവതി, പഞ്ചഗവം, ചതുപ്പഥം, സമാഹാരസ്സേകത്താ ഏകവചനമേവ ഹോതി, സമാഹാരേത്വേവ പഞ്ചകാപാലോ പൂവോ, തിപുത്തോ.

**൨൨**. ക്വചേകത്തഞ്ച ഛട്ഠിയാ.

ഛട്ഠിയേകത്ഥേ ക്വചി നപുംസകത്തം ഹോതേകത്ഥഞ്ച, സലഭാനം ഛായാ സലഭച്ഛായം, ഏവം സകുന്താനം ഛായാ സകുന്തച്ഛായം, പാസാദച്ഛായം പാസാദച്ഛായാ, ഘരച്ഛായം ഘരച്ഛായാ, അമനുസ്സസഭായ നപുംസകേകത്തം ഭവതി ബ്രഹ്മസഭം, ദേവസഭം, ഇന്ദസഭം, യക്ഖസഭം, സരഭസഭം, മനുസ്സസഭായം പന ഖത്തിയസഭാ, രാജസഭാ ഇച്ചേവമാദി, ക്വചീതി കിം രാജപുരിസോ.

**൨൩**. സ്യാദീസു രസ്സോ.

നപുംസകേ വത്തമാനസ്സ രസ്സോ ഹോതി സ്യാദീസു. സലഭച്ഛായം, സ്യാദീസൂതി കിം? സലഭച്ഛായേ.

**൨൪**. ഘപസ്സന്തസ്സാപ്പധാനസ്സ.

അന്തഭൂതസ്സ അപ്പധാനസ്സ ഘപസ്സ സ്യാദീസു രസ്സോ ഹോതി. ബഹുമാലോ പോസോ, നിക്കോസമ്ബി, അതിവാമോരു, അന്തസ്സാതി കിം? രാജാ കഞ്ഞാപിയോ, അപ്പധാനസ്സാതി കിം? രാജകുമാരീ ബ്രഹ്മബന്ധൂ.

**൨൫**. ഗോസ്സു.

അന്തഭൂതസ്സ അപ്പധാനസ്സ ഗോസ്സ സ്യാദീസു ഉ ഹോതി. ചിത്തഗു, അപ്പധാനസ്സാത്വേവ? സുഗോ, അന്തസ്സാത്വേവ? ഗോകുലം.

**൨൬**. ഇത്ഥിയമത്വാ.

ഇത്ഥിയം വത്തമാനതോ അകാരന്തതോ നാമസ്മാ ആപച്ചയോ ഹോതി. ധമ്മദിന്നാ.

**൩൭**. നദാദിതോ വീ.

നദാദീഹി ഇത്ഥിയം വീപ്പച്ചയോ ഹോതി. നദീ, മഹീ, കുമാരീ, തരുണീ, വാരുണീ, ഗോതമീ. (൧൮) "ഗോതോവാ" ഗാവീ ഗോ, ആകതിഗണോ-യം, കോരോ "ന്തന്തൂനം വീമ്ഹി തോ വാ" (൩-൩൬) തി വിസേസനത്ഥോ.

**൨൮**. യക്ഖാദിതിനീ ച.

യക്ഖാദിതോ ഇത്ഥിയം ഇനീ ഹോതി വീച. യക്ഖിനീ യക്ഖീ, നാഗിനീ നാഗീ, സീഹിനീ സീഹീ.

**൨൬**. ആരാമികാദീഹി.

ആരാമികാദിതോ ഇനീ ഹോതിത്ഥിയം. ആരാമികിനീ, അനന്തരായികിനീ, രാജിനീ (൧൯) "സഞ്ഞായം മാനുസോ" മാനുസിനീ, അഞ്ഞത്ര മാനുസീ.

**൩൦**. യുവണ്ണേഹി നീ.

ഇത്ഥിയമിവണ്ണുവണ്ണന്തേഹി നീ ഹോതി ബഹുലം. സദാപയതപാണിനീ, ദണ്ഡിനീ, ഭിക്ഖുനീ, ഖത്തബന്ധുനീ, പരചിത്തവിദുനീ, മാതുആദിതോ കസ്മാ ന ഹോതി? ഇത്ഥിപ്പച്ചയം വിനാപി ഇത്ഥത്താഭിധാനതോ.

**൩൧**. ക്തിമ്ഹാഞ്ഞത്ഥേ.

ക്തിമ്ഹാഞ്ഞത്ഥേയേവ ഇത്ഥിയം നീ ഹോതി ബഹുലം. സാഹം അഹിം സാരതിനീ, തസ്സാ മുട്ഠസ്സതിനിയാ, സാ ഗാവീ വച്ഛഗിദ്ധിനീ, അഞ്ഞത്ഥേതി കിം? ധമ്മരതി.

**൩൨**. ഘരണ്യാദയോ.

ഘരണിപ്പഭുതയോ നീപ്പച്ചന്താസാധവോ ഭവന്തി. ഘരണീ, പോക്ഖരണീ, ഈസ്സ-ത്തം നിപാതനാ, (൧൬) "ആചരിയാ വാ യ-ലോപോ ച" ആചരിനീ, ആചരിയാ.

**൩൩**. മാതുലാദിത്വാനീ ഭരിയായം.

മാതുലാദിതോ ഭരിയായമാനീ ഹോതി. മാതുലാനീ, വാരുണാനീ, ഗഹപതാനീ, ആചരിയാനീ, (൧൭) "അഭരിയായം ഖത്തിയാ വാ" ഖത്തിയാനീ ഖത്തിയാ, നദാദിപാഠാ ഭരിയായന്തു ഖത്തിയീ.

**൩൪**. ഉപമാസംഹിത സഹിത സഞ്ഞത സഹ സഫവാമ ലക്ഖണാദിതൂരുതൂ.

ഊരുസദ്ദാ ഉപമാനാദിപുബ്ബാ ഇത്ഥിയമൂ ഹോതി. കരഭോരൂ, സംഹിതോരൂ, സഹിതോരൂ, സഞ്ഞതോരൂ, സഹോരൂ, സഫോരൂ, വാമോരൂ,

ലക്ഖണോരൂ, ഊതിയോഗവിഭാഗാ ഊ ബ്രഹ്മബന്ധൂ.

**൩൫**. യുവാ തി.

യുവസദ്ദതോ തി ഹോതിത്ഥിയം. യുവതി.

**൩൬**. ന്തന്തൂനം വീമ്ഹിതോ വാ.

വീമ്ഹി ന്തന്തൂനം തോ വാ ഹോതി. ഗച്ഛതീ ഗച്ഛന്തീ, സീലവതീ സീലവന്തീ.

**൩൭**. ഭവതോ ഭോതോ.

വീമ്ഹി ഭവതോ ഭോതാദേസോ ഹോതി വാ. ഭോതീ ഭവന്തീ.

**൩൮**. ഗോസ്സാവങ.

ഗോസദ്ദസ്സ വീമ്ഹാവങ ഹോതി. ഗാവീ.

**൩൯**. പുഥുസ്സ പഥവപുഥവാ.

വീമ്ഹി പുഥുസ്സ പഥവപുഥവാ ഹോന്തി. പഥവീ, പുഥവീ, ഠേ പഥവീ.

**൪൦**. സമാസന്താ.

സമാസന്താ ഇതി ചാധികരീയതി.

**൪൧**. പാപാദീഹി ഭൂമിയാ.

പാപാദീഹി പരാ യാ ഭൂമി തസ്സാ സമാസന്തോ അ ഹോതി. പാപഭൂമം, ജാതിഭൂമം.

**൪൨**. സങ്ഖ്യാഹി.

സങ്ഖ്യാഹി പരാ യാ ഭൂമി തസ്സാ സമാസന്തോ അ ഹോതി. ദ്വിഭൂമം, തിഭൂമം.

**൪൩**. നദീഗോദാവരീനം.

സങ്ഖ്യാഹി പരാസം നദീഗോദാവരീനം സമാസന്തോ അ ഹോതി, പഞ്ചനദം, സത്തഗോദാവരം, സങ്ഖ്യാഹിച്ചേവ? മഹാനദീ, നദീഗോദാവരീനന്തി കിം? ദസിത്ഥി.

**൪൪**. അസങ്ഖ്യേഹി ചാങ്ഗുല്യാനഞ്ഞാസങ്ഖ്യത്ഥേസു.

അസങ്ഖ്യേഹി സങ്ഖ്യാഹി ച പരായ അങ്ഗുല്യാ സമാസന്തോ അ ഹോതി നോ ചേ അഞ്ഞപദത്ഥേ അസങ്ഖ്യത്ഥേ ച സമാസോ വത്തതേ. നിഗ്ഗതമങ്ഗുലീഹി നിരങ്ഗുലം, അച്ചങ്ഗുലം, ദ്വേ അങ്ഗുലിയോ സമാഹടാ ദ്വങ്ഗുലം, അനഞ്ഞാസങ്ഖ്യത്ഥേസൂതി കിം? പഞ്ചങ്ഗുലി ഹത്ഥോ, ഉപങ്ഗുലി, കഥം 'ദ്വേ അങ്ഗുലീമാനമസ്സാതി ദ്വങ്ഗുല'ന്തി? നാത്ര സമാസോഞ്ഞപദത്ഥേ

വിഹിതോ മത്താദീനം ലോപേ കതേ തഥ വത്തതേ. അങ്ഗുലസദ്ദോ വാ പമാണവാചി സദ്ദന്തരം, യഥാ 'സേനങ്ഗുലപ്പമാണേന അങ്ഗുലാനം സതം പുണ്ണം ചതുദ്ദസ വാ അങ്ഗുലാനീ'തി.

**ർ൫**. ദീഘാഹോവസ്സേകദേസേഹി ച രത്ത്യാ.

ദീഘാദീഹി അസങ്ഖ്യേഹി സങ്ഖ്യാഹി ച പരമസ്മാ രത്തിയാ സമാസന്തോ അ ഹോതി. ദീഘരത്തം, അഹോരത്തം (ത്തോ), വസ്സാരത്തം (ത്തോ), പുബ്ബരത്തം, അപരരത്തം, അഡ്ഢരത്തം, അതിക്കന്തോ രത്തിം അതിരത്തോ, ദ്വേരത്തീ സമാഹടാ ദിരത്തം (ത്തോ), വാ കചി ബഹുലാധികാരാ ഏകരത്തം (ത്തോ), ഏകരത്തി, അനഞ്ഞാസങ്ഖ്യത്ഥേസുത്വേവ? ദീഘരത്തിഹേമന്തോ, ഉപരത്തി, കചി ഹോതേവ ബഹുലം വിധാനായഥാരത്തം.

**ർ൬**. ഗോത്വചത്ഥേ ചാലോപേ.

ഗോസദ്ദാ അലോപവിസയാ സമാസന്തോ അ ഹോതി ന ചേ ചത്ഥേ സമാസോ അഞ്ഞപദത്ഥേ അസങ്ഖ്യത്ഥേ ച, രാജഗവോ, പരമഗവോ, പഞ്ചഗവധനോ, ദസഗവം, അലോപേതി കിം? പഞ്ചഹി ഗോഹി കീതോ പഞ്ചഗു, അചത്ഥേതി കി? അജസ്സഗാവോ, അനഞ്ഞാസങ്ഖ്യത്ഥേസുത്വേവ? ചിത്തഗു, ഉപഗു.

**ർ൭**. രത്തിന്ദിവദാരഗവചതുരസ്സാ.

ഏതേ സദ്ദാ അഅന്താ നിപച്ചന്തേ. രത്തോ ച ദിവാ ച രത്തിന്ദിവം, രത്തി ച ദിവാ ച രത്തിന്ദിവം, ദാരാ ച ഗാവോ ച ദാരഗവം, ചതസ്സോ അസ്സിയോ അസ്സ ചതുരസ്സോ.

**ർ൮**. ആയാമേനുഗവം.

അനുഗവന്തി നിപച്ചതേ ആയാമേ ഗമ്യമാനേ. അനുഗവം സകടം, ആയാമേതി കിം? ഗുന്നം പഞ്ഛാ അനുഗു.

**ർ൯**. അക്ഖിസ്മാഞ്ഞത്ഥേ. അക്ഖിസ്മാ സമാസന്തോ അ ഹോതി അഞ്ഞത്ഥേ ചേ സമാധസാ. വിസാലക്ഖോ, വിസാലക്ഖീ.

**൭൦**. ദാരുമ്യങ്ഗുല്യാ.

അങ്ഗുലന്താ അഞ്ഞപദത്ഥേ ദാരുമ്ഹി സമാസന്തോ അ ഹോതി. ദ്വങ്ഗുലംദാരു, പഞ്ചങ്ഗുലം, അങ്ഗുലിസദിസാവയവം ധഞ്ഞാദീനം വിക്ഖേപകം ദാരും വുച്ചതേ, പമാണേ തു പുബ്ബേ വിയ സിദ്ധം സഖരാജസദ്ദാ അകാരന്താവ, സിസ്സോപി ന ദിസ്സതി, ഗാണ്ഡീ വധന്വാതി പകതന്തരേന സിദ്ധം.

**൭൧**. ചി വീതിഹാരേ.

ഓഘാബ്യതിഹാരേ ഗമ്യമാനേ അഞ്ഞപദത്ഥേ വത്തമാനതോ ചി ഹോതി. കേസാകേസി ദണ്ഡാദണ്ഡി, ചകാരോ "ചിസ്മി"ന്തി (൩.൩൩) വിസേസനത്ഥോ, സുഗന്ധി, ദുഗ്ഗന്ധീതി പയോഗോ ന ദിസ്സതേ.

**൭൨**. ല്ത്വിത്ഥിയൂഹി കോ.

ല്തുപ്പച്ചയന്തേഹി, ഇത്ഥിയമീകാരൂകാരന്തേഹി ച ബഹുലം കപ്പച്ചയോ ഹോതി അഞ്ഞപദത്ഥേ. ബഹുകത്തുകോ, ബഹുകുമാരികോ, ബഹുബ്രഹ്മബന്ധുകോ, ബഹുലംത്വേവ? സുബ്ഭൂ.

**൭൩**. വാഞ്ഞതോ.

അഞ്ഞേഹി അഞ്ഞപദത്ഥേ കോ വാ ബഹുലം ഹോതി. ബഹുമാലകോ, ബഹുമാലോ.

**൭൪**. ഉത്തരപദേ. ഏതമധികതം വേദിതബ്ബം.

**൭൫**. ഇമസ്സിദം.

ഉത്തരപദേ പരതോ ഇമസ്സ ഇദം ഹോതി. ഇദമട്ഠിതാ, ഇദപ്പച്ചയതാ, നിഗ്ഗഹീതലോപോ പസ്സ ച ദ്വിഭാവോ.

**൭൬**. പും പുമസ്സ വാ. പുമസ്സ പും ഹോതുത്തരപദേ വിഭാസാ. പുല്ലിങ്ഗം, പുമലിങ്ഗം.

**൭൭**. ടന്തന്തൂനം.

ഏസം ട ഹോതുത്തരപദേ ക്വചി വാ. ഭവമ്പതിട്ഠാമയം, ഭഗവംമൂലകാ നോ ധമ്മാ, ബഹുലാധികാരാ തരാദീസു ച പഗേവ മഹത്തരീ, രത്തഞ്ഞുമഹത്തം.

**൭൮**. അ. ഏസം അ ഹോതുത്തരപദേ. ഗുണവന്തപതിട്ഠോ-സ്മി.

**൭൯**. മനാദ്യാപാദീനമോ മയേ ച. മനാദീനമാപാദീനം ച ഓ ഹോതുത്തരപദേ മയേ ച. മനോസേട്ഠാ, മനോമയാ, രജോജല്ലം, രജോമയം, ആപോഗതം, ആപോമയം, അനുയന്തി ദിസോദിസം.

**൮൦**. പരസ്സ സങ്ഖ്യാസു.

സങ്ഖ്യാസുത്തരപദേസു പരസ്സ ഓ ഹോതി. പരോസതം, പരോസഹസ്സം, സങ്ഖ്യാസൂതി കിം? പരദത്തൂപജീവിനോ.

**൮൧**. ജനേ പുഥസ്സു.

ജനേ ഉത്തരപദേ പുഥസ്സ ഉ ഹോതി. അരിയേഹി പുഥഗേവായം ജനോതി പുഥുജ്ജനോ.

**൮൨**. സോ ഛസ്സാഹായതനേ വാ.

അഹേ ആയതനേ ചുത്തരപദേ ഛസ്സ സോ വാ ഹോതി. സാഹം ഛാഹം, സളായതനം, ഛളായതനം.

**൬൩**. ല്തുപിതാദീനമാരങരങ.

ല്തുപ്പച്ചയന്താനം പിതാദീനഞ്ച യഥാക്കമമാരങരങ വാ ഹോന്തുത്തരപദേ, സത്ഥാരദസ്സനം, കത്താരനിദ്ദേസോ, മാതരപിതരോ, വാത്വേവ? സത്ഥുദസ്സനം, മാതാപിതരോ.

**൬൪**. വിജ്ജായോനിസമ്ബന്ധാനമാ തത്ര ചത്ഥേ.

ല്തുപിതാദീനം വിജ്ജാസമ്ബന്ധീനം യോനിസമ്ബന്ധീനം ച തേസ്വേവ ല്തുപിതാദീസു വിജ്ജായോനിസമ്ബന്ധിസുത്തരപദേസു ചത്ഥവിസയേ ആ ഹോതി. ഹോതാപോതരോ മാതാപിതരോ, ല്തുപിതാദീനം ത്വേവ? പുത്തഭാതരോ, തത്രേതി കിം? പിതുപിതാമഹാ, ചത്ഥേതി കിം? മാതുഭാതാ, വിജ്ജായോനിസമ്ബന്ധാനന്തി കിം? ദാതുഭത്താരോ.

**൬൫**. പുത്തേ.

പുത്തേ ഉത്തരപദേ ചത്ഥവിസയേ ല്തുപിതാദീനം വിജ്ജായോനി സമ്ബന്ധാനമാ ഹോതി. പിതാപുത്താ, മാതാപുത്താ.

**൬൬**. ചിസ്മിം.

ചിപ്പച്ചയന്തേ ഉത്തരപദേ ആ ഹോതി. കേസാകേസി, മുട്ഠാമുട്ഠി.

**൬൭**. ഇത്ഥിയമ്ഭാസിതപുമിത്ഥീ പുമേവേകത്ഥേ.

ഇത്ഥിയം വത്തമാനേ ഏകത്ഥേ സമാനാധികരണേ ഉത്തരപദേ പരേ ഭാസിതപുമാ ഇത്ഥീ പുമേവ ഹോതി. കുമാരഭരിയോ, ദീഘജങ്ഘോ, യുവജായോ, ഇത്ഥിയന്തി കിം? കല്യാണീ പധാനമേസം കല്യാണിപ്പധാനാ, ഭാസിതപുമേതി കിം? കഞ്ഞാഭരിയോ, ഇത്ഥീതി കിം? ഗാമണികുലം ദിട്ഠി അസ്സ ഗാമണിദിട്ഠി, ഏകത്ഥേതി കിം? കല്യാണിയാ മാതാ കല്യാണിമാതാ.

**൬൮**. ക്വചി പച്ചയേ.

ഭാസിതപുമിത്ഥീ പച്ചയേ ക്വചി പുമേവ മോതി. ബ്യത്തതരാ, ബ്യത്തതമാ.

**൬൯**. സബ്ബാദയോ വുത്തിമത്തേ.

ഇത്ഥിവാചകാ സബ്ബാദയോ വുത്തിമത്തേ പുമേവ ഹോന്തി. തസ്സാ മുഖം തമ്മുഖം, തസ്സം തത്ര, തായ തതോ, തസ്സം വേലായം തദാ.

**൭൦**. ജായായ ജയം പതിമ്ഹി.

പതിമ്ഹി പരേ ജായായ ജയം ഹോതി, ജയമ്പതീ, 'ജാനിപതീ'തി പകതന്തരേന സിദ്ധം, തഥാ 'ദമ്പതീ, ജമ്പതീ'തി.

**൭൫**. സഞ്ഞായമുദോദകസ്സ.

സഞ്ഞായമുദകസ്സുത്തരപദേ ഉദാദേസോ ഹോതി. ഉദധി, ഉദപാനം.

**൭൬**. കുമ്ഭാദീസു വാ.

കുമ്ഭാദീസുത്തരപദേസു ഉദകസ്സ ഉദാദേസോ വാ ഹോതി. ഉദകുമ്ഭോ ഉദകകുമ്ഭോ, ഉദപത്തോ ഉദകപത്തോ, ഉദബിന്ദു ഉദകബിന്ദു, ആകതിഗണോ-യം.

**൭൭**. സോതാദീസ്വൂലോപോ.

സോതാദീസുത്തരപദേസു ഉദകസ്സ ഉസ്സ ലോപോ ഹോതി. ദകസോതം, ദകരക്ഖസോ.

**൭൮**. ട നഞ സ്സ.

ഉത്തരപദേ നഞ സദ്ദസ്സ ട ഹോതി. അബ്രാഹ്മണോ, ഞകാരോ കിം? കേവലസ്സ മാ ഹോതു പാമനപുത്തോ.

**൭൯**. അന സരേ.

സരാദോ ഉത്തരപദേ നഞ സദ്ദസ്സ അന ഹോതി. അനക്ഖാതം.

**൮൦**. നഖാദയോ.

നഖാദയോ സദ്ദാ അനന ടാദേസാ നിപച്ചന്തേ. നാസ്സ ഖമത്ഥീതി നഖോ, അഖമഞ്ഞം, സഞ്ഞാസദ്ദേസു ച നിപ്ഫത്തിമത്തം യഥാകഥഞ്ചി കത്തബ്ബംനാസ്സ കുലമത്ഥീതി നകുലോ, അകുലമഞ്ഞം, നഖ നകുല നപുംസകനക്ഖത്ത നാക ഏവമാദി.

**൮൧**. നഗോ വാപ്പാണിനി.

നഗഇച്ചപ്പാണിനി വാ നിപച്ചതേ. നഗോ രുക്ഖോ, നഗോ പബ്ബതോ, അഗോ രുക്ഖോ, അഗോ പബ്ബതോ, അപ്പാണിനീതി കിം? അഗോ വസലോ സീതേന.

**൮൨**. സഹസ്സ സോ-ഞ്ഞത്ഥേ.

അഞ്ഞപദത്ഥവുത്തിമ്ഹി സമാസേ ഉത്തരപദേ പരേ സഹസ്സ സോ വാ ഹോതി. സപുത്തോ, സഹപുത്തോ, അഞ്ഞത്ഥേതി കിം? സഹ കത്വാ, സഹ യുജ്ഝിത്വാ.

**൮൩**. സഞ്ഞായം.

സഹസ്സുത്തരപദേ സോ ഹോതി സഞ്ഞായം. സാസ്സത്ഥം, സപലാസം.

**൮൪**. അപ്പച്ചക്ഖേ.

അപ്പച്ചക്ഖേ ഗമ്യമാനേ സഹസ്സ സോ ഹോതുത്തരപദേ, സാഗ്ഗി കപോതോ, സപിസാചാ വാതമണ്ഡലികാ.

**വ്യ൫**. അകാലേ സകത്ഥേ.

സകത്ഥപ്പധാനസ്സ സഹസദ്ദസ്സ അകാലേ ഉത്തരപദേ സോ ഹോതി. സമ്പന്നം ബ്രഹ്മം സബ്രഹ്മം, സചക്കം നിധേഹി, സധുരം പാജേഹി, അകാലേതി കിം? സഹ പുബ്ബണ്ഹം, സഹാപരണ്ഹം.

**വ്യ൬**. ഗന്ഥന്താധിക്യേ.

ഗന്ഥന്തേ ആധിക്യേ ച വത്തമാനസ്സ സഹസ്സ സോ ഹോതുത്തരപദേ. സകലം ജോതിമധീതേ സമുഹുത്തം, കാലത്ഥോ ആരമ്ഭോ, ആധിക്യേ-സദോണാ ഖാരീ, സമാസകോ കഹാപണോ, നിച്ചത്ഥോയമാരമ്ഭോ.

**വ്യ൭**. സമാനസ്സ പക്ഖാദീസു വാ.

പക്ഖാദീസുത്തരപദേസു സമാനസ്സ സോ ഹോതി വാ. സപക്ഖോ സമാനപക്ഖോ, സജോതി സമാനജോതി, പക്ഖാദീസൂതി കിം? സമാനസീലോ, പക്ഖ, ജോതി, ജനപദ, രത്തി, പത്തിനീ, പത്തീ, നാഭി, ബന്ധു ബ്രഹ്മചാരീ, നാമ, ഗോത്ത, രൂപ, ഠാന, വണ്ണ, വയോ, വചന, ധമ്മ, ജാതിയ, ഘച്ച.

**വ്യ൮**. ഉദരേ ഇയേ.

ഉദരേ ഇയേ പരേ പരതോ സമാനസ്സ സോ വാ ഹോതി. സോദരിയോ, സമാനോദരിയോ, ഇയേതി കിം? സമാനോദരതാ.

**വ്യ൯**. രീരിക്ഖകേസു.

ഏതേസു സമാനസ്സ സോ ഹോതി. സരീ, സരിക്ഖോ, സരിസോ.

**വ്ന്ന**. സബ്ബാദീനമാ.

രീരിക്ഖകേസു സബ്ബാദീനമാ ഹോതി. യാദീ, യാദിക്ഖോ, യാദിസോ.

**വ്യ൧**. ന്തകിമിമാനം ടാകീടീ.

രീരിക്ഖകേസു ന്തസദ്ദ കിംസദ്ദ ഇമസദ്ദാനം ടാകീടീ ഹോന്തി യഥാക്കമം. ഭവാദീ, ഭവാദിക്ഖോ, ഭവാദിസോ, കീദീ, കീദിക്ഖോ, കീദിസോ, ഈദീ, ഈദിക്ഖോ, ഈദിസോ.

**വ്യ൨**. തുമ്ഹാമ്ഹാനം താമേകസ്മിം.

രീരിക്ഖകേസു തുമ്ഹാമ്ഹാനം താമാ ഹോന്തേകസ്മിം യഥാക്കമം. താദീ, താദിക്ഖോ, താദിസോ, മാദീ, മാദിക്ഖോ, മാദിസോ. ഏകസ്മിന്തി കിം? തുമ്ഹാദീ, അമ്ഹാദീ, തുമ്ഹാദിക്ഖോ, അമ്ഹാദിക്ഖോ, തുമ്ഹാദിസോ, അമ്ഹാദിസോ.

**൭൯**. തം മമഞ്ഞത്ര.

രീരിക്ഖകന്തതോ അഞ്ഞസ്മിം ഉത്തരപദേ തുമ്ഹാമ്ഹാനമേകസ്മിം തംമം ഹോന്തി യഥാക്കമം, തന്ദീപാ, മന്ദീപാ, തംസരണാ, മംസരണാ, തയ്യോഗോ, മയ്യോഗോതി ബിന്ദുലോപോ.

**൮൦**. വേതസ്സേട.

രീരിക്ഖകേസ്വേതസ്സേട വാ ഹോതി, ഏദീ, ഏതാദീ, ഏദിക്ഖോ, ഏതാദിക്ഖോ, ഏദിസോ, ഏതാദിസോ.

**൮൧**. വിധാദീസു ദ്വിസ്സ ദു.

ദ്വിസ്സ ദു ഹോതി വിധാദീസു, ദുവിധോ, ദുപട്ടം ഏവമാദി.

**൮൨**. ദി ഗുണാദീസു.

ഗുണാദീസു ദ്വിസ്സ ദി ഹോതി, ദ്വിഗുണം, ദിരത്തി, ദിഗു ഏവമാദി.

**൮൩**. തീസ്വ.

തീസു ദ്വിസ്സ അഹോതി. ദ്വത്തിക്ഖത്തും, ദ്വിത്തിപത്തപൂരാ.

**൮൪**. ആ സങ്ഖ്യായാസതാദോ-നഞ്ഞത്ഥേ.

സങ്ഖ്യായമുത്തരപദേ ദ്വിസ്സ ആ ഹോതി അസതാദോ അനഞ്ഞധത്ഥ. ദ്വാദസ, ദ്വാവീസതി ദ്വത്തിംസ, സങ്ഖ്യായന്തി കിം? ദിരത്തം, അസതാദോതി കിം? ദിസതം, ദിസഹസ്സം. അനഞ്ഞത്ഥേതി കിം? ദ്വിദസാ.

**൮൫**. തിസ്സേ.

സങ്ഖ്യായമുത്തരപദേ തിസ്സ ഏ ഹോതി അസതാദോ അനഞ്ഞത്ഥേ, തേരസ, തേവീസ, തേത്തിംസ, സങ്ഖ്യായംത്വേവ? തിരത്തം, അസതാദോത്വേവ? തിസതം, അനഞ്ഞത്ഥേത്വേവ? തിചതുകാ.

**൮൬**. ചത്താലീസാദോ വാ.

തിസ്സേ വാ ഹോതി ചത്താലീസാദോ, തേചത്താലാസം തിചത്താലീസം, തേപഞ്ഞാസം തിപഞ്ഞാസം, തേസട്ഠി തിസട്ഠി, തേസത്തതി തിസത്തതി, തേഅസീതി തിയാസീതി, തേനവുതി തിനവുതി, അസതാദോത്വേവ? തിസതം.

**൮൭**. ദ്വിസ്സാ ച.

അസതാദോ-നഞ്ഞത്ഥേ ചത്താലീസാദോ ദ്വിസ്സേ വാ ഹോതി ആ ച. ദ്വേചത്താലീസം, ദ്വാചത്താലീസം ദ്വിചത്താലീസം, ദ്വേപഞ്ഞാസം, ദ്വാപഞ്ഞാസം ദ്വിപഞ്ഞാസം ഇച്ചാദി.

**൮൮**. ബാചത്താലീസാദോ.

ദ്വിസ്സ ബാ വാ ഹോതി അചത്താലീസാദോ-നഞ്ഞത്ഥേ. ബാരസ ദ്വാദസ, ബാവീസതി ദ്വാവീസതി, ബത്തിംസ ദ്വത്തിംസ, അചത്താലീസാദോതി കിം? ദ്വിചത്താലീസം.

**൯൯**. വീസതിദസേസു പഞ്ചസ്സ പണ്ണപന്നാ.

വീസതിദസേസു പരേസു പഞ്ചസ്സ പണ്ണപന്നാ ഹോന്തി വാ യഥാക്കമം. പണ്ണവീസതി പഞ്ചവീസതി, പന്നരസ പഞ്ചദസ.

**൧൦൦**. ചതുസ്സ ചുചോ ദസേ.

ചതുസ്സ ചുചോ ഹോന്തി വാ ദസസദ്ദേ പരേ. ചുദ്ദസ, ചോദ്ദസ, ചതുദ്ദസ.

**൧൦൧**. ഛസ്സ സോ.

ഛസ്സ സോഇച്ചയമാദേസോ ഹോതി ദസസദ്ദേ പരേ. സോളസ.

**൧൦൨**. ഏകട്ഠാനമാ.

ഏകഅട്ഠാനം ആ ഹോതി ദസേ പരേ. ഏകാദസ, അട്ഠാരസ.

**൧൦൩**. ര സങ്ഖ്യാതോ വാ.

സങ്ഖ്യാതോ പരസ്സ ദസസ്സ ര ഹോതി വിഭാസാ. ഏകാരസ ഏകാദസ, ബാരസ ദ്വാദസ, പന്നരസ പഞ്ചദസ, സത്തരസ സത്തദസ, അട്ഠാരസ അട്ഠാദസ, പന്നബാദേസേസു നിച്ചം, ഇധ ന ഹോതി ചതുദ്ദസ.

**൧൦൪**. ഛതീഹി ളോ ച.

ഛതീഹി പരസ്സ ദസസ്സ ളോ ഹോതി രോ ച, സോളസ സോരസ, തേളസ തേരസ.

**൧൦൫**. ചതുത്ഥ തതിയാന മഡ്ഢുഡ്ഢതിയാ.

അഡ്ഢാ പരേസം ചതുത്ഥതതിയാനം ഉഡ്ഢതിയാ ഹോന്തി യഥാക്കമം. അഡ്ഢേന ചതുത്ഥോ അഡ്ഢുഡ്ഢോ, അഡ്ഢേന തതിയോ അഡ്ഢതിയോ, കഥം അഡ്ഢതേയ്യോതി? സകത്ഥേ ണ്യേ ഉത്തരപദവുഡ്ഢി.

**൧൦൬**. ദുതിയസ്സ സഹ ദിയഡ്ഢദിവഡ്ഢാ.

അഡ്ഢാ പരസ്സ ദുതിയസ്സ സഹ അഡ്ഢസദ്ദേന ദിയഡ്ഢദിവഡ്ഢാ ഹോന്തി. അഡ്ഢേന ദുതിയോ ദിയഡ്ഢോ, ദിവഡ്ഢോ വാ.

**൧൦൭**. സരേ കദ കുസ്സുത്തരത്ഥേ.

കുസ്സുത്തരപദത്ഥേ വത്തമാനസ്സ സരാദോ ഉത്തരപദേ കദാദേസോ ഹോതി. കദന്നം, കദസനം, സരേതി കിം? കുപുത്തോ, ഉത്തരത്ഥേതി കിം? കുഓഡ്ഢോ രാജാ.

**൧൦൮**. കാപ്പത്ഥേ.

അപ്പത്ഥേ വത്തമാനസ്സ കുസ്സ കാ ഹോതി ഉത്തരപദത്ഥേ, അപ്പകം ലവണം കാലവണം.

**൧൦൯**. പുരിസേ വാ.

കുസ്സ പുരിസേ കാ ഹോതി വാ. കാപുരിസോ കുപുരിസോ, അയമപ്പത്ഥവിഭാസാ, അപ്പത്ഥേ തു പുബ്ബേന നിച്ചം ഹോതി ഈസം പുരിസോ കാപുരിസോ.

**൧൧൦**. പുബ്ബാപരജ്ജസായമജ്ഝേഹാഹസ്സ ണ്ഹോ.

പുബ്ബാദീഹുത്തരപദസ്സ അഹസ്സ ണ്ഹാദേസോ ഹോതി, പുബ്ബണ്ഹോ, അപരണ്ഹോ, അജ്ജണ്ഹോ, സായണ്ഹോ, മജ്ഝണ്ഹോ (പണ്ഹോ).

ഇതി മോഗ്ഗല്ലാനേ ബ്യാകരണേ വുത്തിയം

സമാസകണ്ഡോ തതിയോ.

# ർ. ചതുത്ഥോ കണ്ഡോ (ണാദി)

൧. ണോ വാ പച്ചേ.

ഛട്ഠിയന്താ നാമസ്മാ വാ ണപ്പച്ചയോ ഹോതി അപച്ചേ-ഭിധേയ്യേ, ണകാരോ വുദ്ധ്യത്ഥോ, ഏവമഞ്ഞത്ഥാപി, വസിട്ഠസ്സാപച്ചം വാസിട്ഠോ, വാസിട്ഠീ വാ, ഓപഗവോ, ഓപഗവീ വാ, വേതി വാക്യസമാസവികപ്പനത്ഥം, തസ്സാധികാരോ സകത്ഥാവധി.

൨. വച്ഛാദിതോ ണാനണായനാ.

വച്ഛാദീഹി അപച്ചപ്പച്ചയന്തേഹി ഗോത്താദീഹി ച സദ്ദേഹി ണാനണായനപ്പച്ചയാ വാ ഹോന്തി അപച്ചേ, വച്ഛാനോ വച്ഛായനോ, കച്ചാനോ കച്ചായനോ, യാഗമേ കാതിയാനോ, മോഗ്ഗല്ലാനോ മോഗ്ഗല്ലായനോ, സാകടാനോ സാകടായനോ, കണ്ഹാനോ കണ്ഹായനോ ഇച്ചാദി.

൩. കത്തികാവിധവാദീഹി ണേയ്യണേരാ.

കത്തികാദീഹി വിധവാദീഹി ച ണേയ്യണേരാ വാ യഥാക്കമം ഹോന്തി അപച്ചേ, കത്തികേയ്യോ, വേനതേയ്യോ, ഭാഗിനേയ്യോ ഇച്ചാദി , വേധവേരോ, ബന്ധകേരോ, നാലികേരോ, സാമണേരോ ഇച്ചാദി.

ർ. ണ്യ ദിച്ചാദീഹി.

ദിതിപ്പഭുതിഹി ണ്യോ വാ ഹോതി അപച്ചേ, ദേച്ചോ, ആദിച്ചോ, കോണ്ഡഞ്ഞോ, ഗഗ്ഗ്യോ, ഭാതബ്യോ ഇച്ചാദി.

൫. ആ ണി.

അകാരന്തതോ ണി വാ ഹോതി അപച്ചേ, ദക്ഖി, ദത്ഥി, ദോണി. വാസവി, വാരുണി ഇച്ചാദി.

൬. രാജതോ ഞ്ഞോ ജാതിയം.

രാജസദ്ദതോ ഞ്ഞോ വാ ഹോതി അപച്ചേ ജാതിയം ഗമ്യമാനായം, രാജഞ്ഞോ, ജാതിയന്തി കിം? രാജാപച്ചം.

൭. ഖത്താ യിയാ.

ഖത്തസദ്ദാ യഇയാ ഹോന്തി അപച്ചേ ജാതിയം, ഖത്യോ, ഖത്തിയോ, ജാതിയംത്വേവ? ഖത്തി.

൮. മനുതോ സ്സസണ.

മനുസദ്ദതോ ജാതിയം സ്സസണ ഹോന്തി അപച്ചേ, മനുസ്സോ, മാനുസോ, ഇത്ഥിയം മനുസ്സാ, മാനുസീ, ജാതിയംത്വേവ? മാനവോ.

൯. ജനപദനാമസ്മാ ഖത്തിയാ രഞ്ഞേ ച ണോ.

ജനപദസ്സ യം നാമം, തന്നാമസ്മാ ഖത്തിയാ അപച്ചേ രഞ്ഞേ ച ണോ ഹോതി, പഞ്ചാലോ, കോസലോ, മാഗധോ, ഓക്കാകോ, ജനപദനാമസ്മാതി കിം? ദാസരഥി, ഖത്തിയാതി കിം? പഞ്ചാലസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ അപച്ചം പഞ്ചാലി.

൧൦. ണ്യ കുരുസിവീഹി.

കുരുസിവീഹി അപച്ചേ രഞ്ഞേ ച ണ്യോ ഹോതി. കോരബ്യോ, സേബ്യോ.

൧൧. ണ രാഗാ തേന രത്തം.

രാഗവാചിതതിയന്തതോ രത്തമിച്ചേതസ്മിം അത്ഥേ ണോ ഹോതി, കസാവേന രത്തം കാസാവം, കോസുമ്ഭം, യാലിദ്ദം, രാഗാതി കിം? ദേവദത്തേന രത്തം വത്ഥം, ഇധ കസ്മാ ന ഹോതി? 'നീലം പീത'ന്തി, ഗുണവചനത്താ വിനാപി ണേന ണത്ഥസ്സാഭിധാനതോ.

൧൨. നക്ഖത്തേനിന്ദുയുത്തേന കാലേ.

തതിയന്തതോ നക്ഖത്താ തേന ലക്ഖിതേ കാലേ ണോ ഹോതി, തഞ്ചേ നക്ഖത്തമിന്ദുയുത്തം ഹോതി, ഫുസ്സീ രത്തി, ഫുസ്സം അഹം, നക്ഖത്തേനേതി കിം? ഗുരുനാ ലക്ഖിതാ രത്തി. ഇന്ദുയുത്തേനേതി കിം? കത്ഥികായ ലക്ഖിതോ മുഹുത്തോ, കാലേതി കിം? ഫുസ്സേന ലക്ഖിതാ അത്ഥസിദ്ധി, അജ്ജകത്തികാതി കത്തികായുത്തേ ചന്ദേ കത്തികാസദ്ദോ വത്തതേ.

൧൩. സാ-സ്സ ദേവതാ പുണ്ണമാസീ.

സേതി പഠമന്താ അസ്സാതി ഛട്ഠ്യത്ഥേ ണോ ഭവതി, യം പഠമന്തം, സാ ചേ ദേവതാ പുണ്ണമാസീവാ, സുഗതോ ദേവതാ അസ്സാഭി സോഗതോ, മാഹിന്ദോ, യാമോ, വാരുണോ, ഫുസ്സീ പുണ്ണമാസീ അസ്സ സമ്ബന്ധിനീതി ഫുസ്സോ, മാസോ, മായോ, ഫഗ്ഗുനോ, ചിത്തോ, വേസാഖോ. ജേട്ഠമൂലോ, ആസള്ഹോ, സാവണോ, പോട്ഠപാദോ, അസ്സയുജോ, കത്തികോ, മാഗസിരോ, പുണ്ണമാസീതി കിം? ഫുസ്സീ പഞ്ചമീ അസ്സ, പുണ്ണമാസീ ച ഭതകമാസസമ്ബന്ധിനീ ന ഹോതി... പുണ്ണോ മാ അസ്സന്തി നിബ്ബചനാ, അതോ ഏവ നിപാതനാ ണോ സാഗമോ ച, മാസസുതിയാവ ന പഞ്ചദസ രത്താദോ വിധി.

൧൪. തമധീതേ തം ജാനാതി കണികാ ച.

ദുതിയന്തതോ തമധീതേ തം ജാനാതീതി ഏതേസ്വത്ഥേസു ണോ ഹോതി ണോ ണികോ ച, ബ്യാകരണമധീതേ ജാനാതി വാ വേയ്യാകരണോ, ഛന്ദസോ, കമകോ, പദകോ, വേനയികോ, സുത്തന്തികോ, ദ്വിതഗ്ഗഹണം പുഥഗേവ വിധാനത്ഥം ജാനനസ്സ ച അജ്ഝേനവിസയഭാവദസ്സനത്ഥം പസിദ്ധൂപസങ്ഗഹത്ഥം ച.

൧൫. തസ്സ വിസയേ ദേസേ.

ഛട്ഠിയന്താ വിസയേ ദേസരൂപേ ണോ ഹോതി, വസാതീനം വിസയോ ദേസോ വാസാതോ, ദേസേതി കിം? ചക്ഖുസ്സ വിസയോ രൂപം, ദേവദത്തസ്സ വിസയോ-നുവാകോ.

**൬൭**. നിവാസേ തന്നാമേ.

ഛട്ഠിയന്താ നിവാസേ ദേസേ തന്നാമേ ണോ ഹോതി, സിവീനം നിവാസോ ദേസോ സേബ്യോ, വാസാതോ.

**൬൮**. അദൂരഭവേ.

ഛട്ഠിയന്താ അദൂരഭവേ ദേസേ തന്നാമേ ണോ ഹോതി, വിദിസായ അദൂരഭവം വേദിസം.

**൬൯**. തേന നിബ്ബത്തേ.

തതിയന്താ നിബ്ബത്തേ ദേസേ തന്നാമേ ണോ ഹോതി, കുസമ്ബേന നിബ്ബത്താ കോസമ്ബീ നഗരീ, കാകന്ദീ, മാകന്ദീ, സഹസ്സേന നിബ്ബത്താ സാഹസ്സീ പരിഖാ, ഹോതുമ്ഹി കത്തരി കരണേ ച യഥായോഗം തതിയാ.

**൬൯**. തമിധത്ഥി.

തന്തി പഠമന്താ ഇധാതി സത്തമ്യത്ഥേ ദേസേ തന്നാമേ ണോ ഹോതി, യന്തം പഠമന്തമത്ഥി ചേ, ഉദുമ്ബരാ അസ്മിം ദേസേ സന്തീതി ഓദുമ്ബരോ, ബാദരോ, ബബ്ബജോ.

**൭൦**. തത്ര ഭവേ.

സത്തമ്യന്താ ഭവത്ഥേ ണോ ഹോതി, ഉദകേ ഭവോ ഓദകോ, ഓരസോ, ജാനപദോ, മാഗധോ, കാപിലവത്ഥവോ, കോസമ്ബോ.

**൭൧**. അജ്ജാദീഹി തനോ.

ഭവത്ഥേ അജ്ജാദീഹി തനോ ഹോതി, അജ്ജ ഭവോ അജ്ജതനോ, സ്വാതനോ, ഹിയ്യത്തനോ.

**൭൨**. പുരാതോ ണോ ച.

പുരാഇച്ചസ്മാ ഭവത്ഥേ ണോ ഹോതി തനോ ച, പുരാണോ, പുരാതനോ.

**൭൩**. അമാതച്ചോ.

അമാസദ്ദതോ അച്ചോ ഹോതി ഭവത്ഥേ, അമച്ചോ.

**൭൪**. മജ്ഝാദിതിമോ.

മജ്ഝാദീഹി സത്തമ്യന്തേഹി ഭവത്ഥേ ഇമോ ഹോതി, മജ്ഝിമോ, അന്തിമോ. മജ്ഝ, അന്ത, ഹേട്ഠാ, ഉപരി, ഓര, പാര, പച്ഛാ, അബ്ഭന്തര,

പച്ചന്ത (പുരത്ഥാ, ബാഹിര).

**൨൫**. കണണേയ്യണേയ്യകയിയാ.

സത്തമ്യന്താ ഏതേ പച്ചയാ ഹോന്തി ഭവത്ഥേ, കണ-കുസിനാ രായം ഭവോ കോസിനാരകോ, മാഗധകോ, ആരഞ്ഞകോ വിഹാരോ. ണേയ്യ-ഗങ്ഗേയ്യോ, പബ്ബതേയ്യോ, വാനേയ്യോ. ണേയ്യക-കോലേയ്യകോ, ബാരാണസേയ്യകോ, ചമ്പേയ്യകോ, മിഥിലേയ്യകോതി ഏയ്യകോ. യ-ഗമ്മോ, ദിബ്ബോ. ഇയഗാമിയോ, ഉദരി-യോ, ദിവിയോ, പഞ്ചാലിയോ, ബോധിപക്ഖിയോ, ലോകിയോ.

**൨൬**. ണികോ.

സത്തമ്യന്താ ഭവത്ഥേ ണികോ ഹോതി, സാരദികോ ദിവസോ, സാരദികാ രത്തി.

**൨൭**. തമസ്സ സിപ്പം സീലം പണ്യം പഹരണം പയോജനം.

പഠമന്താ സിപ്പാദിവാചകാ അസ്സേതിഛട്ഠിയത്ഥേണികോ ഹോതി, വീണാവാദനം സിപ്പമസ്സ വേണികോ, മോദങ്ഗികോ, വംസികോ, പംസുകൂ-ലധാരണം സീലമസ്സ പംസുകൂലികോ, തേചീവരികേവ, ഗന്ധോപണ്യമസ്സ ഗന്ധികോ, തേലികോ, ഗോളികോ, ചാപോ പഹരണമസ്സ ചാപികോ, തോമരികോ, മുഗ്ഗരികോ, ഉപധിപ്പയോജനമസ്സ ഓപധികം, സാതികം, സാഹസ്സികം.

**൨൮**. തം ഹന്തരഹതി ഗച്ഛതുഞ്ഛതി ചരതി.

ദുതിയന്താ ഹന്തീതി ഏവമാദീസ്വത്ഥേസു ണികോ ഹോതി. പക്ഖീഹിപക്ഖിനോ ഹന്തീതി പക്ഖികോ, സാകുനികോ, മായൂരികോ. മച്ഛേഹി-മച്ഛികോ, മേനികോ. മിഗേഹി-മാഗവികോ ഹാരിണികോ, 'സൂകരികോ'തി ഇകോ. സതമരഹതീതി സാതികം, സന്ദിട്ഠികോ, ഏഹിപസ്സവിധിം അരഹതീതി ഏഹിപസ്സികോ, സാഹസ്സികോ, 'സഹസ്സിയോ'തി ഇയോ. പരദാരം ഗച്ഛതീതി പാരദാരികോ, മഗ്ഗികോ, പഞ്ഞാസയോജനികോ. ബദരേ ഉഞ്ഛതീതി ബാദരികോ, സാമാകികോ. ധമ്മം ചരതീതി ധമ്മികോ, അധമ്മികോ.

**൨൯**. തേന കതം കീതം ബദ്ധമഭിസങ്ഖതം സംസട്ഠം ഹതം ഹന്തി ജിതം ജയതി ദിബ്ബതി ഖണതി തരതി ചരതി വഹതി ജീവതി.

തതിയന്താ കതാദിസ്വത്ഥേസു ണികോ ഹോതി. കായേന കതം കായികം, വാചസികം, മാനസികം, വാതേന കതോ ആബാധോ വാതികോ. സതേന കീതം സാതികം, സാഹസ്സികം, മൂലതോവ, ദേവദതേന കീതന്തി ന ഹോതി തദത്ഥാപ്പതീതിയാ. വരത്തായ ബദ്ധോ വാരത്തികോ, ആയസികോ, പാസികോ. ഘതേന അഭിസങ്ഖതം സംസട്ഠം വാ ഘാതികം, ഗോളികം, ദാധികം, മാരിചികം. ജാലേന ഹതോ ഹന്തീതി വാ ജാലികോ, ബാലിസികോ. അക്ഖേഹി ജിതമക്ഖികം, സാലാകികം. അക്ഖേഹി ജയതി ദിബ്ബതീതി വാ അക്ഖികോ. ഖണിത്തിയാ ഖണതീതി ഖാണിത്തികോ, കുദ്ദാലികോ, ദേവദത്തേന ജിതം, അങ്ഗുല്യാ ഖണതീതി ന ഹോതി തദത്ഥാനവഗമാ. ഉളുമ്പേന തരതീതി

ഓളുമ്ബികോ, 'ഉളുമ്ബികോ'തി ഇകോ ഗോപുച്ഛികോ, നാവികോ. സകടേന ചരതീതി സാകടികോ, 'രഥികോ, പരപ്പികോ'തി ഇകോ. ഖന്ധേന വഹതീതി ഖന്ധികോ, അംസികോ, 'സീസികോ'തി ഇകോ. വേതനേന ജീവതീതി വേതനികോ, 'ഭതികോ, കയികോ, വിക്കയികോ, കയവിക്കയികോ'തി ഇകോ.

**൩൦**. തസ്സ സംവത്തതി.

ചതുത്ഥിയന്താ സംവത്തതീതി അസ്മിം അത്ഥേ ണികോ ഹോതി, പുനബ്ഭവായ സംവത്തതീതി പോനോഭവികോ, ഇത്ഥിയം പോനോ ഭവികാ, ലോകായ സംവത്തതീതി ലോകികോ സുട്ഠു അഗ്ഗോതി സഗ്ഗോ, സഗ്ഗായ സംവത്തതീതി സോവഗ്ഗികോ, സസ്സോവക തദമിനാദിപാഠാ, ധനായ സംവത്തതീതി ധഞ്ഞം, യോ.

**൩൧**. തതോ സമ്ഭൂതമാഗതം.

പഞ്ചമ്യന്താ സമ്ഭൂതമാഗതന്തി ഏതേസ്വത്ഥേസു ണികോ ഹോതി, മാതികോ സമ്ഭൂതമാഗതം വാ മത്തികം, പേത്തികം, ണ്യരിയണ -യാപി ദിസ്സന്തി, സുരഭിതോ സമ്ഭൂതം സോരഭ്യം, ഥനതോ സമ്ഭൂതം ഥഞ്ഞം, പിതിതോ സമ്ഭൂതോ പേത്തിയോ, മാതിയോ, മത്തിയോ, മച്ചോ വാ.

**൩൨**. തത്ഥ വസതി വിദിതോ ഭത്തോ നിയുത്തോ.

സത്തമ്യന്താ തത്ഥ വസതീത്വേവമാദീസ്വത്ഥേസു ണികോ ഹോതി. രുക്ഖമൂലേ വസതീതി രുക്ഖമൂലികോ, ആരഞ്ഞികോ, സോസാനികോ. ലോകേ വിദിതോ ലോകികോ. ചതുമഹാരാജേസു ഭത്താ ചാതുമ്മഹാരാജികാ . ദ്വാരേ നിയുത്തോ ദോവാരികോ ദസ്സോക തദമിനാദിപാഠാ, ഭണ്ഡാഗാരികോ, ഇകോ-നവകമ്മികോ, കിയോജാതികിയോ, അന്ധകിയോ.

**൩൩**. തസ്സിദം.

ഛട്ഠിയന്താ ഇദമിച്ചസ്മിം അത്ഥേ ണികോ ഹോതി, സങ്ഘസ്സ ഇദം സങ്ഘികം, പുഗ്ഗലികം, സക്യപുത്തികോ, നാതിപുത്തികോ, ജേനദത്തികോ, കിയേ-സകിയോ, പരകിയോ, നിയേ-അത്തനിയം, കേ- സകോ രാജകം ഭണ്ഡം.

**൩൪**. ണോ.

ഛട്ഠിയന്താ ഇദമിച്ചസ്മിം അത്ഥേ ണോ ഹോതി, കച്ചായനസ്സ ഇദം കച്ചായനം ബ്യാകരണം, സോഗതം സാസനം, മാഹിസം മംസാദി.

**൩൫**. ഗവാദീഹി യോ.

ഗവാദീഹി ഛട്ഠിയന്തേഹി ഇദമിച്ചസ്മിം അത്ഥേ യോ ഹോതി, ഗുന്നം ഇദം ഗബ്യം മംസാദി, കബ്യം, ദബ്ബം.

**൩൬**. പിതിതോ ഭാതരി രേയ്യണ.

പിതുസദ്ദാ തസ്സ ഭാതരി രേയ്യണ ഹോതി, പിതു ഭാതാ പേത്തേയ്യോ.

**൩൭**. മാതിതോ ച ഭഗിനിയം ഛോ.

മാതിതോ പിതിതോ ച തേസം ഭഗിനിയം ഛോ ഹോതി, മാതു ഭഗിനീ മാതുച്ഛാ, പിതു ഭഗിനീ പിതുച്ഛാ, കഥം 'മാതുലോ'തി "മാതുലാദിത്വാനീ"തി നിപാതനാ.

**൩൮**. മാതാപിതൂസ്വാമഹോ.

മാതാപിതൂഹി തേസം മാതാപിതൂസു ആമഹോ ഹോതി, മാതു മാതാ മാതാമഹീ, മാതു പിതാ മാതാമഹോ, പിതു മാതാ പിതാമഹീ, പിതു പിതാ പിതാമഹോ, ന യഥാസങ്ഖ്യം, പച്ചേകാഭി സമ്ബന്ധാ.

**൩൯**. ഹിതേ രേയ്യണ.

മാതാപിതൂഹി ഹിതേ രേയ്യണ ഹോതി, മത്തേയ്യോ, പേത്തേയ്യോ.

**൪൦**. നിന്ദാഞ്ഞാതപ്പപടിഭാഗരസ്സദയാസഞ്ഞാസു കോ.

നിന്ദാദീസ്വത്ഥേയു നാമസ്മാ കോ ഹോതി, നിന്ദായം-മുണ്ഡകോ, സമണകോ. അഞ്ഞാതേ-കസ്സായം അസ്സോതി അസ്സകോ, പയോഗസാമത്ഥിയാ സമ്ബന്ധിവിസേസാനവഗമോവഗമ്യതേ. അപ്പത്ഥേതേലകം, ഘതകം. പടിഭാഗത്ഥേ-ഹത്ഥീ വിയ ഹത്ഥികോ, അസ്സകോ, ബലീബദ്ദകോ. രസ്സേ- മാനുസകോ, രുക്ഖകോ, പിലക്ഖകോ. ദയായം-പുത്തകോ, വച്ഛകോ. സഞ്ഞായം-മോരോ വിയ മോരകോ.

**൪൧**. തമസ്സപരിമാണം ണികോ ച.

പഠമന്താ അസ്സേതി അസ്മിം അത്ഥേ ണികോ ഹോതി കോ ച തഞ്ചേ പഠമന്തം പരിമാണം ഭവതി, പരിമീയതേ നേനേതി പരിമാണം, ദോണോ പരിമാണമസ്സ ദോണികോ വീഹി, ഖാരസതികോ, ഖാരസഹസ്സികോ ആസീതികോ വയോ, ഉപഡ്ഢകായികം ബിമ്ബോഹനം, പഞ്ചകം, ഛക്കം.

**൪൨**. യതേതേഹി ത്തകോ.

യാദീഹി പഠമന്തേഹീ അസ്സേതി ഛട്ഠിയത്ഥേ ത്തകോ ഹോതി, തഞ്ചേ പഠമന്തം പരിമാണം ഭവതി, യം പരിമാണമസ്സ യത്തകം, തത്തകം, ഏത്തകം, ആവതകേ യാവതകോ, താവതകോ (ഏതാവതകോ).

**൪൩**. സബ്ബാ ചാവന്തു.

സബ്ബതോ പഠമന്തേഹി യാദീഹി ച അസ്സേതി ഛട്ഠിയത്ഥേ ആവന്തു ഹോതി, തഞ്ചേ പഠമന്തം പരിമാണം ഭവതി. സബ്ബം പരിമാണമസ്സ സബ്ബാവന്തം, യാവന്തം, താവന്തം, ഏതാവന്തം.

**൪൪**. കിമ്ഹാ രതിരീവരീവതകരിത്തകാ.

കിമ്ഹാ പഠമന്താ അസ്സേതി ഛട്ഠിയത്ഥേ രതിരീവരീവതകരിത്തകാ ഹോന്തി, തഞ്ചേ പഠമന്തം പരിമാണം ഭവതി, കിം സങ്ഖ്യാനം

പരിമാണമേസം കതി ഏതേ, കീവ, കീവതകം, കിത്തകം. രീവന്തോ സഭാവതോ അസങ്ഖ്യേ്യാ.

**൪൮**. സഞ്ജാതം താരകാദിതവിതോ.

താരകാദീഹി പഠമന്തേഹി അസ്സേതി ഛട്ഠിയത്ഥേ ഇതോ ഹോതി, തേ ചേ സഞ്ജാതാ ഹോന്തി, താരകാ സഞ്ജാതാ അസ്സ താരകിതം ഗഗനം, പുപ്ഫിതോ രുക്ഖോ, പല്ലവിതാ ലതാ.

**൪൯**. മാനേ മത്തോ.

പഠമന്താ മാനവുത്തിതോ അസ്സേതി അസ്മിംഅത്ഥേ മത്തോ ഹോതി, പലം ഉമ്മാനമസ്സ പലമത്തം, ഹത്ഥോ പമാണമസ്സ ഹത്ഥമത്തം സതം മാനമസ്സ സതമത്തം, ദോണോ പരിമാണമസ്സ ദോണമത്തം, അഭേദോപചാരാ ദോണോതിപി ഹോതി.

**൫൦**. തഗ്ഘോ ചുദ്ധം.

ഉദ്ധമാനവുത്തിഹോ അസ്സേതി ഛട്ഠിയത്ഥേ തഗ്ഘോ ഹോതി മത്തോ ച, ജണ്ണുതഗ്ഘം, ജണ്ണുമത്തം.

**൫൧**. ണോ ച പുരിസാ.

പുരിസാ പഠമന്താ ഉദ്ധമാനവുത്തിതോ ണോ ഹോതി മത്താദയോ ച, പോരിസം, പുരിസമത്തം, പുരിസതഗ്ഘം.

**൫൨**. അയൂഭദ്വിതീഹംസേ.

ഉഭദ്വിതീഹി അവയവവുത്തീതി പഠമന്തേഹി അസ്സേതി ഛട്ഠിയത്ഥേ അയോ ഹോതി. ഉഭോ അംസാ അസ്സ ഉഭയം, ദ്വയം, തയം.

**൫൩**. സങ്ഖ്യായ സച്ചുതീസാസദസന്തായാധികാസ്മിം സവസഹസ്സേ ഡോ.

സത്യന്തായ ഉത്യന്തായ ഈസന്തായ ആസന്തായ ദസന്തായ ച സങ്ഖ്യായ പഠമന്തായ അസ്മിന്തി സത്തമ്യത്ഥേ ഡോ ഹോതി, സാ ചേ സങ്ഖ്യാ അധികാ ഹോതി, യദസ്മിന്തി തഞ്ചേ സതം സഹസ്സം സതസഹസ്സം വാ ഹോതി, വീസതി അധികാ അസ്മിം സതേതി വീസം സതം, ഏകവീസം സതം, സഹസ്സം, സതസഹസ്സം വാ, തിംസം സതം, ഏകതിംസം സതം. ഉത്യന്തായ-നവുതം സതം സഹസ്സം സതസഹസ്സം വാ. ഈസന്തായ ചത്താലീസം സതം, സഹസ്സം, സതസഹസ്സം വാ. ആസന്തായ പഞ്ഞാസം സതം, സഹസ്സം, സതസഹസ്സം വാ. ദസന്തായഏകാദസം സതം, സഹസ്സം, സതസഹസ്സം വാ. സച്ചുതീസാസദസന്തായാതി കിം? ഛാധികാ അസ്മിംസതേ. അധികേതി കിം? പഞ്ചദസഹീനാ അസ്മിംസതേ, അസ്മിന്തി കിം? വീസത്യധികാ ഏതസ്മാ സതാ, സതസഹസ്സേതി കിം? ഏകാദസ അധികാ അസ്സം വീസതിയം.

**൫൪**. തസ്സ പൂരണേകാദസാദിതോ വാ.

ഛട്ഠിയന്ഥായേകാദസാദികായ സങ്ഖ്യായ ഡോ ഹോതി (തസ്സ) പൂരണത്ഥേ വിഭാസാ, സാ സങ്ഖ്യാ പൂരീയതേ യേന തം പൂരണം, ഏകാദസന്നം പൂരണോ ഏകാദസോ. ഏകാദസമോ, വീസോ, വീസതിമോ, തിംസോ, തിംസതിമോ, ചത്താലീസോ, പഞ്ഞാസോ.

**൧൨.** മ പഞ്ചാദികതിഹി.

ഛട്ഠിയന്തായ പഞ്ചാദികായ സങ്ഖ്യായ കതിസ്മാ ച മോ ഹോതി (തസ്സ) പൂരണത്ഥേ, പഞ്ചമോ, സത്തമോ, അട്ഠമോ, കതിമോ, കതിമീ.

**൧൩.** സതാദീനമിച. സതാദികായ സങ്ഖ്യായ ഛട്ഠിയന്തായ (തസ്സ) പൂരണത്ഥേ മോഹോതി സതാദീനമിചാന്താദേസോ, സതിമോ, സഹസ്സിമോ.

**൧൪.** ഛാ ട്ഠട്ഠമാ.

ഛസദ്ദാ ട്ഠട്ഠമാ ഹോന്തി തസ്സ പൂരണത്ഥേ, ഛട്ഠോ, ഛട്ഠമോ, ഇത്ഥിയം ഛട്ഠീ, ഛട്ഠമീ, കഥം 'ദുതിയം ചതുത്ഥ'ന്തി? ''ദുതിയസ്സ, ചതുത്ഥ തതിയാന''ന്തി നിപാതനാ.

**൧൫.** ഏകാ കാക്യസഹായേ.

ഏകസ്മാ അസഹായത്ഥേ കആകീ ഹോന്തി വാ, ഏകകോ, ഏകാകീ, ഏകോ.

**൧൬.** വച്ഛാദീഹി തനുത്തേ തരോ.

വച്ഛാദീനം സഭാവസ്സ തനുത്തേ ഗമ്യമാനേ തരോ ഹോതി, സുസുത്തസ്സ തനുത്തേ വച്ഛതരോ, ഇത്ഥിയം വച്ഛതരീ, യോബ്ബനസ്സ തനുത്തേ ഓക്ഖതരോ, അസ്സഭാവസ്സ തനുത്തേ അസ്സതരോ, സാമത്ഥിയസ്സ തനുത്തേ ഉസഭതരോ.

**൧൭.** കിമ്ഹാ നിദ്ധാരണേ രതര രതമാ. കിംസദ്ദാ നിദ്ധാരണേ രതര രതമാ ഹോന്തി, കതരോ ഭവതം ദേവദത്തോ, കതരോ ഭവതം കഠോ, കതമോ ഭവതം ദേവദത്തോ, കതമോ ഭവതം കഠോ, ഭാരദ്വാജാനം കതമോസി ബ്രഹ്മേ.

**൧൮.** തേന ദത്തേ ലിയാ.

തതിയന്താ ദത്തേ-ഭിധേയ്യേ ലഇയാ ഹോന്തി, ദേവേന ദത്തോ ദേവലോ, ദേവിയോ, ബ്രഹ്മലോ, ബ്രഹ്മിയോ, സിവാ സീവലോ, സീവിയോ, സിസ്സ ദീഘോ.

**൧൯.** തസ്സ ഭാവകമ്മേസു ത്തതാത്തനണ്യണേയ്യണിയണിയാ.

ഛട്ഠിയന്താ ഭാവേ കമ്മേ ച ത്താദയോ ഹോന്തി ബഹുലം, ന ച സബ്ബേ സബ്ബതോ ഹോന്തി അഞ്ഞത്ര ത്തതാഹി, ഭവന്തി ഏതസ്മാ ബുദ്ധിസദ്ദാഭി ഭാവോ സദ്ദസ്സ പവത്തിനിമിത്തം, നീലസ്സ പടസ്സ ഭാവോ നീലത്തം നീലതാഭി ഗുണോ ഭാവോ, നീലസ്സ ഗുണസ്സ ഭാവോ നീലത്തം നീലതാഭി നീലഗുണജാതി, ഗോത്തം ഗോതാതി ഗോജാതി, പാചകത്തം, ദണ്ഡിത്തം, വിസാണിത്തം,

രാജപുരിസത്തന്തി ക്രിയാദിസമ്ബന്ധിത്തം, ദേവദത്തത്തം, ചന്ദത്തം, സൂരിയത്തന്തി തദവത്ഥാവിസേസസാമഞ്ഞം, ആകാസത്തം, അഭാവത്തന്തി ഉപചരിതഭേദസാമഞ്ഞം. ത്തന-പുഥുജ്ജനത്തനം, വേദനത്തനം, ജായത്തനം, ജാരത്തനം. ണ്യ-ആലസ്യം, ബ്രഹ്മഞ്ഞം, ചാപല്യം, നേപുഞ്ഞം, പേസുഞ്ഞം, രജ്ജം, ആധിപച്ചം, ദായജ്ജം, വേസമ്മം 'വേസമ'ന്തി, കേചി, സഖ്യം, വാണിജ്ജം. ണേയ്യ-സോചേയ്യം, ആധിപതേയ്യം. ണഗാരവം, പാടവം, അജ്ജവം, മദ്ദവം. ഇയ-അധിപതിയം, പണ്ഡിതിയം, ബഹുസ്സുതിയം, നഗ്ഗിയം, സൂരിയം. ണിയ-ആലസിയം, കാളുസിയം, മന്ദിയംദക്ഖിയം, പോരോഹിതിയം, വേയ്യത്തിയം. കഥം 'രാമണീയക'ന്തി? സകത്ഥേ കന്താ ണേന സിദ്ധം. കമ്മം കിരിയാ, തത്ഥ അലസസ്സ കമ്മം അലസത്തം' അലസതാ, അലസത്തനം, ആലസ്യം, ആലസിയം വാ, ''സകത്ഥേ' (൪.൧൨൨) തി സകത്ഥേപി, യഥാഭുച്ചം, കാരുഞ്ഞം, പത്തകല്ലം, ആകാസാനഞ്ചം, കായപാഗുഞ്ഞതാ.

**൬൦**. ബ്യ വദ്ധദാസാ വാ.

ഛട്ഠിയന്താ വദ്ധാ ദാസാ ച ബ്യോ വാ ഹോതി ഭാവകമ്മേസു, വദ്ധബ്യം വദ്ധതാ, ദാസബ്യം ദാസതാ, കഥം 'വദ്ധവ'ന്തി? ണേ വാഗമോ.

**൬൧**. നണ യുവാ ബോ ച വസ്സ.

ഛട്ഠിയന്താ യുവസദ്ദാ ഭാവകമ്മേസു നണ വാ ഹോതി തസ്സ ബോ ച, യോബ്ബനം, വാത്വേവ? യുവത്തം, യുവതാ.

**൬൨**. അണ്വാദിത്വിമോ.

അണുആദീഹി ഛട്ഠിയന്തേഹി ഭാവേ വാ ഇമോ ഹോതി, അണിമാ, ലഘിമാ, മഹിമാ, (ഗരിമാ), കസിമാ, വാത്വേവ? അണുത്തം അണുതാ.

**൬൩**. ഭാവാ തേന നിബ്ബത്തേ.

ഭാവവാചകാ സദ്ദാ തേന നിബ്ബത്തേ-ഭിധേയ്യേ ഇമോ ഹോതി, പാകേന നിബ്ബത്ത പാണിമം, സേകിമം.

**൬൪**. തരതമിസ്സികിയിട്ഠാതിസയേ.

അതിസയേ വത്തമാനതോ ഹോന്തേതേ പച്ചയാ, അതിസയേന പാപോ പാപതരോ, പാപതമോ, പാപിസ്സികോ, പാപിയോ, പാപിട്ഠോ, ഇത്ഥിയം പാപതരാ. അതിസയന്താപി അതിസയപ്പച്ചയോ, അതിസയേന പാപിട്ഠോ പാപിട്ഠതരോ.

**൬൫**. തന്നിസ്സിതേ ല്ലോ.

ദുതിയന്താ ല്ലപ്പച്ചയോ ഹോതി നിസ്സിതത്ഥേ, വേദം നിസ്സിതം വേദല്ലം, ദുട്ഠു നിസ്സിതം ദുട്ഠുല്ലം. ഇല്ലേ-സങ്ഖാരില്ലം.

**൬൬**. തസ്സ വികാരാവയവേസു ണ ണിക ണേയ്യമയാ.

പകതിയാ ഉത്തരമവത്ഥന്തരം വികാരോ, ഛട്ഠിയന്താ നാമസ്മാ വികാരേ-വയവേ ച ണാദയോ ഹോന്തി ബഹുലം, ണ-ആയസം ബന്ധനം, ഓദുമ്ബരം, പണ്ണം, ഓദുമ്ബരം ഭസ്മം, കാപോതം മംസം, കാപോതം സത്ഥി. ണിക-കപ്പാസികം വത്ഥം. ണേയ്യ-ഏണേയ്യം മംസം, ഏണേയ്യം സത്ഥി . കോസേയ്യം വത്ഥം. മയ-തിണമയം, ദാരുമയം, നളമയം, മത്തികാമയം. ''അഞ്ഞസ്മി''ന്തി (൪.൧൨൧) ഗുന്നം കരീസേപി മയോ, ഗോമയം.

**൬൭**. ജതുതോ സണ വാ.

ഛട്ഠിയന്താ നാമസ്മാ ജതുതോ വികാരാവയവേസു സണ വാ ഹോതി. ജതുനോ വികാരോ ജാതുസം ജതുമയം. ''ലോപോ''തി (൪.൧൨൮) ബഹുലം പച്ചയലോപോപി ഫലപുപ്ഫമൂലേസു വികാരാവയവേസു, പിയാലസ്സ ഫലാനി പിയാലാനി, മല്ലികായ പുപ്ഫാനി മല്ലികാ, ഉസിരസ്സ മൂലം ഉസീരം, തം സദ്ദേന വാ തദഭിധാനം.

**൬൮**. സമൂഹേ കണ ണ ണികാ.

ഛട്ഠിയന്താ സമൂഹേ കണ ണ ണികാ ഹോന്തി ഗോത്തപ്പച്ചയന്താ. കണ-രാജഞ്ഞകം, മാനുസ്സകം, ഉക്ഖാദീഹി-ഓക്ഖകം, ഓട്ഠകം, ഓരബ്ഭകം, രാജകം, രാജപുത്തകം, ഹത്ഥികം, ധേനുകം. ണ-കാകം, ഭിക്ഖം. അചിത്താ ണിക-ആപൂപികം, സംകുലികം.

**൬൯**. ജനാദീഹി താ.

ജനാദീഹി ഛട്ഠിയന്തേഹി സമൂഹേ താ ഹോതി. ജനതാ, ഗജതാ, ബന്ധുതാ, ഗാമതാ, സഹായതാ, നാഗരതാ. താന്താ സഭാവതോ ഇത്ഥിലിങ്ഗാ, 'മദനീയ'ന്തി കരണേ-ധികരണേ വാ അനീയേന സിദ്ധം. 'ധൂമായിതത്ത'ന്തി ക്താന്താ നാമധാതുതോ ക്തേന സിദ്ധം.

**൭൦**. ഇയോ ഹിതേ.

ഛട്ഠിയന്താ ഹിതേ ഇയോ ഹോതി. ഉപാദാനിയം, അഞ്ഞത്രാപി സമാനോദരേ സയിതോ സോദരിയോ.

**൭൧**. ചക്ഖ്വാദിതോ സ്സോ.

ഛട്ഠിയന്തേഹി ചക്ഖുആദീഹി ഹിതേ സ്സോ ഹോതി, ചക്ഖുസ്സം, ആയുസ്സം.

**൭൨**. ണ്യോ തത്ഥ സാധു.

സത്തമ്യന്താ തത്ഥ സാധൂതി അസ്മിം അത്ഥേ ണ്യോ ഹോതി. സബ്ഭോ, പാരിസജ്ജോ. സാധൂതി കുസലോ യോഗ്ഗോ ഹിതോ വാ. അഞ്ഞത്രാപി രഥം വഹതീതി രച്ഛാ.

**൭൩**. കമ്മാ നിയ ഞ്ഞാ.

സത്തമ്യന്താ കമ്മസദ്ദാ തത്ഥ സാധൂഭി അസ്മിം അത്ഥേ നിയ ഞ്ഞാ ഹോന്തി. കമ്മേ സാധു കമ്മനിയം, കമ്മഞ്ഞം.

**൩ർ**. കഥാദിത്വികോ.

കഥാദീഹി സത്തമ്യന്തേഹി തത്ഥ സാധൂതി അസ്മിം അത്ഥേ ഇകോ ഹോതി. കഥികോ, ധമ്മകഥികോ, സങ്ഗാമികോ പവാസികോ, ഉപവാസികോ.

**൩൫**. പഥാദീഹി ണേയ്യോ.

പഥാദീഹി സത്തമ്യന്തേഹി തത്ഥ സാധൂതി അസ്മിം അത്ഥേ ണേ-യ്യോ ഹോതി, പാഥേയ്യം സാപതേയ്യം (ആതിഥേയ്യം).

**൩൬**. ദക്ഖിണായാരഹേ.

ദക്ഖിണാസദ്ദതോ അരഹത്ഥേ ണേയ്യോ ഹോതി, ദക്ഖിണം അരഹതീതി ദക്ഖിണേയ്യോ.

**൩൭**. രായോ തുമന്താ.

തുമന്തതോ അരഹത്ഥേ രായോ ഹോതി. ഘാതേതായം വാ ഘാതേതും, ജാപേതായം വാ ജാപേതും, പബ്ബാജേതായം വാ പബ്ബാജേതും.

**൩൮**. തമേത്ഥസ്സത്ഥീതി മന്തു.

പഠമന്താ ഏത്ഥ അസ്സ അത്ഥീതി ഏതേസ്വത്ഥേസു മന്തു ഹോതി. ഗാവോ ഏത്ഥ ദേസേ, അസ്സ വാ പുരിസസ്സ സന്തീതി ഗോമാ. അത്ഥീതി വത്തമാനകാലോപാദാനതോ ഭൂതാഹി ഭവിസ്സന്തീഹി വാ ഗോഹി ന ഗോമാ. കഥം 'ഗോമാ ആസി, ഗോമാ ഭവിസ്സതീ'തി? തദാപി വത്തമാനാഹിയേവ ഗോഹി ഗോമാ, ആസി ഭവിസ്സതീതി പദന്തരാ കാലന്തരം, ഇതികരണതോ വിസയനിയമോ -

പഹൂതേ ച പസംസായം, നിന്ദായഞ്ചാതിസായനേ;
നിച്ചയോഗേ ച സംസഗ്ഗേ, ഹോന്തിമേ മന്തുആദയോ.

ഗോ അസ്സോതി ജാതിസദ്ദാനം ദബ്ബാഭിധാനസാമത്ഥിയാ മന്ത്വാദയോ ന ഹോന്തി, തഥാ ഗുണസദ്ദാനം 'സേതോ പടോ'തി, യേസന്തു ഗുണസദ്ദാനം ദബ്ബാഭിധാനസാമത്ഥിയം നത്ഥി, തേഹി ഹോന്തേവ 'ബുദ്ധിമാ, രൂപവാ, രസവാ, ഗന്ധവാ, ഫസ്സവാ, സദ്ദവാ, രസീ, രസികോ, രൂപീ, രൂപികോ, ഗന്ധീ, ഗന്ധികോ'തി.

**൩൯**. വന്ത്വാവണ്ണാ.

പഠമന്തതോ അവണ്ണന്താ മന്ത്വാത്ഥേ വന്തു ഹോതി. സീലവാ, പഞ്ഞവാ, അവണ്ണാതി കിം? സതിമാ ബന്ധുമാ.

**൪൦**. ദണ്ഡാദിത്വികഈ വാ.

ദണ്ഡാദീഹി ഇക ഈ ഹോന്തി വാ മന്ത്വാത്ഥേ. ബഹുലം വിധാനാ കുതോചി ദ്വേ ഹോന്തി, കുതോചേകമേകംവ ദണ്ഡികോ ദണ്ഡീ ദണ്ഡവാ, ഗന്ധികോ ഗന്ധീ ഗന്ധവാ, രൂപികോ രൂപീ രൂപവാ. (൨൮) "ഉത്തമീണേവ ധനാ ഇകോ", ധനികോ, ധനീ ധനവാ അഞ്ഞോ. (൨൯) "അസന്നിഹിതേ അത്ഥാ", അത്ഥികോ അത്ഥീ, അഞ്ഞത്ര അത്ഥവാ. (൩൦) "തദന്താ ച", പുഞ്ഞത്ഥികോ, പുഞ്ഞത്ഥീ, (൩൧) "വണ്ണന്താ ഈയേവ" ബ്രഹ്മവണ്ണീ, ദേവവണ്ണീ, (൩൨) "ഹത്ഥദന്തേഹി ജാതിയം", ഹത്ഥീ, ദന്തീ, അഞ്ഞത്ര ഹത്ഥവാ ദന്തവാ. (൩൩) "വണ്ണതോ ബ്രഹ്മചാരിമ്ഹി", വണ്ണീ ബ്രഹ്മചാരീ, വണ്ണവാ അഞ്ഞോ. (൩൪) "പോക്ഖരാദിതോ ദേസേ", പോക്ഖരണീ, ഉപ്പലിനീ, കുമുദിനീ, ഭിസിനീ, മുളാലിനീ, സാലുകിനീ, ക്വചാദേസേപി പദുമിപി പദുമിനീ പണ്ണം. അഞ്ഞത്ര പോക്ഖരവാ ഹത്ഥീ, (൩൫) "നാവായികോ", നാവികോ. (൩൬) "സുഖദുക്ഖാ ഈ", സുഖീ, ദുക്ഖീ. (൩൭) "സിഖാദീഹി വാ", സിഖീ, സിഖാവാ, മാലീ, മാലാവാ, സീലീ, സീലവാ, ബലീ, ബലവാ. (൩൮) "ബലാ ബാഹൂരുപുബ്ബാ ച", ബാഹുബലീ, ഊരുബലീ.

**൭൭**. തപാദീഹി സ്സീ. തപാദിതോ മന്ത്വത്ഥേ വാ സ്സീ ഹോതി. തപസ്സീ, യസസ്സീ, തേജസ്സീ, മനസ്സീ, പയസ്സീ. വാത്വേവ? യസവാ.

**൭൮**. മുഖാദിതോ രോ. മുഖാദീഹി മന്ത്വത്ഥേരോ ഹോതി. മുഖരോ, സുസിരോ, ഊസരോ, മധുരോ, ഖരോ, കുഞ്ജരോ, നഗരം, (൩൯) "ദന്തസ്സു ച ഉന്നഭദന്തേ", ദന്തുരോ.

**൭൯**. തുന്ദ്യാദീഹി ഭോ.

തുന്ദിആദീഹി മന്ത്വത്ഥേ ഭോ വാ ഹോതി. തുന്ദിഭോ, വടിഭോ, വലിഭോ. വാത്വേവ? തുന്ദിമാ.

**൮൦**. സദ്ധാദിത്വാ.

സദ്ധാദീഹി മന്ത്വത്ഥേഅ ഹോതി വാ. സദ്ധോ, പഞ്ഞോ, ഇത്ഥിയം സദ്ധാ. വാത്വേവ? പഞ്ഞവാ.

**൮൧**. ണോ തപാ.

തപാ ണോ ഹോതി മന്ത്വത്ഥേ. താപസോ, ഇത്ഥിയം താപസീ.

**൮൨**. ആല ്വഭിജ്ഝാദീഹി.

അഭിജ്ഝാദീഹി ആലു ഹോതി മന്ത്വത്ഥേ, അഭിജ്ഝാലു, സീതാലു, ധജാലു, ദയാലു. വാത്വേവ? ദയാവാ.

**൮൩**. പിച്ഛാദിത്വിലോ.

പിച്ഛാദീഹി ഇലോ ഹോതി വാ മന്ത്വത്ഥേ. പിച്ഛിലോ പിച്ഛവാ, ഫേനിലോ ഫേനവാ, ജടിലോ ജടാവാ. കഥം 'വാചാലോ'തി? നിന്ദായമിലസ്സാദിലോപേ "പരോ ക്വചീ"തി (൧-൨൭).

**വ്വ**. സീലാദിതോ വോ.

സീലാദീഹി വോ ഹോതി വാ മന്തുത്ഥേ. സീലവോ സീലവാ, കേസവോ കേസവാ, (ർം) "അണ്ണാ നിച്ചം" അണ്ണവോ. (ർ്ഥ) ഗാണ്ഡീ രാജീഹി സഞ്ഞായം" ഗാണ്ഡീവം ധനു, രാജീവം പങ്കജം.

**വ്വൻ**. മായാ മേധാഹി വീ.

ഏതേഹി ദ്വീഹി വീ ഹോതി മന്തുത്ഥേ. മായാവീ, മേധാവീ.

**ൻം**. സിസ്സരേ ആമ്യുവാമീ. സസദ്ദാ ആമ്യുവാമീ ഹോന്തി ഇസ്സരേ-ഭിധായ്യേ മന്തുത്ഥേ. സമസ്സത്ഥീതി സാമീ, സുവാമീ.

**ൻ്ഥ**. ലക്ഖ്യാ ണോ അ ച. ലക്ഖീസദ്ദാ ണോ ഹോതി മന്തുത്ഥേ അ ചാന്തസ്സ. ണകാരോവയവോ, ലക്ഖണോ.

**ൻ്വ**. അങ്ഗാ നോ കല്യാണേ.

കല്യാണേ ഗമ്യമാനേ അങ്ഗസ്മാ നോ ഹോതി മന്തുത്ഥേ. അങ്ഗനാ.

**ൻ്ന**. സോ ലോമാ.

ലോമാ സോ ഹോതി മന്തുത്ഥേ. ലോമസോ, ഇത്ഥിയം, ലോമസാ.

**ൻർ**. ഇമിയാ.

മന്തുത്ഥേ ഇമ ഇയാ ഹോന്തി ബഹുലം. പുത്തിമോ, കിത്തിമോ, പുത്തിയോ, കപ്പിയോ, ജടിയോ, ഹാനഭാഗിയോ, സേനിയോ.

**ൻ൏**. തോ പഞ്ചമ്യാ. പഞ്ചമ്യന്താ ബഹുലം തോ ഹോതി വാ. ഗാമതോ ആഗച്ഛതി ഗാമസ്മാ ആഗച്ഛതി, ചോരതോ ഭായതി ചോരേഹി ഭായതി, സത്ഥതോ പരിഹീനോ സത്ഥാ പരിഹീനോ.

**ൻ്റ**. ഇതോ-തേത്തോ കുതോ.

തോമ്ഹി ഇമസ്സ ടി നിപച്ചതേ, ഏതസ്സ ട ഏത, കിംസദ്ദസ്സ കുത്തഞ്ച. ഇതോ ഇമസ്മാ, അതോ ഏത്തോ ഏതസ്മാ, കുതോ കസ്മാ.

**ൻ൭**. അഭ്യാദീഹി. അഭിആദീഹി തോ ഹോതി. അഭിതോ, പരിതോ, പച്ഛതോ ഹേട്ഠതോ.

**ൻ്വ**. ആദ്യാദീഹി. ആദിപ്പഭുതീഹി തോ വാ ഹോതി, ആദോ ആദിതോ, മജ്ഝതോ അന്തതോ, പിട്ഠിതോ, പസ്സതോ, മുഖതോ, യതോദകം തദാദിത്തം, യം ഉദകം തദേവാദിത്തന്തി അത്ഥോ.

**ൻൻ**. സബ്ബാദിതോ സത്തമ്യാ ത്രത്ഥാ. സബ്ബാദീഹി സത്തമ്യന്തേഹി ത്രത്ഥാ വാ ഹോന്തി. സബ്ബത്ര സബ്ബ. സബ്ബസ്മിം, യത്ര യത്ഥ യസ്മിം. ബഹുലാധികാരാ ന തുമ്ഹാമ്ഹേഹി.

**൧൦൦**. കഥേത്ഥ കുത്രാത്ര ക്വേഹിധ.

ഏതേസദ്ദാ നിപച്ചന്തേ. കസ്മിം കത്ഥ, കുത്ര, ക്വ, ഏതസ്മിം, ഏത്ഥ, അത്ര, അസ്മിം ഇഹ, ഇധ.

**൧൦൧**. ധി സബ്ബാ വാ. സത്തമ്യന്തതോ സബ്ബസ്മാ ധി വാ ഹോതി. സബ്ബധി, സബ്ബത്ഥ.

**൧൦൨**. യാ ഹിം. സത്തമ്യന്തതോ യതോ ഹിം വാ ഹോതി. യഹിം യത്ര.

**൧൦൩**. താ ഹം ച.

സത്തമ്യന്തതോ തതോ വാ ഹം ഹോതി ഹിം ച. തഹം, തഹിം, തത്ര.

**൧൦൪**. കുഹിം കഹം.

കിംസദ്ദാ സത്തമ്യന്താ ഹിം ഹം നിപച്ചന്തേ കിസ്സ കുകാ ച. കുഹിം, കഹം. കഥം 'കുഹിഞ്ചന'ന്തി? 'ചനം' ഇതി നിപാതന്തരം 'കുഹിഞ്ചീ'തി ഏത്ഥ ചിസദ്ദോ വിയ.

**൧൦൫**. സബ്ബേകഞ്ഞയതേഹി കാലേ ദാ. ഏതേഹി സത്തമ്യന്തേഹി കാലേ ദാ ഹോതി. സബ്ബസ്മിം കാലേ സബ്ബദാ, ഏകദാ, അഞ്ഞദാ, യദാ, തദാ. കാലേതി കിം? സബ്ബത്ഥ ദേസേ.

**൧൦൬**. കദാ കുദാ സദാ ധുനേദാനി.

ഏതേ സദ്ദാ നിപച്ചന്തേ. കസ്മിം കാലേ കദാ, കുദാ, സബ്ബസ്മിം കാലേ സദാ, ഇമസ്മിം കാലേ അധുനാ, ഇദാനി.

**൧൦൭**. അജ്ജ സജ്ജ്വപരജ്ജ്വേതരഹി കരഹാ.

ഏതേസദ്ദാ നിപച്ചന്തേ. പകതിപ്പച്ചയോ ആദേസോ കാലവിസേസോതി സബ്ബമേതം നിപാതനാ ലബ്ഭതി, ഇമസ്സ ടോ ജ്ജോ ജാഹനി നിപച്ചതേ, അസ്മിം അഹനി അജ്ജ. സമാനസ്സ സഭാവോ ജ്ജു ചാഹനി, സമാനേ അഹനി സജ്ജു. അപരസ്മാ ജ്ജു, അപരസ്മിം അഹനി അപരജ്ജു. ഇമസ്സേതോ കാലേ രഹി ച, ഇമസ്മിം കാലേ ഏതരഹി. കിംസദ്ദസ്സ കോ രഹ ചാനജ്ജതനേ, കസ്മിം കാലേ കരഹ.

**൧൦൮**. സബ്ബാദീഹി പയാരേ ഥാ.

സാമഞ്ഞസ്സ ഭേദകോ വിസേസോ പകാരോ, തത്ഥ വത്തമാനേഹി സബ്ബാദീഹി ഥാ ഹോതി. സബ്ബേന പകാരേന സബ്ബഥാ, യഥാ, തഥാ.

**൧൦൯**. കഥമിത്ഥം.

ഏതേ സദ്ദാ നിപച്ചന്തേ പകാരേ. കിമിമേഹി ഥം പച്ചയോ, കഇത ച തേസം യഥാക്കമം, കഥം, ഇത്ഥം.

**൧൧൦**. ധാ സങ്ഖ്യാഹി.

സങ്ഖ്യാവാചീഹി പകാരേ ധാ പരാ ഹോതി. ദ്വീഹി പകാരേഹി, ദ്വേ വാ പകാരേ കരോതി ദ്വിധാ കരോതി, ബഹുധാ കരോതി, ഏകം രാസിം പഞ്ചപ്പകാരം കരോതി പഞ്ചധാ കരോതി, പഞ്ചപ്പകാരമേകപ്പകാരം കരോതി ഏകധാ കരോതി.

**൧൧൧**. വേകാ ജ്ഝം.

ഏകസ്മാ പകരേ ജ്ഝം വാ ഹോതി. ഏകജ്ഝം കരോതി, ഏകധാ, കരോതി.

**൧൧൨**. ദ്വിതീഹേധാ.

ദ്വിതീഹി പകാരേ ഏധാ വാ ഹോതി. ദ്വേധാ, തേധാ, ദ്വിധാ, തിധാ.

**൧൧൩**. തബ്ബതി ജാതിയോ.

പകാരവതി തംസാമഞ്ഞവാചകാ സദ്ദാ ജാതിയോ ഹോതി, പടുജാതിയോ, മുദുജാതിയോ.

**൧൧൪**. വാരസങ്ഖ്യായ ക്ഖത്തും.

വാരസമ്ബന്ധിനിയാ സങ്ഖ്യായ ക്ഖത്തും ഹോതി. ദ്വേ വാരേ ഭുഞ്ജതി ദ്വിക്ഖത്തും ദിവസസ്സ ഭുഞ്ജതി. വാരഗ്ഗഹണം കിം? പഞ്ച ഭുഞ്ജതി. സങ്ഖ്യായാതി കിം? പഹൂതേ വാരേ ഭുഞ്ജതി.

**൧൧൫**. കതിമ്ഹാ.

വാരസമ്ബന്ധിനിയാ കതിസങ്ഖ്യായ ക്ഖത്തും ഹോതി, കതി വാരേ, ഭുഞ്ജഥി, കതിക്ഖത്തും ഭുഞ്ജതി.

**൧൧൬**. ബഹുമ്ഹാ ധാ ച പച്ചാസത്തിയം.

വാരസമ്ബന്ധിനിയാ ബഹുസങ്ഖ്യായ ധാ ഹോതി ക്ഖത്ഥും ച, വാരാനഞ്ചേ പച്ചാസത്തി ഹോതി, ബഹുധാ ദിവസസ്സ ഭുഞ്ജതി ബഹുക്ഖത്തും ഭുഞ്ജതി. പച്ചാസത്തിയന്തി കിം? ബഹുവാരേ മാസസ്സ ഭുഞ്ജതി.

**൧൧൭**. സകിം വാ.

ഏകം വാരമിച്ചസ്മിം അത്ഥേ സകിന്തി വാ നിപച്ചതേ. ഏകവാരം ഭുഞ്ജതി സകിം ഭുഞ്ജതി, വാതി കിം? ഏകക്ഖത്തും ഭുഞ്ജതി.

**൧൧൮**. സോ വീച്ഛപ്പകാരേസു.

വീച്ഛായം പകാരേ ച സോ ഹോതി ബഹുലം. വീച്ഛായം-ഖണ്ഡസോ, ബിലസോ. പകാരേ-പുഥുസോ, സബ്ബസോ.

**൧൧൯**. അഭൂതതബ്ഭാവേ കരാസഭൂയോഗേ വികാരാ ചീ.

അവത്ഥാവതോ-വത്ഥന്തരേനാഭൂതസ്സ തായാവത്ഥായ ഭാവേകരാസഭൂഹി സമ്ബന്ധേ സതി വികാരവാചകാ ചീ ഹോതി, അധവലം ധവലം കരോതി ധവലീ കരോതി, അധവലോ ധവലോ സിയാ ധവലീ സിയാ, അധവലോ ധവലോ ഭവതി ധവലീ ഭവതി. അഭൂത തബ്ഭാവേതി കിം? ഘടം കരോതി, ദധി അത്ഥി, ഘടോ ഭവതി. കരാസഭൂയോഗേതി കിം? അധവലോധവലോ ജായതേ. വികാരാതി കിം? പകതിയാ മാഹോതു, സുവണ്ണം കുണ്ഡലം കരോതി.

**൧൨൦**. ദിസ്സന്തഞ്ഞേപി പച്ചയാ.

വുത്തതോ-ഞ്ഞേപി പച്ചയാ ദിസ്സന്തി വുത്താവുത്തത്ഥേസു. വിവിധാ മാതരോ വിമാതരോ, താസം പുത്താ വേമാതികാ-രികണ. പഥം ഗച്ഛതീതി പഥാവിനോ-ആവീ. ഇസ്സാ അസ്സ അത്ഥീതി ഇസ്സുകീ-ഉകീ. ധുരം വഹതീതി ധോരയ്ഹോ- യ്ഹണ.

**൧൨൧**. അഞ്ഞസ്മിം.

വുത്തതോ-ഞ്ഞസ്മിമ്പി അത്ഥേ വുത്തപ്പച്ചയാ ദിസ്സന്തി. മഗധാനം ഇസ്സരോ മാഗധോ-ണാ. കാസീതി സഹസ്സം, തമഗ്ഘതീതി കാസിയോ ഇയോ.

**൧൨൨**. സകത്ഥേ.

സകത്ഥേപി പച്ചയാ ദിസ്സന്തി. ഹീനകോ, പോതകോ, കിച്ചയം.

**൧൨൩**. ലോപോ.

പച്ചയാനം ലോപോപി ദിസ്സതി. ബുദ്ധേ രതനം പണീതം, ചക്ഖും സുഞ്ഞം അത്തേന വാ അത്തരിയേന വാതി ഭാവപ്പച്ചയലോപോ.

**൧൨൪**. സരാനമാദിസ്സായുവണ്ണസ്സാഏഓ ണാനുബന്ധേ.

സരാനമാദിഭൂതാ യേ അകാരിവണ്ണുവണ്ണാ, തേസം ആഏഓ ഹോന്തി യഥാക്കമംണാനുബന്ധേ. രാഘവോ, വേനതേയ്യോ, മേനികോ, ഓളുമ്പികോ, ദോഭഗ്ഗം. ണാനുബന്ധേതി കിം? പുരാതനോ.

**൧൨൫**. സംയോഗേ ക്വചി.

സരാനമാദിഭൂതാ യേ അയുവണ്ണാ, തേസം ആഏഓ ഹോന്തി ക്വചിദേവ സംയോഗവിസയേ ണാനുബന്ധേ. ദേച്ചോ, കോണ്ഡഞ്ഞോ. ക്വചീതി കിം? കത്തികേയ്യോ.

**൧൨൬**. മജ്ഝേ.

മജ്ഝേ വത്തമാനാനമ്പി അയുവണ്ണാനം ആ ഏ ഓ ഹോന്തി ക്വചി. അഡ്ഢതേയ്യോ, വാസേട്ഠോ.

**൧൨൭**. കോസജ്ജാജ്ജവ പാരിസജ്ജ സോഹജ്ജ മദ്ദവാരിസ്സാസഭാജഞ്ഞഥേയ്യ ബാഹുസച്ചാ.

ഏതേസദ്ദാ നിപച്ചന്തേണാനുബന്ധേ. കുസീ തസ്സ ഭാവോകോസജ്ജം, ഉജുനോ ഭാവോ അജ്ജവം, പരിസാസു സാധു പാരിസജ്ജോ, സുഹദയോവ സുഹജ്ജോ, തസ്സ പന ഭാവോ സോഹജ്ജം, മുദുനോ ഭാവോ മദ്ദവം, ഇസിനോ ഇദം ഭാവോ വാ ആരിസ്സം, ഉസഭസ്സ ഇദം ഭാവോ വാ ആസഭം, ആജാനീയസ്സ ഭാവോ സോ ഏവ വാ ആജഞ്ഞം, ഥേനസ്സ ഭാവോ കമ്മം വാ ഥേയ്യം, ബഹുസ്സതസ്സ ഭാവോ ബാഹുസച്ചം, ഏതേസു യമലക്ഖണികം, തം നിപാതനാ.

**൧൨൮**. മനാദീനം സക.

മനാദീനം സക ഹോതി ണാനുബന്ധേ. മനസി ഭവം മാനസം, ദുമ്മനസോ ഭാവോ ദോമനസ്സം, സോമനസ്സം.

**൧൨൯**. ഉവണ്ണസ്സാവങ സരേ.

സരാദോ ണാനുബന്ധേ ഉവണ്ണസ്സാവങ ഹോതി. രാഘവോ, ജമ്ബവം.

**൧൩൦**. യമ്ഹി ഗോസ്സ ച.

യകാരാദോ പച്ചയേ ഗോസ്സുവണ്ണസ്സ ച അവങ ഹോതി. ഗബ്യം, ഭാതബ്യോ.

**൧൩൧**. ലോപോ-വണ്ണിവണ്ണാനം.

യകാരാദോ പച്ചയേ അവണ്ണിവണ്ണാനം ലോപോ ഹോതി. ദായജ്ജം, കാരുഞ്ഞം, ആധിപച്ചം, ദേപ്പം. ബഹുലംവിധാനാ ക്വചി ന ഹോതി കിച്ചയം.

**൧൩൨**. രാനുബന്ധേ-ന്ത സരാദിസ്സ.

അന്തോ സരോ ആദിമ്ഹി യസ്സാവയവസ്സ, തസ്സ ലോപോ ഹോതി രാനുബന്ധേ. കിത്തകം, പേത്തേയ്യം.

**൧൩൩**. കിസമഹതമിമേ കസ മഹാ.

കിസസ്സ മഹതോ ഇമേ കസമഹാ ഹോന്തി യഥാക്കമം, കസിമാ, മഹിമാ.

**൧൩൪**. ആയുസ്സായസ മന്തുമ്ഹി.

ആയുസ്സ ആയസാദേസോ ഹോതി മന്തുമ്ഹി. ആയസ്മാ.

**൧൩൫**. ജോ വുദ്ധസ്സിയിട്ഠേസു.

വുദ്ധസ്സ ജോ ഹോതി ഇയഇട്ഠേസു, ജേയ്യോ, ജേട്ഠോ.

**൧൩൬**. ബാള്ഹന്തികപസത്ഥാനം സാധ നേദ സാ.

ഇയങിട്ഠേസു ബാള്ഹന്തികപസത്ഥാനം സാധ നേദ സാ ഹോന്തി യഥാക്കമം. സാധിയോ, സാധിട്ഠോ, നേദിയോ, നേദിട്ഠോ, സേയ്യോ, സേട്ഠോ.

**൯൩൭**. കണകനാപ്പയുവാനം.

ഇയങിട്ഠേസു അപ്പയുവാനം കണ കനാ ഹോന്തി യഥാക്കമം. കണിയോ കണിട്ഠോ, കനിയോ കനിട്ഠോ.

**൯൩൮**. ലോപോ വീ മന്തു വന്തൂനം.

വീ മന്തു വന്തൂനം ലോപോ ഹോതി ഇയങിട്ഠേസു. അതിസയേന മേധാവീ മേധിയോ, മേധിട്ഠോ, അതിസയേന സതിമാ സതിയോ, സതിട്ഠോ, അതിസയേന ഗുണവാ ഗുണിയോ, ഗുണിട്ഠോ.

**൯൩൯**. ഡേ സതിസ്സ തിസ്സ.

ഡേപരേ സത്യന്തസ്സ തികാരസ്സ ലോപോ ഹോതി, വീസം സതം, തിംസം സതം.

**൯൪൦**. ഏതസ്സേട ത്തകേ.

ത്തകേ പരേ ഏതസ്സ ഏട ഹോതി. ഏത്തകം.

**൯൪൧**. ണികസ്സിയോ വാ.

ണികസ്സ വാ ഇയോ ഹോതി, സക്യപുത്തിയോ, സക്യപുത്തികോ.

**൯൪൨**. അധാതുസ്സ കാ-സ്യാദിതോ ഘേ-സ്സി.

ഘേ പരേ അധാതുസ്സ യോ കകാരോ, തതോ പുബ്ബസ്സ അകാരസ്സ ബഹുലം ഇ ഹോതി സചേ ഘോ ന സ്യാദിതോ പരോ ഹോതി. ബാലികാ, കാരികാ, അധാതുസ്സാതി കിം? സകാ, കേതി കിം? നന്ദനാ, അസ്യാദിതോതി കിം? ബഹുപരിബ്ബാജകാ മഥുരാ, ബഹുചമ്മികാതി കകാരേന സ്യാദിനോ ബ്യവഹിതത്താ സിദ്ധം, ഘേതി കിം? ബാലകോ, അസ്സാതി കിം? ബഹുകത്തുകാ സാലാ.

ഇതി മോഗ്ഗല്ലാനേ ബ്യാകരണേ വുത്തിയം

ണാദികണ്ഡോ ചതുത്ഥോ.

# ൫. പഞ്ചമോ കണ്ഡോ (ഖാദി)

൧. തിജ മാനേഹി ഖ സാ ഖമാ വീമംസാസു.

ഖന്തിയം തിജാ വീമംസായം മാനാ ച ഖസപ്പച്ചയാ ഹോന്തി യഥാക്കമം, തിതിക്ഖാ, വീമംസാ, തിതിക്ഖതി, വീമംസതി. ഖമാവീമംസാ, സൂതി കിം? തേജനം, തേജോ, തേജയതി, മാനനം, മാനോമാനേതി.

൨. കിതാ തികിച്ഛാസംസയേസു ഛോ.

തികിച്ഛായം സംസയേ ച വത്തമാനാ കിതാ ഛോ ഹോതി. തികിച്ഛാ, വിചികിച്ഛാ, തികിച്ഛതി, വിചികിച്ഛതി. അഞ്ഞത്ര നികേതോ, സംകേതോ, കേതനം, കേതോ, കേതയതി.

൩. നിന്ദായം ഗുപ ബധാ ബസ്സ ഭോ ച.

നിന്ദായം വത്തമാനേഹി ഗുപ ബധേഹി ഛോ ഹോതി ബസ്സ ഭോ ച. ജിഗുച്ഛാ, ബീഭച്ഛാ, ജിഗുച്ഛതി, ബീഭച്ഛതി, അഞ്ഞത്ര ഗോപനം, ഗോപോ, ഗോപേതി, ബധകോ.

൪. തുംസ്മാ ലോപോ ചിച്ഛായം തേ.

തുമന്തതോ ഇച്ഛായമത്ഥേ തേ ഖസഛാ ഹോന്തി ബഹുലം, ലോപോ ച തുംപച്ചയസ്സ ഹോതി സുതത്താ, ബുഭുക്ഖാ, ജിഗീസാം, ജിഘച്ഛാ, ബുഭുക്ഖതി, ജിഗീസതി ജിഘച്ഛതി. ഇധ കസ്മാ ന ഹോതി 'ഭോത്തുമിച്ഛതീ'തി? പദന്തരേനാഭിധാനാ. തുംസ്മാതി കിം? ഭോജനമിച്ഛതി. ഇച്ഛായന്തി കിം? ഭുഞ്ജിതും ഗച്ഛതി. കഥം 'കൂലം വിപതി സതീ'തി? യഥാ കൂലം പതിതു മിച്ഛതീതി വാക്യം ഹോതി, ഏവം വുത്തിപി ഹോസ്സതി. വാക്യമേവ ചരഹി കഥം ഹോതി? ലോകസ്സ തഥാ വചനിച്ഛായ.

൫. ഈയോ കമ്മാ.

ഇച്ഛാകമ്മതോ ഇച്ഛായമത്ഥേ ഈയപ്പച്ചയോ ഹോതി. പുത്തമിച്ഛതി പുത്ഥീയതി. കമ്മാതി കിം? അസിനേച്ഛതി. ഇധ കസ്മാ ന ഹോതി 'രഞ്ഞോപുത്തമിച്ഛതീ'തി? സാപേക്ഖത്താ, ന ഹി അഞ്ഞമപേക്ഖമാനോ അഞ്ഞേന സഹേകത്ഥിഭാവമനുഭവിതും സക്കോതി. ഇധാപി ചരഹി ന സിയാ 'അത്തനോ പുത്ത മിച്ഛതീ'തി? നേവേത്ഥ ഭവിതബ്ബം, ന ഹി ഭവതി 'അത്തനോ പുത്തീയതീ'തി, കഥം ചരഹി പുത്തസ്സ അത്തനിയതാ-വഗമ്യതേ ? അഞ്ഞസ്സാസുതത്താ ഇച്ഛായ ച തബ്ബിസയത്താ.

൬. ഉപമാനാചാരേ.

കമ്മതോ ഉപമാനാ ആചാരത്ഥേ ഈയോ ഹോതി. പുത്തമി-വാ-ചരതി പുത്തീയതി മാണവകം, ഉപമാനാതി കിം? പുത്തമാചരതി.

൭. ആധാരാ.

ആധാരത്ഥൂ-പമാനാ ആചാരത്ഥേ ഈയോ യോതി. കുടിയമിവാ-ചരതി കുടീയതി പാസാദേ, പാസാദീയതി കുടിയം ഭിക്ഖു.

**൮൫**. കത്തുതായോ.

കത്തുതൂ-പമാനാ ആചാരത്ഥേ ആയോ ഹോതി. പബ്ബതോ ഇവാചരതി പബ്ബതായതി.

**൮൬**. യ്ചത്ഥേ.

കത്തുതോ അഭൂതതബ്ഭാവേ ആയോ ഹോതി ബഹുലം. ഭുസായതി, പടപടായതി, ലോഹിതായതി, കത്തുതോത്വേവ? (അഭുസം) ഭുസം കരോതീഹി, ഇഹ കസ്മാ ന ഹോതി 'ഭുസീ ഭവതീ'തി? വുത്തത്ഥതായ.

**൮൭**. സദ്ദാദീനി കരോതി.

സദ്ദാദീഹി ദുതിയന്തേഹി കരോതീതി അസ്മിം അത്ഥേ ആയോ ഹോതി. സദ്ദായതി, വേരായതി, കലഹായതി, ധൂപായതി.

**൮൮**. നുമോത്വ-സ്സോ.

നമോഇച്ചസ്മാ കരോതീതി അസ്മിം അത്ഥേ അസ്സോ ഹോതി. നമസ്സതി തഥാഗ്തം.

**൮൯**. ധാത്വത്ഥേ നാമസ്മി.

നാമസ്മാ ധാത്വത്ഥേ ബഹുലമിഹോതി. ഹത്ഥിനാ അതിക്കമതി അതിഹത്ഥയതി, വീണായ ഉപഗായതി ഉപവീണയതി, ദള്ഹം കരോതി വിനയം ദള്ഹയതി, വിസുദ്ധാ ഹോതി രത്തി വിസുദ്ധയതി, കുസലം പുച്ഛതി കുസലയതി.

**൯൦**. സച്ചാദീഹാപി.

സച്ചാദീഹി ധാത്വത്ഥേ ആപി ഹോതി. സച്ചാപേതി, അത്ഥാപേതി, വേദാപേതി, സുക്ഖാപേതി, സുഖാപേതി, ദുക്ഖാപേതി.

**൯൧**. ക്രിയത്ഥാ.

അയമധികാരോ ആസത്ഥപരിസമത്തിയാ. ക്രിയാ അത്ഥോ യസ്സ സോ ക്രിയത്ഥോ ധാതു.

**൯൨**. ചുരാദിതോ ണി.

ചുരാദീഹി ക്രിയത്ഥേഹി സകത്ഥേ ണി പരോ ഹോതി ബഹുലം. ണകാരോ വുദ്ധ്യത്ഥോ, ഏവമഞ്ഞത്രാപി, ചോരയതി, ലാളയതി, കഥം 'രജ്ജം കാരേതീ'തി? യോഗവിഭാഗതോ.

**൯൩**. പയോജകബ്യാപാരേ ണാപി ച.

കത്താരം യോ പയോജയതി, തസ്സ ബ്യാപാരേ ക്രിയത്ഥാ ണിണാപീ ഹോന്തി ബഹുലം, കാരേതി, കാരാപേതി. നനു ച കത്താപി കരണാദീനം പയോജകോതി തംബ്യാപാരേപി ണിണാപീ പാപുണന്തി? പയോജകഗ്ഗഹണസാമത്ഥിയാ ന ഭവിസ്സന്തി ചുരാദീഹി വിസും വചനസാമത്ഥിയാ ച. അതോ ഭിയ്യോ ണാപിയേവ, ണിയേവുവണ്ണതോ, ദ്വയമേവഞ്ഞേഹി.

**൧൭**. ക്യോ ഭാവകമ്മേസ്വ-പരോക്ഖേസു മാന ന്ത ത്യാദീസു. ഭാവകമ്മവിഹിതേസു പരോക്ഖാവജ്ജിതേസു മാനന്തത്യാദീസു പരേസു ക്യോ ഹോതി ക്രിയത്ഥാ. ന്തഗ്ഗഹണമുത്തരത്ഥം, കകാരോ അവുദ്ധ്യത്ഥോ ഏവമുത്തരത്രാപി. ഠീയമാനം, ഠീയതേ, സൂയമാനം, സൂയതേ, അപരോക്ഖേസു മാനന്തത്യാദീസൂതി കിം? ബഭൂവ ദേവദത്തേന, ബിഭിദ കുസുലോ. ഭിജ്ജതേ കുസുലോ സയമേവാതി 'ഭിജ്ജതേ'തി സവനാ കമ്മതാ-വഗമ്യതേ, 'സയമേവാ'തി സവനതോ കത്തുതാ, കത്തുതാവചനിച്ഛായന്തു 'ഭിന്ദതി കുസുലോ അത്താന'ന്തി ഭവതി, ഏവമഞ്ഞമ്പി യഥാഗമമനുഗന്തബ്ബം. 'അപരോക്ഖേസു മാനന്തത്യാദീസൂ'തി അയമധികാരോ ആ 'തനാദിത്വോ'തി ൭.൨൩. അപിച ഏതേ ക്യാദയോ ത്യാദീസു പരഭൂതേസു കത്തുകമ്മഭാവ വിഹിതേസു ക്യലാദീനം വിധാനതോ തേസ്വേവ വിഞ്ഞായന്തീതി അകമ്മകേഹി ധാതൂഹി കത്തുഭാവേസു, സകമ്മകേഹി കത്തുകമ്മേസു, കമ്മാവചനിച്ഛായം ഭാവേ ച ഭവന്തീതി വേദിതബ്ബാ. യസ്സ പന ധാതുസ്സ കിരിയാ കമ്മമപേക്ഖതേ, സോ സകമ്മകോ, യസ്സ തു കിരിയാ കത്തുമത്തമപേക്ഖതേ, സ്വാകമ്മകോതി ഞാതബ്ബം.

**൧൮**. കത്തരി ലോ.

ക്രിയത്ഥതോ അപരോക്ഖേസു കത്തുവിഹിതമാന ന്തത്യാദീസു ലോ ഹോതി. ലകാരോ, ''ഞിലസ്സേ''തി ൭-൧൩൩. വിസേസനത്ഥോ. പചമാനോ, പചന്തോ, പചതി.

**൧൯**. മം ച രുധാദീനം.

രുധാദിതോ കത്തുവിഹിതമാനന്ത ത്യാദീസു ലോ ഹോതി മം ച അന്തസരാ പരോ. മകാരോ-നുബന്ധോ, അകാരോ ഉച്ചാരണത്ഥോ. രുന്ധമാനോ, രുന്ധന്തോ, രുന്ധതി.

**൨൦**. ണിണാപ്യാപീഹി വാ.

ണിണാപ്യാപീഹി കത്തുവിഹിതമാനന്ത ത്യാദീസു ലോ ഹോതി വിഭാസാ, ഓരയന്തോ, ചോരേന്തോ, കാരയന്തോ, കാരേന്തോ, കാരാപയന്തോ, കാരാപേന്തോ, സച്ചാപയന്തോ, സച്ചാപേന്തോ, ചോരയതി, ചോരേതി, കാരയതി, കാരേതി, കാരാപയതി, കാരാപേതി, സച്ചാപയതി, സച്ചാപേതി. വവത്ഥിതവിഭാസത്ഥോ-യം വാസദ്ദോ, തേന മാനേ നിച്ചം, ചോരയമാനോ, കാരയമാനോ, കാരാപയമാനോ, സച്ചാപയമാനോ.

**൨൧**. ദിവാദീഹി യക.

ദിവാദീഹി ലവിസയേ യക ഹോതി. ദിബ്ബന്തോ, ദിബ്ബതി.

**൳൨**. തുദാദീഹി കോ.

തുദാദീഹി ലവിസയേ കോ ഹോതി. തുദമാനോ, തുദന്തോ, തുദതി.

**൳൩**. ജ്യാദീഹി ക്നാ.

ജിആദീഹി ലവിസയേ ക്നാ ഹോതി. ജിനന്തോ, ജിനാതി. കഥം 'ജയന്തോ' ജയതി, തി? ഭൂവാദിപാഠാ.

**൳൪**. ക്യാദീഹി ക്ണാ.

കീആദീഹി ലവിസയേ ക്ണാ ഹോതി. കിണന്തോ, കിണാതി.

**൳൫**. സ്വാദീഹി ക്ണോ.

സുആദീഹി ലവിസയേ ക്ണോ ഹോതി. സുണമാനോ, സുണന്തോ, സുണോതി. കഥം സുണാതീതി? ക്യാദിപാഠാ.

**൳൬**. തനാദിത്വോ.

തനാദിതോ ലവിസയേ ഓ ഹോതി. തനോതി.

**൳൭**. ഭാവകമ്മേസു തബ്ബാ-നീയാ.

തബ്ബഅനീയാ ക്രിയത്ഥാ പരേ ഭാവകമ്മേസു ബഹുലം ഭവന്തി. കത്തബ്ബം, കരണീയം, കത്തബ്ബോ കടോ, കരണീയോ. ബഹുലാധികാരാ കരണാദീസുപി ഭവന്തി, സിനാനീയം ചുണ്ണം, ദാനീയോ ബ്രാഹ്മണോ, സമ്മാവത്തനീയോ ഗുരു, പവചനീയോ ഉപജ്ഝായോ, ഉപട്ഠാനീയോ സിസ്സോ.

**൳൮**. ഘ്യണ.

ഭാവകമ്മേസു ക്രിയത്ഥാ പരോ ഘ്യണ ഹോതി ബഹുലം. വാക്യം, കാരിയം, ചേയ്യം, ജേയ്യം.

**൳൯**. ആസ്സേ ച.

ആതോഘ്യണ ഹോതി ഭാവകമ്മേസു, ആസ്സ ഏ ച. ദേയ്യം.

**൴൦**. വദാദീഹി യോ.

വദാദീഹി ക്രിയത്ഥേഹി യോ ഹോതി ബഹുലം ഭാവകമ്മേസു. വജ്ജം, മജ്ജം, ഗമ്മം. (൪൨) "ഭുജാന്നേ", ഭോജ്ജോ ഓദനോ, ഭോജ്ജാ യാഗു, ഭോഗ്ഗമഞ്ഞം.

**൴൧**. കിച്ച ഘച്ച ഭച്ച ഭബ്ബ ലേയ്യാ.

ഏതേ സദ്ദാ യപ്പച്ചയന്താ നിപച്ചന്തേ.

**൴൨**. ഗുഹാദീഹി യക.

ഗുതാദീഹി ക്രിയത്ഥേഹി ഭാവകമ്മേസു യക ഹോതി. ഗുയ്ഹം, ദുയ്ഹം, സിസ്സോ. സിദ്ധാ ഏവേതേ തബ്ബാദയോ പേസാതിസഗ്ഗപത്തകാലേസുപി ഗമ്യമാനേസു സാമഞ്ഞേനവിധാനതോ, ത്വയാ ഖലു കടോ കത്തബ്ബോ, കരണീയോ, കാരിയോ, കിച്ചോ, ഏവം ത്വയാ കടോ കത്തബ്ബോ, ഭോതാ കടോ കത്തബ്ബോ, ഭോതോ ഹി പത്തോ കാലോ കടകരണേ. ഏവം ഉദ്ധമോഹുത്തികേപി വത്തമാനതോ പേസാദീസു സിദ്ധാ ഏവ. തഥാ അരഹേ കത്തരി സത്തിവിസിട്ഠേ ച പതീയമാനേ ആവസ്സകാധമീണതാവിസിട്ഠേ ച ഭാവാദോ സിദ്ധാ, ഉദ്ധംമുഹുത്തതോ-ഭോതാ കടോ കത്തബ്ബോ, ഭോതാ രജ്ജം കത്തബ്ബം. ഭവം അരഹോ, ഭോതാ സാരോ വഹിതബ്ബോ, ഭവം സക്കോ, ഭോതാ അവസ്സം കടോ കത്തബ്ബോ, ഭോതാ നിക്ഖോ ദാതബ്ബോ.

**൩൩**. കത്തരി ല്തുണകാ.

കത്തരി കാരകേ ക്രിയത്ഥാ ല്തുണകാ ഹോന്തി ബഹുലം. പഠിതാ, പാഠകോ. ബഹുലമിത്വേവ? പാദേഹി ഹരീയതീതി പാദഹാ-രകോ , ഗലേ ചുപ്പതേതി ഗലേചോപകോ. സിദ്ധോവ ല്തു, അരഹേ സീലസാധുധമ്മേസു ച സാമഞ്ഞവിഹിതത്താ, ഭവം ഖലു കഞ്ഞായ പരിഗ്ഗഹിതാ, ഭവമേതം അരഹതി. സീലാദീസു-ഖല്വപി ഉപാദാതാ കുമാരകേ, ഗന്താ ഖേലം, മുണ്ഡയിതാരോ സാവിട്ഠായനാ വധും കതപരിഗ്ഗഹം.

**൩൪**. ആവീ.

ക്രിയത്ഥാ ആവീ ഹോതി ബഹുലം കത്തരി. ഭയദസ്സാവീ. അപ്പവിസയതഞ്ഞാപനത്ഥം ഭിന്നയോഗകരണം, സാമഞ്ഞവിഹിതത്താ സീലാ ദീസു ച ഹോതേവ.

**൩൫**. ആസിംസായമകോ.

ആസിംസായം ഗമ്യമാനായം ക്രിയത്ഥാ അകോ ഹോതി കത്തരി. ജീവതൂതി ജീവകോ, നന്ദതൂതി നന്ദകോ, ഭവതൂതി ഭവകോ.

**൩൬**. കരാ ണനോ.

കരതോ കത്തരി ണനോ ഹോതി. കരോതീതി കാരണം, കത്തരീതി കിം? കരണം.

**൩൭**. ഹാതോ വീഹികാലേസു.

ഹാതോ വീഹിസ്മിം കാലേ ച ണനോ ഹോതി കത്തരി. ഹായനാ നാമ വിഹയോ, ഹായനോ സംവച്ഛരോ, വീഹികാലേസൂതി കിം? ഹാതാ.

**൩൮**. വിദാ കൂ.

വിദസ്മാ കൂ ഹോതി കത്തരി. വിദൂ, ലോകവിദൂ.

**൩൯**. വിതോ ഞാതോ.

വിപുബ്ബാ ഞാളച്ചസ്മാ കൂ ഹോതി കത്തരി. വിഞ്ഞൂ. വിതോതി കിം? പഞ്ഞാ.

**൪൦**. കമ്മാ.

കമ്മതോ പരാ ഞാളച്ചസ്മാ കൂ ഹോതി കത്തരി. സബ്ബഞ്ഞൂ, കാലഞ്ഞൂ.

**൪൧**. ക്വചണ.

കമ്മതോ പരാ ക്രിയത്ഥാ ക്വചി അണ ഹോതി കത്തരി. കുമ്ഭകാരോ, സരലാവോ, മന്തജ്ഝായോ, ബഹുലാധികാരാ ഇധ ന ഹോതി ആദിച്ചം പസ്സതി, ഹിമവന്തം സുണോതി, ഗാമം ഗച്ഛതി. ക്വചീതി കിം? കമ്മകരോ.

**൪൨**. ഗമാ രൂ.

കമ്മതോ പരാ ഗമാ രൂ ഹോതി കത്തരി. വേദഗൂ പാരഗൂ.

**൪൩**. സമാനഞ്ഞ ഭവന്ത യാദിതൂ-പമാനാ ദിസാ കമ്മേ രീരിക്ഖകാ.

സമാനാദീഹി യാദീഹി ചോപമാനേഹി പരാ ദിസാ കമ്മകാരകേ രീരിക്ഖകാ ഹോന്തി. സമാനോ വിയ ദിസ്സതീതി സദീ സദിക്ഖോ സദിസോ. അഞ്ഞാദീ അഞ്ഞാദിക്ഖോ അഞ്ഞാദിസോ. ഭവാദീ ഭവാദിക്ഖോ ഭവാദിസോ. യാദീ യാദിക്ഖോ യാദിസോ. ത്യാദീ ത്യാദിക്ഖോ ത്യാദിസോ. സമാനാദീഹീതി കിം? രുക്ഖോ വിയ ദിസ്സതി. ഉപമാനാതി കിം? സോ ദിസ്സതി. കമ്മേതി കിം? സോ വിയ പസ്സതി. രകാരാ അന്തസരാദിലോപത്ഥാ, കകാരോ ഏകാരാഭാവത്ഥോ.

**൪൪**. ഭാവകാരകേസ്വ-ഘണ ഘകാ.

ഭാവേ കാരകേ ച ക്രിയത്ഥാ അ ഘണ ഘ കാ ഹോന്തി ബഹുലം. അ-പഗ്ഗഹോ, നിഗ്ഗഹോ, കരോ, ഗരോ, ചയോ, ജയോ, രവോ, ഭവോ, പചോ, വചോ, അന്നദോ, പുരിന്ദദോ, ഈസക്കരോ, ദുക്കരോ, സുകരോ. ഘണ-ഭാവേ പാകോ, ചാഗോ, ഭാവോ, കാരകേപി സഞ്ഞായം താവ പജ്ജതേനേനാതി പാദോ, രുജതീതി രോഗോ, വിസതീതി വേസോ, സരതി കാലന്തരന്തി സാരോ ഥിരംസോ, ദരീയന്തേ ഏതേഹീതി ദാരാ, ജീരയതി ഏതേനാതി ജാരോ, അസഞ്ഞായമ്പി ദായോ ദത്തോ, ലാഭോ ലദ്ധോ, ഘ-വകോ, നിപകോ, ക-പിയോ, ഖിപോ, ഭുജോ, ആയുധം.

**൪൫**. ദാധാത്വി.

ദാധാഹി ബഹുലമി ഹോതി ഭാവകാരകേസു. ആദി, നിധി, വാലമി.

**൪൬**. വമാദീഹ്യഥു.

വമാദീഹി ഭാവകാരകേസ്വഥു ഹോതി. വമഥു, വേപഥു, (അവഥു, സയഥു).

**൪൭**. ക്വി.

ക്രിയത്ഥാ കി ഹോതി ബഹുലം ഭാവകാരകേസു. കകാരോ കാനുബന്ധകാരിയത്ഥോ, അഭിഭൂ, സയമ്ഭൂ, ഭത്തഗ്ഗം, (ദാനഗ്ഗം) സലാകഗ്ഗം, സഭാ, പഭാ.

**ർവ്വ**. അനോ.

ക്രിയത്ഥാ ഭാവകാരകേസ്വനോ ഹോതി. ഗമനം, ദാനം, സമ്പദാനം, അപാദാനം, അധികരണം, ചലനോ, ജലനോ, കോധനോ, കോപനോ, മണ്ഡനോ, ഭൂസനോ.

**ർൻ**. ഇത്ഥിയമണ ത്തി ക യക യാ ച.

ഇത്ഥിലിങ്ഗേ ഭാവേ കാരകേ ച ക്രിയത്ഥാ അആദയോ ഹോന്തി അനോ ച ബഹുലം. അ തിതിക്ഖാ, വീമംസാ, ജിഗുച്ഛാ, പിപാസാ, പുത്തിയാ ഈഹാ ഭിക്ഖാ, ആപദാ, മേധാ, ഗോധാ, ണകാരാ, ഹാരാ, താരാ, ധാരാ, ആരാ, ക്തി-ഇട്ഠി, സിട്ഠി, ഭിത്തി, ഭത്തി, തന്തി ഭൂതി, ക-ഗുഹാ, രുജാ, മുദാ, യക-വിജ്ജാ, ഇജ്ജാ, യ-സേയ്യാ, സമജ്ജാ, പബ്ബജ്ജാ, പരിചരിയാ, ജാഗരിയാ, അനകാരണാ, ഹാരണാ, വേദനാ, വന്ദനാ, ഉപാസനാ.

**ൾം**. ജാഹാഹി നി.

ജാഹാഇച്ചേതേഹി നി ഹോതിത്ഥിയം. ജാനി, ഹാനി.

**ൾഫ**. കരാ രിരിയോ.

കരതോ രിരിയോ ഹോതിത്ഥിയം. കരണം കിരിയാ. കഥം 'ക്രിയാ'തി? "ക്രിയായം"തി നിപാതനാ.

**ൾ൨**. ഇകിതീ സരൂപേ.

ക്രിയത്ഥസ്സ സരൂപേ-ഭിധേയ്യേ ക്രിയത്ഥാ പരേ ഇകിതീ ഹോന്തി, വചി, യുധി, പചതി, 'അകാരോ കകാരോ'തി ആദീസു കാരസദ്ദേന സമാസോ, യഥാ ഏവകാരോതി.

**ൾ൩**. സീലാഭിക്ഖഞ്ഞാ-വസ്സകേസു ണീ.

ക്രിയത്ഥാ ണീ ഹോതി സീലാദീസു പതീയമാനേസു, ഉണ്ഹഭോജീ, ഖീരപായീ, അവസ്സകാരീ, സതന്ദായീ.

**ൾർ**. ഥാവരിത്തര ഭങ്ഗുര ഭിദുര ഭാസുര ഭസ്സരാ.

ഏതേ സദ്ദാ നിപച്ചന്തേ സീലേ ഗമ്യമാനേ.

**ൾ൫**. കത്തരി ഭൂതേ ക്തവന്തു ക്താവീ.

ഭൂതേ-ത്ഥേ വത്തമാനതോ ക്രിയത്ഥാ ക്തവന്തുത്താവീ ഹോന്തി കത്തരി. വിജിതവാ, വിജിതാവീ, ഭൂതേതി അധികാരോ യാവ "ആഹാരത്ഥാ"തി (ൾ-ന്നം).

**൬൯.** ക്തോഭാവകമ്മേസു.

ഭാവേ കമ്മേ ച ഭൂതേ ക്തോ ഹോതി. ആസിതം ഭവതാ. കതോ കടോ ഭവതാ.

**൬൮.** കത്തരി ചാരമ്ഭേ.

ക്രിയാരമ്ഭേ കത്തരി ക്തോ ഹോതി യഥാപത്തഞ്ച. പകതോ ഭവം കടം, പകതോ കടോ ഭവതാ, പസുത്തോ ഭവം, പസുത്തം ഭവതാ.

**൬൯.** ഠാ-സ വസ സിലിസ സീ രുഹ ജര ജനീഹി.

ഠാദീഹി കത്തരി ക്തോ ഹോതി യഥാപത്തഞ്ച. ഉപട്ഠിതോ ഗുരും ഭവം, ഉപട്ഠിതോ ഗുരു ഭോതാ, ഉപാസിതോ ഗുരും ഭവം, ഉപാസിതോ ഗുരു ഭോതാ, അനുവുസിതോ ഗുരും ഭവം, അനുവുസിതോ ഗുരു ഭോതാ, ആസിലിട്ഠോ ഗുരും ഭവം, ആസിലിട്ഠോ ഗുരു ഭോതാ, അധിസ്സിതോ ഖടോപികം ഭവം, അധിസ്സിതാ ഖടോപികാ ഭോതാ, ആരള്ഹോ രുക്ഖം ഭവം, ആരുള്ഹോ രുക്ഖോ ഭോതാ, അനുജിണ്ണോ വസലിം ദേവദത്തോ, അനുജിണ്ണാ വസലീ ദേവദത്തേന, അനുജാതോ മാണവകോ മാണവികം, അനുജാതാ മാണവികാ മാണവകേന.

**൭൦.** ഗമനത്ഥാകമ്മകാധാരേ ച.

ഗമനത്ഥതോ അകമ്മകതോ ച ക്രിയത്ഥാ ആധാരേ ക്തോ ഹോതി കത്തരി ച യഥാപത്തഞ്ച, ഇദമേസം യാതം, ഇഹ തേ യാതാ, ഇഹ തേഹി യാതം, അയം തേഹി യാതോ പഥോ, ഇദമേസമാസിതം, ഇഹ തേ ആസിതാ, ഇഹതേഹി ആസിതം, 'ദേവോ ചേ വുട്ഠോ സമ്പന്നാ സാലയോ'തി കാരണസാമഗ്ഗീസമ്പത്തി ഏത്ഥാഭിമതാ.

**൭൧.** ആഹാരത്ഥാ.

അജ്ഝോഹാരത്ഥാ ആധാരേ ക്തോ ഹോതി യഥാപത്തഞ്ച, ഇദമേസം ഭുത്തം, ഇദമേസം പീതം, ഇഹ തേഹി ഭുത്തം, ഇഹ തേഹി പീതം, ഓദനോ തേഹി ഭുത്തോ പീതമുദകം, അകത്തത്ഥോ യോഗവിഭാഗോ, കഥം 'പീതാ ഗാവോ'തി? പീതമേസം വിജ്ജതീതി പീതാ, ബാഹുലകാ വാ, 'പസ്സിന്നോ'തി യാ ഏത്ഥ ഭൂതകാലതാ, തത്ര ത്തോ, ഏവം രഞ്ഞം മതോ രഞ്ഞം ഇട്ഠോ, രഞ്ഞം ബുദ്ധോ, രഞ്ഞം പൂജിതോ, ഏവം സീലിതോ, രക്ഖിതോ, ഖന്തോ, ആകുട്ഠോ, രുട്ഠോ, രുസിതോ, അഭിബ്യാഹടോ, ദയിയോ, ഹട്ഠോ, കന്താ, സംയതോ, അമതോ, 'കട്ഠ'ന്തി ഭൂതതായമേവ ഹേതുനോ, ഫലം ത്വത്ര ഭാവി.

**൭൨.** തും തായേ തവേ ഭാവേ ഭവിസ്സതി ക്രിയായം തദത്ഥായ.

ഭവിസ്സതി അത്ഥേ വത്തമാനതോ ക്രിയത്ഥാ ഭാവേ തും തായേ തവേ ഹോന്തി ക്രിയായം തദത്ഥായം പതീയമാനായം. കാതും ഗച്ഛതി, കത്തായേ ഗച്ഛതി, കാതവേ ഗച്ഛതി, ഇച്ഛതി ഭോത്തും കാമേതി ഭോത്തുന്തി ഇമിനാവ സിദ്ധം, പുനബ്ബിധാനേ ത്വിഹാപി സിയാ 'ഇച്ഛന്തോ കരോതീ'തി, ഏവം സക്കോതി ഭോത്തും, ജാനാതി ഭോത്തും, ഗിലായതി ഭോത്തും, ഘടതേ

ഭോത്തും, ആരഭതേ ഭോത്തും, ലഭതേ ഭോത്തും, പക്കമതി ഭോത്തും, ഉസ്സഹതി ഭോത്തും, അരഹതി ഭോത്തും, അത്ഥി ഭോത്തും, വിജ്ജതി ഭോത്തും, വട്ട തിഭോത്തും, കപ്പതി ഭോത്തുന്തി. തഥാ പാരയതി ഭോത്തും, പഹു ഭോത്തും, സമത്ഥോ ഭോത്തും, പരിയത്തോ ഭോത്തും, അലം ഭോത്തുന്തി ഭവതിസ്സ സബ്ബത്ഥ സമ്ഭവാ. തഥാ കാലോ ഭോത്തും. സമയോ ഭോതും, വേലാ ഭോതുന്തി, യഥാ ഭോത്തുംമനോ, സോത്തും സോതോ, ദട്ഠും ചക്ഖു, യുജ്ഝിതും ധനു, വത്തും ജള്ളോ, ഗന്തുമനോ, കത്തുമലസോതി, ഉച്ചാരണന്തു വത്തായത്തം. ഭാവേതി കിം? കരിസ്സാമീതി ഗച്ഛതി, ക്രിയായന്തി കിം? ഭിക്ഖിസ്സം ഇച്ചസ്സ ജടാ, തദത്ഥായന്തി കിം? ഗച്ഛിസ്സതോ തേ ഭവിസ്സതി ഭത്തം ഭോജനായ.

**൱൨**. പടിസേധേ-ലംഖലൂനം തുന ത്വാന ത്വാ വാ.

അലം ഖലുസദ്ദാനം പടിസേധത്ഥാനം പയോഗേ തുനാദയോ വാ ഹോന്തി ഭാവേ. അലം സോതുന, ഖലു സോതുന, അലം സുത്വാന, ധലു സുത്വാന, അലം സുത്വാ, ഖലു സുത്വാ, അലം സുതേന, ഖലു സോതേന, അലം ഖലൂനന്തി കിം? മാ ഹോതു, പടിസേധേതി കിം? അലങ്കാരോ.

**൱൩**. പുബ്ബേകകത്ഥുകാനം.

ഏകോ കത്താ യേസം ബ്യാപാരാനം, തേസു യോ പുബ്ബോ, തദത്ഥതോ ക്രിയത്ഥാ തുനാദയോ ഹോന്തി ഭാവേ, സോതുന യാതി, സുത്വാന, സുത്വാ വാ, ഏകകത്തുകാനന്തികിം? ഭുത്തസ്മിം ദേവദത്തേ യഞ്ഞദത്തോ വജതി, പുബ്ബാതി കിം? ഭുഞ്ജഭി ച പചതി ച. ‘അപ്പത്വാ നദിം പബ്ബതോ അതിക്കമ്മ പബ്ബതം നദീ’തി ഭൂധാതുസ്സ സബ്ബത്ഥ സമ്ഭവാ ഏകകത്തുകതാ പുബ്ബകാലതാ ച ഗമ്യതേ. ‘ഭുത്വാ ഭുത്വാ ഗച്ഛതീതി’ ഇമിനാവ സിദ്ധം ആഭിക്ഖഞ്ഞന്തു ദ്വിബ്ബചനാവഗമ്യതേ. കഥം ‘ജീവഗ്ഗാഹം അഗാഹയി, കായപ്പചാലകം ഗച്ഛന്തീ’തി ആദി? ഘണന്തേന ക്രിയാവിസേസനേന സിദ്ധം യഥാ ‘ഓദനപാകം സയതീ’തി.

**൱൪**. ന്തോ കത്ഥരി വത്തമാനേ.

വത്തമാനത്ഥേ വത്തമാനതോ ക്രിയത്താ ന്തോ ഹോ തി കത്തരി, തിട്ഠന്തോ.

**൱൫**. മാനോ.

വത്തമാനത്ഥേ വത്തമാനതോ ക്രിയത്ഥാ മാനോ ഹോതി, കത്തരി. തിട്ഠമാനോ.

**൱൬**. ഭാവകമ്മേസു.

വത്തമാനത്ഥേ വത്തമാനതോ ക്രിംയത്ഥാ ഭാവേ കമ്മേച മാനോ ഹോതി. ഠീയമാനം, പച്ചമാനോ ഓദനോ.

**൱൭**. തേ സ്സപുബ്ബാനാഗതേ.

അനാഗതത്ഥേ വത്തമാനതോ ക്രിയത്ഥാ തേന്തമാനാ സ്സപുബ്ബാ ഹോന്തി. ഠസ്സന്തോ, ഠസ്സമാനോ, ഠീയിസ്സമാനം, പച്ചിസ്സമാനോ ഓദനോ.

**൬൮**. ണ്വാദയോ.

ക്രിയത്ഥാ പരേ ബഹുലം ണ്വാദയോ ഹോന്തി. ചാരു, ദാരു.

**൬൯**. ഖഛസാന മേകസ്സരോദി ദ്വേ.

ഖഛസപ്പച്ചയന്താനം ക്രിയത്ഥാനം പഠമേകസ്സരം സദ്ദരൂപം ദ്വേ ഭവതി. തിതിക്ഖാ, ജിഗുച്ഛാ, വീമംസാ.

**൭൦**. പരോക്ഖായഞ്ച.

പരോക്ഖായം പഠമേകസ്സരം സദ്ദരൂപം ദ്വേ ഭവതി. ജഗാമ, ചകാരോ അനുത്തസമുച്ചയത്ഥോ, തേനഞ്ഞത്രാപി യഥാഗമം, ജഹാതി, ജഹിതബ്ബം, ജഹിതും, ദദ്ദല്ലതി, ചങ്കമതി. 'ലോലുപോ, മോമൂഹോതി ഓത്തം തദമിനാദിപാഠാ.

**൭൧**. ആദിസ്മാ സരാ.

ആദിഭൂതാ സരാ പരമേകസ്സരം ദ്വേ ഹോതി, അസിസിസതി, ആദിസ്മാതി കിം? ജജഗാര, സരാതി കിം? പപാച.

**൭൨**. ന പുന.

യം ദ്വിഭൂതം, ന തം പുന ദ്വിത്തമാപജ്ജതേ, തിതിക്ഖിസതി, ജിഗുച്ഛിസതി.

**൭൩**. യഥിട്ഠം സ്യാദിനോ.

സ്യാദ്യന്തസ്സ യഥിട്ഠമേകസ്സരമാദിഭൂതമഞ്ഞം വാ യഥാഗമം ദ്വിത്തപജ്ജതേ, പുപുത്തീയിസതി, പുതിത്തീയിസതി, പുത്തീയിയിസതി.

**൭൪**. രസ്സോ പുബ്ബസ്സ.

ദ്വിത്തേ പുബ്ബസ്സ സരോ രസ്സോ ഹോതി. ദദാതി.

**൭൫**. ലോപോ-നാദിബ്യഞ്ജനസ്സ.

ദ്വിത്തേ പുബ്ബസ്സാദിതോ-ഞ്ഞസ്സ ബ്യഞ്ജനസ്സ ലോപോ ഹോതി. അസിസിസതി.

**൭൬**. ഖഛസേസ്വസ്സി.

ദ്വിത്തേ പുബ്ബസ്സ അസ്സ ഇ ഹോതി ഖഛസേസു. പിപാസതി, ജിഘംസതി, ഖഛസേസൂതി കിം? ജഹാതി, അസ്സാതി കിം? ബുഭുക്ഖതി.

**൭൭**. ഗുപിസ്സുസ്സ.

ദ്വിത്തേ പുബ്ബസ്സ ഗുപിസ്സ ഉസ്സ ഇ ഹോതി ഖഛസേസു, ജിഗുച്ഛതി.

**൭൮**. ചതുത്ഥദുതിയാനം തതിയപഠമാ.

ദ്വിത്തേ പുബ്ബേസം ചതുത്ഥദുതിയാനം തതിയപഠമാ ഹോന്തി. ബുഭുക്ഖതി, ചിച്ഛേദ.

**൩൯**. കവഗ്ഗഹാനം ചവഗ്ഗജാ.

ദ്വിത്തേ പുബ്ബേസം കവഗ്ഗഹാനം ചവഗ്ഗജാ ഹോന്തി യഥാക്കമം. ചുകോപ, ജഹാതി.

**൪൦**. മാനസ്സ വീ പരസ്സ ച മം.

ദ്വിത്തേ പുബ്ബസ്സ മാനസ്സ വീ ഹോതി പരസ്സ ച മം, വീമംസതി.

**൪൧**. കിതസ്സാസംസയേ തി വാ.

സംസയസോ-ഞ്ഞസ്മിം വത്തമാനസ്സ ദ്വിത്തേ പുബ്ബസ്സ കിതസ്സ വാ തി ഹോതി. തികിച്ഛതി, ചികിച്ഛതി, അസംസയേതി കിം? വിചികിച്ഛതി.

**൪൨**. യുവണ്ണാനമേഓ പച്ചയേ.

ഇവണ്ണുവണ്ണന്താനം ക്രിയത്ഥാനം ഏഓഹോന്തി യഥാക്കമം പച്ചയേ. ചേതബ്ബം, നേതബ്ബം, സോതബ്ബം, ഭവിതബ്ബം.

**൪൩**. ലഹുസ്സുപന്തസ്സ.

ലഹുഭൂതസ്സ ഉപന്തസ്സ യുവണ്ണസ്സ ഏഓ ഹോന്തി യഥാക്കമം. ഏസിതബ്ബം, കോസിതബ്ബം, ലഹുസ്സാതി കിം? ധൂപിതാ, ഉപന്തസ്സാതി കിം? രുന്ധതി.

**൪൪**. അസ്സാ ണാനുബന്ധേ.

ണകാരാനുബന്ധേ പച്ചയേ പരേ ഉപന്തസ്സ അകാരസ്സ ആ ഹോതി. കാരകോ.

**൪൫**. ന തേ കാനുബന്ധനാഗമേസു.

തേ ഏഓത്ഥാ കാനുബന്ധേ നാഗമേ ച ന ഹോന്തി. ചിതോ, സുതോ, ദിട്ഠോ, പുട്ഠോ, നാഗമേ 'വനാ'ദിനാ (൫.൪൭) ചിനിതബ്ബം, ചിനിതും, സുണിതബ്ബം, സുണിതും പാപുണിതബ്ബം, പാപുണിതും, ധുനിതബ്ബം, ധുനിതും, ധുനനം, ധുനയിതബ്ബം, ധുനാപേതബ്ബം, ധുനയിതും ധുനാപേതും, ധുനയനം, ധുനാപനം, ധുനയതി, ധുനാപേതി, പീനേതബ്ബം, പീനയിതും, പീനനം, പീനിതും, പീനയതി, സുനോതി, സിനോതി, ദുനോതി, ഹിനോതി, പഹിണിഥബ്ബം, പഹിണിതും, പഹിണനം.

**൪൬**. വാ ക്വചി.

തേ ക്വചി വാ ന ഹോന്തി കാനുബന്ധനാഗമേസു. മുദിതോ, രുദിതം, രോദിതം.

**൪൭**. അഞ്ഞത്രാപി.

കാനുബന്ധനാഗമതോ-ഞ്ഞസ്മിമ്പി തേ കചി, ന ഹോന്തി. ഖിപകോ, പനൂദനം, വധകോ.

**വ്വ**. പ്യേ സിസ്സാ.

സിസ്സ ആ ഹോതി പ്യാദേസേ, നിസ്സായ.

**വ്വൻ**. ഏ്വാനമയവാ സരേ.

സരേ പരേ ഏ്വാനം അയഅവാ ഹോന്തി. ജയോ, ഭവോ, സരതി കിം? ജേതി, അനുഭോതി.

**ൻം**. ആയാവാ ണാനുബന്ധേ.

ഏ്വാനം ആയാവാ ഹോന്തി സരാദോ ണാനുബന്ധേ. നായയതി, ഭാവയതി, 'സയാപേത്വാ'തിആദീസു രസ്സത്തം.

**ൻ൧**. ആസ്സാണാപിമ്ഹി യുക.

ആകാരന്തസ്സ ക്രിയത്ഥസ്സ യുക ഹോതി ണാപിതോ-ഞ്ഞസ്മിം ണാനുബന്ധേ. ദായകോ, ണാനുബന്ധേത്വേവ? ദാനം, അണാപിമ്ഹീതി കിം? ദാപയതി.

**ൻ൨**. പദാദീനം ക്വചി.

പദാദീനം യുക ഹോതി ക്വചി. നിപജ്ജിതബ്ബം, നിപജ്ജിതും നിപജ്ജനം, പമജ്ജിതബ്ബം, പമജ്ജിതും, പമജ്ജനം, ക്വചീതി കിം? പാദോ.

**ൻ൩**. മം വാ രുധാദീനം.

രുധാദീനം ക്വചി മം വാ ഹോതി. രുന്ധിതും, രുജ്ഝിതും, ക്വചിത്വേവ? നിരോധോ.

**ൻ൪**. ക്വിമ്ഹി ലോപോ-ന്തബ്യഞ്ജനസ്സ.

അന്തബ്യഞ്ജനസ്സ ലോപോ ഹോതി ക്വിമ്ഹി. ഭത്തം ഗസന്തി ഗണ്ഹന്തി വാ ഏത്ഥാതി ഭത്തഗ്ഗം.

**ൻ൫**. പരരൂപമയകാരേ ബ്യഞ്ജനേ.

ക്രിയത്ഥാനമന്തബ്യഞ്ജനസ്സ പരരൂപം ഹോതി യകാരതോ-ഞ്ഞസ്മിം ബ്യഞ്ജനേ. ഭേത്തബ്ബം, ബ്യഞ്ജനേതി കിം? ഭിന്ദിതബ്ബം, അയകാരേതി കിം? ഭിജ്ജതി.

**ൻ൬**. മനാനം നിഗ്ഗഹീതം.

മകാരനകാരന്താനം ക്രിയത്ഥാനം നിഗ്ഗഹീതം ഹോതി അയകാരേ ബ്യഞ്ജനേ. ഗന്തബ്ബം, ജങ്ഘാ, ബ്യഞ്ജനേത്വേവ? ഗമനം, അയകാരേത്വേവ? ഗമ്യതേ.

**൯൭**. ന ബ്രൂസ്സോ.

ബ്രൂസ്സ ഓ ന ഹോതി ബ്യഞ്ജനേ. ബ്രൂമി, ബ്യഞ്ജനേത്വേവ? അബ്രവി.

**൯൮**. കഗാ ചജാനം ഘാനുബന്ധേ.

ഘാനുബന്ധേ ചകാരജകാരന്താനം ക്രിയത്ഥാനം കഗാ ഹോന്തി യഥാക്കമം. വാക്യം, ഭാഗ്യം.

**൯൯**. ഹനസ്സ ഘാതോ ണാനുബന്ധേ.

ഹനസ്സ ഘാതോ ഹോതി ണാനുബന്ധേ. ആഘാതോ.

**൧൦൦**. കിമ്ഹി ഘോ പരിപച്ച-സമോഹി.

പയ്യാദീഹി പരസ്സ ഹനസ്സ ഘോ ഹോതി കിമ്ഹി. പലിഘോ, പടിഘോ, അഘം രസ്സത്തം നിപാതനാ, സങ്ഘോ, ഓഘോ.

**൧൦൧**. പരസ്സ ഘം സേ.

ദ്വിത്തേ പരസ്സ ഹനസ്സ ഘം ഹോതി സേ. ജിഘംസാ.

**൧൦൨**. ജിഹരാനം ഗീ.

ദ്വിത്തേ പരേസം ജിതരാനം ഗീ ഹോതി സേ. വിജിഗീസാ, ജിഗീസാ.

**൧൦൩**. ധാസ്സ ഹോ.

ദ്വിത്തേ പരസ്സ ധാസ്സ ഹ ഹോതി. ദഹതി.

**൧൦൪**. ണിമ്ഹി ദീഘോ ദുസസ്സ.

ദുസസ്സ ദീഘോ ഹോതി ണിമ്ഹി. ദുസിതോ. ണിമ്ഹീതി കിം? ദുട്ഠോ.

**൧൦൫**. ഗുഹിസ്സ സരേ.

ഗുഹിസ്സ ദീഘോ ഹോതി സരേ. നിഗൂഹനം സരേതി കിം? ഗുയ്ഹം.

**൧൦൬**. മുഹബഹാനഞ്ച തേ കാനുബന്ധേ-ത്വേ.

മുഹബഹാനം ഗുഹിസ്സ ച ദീഘോ ഹോതി തകാരാദോ കാനുബന്ധേ ത്വാനത്വാവജ്ജിതേ, മൂള്ഹോ, ബാള്ഹോ, ഗൂള്ഹോ, തേതി കിം? മുയ്ഹതി, കാനുബന്ധേതി-കിം? മുയ്ഹിതബ്ബം, അത്വേതി കിം? മുയ്ഹിത്വാന, മുയ്ഹിത്വാ, 'തേ കാനുബന്ധേ-ത്വേ'തി അയമധികാരോ യാവ "സാസസ്സ സിസ്വേ"തി -൧൧൭.

**൧൦൭**. വഹസ്സുസ്സ.

വഹസ്സ ഉസ്സ ദീഘോ ഹോതി തേ കാനുബന്ധേ ത്വാനത്വാവജ്ജിതേ. വുട്ഠോ.

**൧൦൮**. ധാസ്സ ഹി.

ധാ=ധാരണേതീമസ്സ ഹി ഹോതി തേ കാനുബന്ധേ ത്വാനത്വാവജ്ജിതേ. നിഹിതോ, നിഹിതവാ.

**൧൦൯**. ഗമാദിരാനം ലോപോ-ന്തസ്സ.

ഗമാദീനം രകാരന്താനം ച അന്തസ്സ ലോപോ ഹോതി തേ കാനുബന്ധേ ത്വാനത്വാവജ്ജിതേ. ഗതോ, ഖതോ, ഹതോ, മതോ, തതോ, സഞ്ഞതോ, രതോ, കതോ, തേത്വേവ? ഗമ്യതേ, കാനുബന്ധേത്വേവ? ഗന്തബ്ബം, അത്വേത്വേവ? ഗന്ത്വാന, ഗന്ത്വാ.

**൧൧൦**. വചാദീനം വസ്സുട വാ.

വചാദീനം വസ്സ വാ ഉട ഹോതി കാനുബന്ധേ-ത്വേ. ഉത്തം, വുത്തം, ഉട്ഠം, വുട്ഠം, 'അത്വേത്വേവ? വത്വാന, വത്വാ.

**൧൧൧**. അസ്സു.

വചാദീനമസ്സ ഉ ഹോതി കാനുബന്ധേ-സ്വേ. വുത്തം, വുട്ഠം.

**൧൧൨**. വദ്ധസ്സ വാ.

വദ്ധസ്സ അസ്സ വാ ഉ ഹോതി കാനുബന്ധേ ത്വേ. വുദ്ധോ. വദ്ധോ. അത്വേത്വേവ? വദ്ധിത്വാന, വദ്ധിത്വാ, കഥം 'വുത്തീ'തി? "വുത്തീമത്തേ"തി ൩-ന്നൻ. നിപാതനാ, 'വത്തീ'തി ഹോതേവ യഥാലക്ഖണം.

**൧൧൩**. യജസ്സ യസ്സ ടിയീ.

യജസ്സ യസ്സ ടിയീ ഹോന്തി കാനുബന്ധേ-ത്വേ. ഇട്ഠം, യിട്ഠം, അത്വേത്വേവ? യജിത്വാന, യജിത്വാ.

**൧൧൪**. ഠാസ്സി.

ഠാസ്സി ഹോതി കാനുബന്ധേ-ത്വേ. ഠിതോ, അത്വേത്വേവ? ഠത്വാന, ഠത്വാ.

**൧൧൫**. ഗാപാനമീ.

ഗാപാനമീ ഹോതി കാനബന്ധേ-ത്വേ. ഗീതം, പീതം, അത്വേത്വേവ? ഗായിത്വാ നിച്ചം യാഗമോ, പാസ്സ തു പീത്വാതി ബഹുലാധികാരാ.

**൧൧൬**. ജനിസ്സാ.

ജനിസ്സ ആ ഹോതി കാനുബന്ധേ-ത്വേ. ജാതോ. അത്വേത്വേവ? ജനിത്വാ.

**൧൧൭**. സാസസ്സ സിസ വാ.

സാസസ്സ സിസ വാ ഹോതി കാനുബന്ധേ-ത്വേ. സിട്ഠം, സത്ഥം, സിസ്സോ, സാസിയോ അത്വേത്വേവ? അനുസാസിത്വാന.

**൫൫൯**. കരസ്സാ തവേ.

കരസ്സ ആ ഹോതി തവേ. കാതവേ.

**൫൫൮**. തുംതുനതബ്ബേസു വാ.

തുമാദീസു വാ കരസ്സാ ഹോതി. കാതും കത്തും, കാതുന കത്തുന, കാതബ്ബം കത്തബ്ബം.

**൫൬൦**. ഞാസ്സ നേ ജാ.

ഞാധാതുസ്സ ജാ ഹോതി നകാരേ. ജാനിതും, ജാനന്തോ, നേതി കിം? ഞാതോ.

**൫൬൧**. സകാപാനം കുകകൂ ണേ.

സകആപാനം കുകകുഇച്ചേതേ ആഗമാ ഹോന്തി ണകാരേ. സക്കുണന്തോ, പാപുണന്തോ, സക്കുണോതി, പാപുണോതി, ണേതി കിം? സക്കോതി, പാപേതി.

**൫൬൨**. നിതോ ചിസ്സ ഛോ.

നിസ്മാ പരസ്സ ചിസ്സ ഛോ ഹോതി. നിച്ഛയോ.

**൫൬൩**. ജരസദാനമീമ വാ.

ജരസദാനമന്തസരാ പരോ ഈമ ഹോതി വിഭാസാ. ജീരണം, ജീരതി, ജീരാപേതി, നിസീദിതബ്ബം, നിസീദനം, നിസീദിതും, നിസീദതി, വാതി കിം? ജരാ, നിസജ്ജാ, 'ഈമ വാ'തി യോഗവിഭാഗാ അഞ്ഞേസമ്പി, അഹീരഥ, സംയോഗാദി ലോപോത്ഥസ്സ.

**൫൬൪**. ദിസസ്സ പസ്സ ദസ്സ ദസ ദ ദക്ഖാ.

ദിസസ്സ പസ്സാദയോ ഹോന്തി വിഭാസാ. വിപസ്സനാ, വിപസ്സിതും, വിപസ്സതി, സുദസ്സീ, പിയദസ്സീ, ധമ്മദസ്സീ, സുദസ്സം, ദസ്സനം, ദസ്സേതി, ദട്ഠബ്ബം. ദട്ഠാ, ദട്ഠും, ദുദ്ദസോ, അദ്ദസ, അദ്ദാ, അദ്ദം, അദ്ദക്ഖി, ദക്ഖിസ്സതി, വാത്വേവ? ദിസ്സന്തി ബാലാ.

**൫൬൫**. സമാനാ രോ രീരിക്ഖകേസു.

സമാനസദ്ദതോ പരസ്സ ദിസസ്സ ര ഹോതി വാ രീവിക്ഖകേസു. സരീ, സദീ, സരിക്ഖോ, സദിക്ഖോ, സരിസോ, സദിസോ.

**൫൬൬**. ദഹസ്സ ദസ്സ ഡോ.

ദഹസ്സ ദസ്സ ഡോ ഹോതി വാ. ഡാഹോ, ദാഹോ, ഡഹതി, ദഹതി.

**൫൨൭**. അനഘണ സ്വാപരീഹി ളോ.

ആപരീഹി പരസ്സ ദഹസ്സ ദസ്സ ളോ ഹോതി അനഘണസു. ആളഹനം, പരിളാഹോ.

**൫൨൮**. അത്യാദിന്തേസ്വത്ഥിസ്സ ഭൂ.

ത്യാദിന്തവജ്ജിതേസു പച്ചയേസു 'അസ=ഭുവി'ഇച്ചസ്സ ഭൂ ഹോതി. ഭവിതബ്ബം. ആദേസവിധാനമസസ്സാപ്പയോഗത്ഥമേതസ്മിം വിസയേ, ഏതേന കത്ഥചി കസ്സചി ധാതുസ്സ അപ്പയോഗാപി ഞാപിതോ ഹോതി. അത്യാദിന്തേസൂതി കിം? അത്ഥി, സന്തോ, അത്ഥിസ്സാതി കിം? അസ്സതിസ്സ മാ ഹോതു.

**൫൨൯**. അആസ്സാആദീസു.

അആദോ, ആആദോ, സ്സാദോ ച അത്ഥിസ്സ ഭൂ ഹോതി. ബഭൂവ, അഭവാ, അഭവിസ്സാ, ഭവിസ്സതി.

**൫൩൦**. ന്തമാനന്തിയിയുംസ്വാദിലോപോ. ന്താദിസൂത്ഥിസ്സാദിലോപോ ഹോതി. സന്തോ, സമാനോ, സന്തി, സന്തു, സിയാ, സിയും, ഏതേസ്വീതി കിം? അത്ഥി.

**൫൩൧**. പാദിതോ ഠാസ്സ വാ ഠഹോ ക്വചി.

പാദീഹി കിരിയാവിസേസജോതകേഹി സദ്ദേഹി പരസ്സ ഠാസ്സ ക്വചി ഠഹോ വാ ഹോതി. സണ്ഠഹന്തോ സന്തിട്ഠന്തോ. സണ്ഠഹതി, സന്തിട്ഠതി. പ പരാ അപ സം അനു അവ ഓ നി ദു വി അധി അപി അതിസു ഉ അഭി പതി പരി ഉപ ആ പാദീ. ക്വചീതി കിം? സണ്ഠിതി.

**൫൩൨**. ദാസ്സിയങ.

പാദിതോ പരസ്സ ദാസ്സ ഇയങ ഹോതി ക്വചി. അനാദിയിത്വാ, സമാദിയതി, ക്വചിത്വേവ? ആദായ.

**൫൩൩**. കരോതിസ്സ ഖോ.

പാദിതോ പരസ്സ കരസ്സ ക്വചി ഖ ഹോതി. സങ്ഖാരോ, സങ്ഖരീയതി, കരസ്സാതി അവത്വാ കരോതിസ്സാതി വചനം തിമ്ഹി ച വികരണുപ്പത്തിഞാപേതും.

**൫൩൪**. പുരാസ്മാ.

പുരാ ഇച്ചസ്മാ നിപാതാ പരസ്സ കരസ്സ ഖ ഹോതി. പുരക്ഖത്വാ, പുരേക്ഖാരോ-ഏത്തം തദമിനാദിപാഠാ.

**൫൩൫**. നിതോ കമസ്സ.

നിസ്മാ പരസ്സ കമസ്സ ക്വചി ഖ ഹോതി, നിക്ഖമതി, ക്വചിത്വേവ? നിക്കമോ.

**൫൬൬**. യുവണ്ണാനമിയങ്ങുവങ്ങ സരേ.

ഇവണ്ണുവണ്ണത്താനം ക്രിയത്ഥാനമിയങ്ങുവങ്ങ ഹോതി സരേ കച്ചി. വേദിയതി, ബ്രുവന്തി, സരേതി കിം? നിവേദേതി, ബ്രൂതി, കച്ചിത്വേവ? ജയതി, ഭവതി.

**൫൬൭**. അഞ്ഞാദിസ്സാസ്സീ ക്യേ.

ഞാദിതോ-ഞ്ഞസ്സ ആകാരന്തസ്സ ക്രിയത്ഥസ്സ ഈ ഹോതി ക്യേ. ദീയതി, അഞ്ഞാദിസ്സാതി കിം? ഞായതി, തായതിം.

**൫൬൮**. തനസ്സാ വാ.

തനസ്സ ആ ഹോതി വാ ക്യേ. തായതേ, തഞ്ഞതേ.

**൫൬൯**. ദീഘോ സരസ്സ.

സരന്തസ്സ ക്രിയത്ഥസ്സ ദീഘോ ഹോതി ക്യേ, ചീയതേ, സൂയതേ.

**൫൭൦**. സാനന്തരസ്സ തസ്സ ഠോ.

സകാരന്തതോ ക്രിയത്ഥാ പരസ്സാ-നന്തരസ്സ തകാരസ്സ ഠ ഹോതി. തുട്ഠോ, തുട്ഠവാ, തുട്ഠബ്ബം, തുട്ഠി, അനന്തരസ്സാതി കിം? തുസ്സിത്വാ.

**൫൭൧**. കസസ്സിമ ച വാ.

കസസ്മാ പരസ്സാനന്തരസ്സ തസ്സ ഠ ഹോതി കസസ്സ വാ ഇമ ച. കിട്ഠം, കട്ഠം, അനന്തരസ്സാത്വേവ? കസിതബ്ബം.

**൫൭൨**. ധസ്തോത്രസ്താ.

ഏതേ സദ്ദാ നിപച്ചന്തേ.

**൫൭൩**. പുച്ഛാദിതോ.

പുച്ഛാദീഹി ക്രിയത്ഥേഹി പരസ്സാനന്തരസ്സ തകാരസ്സ ഠ ഹോതി. പുട്ഠോ, ഭട്ഠോ, യിട്ഠോ, അനന്തരസ്സാത്വേവ? പുച്ഛിത്വാ.

**൫൭൪**. സാസ വസ സംസ സസാ ഥോ.

ഏതേഹി പരസ്സാനന്തരസ്സ തസ്സ ഥ ഹോതി, സത്ഥം, വത്ഥം, പസത്ഥം, സത്ഥം. കഥമനുസിട്ഠോ (വുട്ഠോ) തി? 'ഥഠനരാനം ടട്ഠണലാ' ൫-൭൨ തി ട്ഠോ, അനന്തരസ്സാത്വേവ? സാസിതും.

**൫൭൫**. ധോ ധഹഭേഹി.

ധകാരഹകാരഭകാരന്തേഹി ക്രിയത്ഥേഹി പരസ്സാനന്തരസ്സ തസ്സ ധ ഹോതി. വുദ്ധോ, ദുദ്ധം, ലദ്ധം.

**൫൪൬**. ദഹാ ഢോ.

ദഹാ പരസ്സാനന്തരസ്സ തസ്സ ഢ ഹോതി. ദഡ്ഢോ.

**൫൪൭**. ബഹസ്സുമ ച.

ബഹാ പരസ്സാനന്തരസ്സ തസ്സ ഢോ ഹോതി, ബഹസ്സുമ ച ഢസന്നിയോഗേന. ബുഡ്ഢോ.

**൫൪൮**. രുഹാദീഹി ഹോ ള ച.

രഹാദീഹി പരസ്സാനന്തരസ്സ തസ്സ ഹ ഹോതി ളോ ചാന്തസ്സ. ആരുള്ഹോ, ഗൂള്ഹോ, വൂള്ഹോ, ബാള്ഹോ, (ഓഗാള്ഹോ), അനന്തരസ്സാത്വേവ? ആരോഹിതും.

**൫൪൯**. മുഹാ വാ.

മുഹാ പരസ്സാനന്തരസ്സ തസ്സ ഹ ഹോതി വാ ളോ ചാന്തസ്സ ഹസന്നിയോഗേന. മൂള്ഹോ, മുദ്ധോ.

**൫൫൦**. ഭിദാദിതോ നോ ക്തക്തവന്തൂനം.

ഭിദാദിതോ പരേസം ക്തക്തവന്തൂനം തസ്സ നോ ഹോതി. ഭിന്നോ ഭിന്നവാ, ഛിന്നോ ഛിന്നവാ, ഛന്നോ ഛന്നവാ, ഛിന്നോ ഖിന്നവാ, ഉപ്പന്നോ ഉപ്പന്നവാ, സിന്നോ, സിന്നവാ, സന്നോ സന്നവാ, പീനോ പീനവാ, സൂനോ സൂനവാ, ദീനോ ദീനവാ, ഡീനോ ഡീനവാ, ലീനോ ലീനവാ, ലൂനോ ലൂനവാ, ക്തക്തവന്തൂനന്തി കിം? ഭിത്തി, ഛിത്തി, ഭേത്തും, ഛേത്തും.

**൫൫൧**. ദാത്വിന്നോ.

ദാതോ പരേസം ക്തക്തവന്തൂനം തസ്സ ഇന്നോ ഹോതി. ദിന്നോ, ദിന്നവാ.

**൫൫൨**. കിരാദീഹി ണോ.

കിരാദീഹി പരേസം ക്തക്തവന്തൂനം തസ്സാനന്തരസ്സ ണ ഹോതി, കിണ്ണോ കിണ്ണവാ, പുണ്ണോ പുണ്ണവാ, ഖീണോ ഖീണവാ.

**൫൫൩**. തരാദീഹി രിണ്ണോ.

തരാദീഹി പരേസം ക്തക്തവന്തൂനം തസ്സ രിണ്ണോ ഹോതി. തിണ്ണോ തിണ്ണവാ, ജിണ്ണോ ജിണ്ണവാ, ചിണ്ണോ ചിണ്ണവാ.

**൫൫൪**. ഗോ സന്ജാദീഹി.

ഭന്ജാദീഹി പരേസം ക്തക്തവന്തൂനം തസ്സാനന്തരസ്സ ഗ ഹോതി. ഭഗ്ഗോ ഭഗ്ഗവാ, ലഗ്ഗോ ലഗ്ഗവാ, നിമുഗ്ഗോ നിമുഗ്ഗവാ, സംവിഗ്ഗോ സംവിഗ്ഗവാ.

**൫൫൫**. സുസാ ഖോ.

സുസാ പരേസം ക്തക്തവന്തൂനം തസ്സ ഖോ ഹോതി. സുക്ഖോ സുക്ഖവാ.

**൫൬൭**. പചാ കോ.

പചാ പരേസം ക്തക്തവന്തൂനം തസ്സ കോ ഹോതി. പക്കോ പക്കവാ.

**൫൬൮**. മുചാ വാ.

മുചാ പരേസം ക്തക്തവന്തൂനം തസ്സ കോ വാ ഹോതി. മുക്കോ മുത്തോ, മുക്കവാ മുത്തവാ. 'സക്കോ'തി ണ്വാദീസു സിദ്ധം, ക്തക്തവന്തൂസു സത്തോ, സത്താവാത്വേവ ഹോതി.

**൫൬൯**. ലോപോ വഡ്ഢാ ക്തിസ്സ.

വഡ്ഢാ പരസ്സ ക്തിസ്സ തസ്സ ലോപോ ഹോതി. വഡ്ഢി.

**൫൭൦**. ക്വിസ്സ.

ക്രിയത്ഥാ പരസ്സ ക്വിസ്സ ലോപോ ഹോതി, അഭിഭൂ.

**൫൭൧**. ണിണാപീനം തേസു.

ണിണാപീനം ലോപോ ഹോതി തേസു ണിണാപീസു. കാരേന്തം പയോജയതി കാരേതി കാരാപയതി.

**൫൭൨**. ക്വചി വികരണാനം.

വികരണാനം ക്വചി ലോപോ ഹോതി. ഉദപാദി, ഹന്തി.

**൫൭൩**. മാനസ്സ മസ്സ.

ക്രിയത്ഥാ പരസ്സ മാനസ്സ മകാരസ്സ ലോപോ ഹോതി ക്വചി. കരാണോ, ക്വചീതി കിം? കുരുമാനോ.

**൫൭൪**. ഊലസ്സേ.

ഞിലാനമേ ഹോതി ക്വചി. ഗഹേത്വാ, അദേന്തി, ക്വചിത്വേവ? വപിത്വാ.

**൫൭൫**. പ്യോ വാ ത്വാസ്സ സമാസേ.

ത്വാസ്സ വാ പ്യോ ഹോതി സമാസേ. പകാരോ "പ്യേ സിസ്സാ" തി ര-വ്വ്യ വിസേസനത്ഥോ. അഭിഭൂയ, അഭിഭവിത്വാ, സമാസേതി കിം? പത്വാ, ക്വചാസമാസേപി ബഹുലാധികാരാ 'ലതം ദന്തേഹി ഛിന്ദിയ'.

**൫൭൬**. തുംയാനാ.

ക്ത്വാസ്സ വാ തുംയാനാ ഹോന്തി സമാസേ കച്ചി. അഭിഹട്ഠും അഭിഹരിത്വാ, അനുമോദിയാന അനുമോദിത്വാ, അസമാസേപി ബഹുലാധി കാരാ, ദട്ഠും ദിസ്വാ, ഏവസമപ്പവിസയതാഞാപനത്ഥോ യോഗവിഭാഗോ.

**൫൬൬**. ഹനാ രച്ചോ.

ഹനസ്മാ പരസ്സ ക്ത്വാസ്സ രച്ചോ വാ ഹോതി സമാസേ. ആഹച്ച, ആഹനിത്വാ.

**൫൬൭**. സാസാധികരാ ച്ചരിച്ചാ.

സാസാധീഹി പരാ കരാ പരസ്സ ക്ത്വസ്സ ച്ചരിച്ചാ ഹോന്തി യഥാക്കമം. സക്കച്ച സക്കരിത്വാ, അസക്കച്ച അസക്കരിത്വാ, അധികിച്ച അധികരിത്വാ.

**൫൬൮**. ഇതോ ച്ചോ.

ഇഇച്ചസ്മാ പരസ്സ ക്ത്വാസ്സ ച്ചോ വാ ഹോതി. അധിച്ച അധീയിത്വാ, സമേച്ച സമേത്വാ.

**൫൬൯**. ദിസാ വാനവാ സ ച.

ദിസതോ ക്ത്വാസ്സ വാനവാ ഹോന്തി വാ ദിസസ്സ ച സ കാരോ തംസന്നിയോഗേന. സസ്സ സവിധാനം പരരൂപബാധനത്ഥം. ദിസ്വാന, ദിസ്വാ പസ്സിത്വാ, കഥം 'നാദട്ഠാ പരതോ ദോസ'ന്തി? ഞാപകാ ത്വാസ്സ വലോപോ, ഏവം 'ലദ്ധാ ധന'ന്തി ആദീസു.

**൫൭൦**. ഞി ബ്യഞ്ജനസ്സ.

ക്രിയത്ഥാ പരസ്സ ബ്യഞ്ജനാദിപ്പച്ചയസ്സ ഞി വാ ഹോതി. ഭുഞ്ജിതും ഭോത്തും, ബ്യഞ്ജനസ്സാതി കിം? പാചകോ.

**൫൭൧**. രാ നസ്സ ണോ.

രന്തതോ ക്രിയത്ഥാ പരസ്സ പച്ചയനകാരസ്സ ണോ ഹോതി. അരണം, സരണം.

**൫൭൨**. ന ന്തമാനത്യാദീനം.

രന്തതോ പരേസം ന്തമാനത്യാദീനം നസ്സ ണോ ന ഹോതി, കരോന്തോ, കുരുമാനോ, കരോന്തി.

**൫൭൩**. ഗമയമിസാസദിസാനം വാ ച്ഛങ.

ഏതേസം വാ ച്ഛങ ഹോതി ന്തമാനത്യാദീസു. ഗച്ഛന്തോ ഗച്ഛമാനോ ഗച്ഛതി, യച്ഛന്തോ യച്ഛമാനോ യച്ഛതി, ഇച്ഛന്തോ ഇച്ഛമാനോ ഇച്ഛതി അച്ഛന്തോ അച്ഛമാനോ അച്ഛതി, ദിച്ഛന്തോ ദിച്ഛമാനോ ദിച്ഛതി, വാതി കിം? ഗമിസ്സതി, വവത്ഥിതവിഭാസാ-യം, തേനാഞ്ഞേസു ച ക്വചി-ഇച്ഛിതബ്ബം ഇച്ഛാ ഇച്ഛിതും, അച്ഛിതബ്ബം അച്ഛതും, അഞ്ഞേസഞ്ച യോഗവിഭാഗാ-പവേച്ഛതി.

**൫൭൪**. ജരമരാനമീയങ.

ഏതേസമീയങ വാ ഹോതി ന്തമാനത്യാദീസു. ജീയന്തോ ജീരന്തോ, ജീയമാനോ ജീരമാനോ, ജീയതി ജീരതി, മീയന്തോ മരന്തോ, മീയമാനോ

മരമാനോ, മീയതി മരതി.

**൫൭൫**. ഠാപാനം തിട്ഠ പിവാ.

ഠാപാനം തിട്ഠപിവാ ഹോന്തി ന്തമാനത്യാദീസു. തിട്ഠന്തോ, തിട്ഠമാനോ, തിട്ഠതി, പിവന്തോ, പിവമാനോ, പിവതി, വാത്വേവി? ഠാതി, പാതി.

**൫൭൬**. ഗമവദദാനം ഘമ്മവജ്ജദജ്ജാ.

ഗമാദീനം ഘമ്മാദയോ വാ ഹോന്തി ന്തമാനത്യാദീസു. ഘമ്മന്തോ, ഗച്ഛന്തോ, വജ്ജന്തോ വദന്തോ, ദജ്ജന്തോ ദദന്തോ.

**൫൭൭**. കരസ്സ സോസ്സ കുബ്ബകുരുകയിരാ.

കരസ്സ സഓകാരസ്സ കുബ്ബാദയോ വാ ഹോന്തി ന്തമാനത്യാദീസു. കുബ്ബന്തോ കയിരന്തോ കരോന്തോ, കുബ്ബമാനോ കുരുമാനോ കയിരമാനോ, കരാണോ, കുബ്ബതി കയിരതി കരോതി, കുബ്ബതേ കുരുതേ, കയിരതേ, വവത്ഥിതവിഭാസത്താ വാധികാരസ്സ ഭിയ്യോ മാനപരച്ഛക്കേസു കുരു, ക്വചിദേവ പുബ്ബചരക്കേ 'അഗ്ഘം കുരുതു, നോ ഭവം, സോസ്സാതി വുത്തത്താ കത്തരിയേവിമേ.

**൫൭൮**. ഗഹസ്സ ഘേപ്പോ.

ഗഹസ്സ വാ ഘേപ്പോ ഹോതി ന്തമാനത്യാദീസു. ഘേപ്പന്തോ, ഘേപ്പമാനോ, ഘേപ്പതി, വാത്വേവ? ഗണ്ഹതി.

**൫൭൯**. ണ്ഹോ നിഗ്ഗഹീതസ്സ.

ഗഹസ്സ നിഗ്ഗഹീതസ്സ ണ്ഹോ ഹോതി. ഗണ്ഹിതബ്ബം, ഗണ്ഹിതും, ഗണ്ഹന്തോ.

ഇതിമോഗ്ഗല്ലാനേ ബ്യാകരണേ വുത്തിയം

ഖാദികണ്ഡോ പഞ്ചമോ.

# ൬. ഛട്ഠോ കണ്ഡോ (ത്യാദി)

**൧**. വത്തമാനേ തി അന്തി സി ഥ മി മ തേ അന്തേ സേ വ്ഹേ ഏ മ്ഹേ.

വത്തമാനേ ആരദ്ധാപരിസമത്തേ അത്ഥേ വത്തമാനതോ ക്രിയത്ഥാ ത്യാദയോ ഹോന്തി. ഗച്ഛതി, ഗച്ഛന്തി, ഗച്ഛസി ഗച്ഛഥ, ഗച്ഛാമി ഗച്ഛാമ, ഗച്ഛതേ ഗച്ഛന്തേ, ഗച്ഛസേ ഗച്ഛവ്ഹേ, ഗച്ഛേ ഗച്ഛാമ്ഹേ. കഥം 'പുരേ അധമ്മോ ദിപ്പതി, പുരാ മരാമീ'തി? വത്തമാനസ്സേവവത്തുമിട്ഠത്താ തംസമീപസ്സ തഗ്ഗഹണേന ഗഹണാ, പുരേപുരാസദ്ദേഹി വാ അനാഗതത്താവഗമേ തദാ തസ്സ വത്തമാനത്താ, കാലബ്യത്തയോ വാ ഏസോ, ഭവന്തേവ ഹി കാലന്തരേപി ത്യാദയോ ബാഹുലകാ 'സന്തേസു പരിഗൂഹാമി, മാ ച കിഞ്ച ഇതോ അദം' 'കായസ്സ ഭേദാ അഭിസമ്പരായം, സഹബ്യതം ഗച്ഛതി വാസവസ്സ, 'അനേകജാതിസംസാരം സന്ധാവിസ്സം' അതിവേലം ന മസ്സിസ്സ'ന്തി.

**൨**. ഭവിസ്സതി സ്സതി സ്സന്തി സ്സസി സ്സഥ സ്സാമി സ്സാമ സ്സതേ സ്സന്തേ സ്സസേ സ്സവ്ഹേ സ്സം സ്സാമ്ഹേ.

ഭവിസ്സതി അനാരദ്ധേ അത്ഥേ വത്തമാനതോ ക്രിയത്ഥാ സ്സത്യാദയോ ഹോന്തി. ഗമിസ്സതി ഗമിസ്സന്തി, ഗമിസ്സസി ഗമിസ്സഥ, ഗമിസ്സാമി ഗമിസ്സാമ, ഗമിസ്സതേ ഗമിസ്സന്തേ, ഗമിസ്സസേ ഗമിസ്സവ്ഹേ, ഗമിസ്സം ഗമിസ്സാമ്ഹേ.

**൩**. നാമേ ഗരഹാവിമ്ഹയേസു.

നാമസദ്ദേ നിപാതേ സതി ഗരഹായം വിമ്ഹയേ ച ഗമ്യമാനേ സ്സത്യാദയോ ഹോന്തി. ഇമേ ഹി നാമ കല്യാണധമ്മാ പടിജാനിസ്സന്തി, ന ഹി നാമ ഭിക്ഖവേ തസ്സ മോഘപുരിസസ്സ പാണേസു അനുദ്ദയാ ഭവിസ്സതി, കഥം ഹി നാമ സോ ഭിക്ഖവേ മോഘപുരിസോ സബ്ബമത്തികാമയം കുടികം കരിസ്സതി? തത്ഥ നാമ ത്വം മോഘപുരിസ മയാ വിരാഗായ ധമ്മേ ദേസിതേ സരാഗായ ചേതേസ്സസി? അത്ഥി നാമ താത സുദിന്ന ആഭിദോസികം കുമ്മാസം പരിഭുഞ്ജിസ്സസി, അത്ഥിയേവിഹാപി നിന്ദാവഗമോ. വിമ്ഹയേ-അച്ഛരിയം വത ഭോ അബ്ഭുതം വത ഭോ സന്തേന വത ഭോ പബ്ബജിതാ വിഹാരേന വിഹരന്തി, യത്ര ഹി നാമ സഞ്ഞീ സമാനോ ജാഗരോ പഞ്ചമത്താനി സകടസതാനി നിസ്സായ നിസ്സായ അഭിക്കന്താനി നേവ ദക്ഖതി ന പന സദ്ദം സോസ്സതി, അച്ഛരിയം അന്ധോ നാമ പബ്ബതമാരോഹിസ്സതി, ബധിരോ നാമ സദ്ദം സോസ്സതി.

**൪**. ഭൂതേ ഈഉം ഓത്ഥ ഇം മ്ഹാ ആ ഊ സേ വ്ഹം അ മ്ഹേ.

ഭൂതേ പരിസമത്തേ അത്ഥേ വത്തമാനതോ ക്രിയത്ഥാ ഈ ആദയോ ഹോന്തി. അഗമീ അഗമും, അഗമോ അഗമിത്ഥ, അഗമിം അഗമിമ്ഹാ , അഗമാ അഗമൂ, അഗമിസേ അഗമിവ്ഹം, അഗമ അഗമിമ്ഹേ. ഭൂതസാമഞ്ഞവചനിച്ഛായമനജ്ജതനേപി 'സുവോ അഹോസി ആനന്ദോ'.

**൫**. അനജ്ജതനേ ആ ഊ ഓ ത്ഥ അ മ്ഹാ ത്ഥ ത്ഥും സേ വ്ഹം ഇം മ്ഹസേ.

അവിജ്ജമാനജ്ജതനേ ഭൂതേ-ഥേ വത്തമാനതോ ക്രിയത്ഥാ ആആദയോ ഹോന്തി.

ആഞായ്യാ ച ഉട്ഠാനാ, ആഞായ്യാ ച സംവേസനാ;
ഏസജ്ജതനോ കാലോ, അഹരുഭതഡ്ഢരത്തം വാ.

അഗമാ അഗമൂ, അഗമോ, അഗമത്ഥ, അഗമ അഗമമ്ഹാ, അഗമത്ഥ അഗമത്ഥും, അഗമസേ അഗമവ്ഹം, അഗമിം അഗമമ്ഹസേ. അഞ്ഞപദത്ഥോ കിം? അജ്ജ ഹിയ്യോ വാ അഗമാസി.

൬. പരോക്ഖേ അ ഉ ഏ ത്ഥ അ മ്ഹ ത്ഥ രേ ത്ഥോ വ്ഹോ ഇ മ്ഹേ.

അപച്ചക്ഖേ ഭൂതാനജ്ജതനേ-ഥേ വുത്തമാനതോ ക്രിയാത്ഥാ അ ആദയോ ഹോന്തി. ജഗാമ ജഗമു, ജഗമേ ജഗപിത്ഥ, ജഗമ ജഗമിമ്ഹ, ജഗമിത്ഥ ജഗമിരേ, ജഗമിത്ഥോ ജഗമിവ്ഹോ, ജഗമി ജഗമിമ്ഹേ.
മൂള്ഹവിക്ഖിത്തബ്യാസത്തചിത്തേന അത്തനാപി ക്രിയാകതാഭിനിബ്ബത്തിതകാലേ-നുപലദ്ധാ സമാനാ ഫലേനാ-നുമീയമാനാ പരോക്ഖാവ വത്ഥുതോ, തേനുത്തമവിസയേപി പയോഗസമ്ഭവോ.

൭. ഏയ്യാദോ വാതിപത്തിയം സ്സാ സ്സം സു സ്സേ സ്സഥ സ്സം സ്സാമ്ഹാ സ്സഥ സ്സിംസു സസ്സേ സ്സവ്ഹേ സ്സിം സ്സാമ്ഹസേ.

ഏയ്യാദോ വിസയേ ക്രിയാതിപത്തിയം സ്സാദയോ ഹോന്തി വിഭാസാ. വിധുരപ്പച്ചയോപനിപാതതോ കാരണവേകല്ലതോ വാ ക്രിയായാതിപതനമനിപ്ഫത്തി ക്രിയാതിപത്തി, ഏതേ ച സ്സാദയോ സാമത്ഥിയാതീതാനാഗതേസ്വേവ ഹോന്തി ന വത്തമാനേ തത്ര... ക്രിയാതിപത്യസമ്ഭവാ, സചേ പഠമവയേ പബ്ബജ്ജം അലഭിസ്സാ അരഹാ അഭവിസ്സാ, ദക്ഖിണേന ചേ അഗമിസ്സാ ന സകടം പരിയാ ഭവിസ്സാ, ദക്ഖിണേന ചേ അഗമിസ്സംസു, അഗമിസ്സേ അഗമിസ്സഥ, അഗമിസ്സം അഗമിസ്സാമ്ഹാ, അഗമിസ്സഥ അഗമിസ്സിംസു, അഗമിസ്സസേ അഗമിസ്സവ്ഹേ, അഗമിസ്സിം അഗമിസ്സാമ്ഹസേ, ന സകടം പരിയാഭവിസ്സാ, വാതികിം? ദക്ഖിണേ ന ചേ ഗമിസ്സതി ന സകടം പരിയാ ഭവിസ്സതി.

൮. ഹേതുഫലേസ്വേയ്യ ഏയ്യും ഏയ്യാസി ഏയ്യാഥ ഏയ്യാമി ഏയ്യാമ ഏഥ ഏരം ഏഥോ ഏയ്യവ്ഹോ ഏയ്യം ഏയ്യാമ്ഹേ.

ഹേതുഭൂതായം ഏലഭൂതായഞ്ച ക്രിയായം വത്തമാനതോ ക്രിയത്ഥാ ഏയ്യാദയോ വാ ഹോന്തി, സചേ സങ്ഖാരാ നിച്ചാ ഭവേയ്യും ന നിരുജ്ഝേയ്യും, ദക്ഖിണേന ചേ ഗച്ഛേയ്യ ന സകടം പരിയാഭവേയ്യ, ദക്ഖിണേന ചേ ഗച്ഛേയ്യും, ഗച്ഛേയ്യാസി ഗച്ഛേയ്യാഥ, ഗച്ഛേയ്യാമി ഗച്ഛേയ്യാമ, ഗച്ഛേഥ ഗച്ഛേരം, ഗച്ഛേഥോ ഗച്ഛേയ്യവ്ഹോ, ഗച്ഛേയ്യം ഗച്ഛേയ്യാമ്ഹേ, ന സകടം പരിയ്യാഭവേയ്യ, ഭവനം ഗമനം ച ഹേതു, അനിരുജ്ഝനം അപരിയാഭവനം ച ഫലം, ഇഹ കസ്മാ ന ഹോതി ‘ഹന്തീഹി പലായതി, വസ്സതീതി ധാവതി, ഹനിസ്സതീതി പലായിസ്സതീ’തി? ഇതി സദ്ദേനേവ ഹേതുഹേതുമന്തതായ ജോതിതത്താ, വാതി കിം? ദക്ഖിണേന ചേ ഗമിസ്സതി ന സകടം പരിയാഭവിസ്സതി.

൯. പഞ്ഹപത്ഥനാവിധീസു.

പഞ്ഹോ=സമ്പുച്ഛനം സമ്പധാരണം നിരൂപണം കാരിയാനിച്ഛയനം പത്ഥനാ=യാചനം ഇട്ഠാസിം ഭനഞ്ച, വിധി=വിധാനം നിയോജനം ക്രിയാസു ബ്യാപാരണാ, സാ ച ദുവിധാവ സാദരാനാദരവസേന... വിസയഭേദേന ഭിന്നായപി തദുഭയാനതിവത്തനതോ, ഏതേസു പഞ്ഹാദീസു ക്രിയത്ഥതോ ഏയ്യോദയോ ഹോന്തി, പഞ്ഹേ - കിമായസ്മാ വിനയം പരിയാപുണേയ്യ? ഉദാഹു ധമ്മം, ഗച്ഛേയ്യം വാഹം ഉപോസഥം ന വാ ഗച്ഛേയ്യം, പത്ഥനായം-ലഭേയ്യാ-ഹം ഭന്തേ ഭഗവതോ സന്തികേ പബ്ബജ്ജം ലഭേയ്യം ഉപസമ്പദം, പസ്സേയ്യം തം വസ്സസതം അരോഗം, വിധിമ്ഹി-ഭവം പത്തം പചേയ്യ, ഭവം പുഞ്ഞം കരേയ്യ, ഇഹ ഭവം ഭുഞ്ജേയ്യ, ഇഹ ഭവം നിസീദേയ്യ, മാണവകം ഭവം അജ്ഝാപേയ്യ, അനുഞ്ഞാപത്തകാലേസുപി സിദ്ധാവ... തഥാപി വിധിപ്പതീതിതോ, അനുഞ്ഞായം-ഏവം കരേയ്യാസി, പത്തകാലേ-കടം കരേയ്യാസി, പത്തോ തേ കാലോ കടകരണേ, യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം സങ്ഘോ ഉപോസഥം കരേയ്യ, ഏതസ്സ ഭഗവാ കാലോ ഏതസ്സ സുഗത കാലോ യം ഭഗവാ സാവകാനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേയ്യ, പേസനേപിച്ഛന്തി 'ഗാമം ത്വം ഭണേ ഗച്ഛേയ്യാസി'.

൧൦. തു അന്തു ഹി ഥ മി മ തം അന്തം സ്സു വ്ഹോ ഏ ആമസേ.

പഞ്ഹാദീസ്വേതേ ഹോന്തി ക്രിയത്ഥതോ. ഗച്ഛതു ഗച്ഛന്തു, ഗച്ഛാഹി ഗച്ഛഥ, ഗച്ഛാമി ഗച്ഛാമ, ഗച്ഛതം ഗച്ഛന്തം, ഗച്ഛസ്സു ഗച്ഛവ്ഹോ, ഗച്ഛേ, ഗച്ഛാമസേ, പഞ്ഹേ-കിന്നു ഖലു ഭോ ബ്യാകരണമധീയസ്സു, പത്ഥനായം-ദദാഹി മേ, ജീവതു ഭവം, വിധിമ്ഹി-കടം കരോതു ഭവം, പുഞ്ഞം കരോതു ഭവം, ഇഹ ഭവം ഭുഞ്ജതു, ഇഹ ഭവം നിസീദതു, ഉദ്ദിസതു ഭന്തേ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂനം പാതിമോക്ഖം, പേസനേ-ഗച്ഛ ഭണേ ഗാമം, അനുമതിയം - ഏവം കരോഹി, പത്തകാലേ-കാലോ-യം തേ മഹാവീര ഉപ്പജ്ജ മാതുകുച്ഛിയം.

൧൧. സത്യരഹേസ്വേയ്യാദീ.

സത്തിയം അര ഹത്ഥേ ച ക്രിയത്ഥാ ഏയ്യാദയോ ഹോന്തി. ഭവം ഖലു രജ്ജം കരേയ്യ, ഭവം സത്തോ അരഹോ.

൧൨. സമ്ഭാവനേ വാ.

സമ്ഭാവനേ ഗമ്യമാനേ ധാതുനാ വുച്ചമാനേ ച ഏയ്യാദയോ ഹോന്തി വിഭാസാ. അപി പബ്ബതം സിരസാ ഭിന്ദേയ്യ, ക്രിയാതിപത്തിയന്തു സ്സാദീ-അസനിയാപി ഹതോ നാപതിസ്സാ, സമ്ഭാവേമി സദ്ദഹാമി അവകപ്പേമി ഭുഞ്ജേയ്യ ഭവം ഭുഞ്ജിസ്സതി ഭവം അഭുഞ്ജി ഭവം, ക്രിയാതിപത്തിയന്തു സ്സാദീ-സമ്ഭാവേമി നാഭുഞ്ജിസ്സാ ഭവം.

൧൩. മായോഗേ ഈആആദീ.

മാ യോഗേ സതി ഈആദയോ ആആദയോ ച വാ ഹോന്തി. മാ സു പുനപി ഏവരൂപമകാസി, മാ ഭവം അഗമാ വനം, വാത്വേവ? മാ തേ കാമഗുണേ ഭമസ്സു ചിത്തം, മാ ത്വം കരിസ്സസി, മാ ത്വം കരേയ്യാസി, അസകകാലത്ഥോയമാരമ്ഭോ, ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതീതി

പദന്തരസമ്ബന്ധേനാനാഗതകാലതാ പതീയതേ, ഏവം കതോ കടോ സ്വേ ഭവിസ്സതി, ഭാവി കിച്ചമാസീതി.

ലുനാഹി ലുനാഹിത്വേവായം ലുനാതി, ലുനസ്സു ലുനസ്സുത്വേവായം ലുനാ-തീതി ത്വാദീനമേവേതം മജ്ഝിമപുരിസേകവചനാനമാഭിക്ഖഞ്ഞേ ദ്വിബ്ബവചനം, ഇദം വുത്തം ഹോതി 'ഏവ മേസ തുരിതോ അഞ്ഞേപി നിയോജേന്തോവിയ കിരിയം കരോതീ'തി, ഏവം ലുനാഥ ലുനാഥത്വേവായം ലുനാതി, ലുനവ്ഹോ ലുനവ്ഹോത്വേവായം ലുനാതി, തഥാ കാലന്തരേസുപി ലുനാഹി ലുനാഹിത്വേവായം അലുനി, അലുനാ, ലുലാവ, ലുനിസ്സതീതി, ഏവം സ്സുമ്ഹി ച യോജനീയം, തഥാ സമുച്ചയേപി മഠമട, വിഹാരമടേത്വേവായമടതി, മഠമടസ്സു, വിഹാരമടസ്സുത്വേവായമടതി, ബ്യാപാരഭേദേ തുസാമഞ്ഞവചനസ്സേവ ബ്യാപകത്താ അനുപ്പയോഗോ ഭവതി, ഓദനം ഭുഞ്ജ, യാഗും പിവ, ധാനാ ഖാദേത്വേവായ-മജ്ഝോഹരതി.

**൫൪**. പുബ്ബപരച്ഛക്കാനമേകാനേകേസു തുമ്ഹാമ്ഹസേസേസു ദ്വേ ദ്വേ മജ്ഝിമുത്തമപഠമാ.

ഏകാനേകേസു തുമ്ഹാമ്ഹസദ്ദവചനീയേസു തദഞ്ഞസദ്ദവചനീയേസു ച കാരകേസു പുബ്ബച്ഛക്കാനം പരച്ഛക്കാനം മജ്ഝിമുത്തമപഠമാ ദ്വേ ദ്വേ ഹോന്തി യഥാക്കമം ക്രിയത്ഥാ, ഉത്തമസദ്ദോ-യം സഭാവതോ തതിയദുകേ രുള്ഹോ, ത്വം ഗച്ഛസി, തുമ്ഹേ ഗച്ഛഥ, ത്വം ഗച്ഛസേ, തുമ്ഹേ ഗച്ഛവ്ഹേ, അഹം ഗച്ഛാമി, മയം ഗച്ഛാമ, അഹം ഗച്ഛേ, മയം ഗച്ഛാമ്ഹേ, സോ ഗച്ഛതി, തേ ഗച്ഛന്തി, സോ ഗച്ഛതേ, തേ ഗച്ഛന്തേ, സാമത്ഥിയാ ലദ്ധത്താ അപ്പയുജ്ജമാനേസുപി തുമ്ഹാമ്ഹസേസേസു ഭവന്തി. ഗച്ഛസി, ഗച്ഛഥ, ഗച്ഛസേ, ഗച്ഛവ്ഹേ, ഗച്ഛാമി, ഗച്ഛാമ, ഗച്ഛേ, ഗച്ഛാമ്ഹേ, ഗച്ഛതി, ഗച്ഛന്തി, ഗച്ഛതേ, ഗച്ഛന്തേ.

**൫൫**. ആഈസ്സാദീസ്വഞ വാ.

ആആദോ ഈആദോ സ്സാ ആദോ ച ക്രിയത്ഥസ്സ വാ അഞ ഹോതി. ഞകാരോ-നുബന്ധോ, അഗമാ, ഗമാ, അഗമീ, ഗമീ, അഗമിസ്സാ, ഗമിസ്സാ.

**൫൬**. അആദീസ്വാഹോ ബ്രൂസ്സ.

ബ്രൂസ്സ ആഹോ ഹോതി അആദീസു. ആഹ, ആഹു.

**൫൭**. ഭൂസ്സ വുക.

അആദീസു ഭൂസ്സ വുക ഹോതി. കകാരോ-നുബന്ധോ, ഉകാരോ ഉച്ചാരണത്ഥോ, ബഭൂവ.

**൫൮**. പുബ്ബസ്സ അ.

അആദീസു ദ്വിത്തേ പുബ്ബസ്സ ഭൂസ്സ അ ഹോതി, ബഭൂവ.

**൫൯**. ഉസ്സംസ്വാഹാ വാ.

ആഹാദേസാ പരസ്സ ഉസ്സ അംസുവാ ഹോതി. അഹംസു, ആഹു.

൳൦. ത്യന്തീനം ടട്ടൂ.

ആഹാ പരേസം തിഅന്തീനം ടട്ടൂ ഹോന്തി. ടകാരാ സബ്ബാദേസത്ഥാ, ആഹ, ആഹു, അതോയേവ ച ഞാപകാ തിഅന്തീസു ച ബ്രൂസ്സാ-ഹോ.

൳൧. ഈആദോ വചസ്സോമ.

ഈആദീസു വചസ്സ ഓമ ഹോതി. മകാരോ-നുബന്ധോ, അവോച, ഈആദോതി കിം? അവചാ.

൳൨. ദാസ്സ ദം വാ മിമേസ്വദ്വിത്തേ.

അദ്വിതേ വത്തമാനസ്സ ദാസ്സ ദം വാ ഹോതി മിമേസു. ദമ്മി ദേമി, ദമ്മ ദേമ, അദ്വിത്തേതി കിം? ദദാധി ദദാമ.

൳൩. കരസ്സ സോസ്സ കും.

കരസ്സ സഓകാരസ്സ കും വാ ഹോതി മിമേസു. കുമ്മി കുമ്മ, കരോമി കരോമ.

൳൪. കാ ഈആദീസു.

കരസ്സ സഓകാരസ്സ കാ ഹോതി വാ ഈആദീസു. അകാസി അകരി, അകംസു അകരിംസു, അകാ അകരാ.

൳൫. ഹാസ്സ, ചാഹങ സ്സേന.

കരസ്സ സോസ്സ ഹാസ്സ ച ആഹങ വാ ഹോതി സ്സേന സഹ. കാഹതി കരിസ്സതി, അകാഹാ അകരിസ്സാ, ഹാഹതി ഹായിസ്സതി, അഹാഹാ അഹായിസ്സാ.

൳൬. ലഭവസച്ഛിദഭിദരുദാനം ച്ഛങ.

ലഭാദീനം ച്ഛങ വാ ഹോതി സ്സേനസഹ. അലച്ഛാ അലഭിസ്സാ, ലച്ഛതി ലഭിസ്സാതി, അവച്ഛാ അവസിസ്സാ, വച്ഛതി വസിസ്സതി, അച്ഛേച്ഛാ അച്ഛിന്ദിസ്സാ, ഛേച്ഛതി ഛിന്ദിസ്സതി, അഭേച്ഛാ അഭിന്ദിസ്സാ, ഭേച്ഛതി ഭിന്ദിസ്സതി, അരുച്ഛാ അരോദിസ്സാ, രുച്ഛതി രോദിസ്സതീ , അഞ്ഞസ്മിമ്പി ഛിദസ്സ വാ ച്ഛങ യോഗവിഭാഗാ, അച്ഛേച്ഛും അച്ഛന്തിംസു, അഞ്ഞേസഞ്ച ഗച്ഛം ഗച്ഛിസ്സം.

൳൭. ഭുജ മുച വച വിസാനം ക്ഖങ.

ഭുജാദീനം ക്ഖങ വാ ഹോതി സ്സേന സഹ. അഭോക്ഖാ അഭുഞ്ജിസ്സാ, ഭോക്ഖതി ഭുഞ്ജിസ്സതി, അമോക്ഖാ അമുഞ്ചിസ്സാ, മോക്ഖതിമുഞ്ചിസ്സതി, അവക്ഖാ അവചിസ്സാ, വക്ഖതി വച്ചിസ്സതി, പാവേക്ഖാ പാവിസിസ്സാ, പവേക്ഖതി പവിസിസ്സതി, വിസസ്സാ-ഞ്ഞസ്മിമ്പി വാ ക്ഖങ യോഗവിഭാഗാ പാവേക്ഖി, പാവിസി.

൳൮. ആഈആദീസു ഹരസ്സാ.

ആആദോ ഈആദോ അ ഹരസ്സ ആ ഹോതി വാ. അഹാ അഹരാ, അഹാസി അഹരി.

**൨൯**. ഗമിസ്സ.

ആആദോ ഈആദോ അ ഗമിസ്സ ആ ഹോതി വാ. അഗാ അഗമാ, അഗാ അഗമീ.

**൩൦**. ഡംസസ്സ ച ഛങ.

ഡംസസ്സ ഗമിസ്സ ച ഛങ വാ ഹോതി ആഈആദീസു. അഡഞ്ഛാ അഡംസാ, അഡഞ്ഛി അഡംസീ, അഗഞ്ഛാ അഗച്ഛാ, അഗഞ്ഛി അഗച്ഛീ.

**൩൧**. ഹൂസ്സ ഹേഹേഹിഹോഹി സ്സത്യാദോ.

ഹൂസ്സ ഹേആദയോ ഹോന്തി സ്സത്യാദോ. ഹേസ്സതി, ഹേഹിസ്സതി, ഹോഹിസ്സതി.

**൩൨**. ണാനാസു രസ്സോ.

ക്ണാക്നാസു ക്രിയത്ഥസ്സ രസ്സോ ഹോതി. കിണാതി, ധുനാതി.

**൩൩**. ആ ഈ ഞു മ്ഹാ സ്സാ സ്സമ്ഹാനം വാ.

ഏസം വാ രസ്സോ ഹോതി. ഗമ ഗമാ, ഗമി ഗമീ, ഗമു ഗമൂ, ഗമിമ്ഹ ഗമിമ്ഹാ, ഗമിസ്സ ഗമിസ്സാ, ഗമിസ്സമ്ഹ ഗമിസ്സമ്ഹാ.

**൩൪**. കുസരുഹേഹീസ്സ ഛി.

കുസാ രുഹാ ച പരസ്സ ഈസ്സ ഛി വാ ഹോതി. അക്കോച്ഛി അക്കോസി, അഭിരുച്ഛി അഭിരുഹി.

**൩൫**. അ ഈ സ്സാആദീനം ബ്യഞ്ജനസ്സിഞ.

ക്രിയത്ഥാ പരേസം അആദീനം ഈആദീനം സ്സആദീനഞ്ച-ബ്യഞ്ജനസ്സ ഇഞ ഹോതി വിഭാസാ. ബഭുവിത്ഥ, അഭവിത്ഥാ, അനുഭവിസ്സാ, അനുഭവിസ്സതി അനുഭോസ്സതി ഹരിസതി ഹസ്സതി, ഏതേസന്തി കിം? ഭവതി, ബ്യഞ്ജനസ്സാതി കിം? ബഭൂവ.

**൩൬**. ബ്രൂതോ തിസ്സീഞ.

ബ്രൂതോ പരസ്സ തിസ്സ ഈഞ വാ ഹോതി. ബ്രവീതി, ബ്രൂതി.

**൩൭**. ക്യസ്സ.

ക്രിയത്ഥാ പരസ്സ ക്യസ്സ ഈഞ വാ ഹോതി. പചീയതി, പച്ചതി.

**൩൮**. ഏയ്യാഥ സ്സേ അ ആ ഈഥാനം ഓ, അ, അം, ത്ഥ, ത്ഥോ, വ്ഹോക.

ഏയ്യാഥാദീനം ഓആദയോ വാ ഹോന്തി യഥാക്കമം. തുമ്ഹേ ഭവേയ്യാഥോ ഭവേയ്യാഥ, ത്വം അഭവിസ്സ അഭവിസ്സേ, അഹം അഭവം അഭവ, സോ അഭവിത്ഥ അഭവാ, സോ അഭവിത്ഥോ, അഭവീ, തുമ്ഹേ ഭവഥവ്ഹോ ഭവഥ, ആസഹചരിതോവ അകാരോ ഗയ്ഹതേ, ഥോ പന-ന്തേ നിദ്ദേസാ ത്വാദിസമ്ബന്ധീയേവ, തസ്സേവ വാ നിസ്സിതത്താ, നിസ്സയകരണമ്പി ഹി സുത്തകാരാചിണ്ണം.

**൩൯**. ഉംസ്സിം സ്വംസു.

ഉമിച്ചസ്സ ഇംസു അംസു വാ ഹോന്തി. അഗമിംസു, അഗമംസു, അഗമും.

**൪൦**. ഏഓത്താ സും.

ഏആദേസതോ ഓആദേസതോ ച പരസ്സ ഉമിച്ചസ്സ സും വാ ഹോതി. നേസും, നയിംസു, അസ്സോസും, അസ്സും, ആദേസത്താഖ്യാപനത്ഥംത്തഗ്ഗഹണം.

**൪൧**. ഹൂതോ രേസും.

ഹൂതോ പരസ്സ ഉമിച്ചസ്സ രേസും വാ ഹോതി. അഹേസും, അഹവും.

**൪൨**. ഓസ്സ അ ഇ ത്ഥ ത്ഥോ.

ഓസ്സ അആദയോ വാ ഹോന്തി. ത്വം അഭവ, അഭവി, അഭവിത്ഥ, അഭവിത്ഥോ അഭവോ.

**൪൩**. സി.

ഓസ്സ സി വാ ഹോതി. അഹോസി ത്വം അഹുവോ.

**൪൪**. ദീഘാ ഈസ്സ.

ദീഘതോ പരസ്സ ഈസ്സ സി വാ ഹോതി. അകാസി അകാ, അദാസി അദാ.

**൪൫**. മ്ഹാത്ഥാനമുഞ.

മ്ഹാത്ഥാനമ്ഹഞ വാ ഹോതി. അഗമ്ഹമ്ഹാ അഗമിമ്ഹാ, അഗമുത്ഥ അഗമിത്ഥ.

**൪൬**. ഇംസ്സ ച സിഞ.

ഇമിച്ചസ്സ സിഞ വാ തോതി മ്ഹാത്ഥാനഞ്ച ബഹുലം. അകാസിം അകരിം, അകാസിമ്ഹാ അകരിമ്ഹാ അകാസിത്ഥ അകരിത്ഥ.

**൪൭**. ഏയ്യുംസ്സും.

ഏയ്യുമിച്ചസ്സ ഞം വാ ഹോതി. ഗച്ഛും ഗച്ഛേയ്യും.

**൪൮**. ഹിസ്സ-തോ ലോപോ.

അതോ പരസ്സ ഹിസ്സ ലോപോ വാ ഹോതി. ഗച്ഛ ഗച്ഛാഹി, അതോതി കിം? കരോഹി.

**൪൯**. ക്യസ്സ സ്സേ.

ക്യസ്സ വാ ലോപോ ഹോതി സ്സേ. അനുഭവിസ്സാ അനുഭൂയിസ്സാ, അനുഭവിസ്സതി അനുഭൂയിസ്സതി.

**൫൦**. അത്ഥിതേയ്യാദിച്ഛന്നം സ സു സ സഥ സം സാമ.

അസ=ഭുവിച്ചസ്മാ പരേസം എയ്യാദിച്ഛന്നം സാദയോ ഹോന്തി യഥാക്കമം. അസ്സ, അസ്സു, അസ്സ, അസ്സഥ, അസ്സം, അസ്സാമ.

**൫൧**. ആദിദ്വിന്നമിയാഇയും.

അത്ഥിതേയ്യാദിച്ഛന്നം ആദിഭൂതാനം ദ്വിന്നം ഇയാ ഇയും ഹോന്തി യഥാക്കമം. സിയാ, സിയും.

**൫൨**. തസ്സ ഥോ.

അത്ഥിതോ പരസ്സ തകാരസ്സ ഥോ ഹോതി. അത്ഥി, അത്ഥു.

**൫൩**. സിഹിസ്വട.

അത്ഥിസ്സ അട ഹോതി സിഹിസു, ടോ സബ്ബാദേസത്ഥോ. അസി അഹി.

**൫൪**. മിമാനം വാ മ്ഹിമ്ഹാ ച.

അത്ഥിസ്മാ പരേസം മിമാനം മ്ഹിമ്ഹാ വാ ഹോന്തി, തംസന്നിയോഗേനഅത്ഥിസ്സ അട ച. അമ്ഹി അസ്മി, അമ്ഹ അസ്മ.

**൫൫**. എസു സി.

എസു മിമേസു അത്ഥിസ്സ സകാരോ ഹോതി. അസ്മി അസ്മ, പരരൂപബാധനത്ഥം.

**൫൬**. ഈആദോ ദീഘോ.

അത്ഥിസ്സ ദീഘോ ഹോതി ഈആദിമ്ഹി. ആസി, ആസും, ആസി, ആസിത്ഥ, ആസിം, ആസിം മ്ഹാ.

**൫൭**. ഹിമിമേസ്വസ്സ.

അകാരസ്സ ദീഘോ ഹോതി ഹിമിമേസു. പചാഹി, പചാമി, പചാമ, മുയ്ഹാമി.

**൫൮**. സകാ ണാസ്സ ഖ ഈആദോ.

സകസ്മാ ക്ണാസ്സഖോഹോതി ഈആദീസു. അസക്ഖി, അസക്ഖിംസു.

**൬൯**. സ്സേ വാ.

സകസ്മാ ക്ണസ്സഖോ വാ ഹോതി സ്സേ. സക്ഖിസ്സാ സക്കുണിസ്സാ, സക്ഖിസ്സതി, സക്കുണിസ്സതി.

**൭൦**. തേസു സുതോ ക്ണോക്ണാനം രോട.

തേസു ഈആദിസ്സേസു സുതോ പരേസം ക്ണോക്ണാനം രോട വാ ഹോതി. അസ്സോസി അസുണി, അസ്സോസ്സാ അസുണിസ്സാ, സോസ്സതി സുണിസ്സതി.

**൭൧**. ഞാസ്സ സനാസ്സ നായോ തിമ്ഹി. സനാസ്സ ഞാസ്സ നായോ വാ ഹോതി തിമ്ഹി. നായതി, ജാനാതി.

**൭൨**. ഞാമ്ഹി ജം.

ഞാദേസേ സനാസ്സ ഞാസ്സ ജം (വാ) ഹോതി. ജഞ്ഞാ (ജാനേയ്യ).

**൭൩**. ഏയ്യാസ്സിയാഞാ വാ.

ഞാതോ ഏയ്യാസ്സ ഇയാഞാ ഹോന്തി വാ. ജാനിയാ, ജഞ്ഞാ ജാനേയ്യ.

**൭൪**. ഈസ്സത്യാദീസു ക്നാലോപോ.

ഈആദോ സ്സത്യാദോ ച ഞാതോ ക്നാലോപോ വാ ഹോതി. അഞ്ഞാസി അജാനി, ഞസ്സതി ജാനിസ്സതി.

**൭൫**. സ്സസ്സ ഹി കമ്മേ.

ഞാതോ പരസ്സ സ്സസ്സ ഹി വാ ഹോതി കമ്മേ. പഞ്ഞായിഹിതി പഞ്ഞായിസ്സതി.

**൭൬**. ഏതിസ്മാ.

ഏതിസ്മാ പരസ്സ സ്സസ്സ ഹി ഹോതി വാ. ഏഹിതി ഏസ്സതി.

**൭൭**. ഹനാ ഛഖാ.

ഹനാ സ്സസ്സ ഛഖാ വാ ഹോന്തി. ഹഞ്ഛാമി ഹനിസ്സാമി, പടിഹങ്ഖാമി പടിഹനിസ്സാമി.

**൭൮**. ഹാതോ ഹ.

ഹാതോ പരസ്സ സ്സസ്സ ഹ ഹോതി വാ. ഹാഹതി ജഹിസ്സതി.

**൭൯**. ദക്ഖ ഖ ഹേഹി ഹോഹീഹി ലോപോ.

ദക്ഖാദീഹി ആദേസേഹി പരസ്സ സ്സസ്സ ലോപോ വാ ഹോതി. ദക്ഖതി ദക്ഖിസ്സതി, സക്ഖതി സക്ഖിസ്സതി, ഹേഹിതി ഹേഹിസ്സതിഹോഹിതി ഹോഹിസ്സതി.

**൭൦**. കയിരേയ്യസ്സേയ്യുമാദീനം.

കയിരാ പരസ്സ ഏയ്യുമാദീനം ഏയ്യസ്സ ലോപോ ഹോതി. കയിരും, കയിരാസി, കയിരാഥ, കഹിരാമി, കയിരാമ.

**൭൧**. ടാ.

കയിരാ പരസ്സ ഏയ്യസ്സ ടാ ഹോതി. സോ കയിരാ.

**൭൨**. ഏഥസ്സാ.

കയിരാ പരസ്സ ഏഥസ്സ ആ ഹോതി. കയിരാഥ.

**൭൩**. ലഭാ ഇം ഈനം ഥം ഥാ വാ.

ലഭസ്മാ ഇംഈഇച്ചേസം ഥംഥാ ഹോന്തി വാ. അലത്ഥം അലഭിം, അലത്ഥ അലഭി.

**൭൪**. ഗുരുപുബ്ബാ രസ്സാ രേ ന്തേന്തീനം.

ഗുരുപുബ്ബസ്മാ രസ്സാ പരേസം ന്തേന്തീനം രേ വാ ഹോതി. ഗച്ഛരേ ഗച്ഛന്തി, ഗച്ഛരേ ഗച്ഛന്തേ, ഗമിസ്സരേ ഗമിസ്സന്തി, ഗമിസ്സരേ ഗമിസ്സന്തേ, ഗുരുപുബ്ബാതി കിം? പച, രസ്സതി കിം? ഹോന്തി.

**൭൫**. ഏയ്യേയ്യാസേയ്യന്നം ടേ.

ഏയ്യാദീനം ടേ വാ ഹോതി. സോ കരേ കരേയ്യ, ത്വം കരേ കരേയ്യാസി, അഹം കരേ കരേയ്യം.

**൭൬**. ഓവികരണസ്സു പരച്ഛക്കേ.

ഓവികരണസ്സ ഉ ഹോതി പരച്ഛക്കേ വിസയേ. തനുതേ.

**൭൭**. പുബ്ബച്ഛക്കേ വാ ക്വചി.

ഓവികരണസ്സ ഉ ഹോതി വാ ക്വചി പുബ്ബച്ഛക്കേ. വനുതി വനോതി.

**൭൮**. ഏയ്യാമസ്സേമു ച.

ഏയ്യാമസ്സേമു വാ ഹോതി ഉ ച. ഭവേമ്ഹ, ഭവേയ്യാമു ഭവേയ്യാമ.

ഇതി മോഗ്ഗല്ലാനേ ബ്യാകരണേ വുത്തിയം

ത്യാദികണ്ഡോ ഛട്ഠോ.

# ൭. സത്തമോ കണ്ഡോ (ണ്വാദി)

“ബഹുലം” (൧.൭൮) “ക്രിയത്ഥാ”തി (൭.൧൪) ച സബ്ബത്ഥ വത്ഥതേ.

൧. ചര ദര കര രഹ ജന സന തല സാദ സാധ കസാസ ചടായ വാഹി ണു.

ചര-ഗതിഭക്ഖണേസു, ദര-ദരണേ, കര-കരണേ, രഹ-ചാഗേ, ജന-ജനനേ, സന-സമ്ഭത്തിയം, തല-പതിട്ഠായം, സാദ-അസ്സാദനേ, സാധ-സംസിദ്ധിയം, കസ-വിലേഖനേ, അസ-ഖേപനേ, ചട-ഭേദനേ, അയ-ഇതി ഗമനത്ഥോ ദണ്ഡകോ ധാതു, വാ-ഗതിഗന്ധനേസു, ഏതേഹി ക്രിയത്ഥേഹി ബഹുലം ണു ഹോതി. “അസ്സാ ണാനുബന്ധേ”തി (൭.൮൪) ഉപന്തസ്സ അസ്സ ആ, ചരതി ഹദയേ മനുഞ്ഞഭാവേനാതി ചാരു=സോഭനം. ദരീയതീതി ദാര=കട്ഠം. കരോതീതി കാരു=സിപ്പീ, മഘ വാ, വിസുകമ്മോ ച. രഹതി ചന്ദാദീനം സോഭാവിസേസം നാസേതീതി രാഹു=അസുരിന്ദോ. ജായതി ഗമനാഗമനം അനേനാതിജാനു=ജങ്ഘോരൂനം സന്ധി. സനേതി അത്തനി ഭത്തിം ഉപ്പാദേതീതി സാനു=ഗിരിപ്പദേസോ. തലന്തി പതിട്ഠഹന്തി ഏത്ഥ ദന്താതി താലു=വദനേകദേസോ. സാ ദീയതി അസ്സാദീയതീതി സാദു=മധുരം. സാധേതി അത്ഥപരഹിതന്തി സാധു=സജ്ജനോ. കസീയതീതി കാസു=ആവാടോ, അസതി സീഘഭാവേന പവത്തതീതി ആസു=സീഘം. ചടതി ഭിന്ദതി അമനുഞ്ഞഭാവന്തി ചാടു=മനുഞ്ഞോ. അയന്തി പവത്തന്തി സത്താ ഏതേനാതി ആയു=ജീവിതം. “അസ്സാ ണാപിമ്ഹി യുക” ഇതി (൭.൯൧) യുക- വാതി ഗച്ഛതീതി വായു-വാതോ.

൨. ഭര മര ചര തര അര ഗര ഹന തന മന ഭമ കിത ധന ബംഹ കമ്ബമ്ബ ചക്ഖ ഭിക്ഖ സംകിന്ദന്ദ യജ പടാണാസ വസ പസ പംസ ബന്ധാ ഉ.

ഭര-ഭരണേ, മര-പാണചാഗേ, ചര-ഗതിഭക്ഖണേസു, തര തരണേ, അര-ഗമനേ, ഗര ഘര-സേചനേ, ഗിരാതി വാ നിപാതനാ അകാരോ, ഹന-ഹിംസായം, തന-വിത്ഥാരേ, മന-ഞാണേ, ഭമ-അനവട്ഠാനേ, കിത-നിവാസേ, ധന-സദ്ദേ, ബംഹ ബ്രഹ ബ്രൂഹ-വുദ്ധിയം, കമ്ബ-സംവരണേ, അമ്ബ-സദ്ദേ, ചക്ഖ ഇക്ഖ ദസ്സനേ, ഭിക്ഖ-യാചനേ, സംകസങ്കായം, ഇന്ദ-പരമിസ്സരിയേ, അന്ദ-ബന്ധനേ, യജ-ദേവപൂജായം, അട പട-ഗമനത്ഥാ, അണ-സദ്ദത്ഥോ, അസ-ഖേപനേ, വസ-നിവാസേ, പസബാധനേ, പംസ-നാസനേ, ബന്ധ-ബന്ധനേ, ഏതേഹി ക്രിയത്ഥേഹി ഉ ഹോതി. ഭരതീതി ഭര=ഭത്താ. മരതി രൂപകായേന സഹേവാതി മരു=ദേവോ, നിജ്ജലദേസോ ച. ചരീയതി ഭക്ഖീയതീതി ചരു=ഹബ്യപാ കോ. തരന്തി അനേനാതി തരു=രുക്ഖോ. അരതി സൂനഭാവേന ഉദ്ധം ഗച്ഛതീതി അരു=വണോ. ഗരതി സിഞ്ചതി, ഗിരതി വമതി വാ സിസ്സേസു സിനേഹന്തി ഗരു=ആചരിയോ. ഹനതി ഓദനാദീസു വണ്ണവിസേസം നാസേതീതി ഹനു=വദനേകദേസോ. തനോതി സംസാര ദുക്ഖന്തി തനു-സരീരം. മഞ്ഞതി സത്താനം ഹിതാഹിതന്തി മനു=പജാപതി. ഭമതി ചലതീതി ഭമു=നയനോ പതിട്ഠാനം. കേതതി ഉദ്ധം ഗച്ഛതി, ഉപരി നിവസതീതി വാ കേതു=ധജോ. ധനതി സദ്ദം കരോതീതി ധനു=ചാപോ. ബംഹ ഇതി നിദ്ദേസാ ഉമ്ഹി നിച്ചം നിഗ്ഗഹീതലോപോ, ബംഹതി വുദ്ധിം ഗച്ഛതീതി ബഹു=അനപ്പകം. കമ്ബതി

സംവരം കരോതീഥി കമ്ബു=വലയോ, സങ്ഖോ ച. അമ്ബതി നാദംകരോതീതി അമ്ബു=വാരി. ചക്ഖതി രൂപന്തി ചക്ഖു=നയനം. ഭിക്ഖതീതി ഭിക്ഖു=സമണോ. സംകിരതീതി സംകു=സൂലം. ഇന്ദതി നക്ഖത്താനം പരമിസ്സരിയം പവത്തേതീതി ഇന്ദു=ചന്ദോ. അന്ദന്തി ബന്ധന്തി സത്താ ഏതായാതി അന്ദു=സങ്ഖലികാ. യജന്തി അനേനാതി യജു=വേദോ. പടതി ബ്യത്തഭാവം ഗച്ഛതീതി പടു=വിചക്ഖണോ. അണതി സുഖുമഭാവേന പവത്തതീതി അണു=സുഖുമോ, വീഹിഭേദോ ച. അസന്തി പവത്തന്തി സത്താ ഏതേഹീതി അസവോ=പാണാ. സുഖം വസന്ത്യനേനാതി വസു=ധനം. പസീയതി ബാധീയതി സാമികേഹീതി പസു. ചതുപ്പദോ. പംസതി സോഭാവിസേസം നാസേതീതി പംസു=രേണു. ബന്ധീയതി സിനേഹഭാവേനാതി ബന്ധു=ഞാതി.

൯. ബന്ധാ ഊ വധോ ച.

ബന്ധ-ബന്ധനേ തിമസ്മാ ഊ ഹോതി, ബന്ധസ്സ വധാദേസോ ച. പഞ്ചഹി കാമഗുണേഹി അത്തനി സത്ഥേ ബന്ധതീതി വധൂ-സുണിസാ, ഇത്ഥീച.

൪. ജമ്ബാദയോ.

ജമ്ബൂആദയോ സദ്ദാഊപച്ചയന്താ നിപച്ചന്തേ, നിപാതനം അപ്പത്തസ്സ പാപനം പത്തസ്സ പടിസേധോ ച. ജനിസ്മാ ഊ, ബുകാഗമോ, “മനാനം നിഗ്ഗഹീത”ന്തി (൭.൩൩) നസ്സ നിഗ്ഗഹീതം, “വഗ്ഗേ വഗ്ഗന്തോ”തി (൧.൪൧) നിഗ്ഗഹീതസ്സ മോ, ജായതി, ജനീയതീ വാ ജമ്ബൂ=രുക്ഖോ. ഭമിസ്സ അമലോപോ, ഭമതി കമ്പതീതി ഭൂ=ഭമു. കരോതിസ്മാ ഊ, തസ്സ കന്ധുഞ ച, “പരരൂപമയകാരേ ബ്യഞ്ജനേ”തി (൭.൩൭) ധാത്വന്തസ്സ ബ്യഞ്ജനസ്സ പരരൂപത്തം, രുധിരുപ്പാദം കരോതീതി കക്കന്ധൂ=ബദരീ. ലമ്ബ-അവസംസനേ , ആപുബ്ബോ, സംയോഗാദിലോപദീഘരസ്സാ, ആലമ്ബതി അവസംസതീതി അലാബൂ=തുമ്ബി. സര-ഗതി ഹിംസാചിന്താസു, ഊമ്ഹി അഭുക അബുക ച, സരതി ഗച്ഛതീതി സരഭൂ=ഏകാ മഹാനദീ. സരതി പാണേ ഹിംസതീതി സരബൂ=ഖുദ്ദജന്തുകവിസേസോ. ചമഅദനേ, ചമതി ഭക്ഖതി നിവാപന്തി ചമൂ=സേനാ. തന-വിത്ഥാരേ, തനോതി സംസാരദുക്ഖന്തി തനു=സരീരം, ഏവമഞ്ഞേപി പയോഗതോ ദട്ഠബ്ബോ.

൭. തപുസ വി ധ കുര പുഥ മുദാ കു.

തപ-സന്താപേ, ഉസ-ദാഹേ, വിധ-വേധനേ, കുര-സദ്ദേ, പുഥ പഥ-വിത്ഥാരേ, മുദ-തോസേ, ഏതേഹി കു, ഹോതി. കകാരോനുബന്ധോ “ന തേ കാനുബന്ധനാഗമേസൂ”തി (൭.൨൭) ഏഓനമഭാവത്ഥോ. തപ ഇതി നിദ്ദേസതോവ അസ്സ ഇത്തം, താപീയതീതി തിപു=ലോഹവിസേസോ. ഉസതി ദാഹം കരോതീതി ഉസു=സരോ. വേധതി രംസീഹി തിമിരന്തി വിധു=ചന്ദോ. കുരതി കിച്ചാകിച്ചം വദതീതി കുരു=രാജാ, കുരവോ=ജനപദോ. പുഥതി മഹന്തഭാവേന പത്ഥിരതീതി പുഥു=വിത്ഥിണ്ണോ, മോദനം, മുദീയതീതി വാ മുദു=അഥദ്ധോ.

൮. സിന്ധാദയോ.

സിന്ധു ആദയോ കുപച്ചയന്താ നിപച്ചന്തേ. സന്ദ-പസ്സവനേ, അസ്സ ഇത്തം, ധോചാന്താ ദേസോ നിപാതനാ, സന്ദതി പസ്സവതീതി സിന്ധു=നദി,

വഹിസുപന്തസ്സ ദീഘാദിബത്തേ, ബാധിസ്സ വാന്തഹത്തേ ച, വഹന്ത്യനേനാതി ബാഹു, ബാധതി ഉപദ്ദവേ വാരേതീ തി വാ ബാഹു=ഭുജോ. രംഘ-ഗമനേ, നിഗ്ഗഹീതലോപോ, രങ്ഘതി പവത്തഹി രാജധമ്മേതി രഘു=രാജാ. വിദ-ലാഭേ, നകാരാഗമോ, വസ്സ ബോ, വിന്ദത്യനേന നന്ദനന്തി ബിന്ദു=കണികാ. മന-ഞാണേ, നസ്സ ധോ, മഞ്ഞതി ഞായതി മധുരന്തി മധു=മധുകരീഹി കതമധു, രപ ലപ ജപ ജപ്പ-വചനേ, അസ്സഇത്തം, രപതി ജപ്പതി മന്തന്തീ രിപു=പച്ചാമിത്തോ. സസ-ഗതി ഹിം സാപാണനേസു, അസ്സ ഉത്തം, സസതി ജീവതീതി സുസു=യുവാ. അര ഗമനേ, അസ്സഉത്ത മൂത്തഞ്ച, അരതി മഹന്തഭാവം ഗച്ഛതീതി ഉരു=മഹാ, അരതിനേനാതി ഊരു-സത്ഥി. ഖണ-അവദാരണേ, ആ പുബ്ബോ അനലോപോ, ആഖനതീതി ആഖു=ഉന്ദൂരോ. തരതരണേ, തസ്സ ഥോ, തരതീതി ഥരു=ഖഗ്ഗാവയവോ. ലംഘ-ഗതി സോസനേസു ഘസ്സ വാ ഹത്തം, നിഗ്ഗഹീതലോപോ ച, ലങ്ഘതി പവത്തതി ലഘുഭാവേനാതി ലഘു ലഹൂ ഏ്വകത്ഥാ, (ഭംജ-ഓാമദ്ദനേ, പ-പുബ്ബോ, ജസ്സ ഗത്തം, പഭഞ്ജതി വിസേസേനാതി പഭങ്ഗു=ഭങ്ഗുരോ.) ഠാ-ഗതിനിവത്തിയം, സുപുബ്ബോ, ഠാതി പവത്തതി സുന്ദരഭാവേനാതി സുട്ഠു=സോഭനം, ദുപുബ്ബോ ഠാതി പവത്തതി അസുന്ദരഭാവേനാതി ദുട്ഠു=അസോഭനം. ഏ്വവമഞ്ഞേപി വിഞ്ഞേയ്യാ.

൭. ഇ.

ക്രിയത്ഥാ ബഹുലം ഇ ഹോതി, അഭ-ഖേപനേ, അസീയതി ഖിപീയതീതി അസി=ഖഗ്ഗോ. കസ-വിലേഖനേ, കസീയതേ കസി=കസനം. മസ-ആമസനേ, മസീയതീതി മസി=മേളാ. കു-സദ്ദേ ഓ അവാദേസാ, കവതി കഥേഭീതി കവി=കബ്ബകാരോ. രുസദ്ദേ, രവതി ഗജ്ജതീതി രവി=ആദിച്ചോ. സപ്പ-ഗമനേ, സപ്പതി പവത്തതീതി സപ്പി=ഘതം. ഗന്ഥ-ഗന്ഥനേ, "ത ഥ ന രാനം ട ഠ ണലാ"തി (൧.൨൪) നഥാനം ണഠാ, ഗന്ഥേതീതി ഗണ്ഠി=പബ്ബോ, ഗണ്ഠിച. രാജ-ദിത്തിയം, രാജതി പവത്തതീതി രാജി=പാളി. കല-സങ്ഖ്യാനേ, കലീയതി പരിമീയതീതി കലി=പാപം. ബല-പാണനേ, ബലന്തി ജീവന്തി അനേനാതി ബലി=കരോ. ധന-സദ്ദേ, ധനതി നദതീതി ധനി=സദ്ദോ. അച്ച അഞ്ച-പൂജായം, അച്ചീയതി പൂജീയതീതി അച്ചി=ജാലാ. വല വല്ല-സംവരണേ, വലനം സംകോചനം വലി=ഉദരാദീസു പലി, വല്ലീയന്തി സംവരീയന്തി സത്താ ഏ്വതായാതി വല്ലി=ലതാ. വിമ്ഹി വലീ വല്ലീതിപി ഹോതി, സോയേവത്ഥോ, ഏ്വവമഞ്ഞേപി.

൮. ദഥാദയോ.

ദധിആദയോ സദ്ദാ ഇപച്ചയന്താ നിപച്ചന്തേ. ധാ-ധാരണേ, ദ്വിഭാവോ നിപാതനാ, ഘതമാദധാതീതി ദധി=ഗോരസവിസേസോ. അംഹ-ഗമനേ, നിഗ്ഗഹീതലോപോ, അംഹതി ഗച്ഛതീതി അഹി=സപ്പോ. കമ്പ ചലനേ, സംയോഗാദിലോപോ, കമ്പതി ചലതീതി കപി=വാനരോ. മന-ഞാണേ, അസ്സ ഉത്തം, മനതി ജാനാതീതി മുനി=സമണോ. നസ്സ ണത്തം, മനതി മഹഗ്ഘഭാവം ഗച്ഛതീതീ മണി=രതനം. ഇക്ഖ ചക്ഖ-ദസ്സനേ, ഇസ്സ അത്തം ഇക്ഖതി അനേനാതി അക്ഖി=നയനം. കമപവിക്ഖേപേ, അസ്സ ഇത്തം, കമതി യാതീതി കിമി=ഖുദ്ദജന്തുകവിസേസോ. തര തരണേ, തിത്തിരാദേസോ, തുരിതോ തരതി യാതീതി തിത്തിരി=പക്ഖിവിസേസോ. കീള-വിഹാരേ, ഈസ്സ ഏ്വത്തം, കീളനം കേളി=കീളാ. ഉസിസ്മാ ഇസ്സ ഖലുഞ, ഉസതി ദഹതീ ഉക്ഖലി=ഭാജനം, ഏ്വവമഞ്ഞേപി.

൯. യുവണ്ണുപന്താ കി.

ഇവണ്ണുപന്തേഹി ച ഉവണ്ണുപന്തേഹി ച ക്രിയത്ഥേഹി ബഹുലം കി ഹോതി. കകാരോ-നുബന്ധോ, ഇസ സിസ-ഇച്ഛായം, സിവം ഇച്ഛതീതി ഇസി=തപസ്സീ. ഗിര-നിഗിരണേ, ഗിരതി പസവതി ഛവിമംസസാരഭൂതം ഭേസജ്ജാദിന്തി ഗിരി=സേലോ. സുച-സോചനേ. സോചനം സുചി=സോചേയ്യം, രുച-അഭിലാസേ രുചന്തി എതായാതി രുചി=ആഭിലാസോ, എവമഞ്ഞേപി.

൧൦. വപ വര വസ രസ നഭ ഹര ഹന പണാ ഇണ.

വപ-ബീജനിക്ഖേപേ, വര-വരണസമ്ഭത്തീസു, വസ-നിവാസേ, രസ-അസ്സാദനേ, നഭ-ഹിംസായം, ഹര ഹരണേ, ഹന ഹിംസായം, പണ-ബ്യവഹാരഥുതിസു, എതേഹി ഇണ ഹോതി. വപന്തി എതായാതി വാപി=ജലാസയോ. വാരേന്തി എതേനാതി വാരി=ജലം. വസന്തി എതായാതി വാസി=തച്ഛക ഭണ്ഡം. രസീയതി അസ്സാദനവസേന സമോ സരീയതീതി രാസി=സമൂഹോ. നഭതി ഹിംസതീതി നാഭി=സരീരാവയവോ. ഹാരേതീതി ഹാരി=മനുഞ്ഞം. ''ഹനസ്സ ഘാതോ ണാനുബന്ധേ'' (൫.ൻൻ) തി ഹനസ്സ ഘാതോ, ഹനന്തി എതേനാതി ഘാതി=പഹരണം, പണതി വോഹരതീതി പാണി, പണതി വോഹരതി എതേനാതി വാ പാണി=കരോ.

൧൧. ഭൂഗമാ ഈണ.

ഭൂ-സത്തായം, അമ ഗമ-ഗമനേ എതേഹി ഈണ ഹോതി ഭവിസ്സതി കാലേ. ഭവിസ്സതീതി ഭാവീ=ഭവിസ്സമാനോ. ഗമിസ്സതീതി ഗാമീ=ഗമിസ്സാമാനോ.

൧൨. തന്ദലക്ഖാ ഈ.

തന്ദ-ആലസിയേ, ലക്ഖ-ദസ്സനങ്കേസു, എതേഹി ഈ ഹോതി. തന്ദനം തന്ദീ=ആലസ്യം, ലക്ഖീയന്തി സത്താ എതായാതി ലക്ഖീ=സിരീ.

൧൩. ഗമാ രോ.

ഗമിസ്മാ രോ ഹോതി. ''രാനുബന്ധേന്തസരാദിസ്സാ''തി (ർ.൧൩൨) അമലോപോ, ഗച്ഛതീതി ഗോ=പസു.

(ഇതി സരപച്ചയവിധാനം).

൧൪. ഇ ഭീ കാ കരാര വക സക വാഹി കോ.

ഇ-അജ്ഝേന ഗതീസു, ഭീ-ഭയേ, കാ ഗാ-സദ്ദേ, കര-കരണേ, അര-ഗമനേ, കുക വക-ആദാനേ, സക-സത്തിയം, വാ-ഗതിബന്ധനേസു, എതേഹി കപച്ചയോ ഹോതി. എതി പവത്തതീതി എതോ=അസഹായോ. ഭായന്തി എതസ്മാതി ഭേകോ=മണ്ഡൂകോ. കായതി സദ്ദം കരോതീതി കാകോ=വായസോ. കരോതി വണ്ണകന്തി കക്കോ=വണ്ണവിസേസോ, പിസിതദബ്ബഞ്ച. അരതി യാതീതി അക്കോ=സൂരോ, വിടപിവിസേസോ ച. വകതി ഓദനം ആദദാതീതി വക്കം=ദേഹകോട്ഠാസവിസേസോ, സക്കതീതി സക്കോ-ദേവിന്ദോ, സമത്ഥോ ച. വാതി ബന്ധതി എതേനാതി വാകോ=വക്കലം.

**൧൭.** ഞുകാദയോ.

ഞുകാദയോ കപച്ചയന്താ നിപച്ചന്തേ. ഊഹ-വിതക്കേ, ഹലോപോ നിപാതനാ ഊഹിയതി വിചിനിയതീതി ഊകാ-ഓകോദനീ. ഉന്ദ കിലേദനേ, സംയോഗാദി ലോപോ, അക ച. ഉന്ദതി ദ്രവം കരോതീതി ഉദകം=ജലം. ഭീ-ഭയേ, ഏത്താഭാവോ, ഭായന്തി ഏതസ്മാതി ഭീകോ=ഭീരു. സക-സത്തിയം, ഉപന്തസ്സി, സക്കോതി ധാരേതുന്തി സിക്കാ=ഉപകരണവിസേസോ. ഹാ-ചാഗേ, ഹീയതി സാധൂഹി ജഹീയതീതി ഹാകോ=കോധോ. സമ്ബ-മണ്ഡനേ, കസ്സ ഉഞ , സമ്ബതി ഉദകം മണ്ഡേതീതി സമ്ബുകോ=ജലജന്തുവിസേഭോ. പുഥ പഥ-വിത്ഥാരേ, ഓത്താഭാവോ, കസ്സ ഉഞ, പുഥതി പത്ഥരതി അത്തനോ ബാലഭാവന്തി പുഥുകോ=ബാലോ. സുച-സോകേ, സോചന്തി ഏതേനാതി സുക്കം=സമ്ഭവോ, സേതഞ്ച. ചി-ചയേ, ഉപപുബ്ബോ, ഏത്താഭാവോ, ഉപചിനന്തീതി ഉപചികാ=വമ്മിക കാരാ. കമ്പ-ചലനേ, കമ്പിസ്സ പം, കമ്പതി ചലതീതി പങ്കോ=കദ്ദമോ. ഉസ-ദാഹേ, ഉസതീതി ഉക്കാ=ജാലാ. കസ്സ മുഞ, ഉസതി ദഹതീഭി ഉമ്മുകം=അലാതം. വമ-ഉഗ്ഗിരണേ, കസ്സ മിഞ, വമീയതീതി വമ്മികോ=ഉപചികാകതോ ചയോ, മസ-ആമസനേ, സസ്സ ത്ഥഞ, മസീയതി പേമേനാതി മത്ഥകം=സീസം, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൧൮.** ഭീത്വാ നകോ.

ഭീ-ഭയേ തീമസ്മാ ആനകോ ഹോതി. ഭായന്തി ഏതസ്മാകി ഭയാനകോ=ഭയജനകോ.

**൧൯.** സിങ്ഘാ ആണികാടകാ.

സിങ്ഘ-ഘായനേതീമസ്മാ ആണിക ആടകാ ഹോന്തി. "ഇത്ഥിയമത്വാ"തി ൻസ.വ.ന്നം ആ, സിങ്ഘയതി പസ്സവതീതി സിങ്ഘാണികാ=നാസാസ്സവോ. സിങ്ഘതി ഏകീഭാവം യാതീതി സിങ്ഘാടകം=വീഥിചതുക്കം.

**൧൮.** കരാദിത്വകോ.

കര-കരണേ, സര-ഗതിഹിംസാചിന്താസു, നര-നയേ, തരതരണേ, വര-വരണ സമ്ഭത്തീസു, ജന-ജനനേ, കര-ദിത്തി ഗതികന്തീസു, കട-മദ്ദനേ, കുര-സദ്ദേ, ഥു-അഭിത്ഥവേ, ഏവമാദീഹി അകോ ഹോതി. കരീയതീതി കരകോ=കമണ്ഡലു. കരോതീതി കരകാ=വസ്സോപലാ. സരതി ഉദകമേത്ഥാതി സരകോ=പാനഭാജനം. നരന്തി പാപുണന്തി സത്താ ഏത്ഥാതി നരകോ=നിരയോ. തരന്ത്യനേനാതി തരകോ=തരണം. വാരേതീതിവരകോ=വരണോ, ധഞ്ഞവിസേസോ ച. ജനേതീതി ജനകോ=പിതാ. കനതി ദിബ്ബതീതി കനകം=സുവണ്ണം. കടതി മദ്ദതി രിപവോതി കടകം=നഗരം. കുരതീതി കോരകോ=കലികാ. ഥവീയതീതി ഥവകോ-ഗുച്ഛോ.

**൧൯.** ബല പതേഹ്യാകോ.

ബല-പാണനേ, പത പഥ-ഗമനേ, ഏതേഹി ആകോ ഹോതി. ബലതി ജീവതീതി ബലാകാ=പക്ഖിവിസേസോ. പതതി യാതീതി പതാകാ=ധജോ.

**൨൦.** സാമാകാദയോ.

സാമാകആദയോ ആകന്താ നിപച്ചന്തേ. സാ-തനു കരണാവസാനേസു, സാസ്സ മുക, സാതി ദേഹം ത നും കരോതീതി സാമാകോ=തിണധഞ്ഞം. പാ-പാനേ, ഇനങ, പിവതി രത്തന്തി പിനാകോ=മഹിസ്സരധനു. ഗു-സദ്ദേ, "യുവണ്ണാന മിയങുവങ സരേ"തി (൫.൧൩൬) ഉവങ, ഗവതി നദതി ഏതേനാതി ഗുവകോ=പൂഗഫലം. അട പട-ഗമനത്ഥാ, പടതി യാതീതി പടാകാ=വേജയന്തീ. സല പില പല ഹുല-ഗമനത്ഥാ, സലതി യാതീതി സലാകാ=വേജ്ജോപകരണദബ്ബം. വിദ-ഞാണേ, വിദതി ജാനാതീതി വിദാകോ=വിദ്വാ. പണബ്യവഹാരഥുതീസു അസ്സ ഇത്തം, ഊക ച, പണീയതി വോഹരീയതീതി പിഞ്ഞാകോ=തിലകക്കോ, ഏവമഞ്ഞേപി.

൨൧. വിച്ഛാലഗമമുസാ കികോ.

വിച്ഛാ-ഗമനേ , അല=ബന്ധനേ, അമ ഗമ-ഗമനേ, മുസ-ഥേയ്യേ, ഏതേഹി കികോ ഹോതി. വിച്ഛതി യാതീതി വിച്ഛികോ=കീടോ. അലതി ബന്ധതി ഏതേനാതി അലികം=അസച്ചം. ഗച്ഛതീതി ഗമികോ=ഗന്താ. മുസാതി നിദ്ദേസാ ദീഘോ, മുസതി ഥേനേതീതി മൂസികോ=ഉന്ദൂരോ.

൨൨. കിംകണികാദയോ.

കിംകണികാദയോ സദ്ദാ കികന്താ നിപച്ചന്തേ. കണഇതി ദണ്ഡകോ ധാതു സദ്ദത്ഥോ, കസ്സ ദ്വിത്തം, അസ്സ ഇത്തം, നിഗ്ഗഹീതാഗമോ ച, കണതി സദ്ദം കരോതീ കിംകണികാ=ഘണ്ഡികാ. മുദ-തോസേ, ദസ്സ ദ്വിത്തം, മുദന്തി ഏതമയാതി മുദ്ദികാ=അങ്ഗുലിയാവേട്ഠനം, ഫലവിസേസോ അ. മഹീയതി പൂജീയതീതി മഹികാ=ഹിമം. കല-സങ്ഖ്യാനേ, കലീയതി പരിമീതയതീതി കലികാ=കോരകോ. സപ്പ-ഗമനേ, അസ്സ ഇത്തം. സപ്പതി ഗച്ഛതീതി സിപ്പികാ=ജലജന്തുവിസേസോ, ഏവമഞ്ഞേപി.

൨൩. ഇസാ കീകോ.

ഇസ സിംസ-ഇച്ഛായം, ഇച്ചസ്മാ കീകോ ഹോതി. ഇച്ഛീയതീതി ഇസീകാ=തൂലനിസ്സയോ.

൨൪. കമപദാ ണുകോ.

കമ-ഇച്ഛായം, പദ-ഗമനേ, ഏതേഹി ണുകോ ഹോതി. "ണിണാപീന"ന്തി (൫.൧൬൭) യോഗവിഭാഗാ ണിലോപോ. കാമേതീതി കാമുകോ=കാമയിതാ . പജ്ജതി യാതി ഏതായാതി പാദുകാ=പാദോപകരണം.

൨൫. മണ്ഡസലാ ണൂകോ.

മണ്ഡ-ഭൂസനേ, സല-ഗമനത്ഥോ ദണ്ഡകോ ധാതു, ഏതേഹി ണൂകോ ഹോതി. മണ്ഡേതി ജലം ഭൂസേതീതി മണ്ഡൂകോ=ഭേകോ, സലതി ഗോചരത്ത മുപയാതീതി സാലൂകം=ഉപ്പലകണ്ഡോ.

൨൬. ഉലൂകാദയോ.

ഉല്ലൂകാദയോ സദ്ദാ ണൂകന്താ നിപച്ചന്തേ. ഉല-ഗവേസനേ, ഓത്താഭാവോ നിപാതനാ, ഉലതി ഗവേസതീതി ഉല്ലൂകോ=കോസിയോ. മന=ഞാണേ, നസ്സ ധത്തം, മഞ്ഞതീതി മധൂകോ=രുക്ഖോ. ജല-ദിത്തിയം, ജലതീതി ജല്ലൂകാ=ലോഹിതപോ, ഏവമഞ്ഞേപി.

൨൭. കസാ സകോ.

കസ-വിലേഖനേതീമസ്മാ സകോ ഹോതി. കസതീതി കസ്സകോ=കസികമ്മകാരോ.

൨൮. കരാ തികോ.

കരോതിസ്മാ തികോ ഹോതി. കരോന്തി കീളം ഏത്ഥാതി കത്തികോ=ബാഹുലോ.

൨൯. ഇസാ ഠകന.

ഇസ സിംസ-ഇച്ഛായം, ഇച്ചസ്മാ ഠകന ഹോതി. ഇച്ഛീയതീതി ഇട്ഠകാ=മത്തികാവികാരോ.

൩൦. സമാ ഖോ.

സമ-ഉപസമഖേദേസു , ഏതസ്മാ ഖോ ഹോതി. സമേതി ഉപസമേതീതി സങ്ഖോ=കമ്ബു.

൩൧. മുഖാ ദയോ.

മുഖ ആദയോ ഖന്താ നിപച്ചന്തേ. മു-ബന്ധനേ, ഓത്താഭാവോ നിപാതനാ, മുനന്തി ബന്ധന്തി ഏതേനാതി മുഖം=ലപനം. സി-സേവായം, ഏത്താ ഭാവോ നിപാതനാ, സയന്തി ഏത്ഥ ഊകാ കുസുമ-ദയോ ചാതി സിഖാ=ചൂളാ. വിപുബ്ബസ്സ സിസ്സ, വിസതിസ്സ വാ, വിസേസേന സയന്തി ഏത്ഥ, പവിസന്തീതി വിസിഖാ=രച്ഛാ. കന-ദീത്തി ഗതി കന്തീസു, നിപുബ്ബോ, അനഭാഗലോപോ, കനതി ദിബ്ബതീതി നിക്ഖോ=സുവണ്ണവികാരോ. മയഞതി ഗമനത്ഥോ ദണ്ഡകോ ധാതു, ഖസ്സ ഊഞ, മയതി യാതീതി മയൂഖോ-കിരണോ. ലൂ-ഛേദനേ, ഓത്ഥാഭാവോ, ലുനാതി ഛിന്ദതി സോഭന്തി ലൂഖോ=അസിനിദ്ധോ. അര-ഗമനേ, അരന്തി യന്തി ഏതേനാതി അക്ഖോ=സകടാവയവാ, പാസകോ ച. യസ-പയതനേ, യസ്സതി പയതതി ബലിമാഹരണത്ഥായാതി യക്ഖോ=അമനുസ്സോ, രുഹ-ജനനേ, രുഹതി ജായതീതി രുക്ഖോ=പാദപോ, ഉസ-ദാഹേ, ഉസതി ദഹതി കാമഗ്ഗിനാതി ഉക്ഖോ=ബലീബദ്ദോ. സഹ-മരിസനേ 'ഹലോപോ, സഹതി അത്തനി കതാപരാധം ഖമതീതി സഖാ=സഹായോ, ഏവമഞ്ഞേപി.

൩൨. അജ വജ മുദ ഗദ ഗമാ ഗക.

അജ വജ-ഗമനേ, മുദ-തോസേ, ഗദ-വചനേ, അമ ഗമ-ഗമനേ, ഏതേഹി ഗക ഹോതി. അജതി ഗച്ഛതി സേട്ഠഭാവന്തി അഗ്ഗോ-സേട്ഠോ . വജതി സമൂഹത്തം ഗച്ഛതീതി വഗ്ഗോ=സമൂഹോ. മുദന്തി ഏതേനാതി മുഗ്ഗോ=ധഞ്ഞവിസേസോ.

ഗദതീതി ഗഗ്ഗോ=ഇസി. "മനാനം നിഗ്ഗഹീത"ന്തി (ഒ.൯൬) മസ്സ നിഗ്ഗഹീതം, ഗച്ഛതീതി ഗങ്ഗാ=സുരാപഗാ.

**൩൩**. സിങ്ഗാദയോ.

സിങ്ഗആദയോ സദ്ദാ ഗകഅന്താ നിപച്ചന്തേ. സീ-സയേ, നിഗ്ഗഹീതാഗമോ, രസ്സത്തഞ്ച, സയതി പവത്തതി മത്ഥകേതി സിങ്ഗം=വിസാണം. ഫുര-ചലനേ, ലിമുഋ, ഫുരതി ചലതീതി പുലിങ്ഗോ=ജലിതങ്ഗാ രാവയവോ. ചല-കമ്പനേ, ഉപുബ്ബോ, ചലസ്സ ചാലിം, ഉച്ചലതി കമ്പതീതി ഉച്ചാലിങ്ഗോ=സുക്കകീടോ, കല-സദ്ദേ, ഇമുക, കലതി അഭിനാദം കരോതി ബഹുരജ്ജതായാ തി കലിങ്ഗോ=ദക്ഖിണാപഥോ. ഭമ-അനവട്ഠാനേ, അസ്സ ഇത്തം, ഭമതീതി ഭിങ്ഗോ=ഭമരോ. പട അട-ഗമനേ, പടിസ്സ അമുക, അക ച. പടതി പതന്തോ ഗച്ഛതീതി പടങ്ഗോ, പടഗോ=സലഭോ, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൩൪**. അഗാ ഗി.

അഗ-കുടിലഗമനേതീമസ്മാ ഗി ഹോതി. അഗതി കുടിലോ ഹുത്വാ ഗച്ഛതീതി അഗ്ഗി=പാവകോ.

**൩൫**. യാവലാ ഗു.

യാ-പാപുണനേ, വല വല്ല-സംവരണേ, ഏതേഹി ഗു ഹോതി. യാതീതി യാഗു=പേയ്യാ. വലീയതി സംവരീയതീതി വഗ്ഗു=മനുഞ്ഞോ.

**൩൬**. ഫേഗ്ഗാദയോ.

ഫേഗ്ഗു ആദയോ ഗുഅന്താ നിപച്ചന്തേ. ഫല-നിപ്ഫത്തിയം, അസ്സ ഏത്തം, ഫലതി നിട്ഠാനം ഗച്ഛതീതി ഫേഗ്ഗു=അസാരോ. ഭര-ഭരണേ, രലോപോ. ഭരതീതി ഭഗു=ഇസി. ഹി-ഗതിയം, നിഗ്ഗഹീതാഗമോ, ഹിനോ തി പവത്തതീതി ഹിങ്ഗു=രാമഠജം. കമ-ഇച്ഛായം, കാമീയതീതി കങ്ഗു=ധഞ്ഞവിസേസോ, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൩൭**. ജനാ ഘോ.

ജന-ജനനേതീമസ്മാ ഘോ ഹോതി. "മനാനം നിഗ്ഗഹീത"ന്തി (ഒ.൯൬) നസ്സ നിഗ്ഗഹീതം, ജായതി ഗമനമേതായാതി ജങ്ഘാ=പാണ്യങ്ഗവിസേസോ.

**൩൮**. മേഘാദയോ.

മേഘആദയോ ഘന്താ നിപച്ചന്തേ. മിഹ-സേചനേ, ഹലോപോ, മേഹതി സിഞ്ചതീതി മേഘോ=അമ്ബുദോ. മുഹ-മുച്ഛായം, ഹലോപോ, മുയ്ഹന്തി സത്താ ഏത്ഥാതി മോഘോ=തുച്ഛോ. സീ-സയേ, ഏത്താഭാവോ, സേതി ലഹു ഹുത്വാ പവത്തതീതി സീഘം=ആസു. അഹ-ഭസ്മീകരണേ, നിപുബ്ബോ, ഹലോപദീഘാ, നിദഹതീതി നിദാഘോ=ഗിമ്ഹോ. മഹിസ്സ ഹലോപോ, മഹീയതി പൂജീയതീതി മഘാ=നക്ഖത്തം, ഏവമഞ്ഞേപി.

(ഇതി കവഗ്ഗപച്ചയവിധാനം).

**൩൯**. ചുസരവരാ ചോ.

ചു-ചവനേ, സര-ഗതി ഹിംസാ ചിന്താസു, വര-വരണ സമ്ഭത്തീസു, ഏയേഹി ചോ ഹോതി. ചവതി രുക്ഖാതി ചോചം=ഉപഭുത്തഫല- വിസേസോ . സരതി ആയതിം ദുക്ഖം ഹിംസതീതി സച്ചം=അവിതഥം. വാരേതി സുഖന്തി വച്ചം=ഗൂഥോ.

**൪൦**. മരാ ചുഞ്ഈചീ ച.

മര-പാണചാഗേ തീമസ്മാ ചുഞ്ഈചീ ഹോന്തി ചോ ച. മരണം മച്ചു=മരണം. മാരേതി അന്ധകാരം വിനാസേതീതി മരീചി=രംസി, മിഗതണ്ഹികാ ച. മരതീതി മച്ചോ=സത്തോ.

**൪൧**. കുസ പസാ ഛിക.

കുസ-അക്കോസേ, പസ-ബാധനേ, ഏതേഹി ഛിക ഹോതി. കുസീയതി അക്കോസീയതീതി കുച്ഛി=ഉദരം. പസീയതി ബാധീയതി ഏത്ഥാതി പച്ഛി=ഭാജനവിസേസോ.

**൪൨**. കസ ഉസാ ഛുക.

കസ-വിലേഖനേ, ഉസ-ദാഹേ, ഏതേഹി ഛുക ഹോതി. കസന്തി വിലേഖന്തി ഏത്ഥാതി കച്ഛു=പാമം. ഉസതി ദഹതി സന്താപന്തി ഉച്ഛു=രസാലോ.

**൪൩**. അസ മസ വദ കുച കചാ ഛോ.

അസ-ഖിപനേ, മസ-ആമസനേ, വദ-വചനേ, കുച-സംകോചനേ, കച-ബന്ധനേ, ഏതേഹി ഛോ ഹോതി. അസതി ഛിപതീതി അച്ഛോ=ഭല്ലൂകോ. മസതി ജലന്തി മച്ഛോ=മീനോ. വദതീതി വച്ഛോ=നേലകോ. കുചീയതി സംകോചീയതീതി കോച്ഛോ=ഭദ്ദപീട്ഠം. കചീയതി ബന്ധീയതീതി കച്ഛോ=തനുപദേസോ, അനൂപോ ച.

**൪൪**. ഗുച്ഛാദയോ.

ഗുച്ഛആദയോ ഛന്താ നിപച്ചന്തേ. ഗുപ-ഗോപനേ, ഓത്താഭാവോ, ഗോപീയതീതി ഗുച്ഛോ=ഥവകോ. തുസ-തുട്ഠിമ്ഹി, തുസന്തി ഏതേനാതി തുച്ഛം=മുസാ. പുസ-പോസനേ, പോസന്തി തനുമനേനാതി പുച്ഛോ=വാലധി, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൪൫**. അരാ ജു ഞട ച.

അര-ഗമനേതീമസ്മാ ജു ഹോതി, അരിസ്സ ഉട ച. ടകാരോ സബ്ബാദേസത്ഥോ, അരതി അകുടിലഭാവേന പവത്തതീതി ഉജു=അവങ്കോ.

**൪൬**. രജ്ജാദയോ.

രജ്ജുആദയോ ജുഅന്താ നിപച്ചന്തേ. രുധ-ആവരണേ, ഉസ്സ അത്തം, രുന്ധന്തി ഏതേനാതി രുജ്ജു-യോത്തം. മന-ഞാണേ, അമഞ്ഞിത്ഥാതി മഞ്ജു=മഞ്ജുലം,

ഏവമഞ്ഞേപി.

**൪൭**. ഗിധാ ഝക.

ഗിധ-അഭികങ്ഖായമിച്ചസ്മാ ഝക ഹോതി. ഗേധതീതി ഗിജ്ഝോ=പക്ഖിവിസേസോ.

**൪൮**. വഞ്ഝാദയോ.

വഞ്ച്യആദയോ ഝക അന്താ നിപച്ചന്തേ. വന-യാചനേ, വനോതി അത്താനം അനുഭവിതും യാചതീതി വഞ്ഝോ=അഫലരുക്ഖോ, വഞ്ഝാ=അപസവാ ഇത്ഥീ, അസ്സ ഇത്തം വിഞ്ഝോ=പബ്ബതോ, സംജ-സങ്ഗേ, നിഗ്ഗഹീതലോപോ, സഞ്ജിയതീതി സജ്ഝം=രജതം, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൪൯**. കമയജാ ഞോ.

കമ-ഇച്ഛായം , യജ-ദേവപൂജാസങ്ഗതികരണദാനേസു, ഏതേഹി ഞോ ഹോതി, മസ്സ നിഗ്ഗഹീതവഗ്ഗന്താ, കാമീയതീതി കഞ്ഞാ=കുമാരീ. ജസ്സ പരരൂപത്തം, യജന്ത്യനേനാതി യഞ്ഞോ=യാഗോ.

**൫൦**. പുഞ്ഞം.

പുനാതി പുണതിസ്മാ വാ ഞോഓത്താഭാവോ ച നിപച്ചന്തേ. പുനാതി, പുണതി സുന്ദരത്തം കരോതീതി വാ പുഞ്ഞം=കുസലം.

**൫൧**. അര ഹാഞ്ഞോ ഹാസ്സ ഹിര ച.

അര-ഗമനേ, വാ-ചാഗേ, ഏതേഹി അഞ്ഞോ ഹോതി, ഹാസ്സ ഹിരഞ്ഞാദേസോ. അരീയതേ ഗമ്യതേതി അരഞ്ഞം=വനം. ജഹാതി സത്താനം ഹീനത്തന്തി ഹിരഞ്ഞം=ധനം, സുവണ്ണഞ്ച.

(ഇതി ചവഗ്ഗപച്ചയവിധാനം).

**൫൨**. കിര തരാ കീടോ.

കിര-വികിരണേ, തര-തരണേ, ഏതേഹി, കീടോ ഹോതി. സോഭേതുമേത്ഥ രതനാനി വികിരീയന്തീതി കിരീടം=മകുടം. തരണ്തി നിദ്ദേസാ അസ്സ ഇത്തം, തരന്തി യന്തി സുരൂപത്ത മനേനാതി തിരീടം=വേട്ഠനം.

**൫൩**. സകാദീഹ്യടോ.

സക-സത്തിയം, കസ-ഗമനേ, കര-കരണേ, മക്ക ഇതി സുത്തിയോ ധാതു, ദേവ-ദേവനേ, കമ-ഇച്ഛായം, ഏവമാദിഹി അടോ ഹോതി. സണ്ണോതി ഭാരം വഹിതുന്തി സകടോ=യാനം. അകസി നിരോജത്തം അഗമീതി കസടം=നിരോജം. കരോതി അമനാപന്തി കരടോ=കാകോ . മക്കതി ചലതീതി മക്കടോ=വാനരോ. ദേവീയതി പൂജീയതീതി ദേവടോ=ഇസി. കമതി ഇച്ഛതി ആരോഹത്ഥന്തി കമടോ=വാമനോ.

**൫൪**. മകുടാവാട കവാട കുക്കുടാ.

ഏതേ സദ്ദാ നിപച്ചന്തേ. മംകിസ്മാ ഉടോ, നിഗ്ഗഹീതലോപോ ച, മംകേതി സോഭേതീതി മകുടം=കിരീടം. അവതിസ്മാ ആടണ, അവ്യതേ ഖഞ്ഞതേതി ആവാടോ=കാസു. കു-സദ്ദേതീമസ്മാ ആടോ, ഓഅവാദേസാ യഥായോഗം, കവതി രവതീതി കവാടം=ദ്വാരപിധാനം. കുക വക-ആദാനേതീമസ്മാ കുടക, കുകതി ഗോചരമാദദാതീതി കുക്കുടോ=തമ്ബചൂള്ളോ.

**൫൫**. കമുസ കുസ കസാ ഠോ.

കമ-ഇച്ഛായം, ഉസ-ദാഹേ, കുസ-അക്കോസേ, കസ-ഗമനേ, ഏതേഹിഠോ ഹോതി, നിഗ്ഗഹീതവഗ്ഗന്താ, ഓദനാദീനി കാമേതീതി കണ്ഠോ=ഗലോ. ഓക്കപരരൂപാദീനി, ഓദനാദീസു ഉണ്ഹേന ഉസീയതീ തി ഓട്ഠോ=ദന്തച്ഛദോ, കരഭോ ച. കുസീയതി അക്കോസീയതീതി കോട്ഠോ=ധഞ്ഞനിലയോ. കസതി യാതി വിനാസന്തി കട്ഠം=ദാരു.

**൫൬**. കുട്ഠാദയോ.

കുട്ഠആദയോ സദ്ദാ ഠന്താ നിപച്ചന്തേ. കുസിസ്മാ ഠോ, ഓത്താഭാവോ ച, കുസീയതി അക്കോസീയതീതി കുട്ഠം=ഛവിരോഗോ. കുണ-സദ്ദേ, പരരൂപാഭാവോ ഓത്താഭാവോ ച, കുണതി നദതീതി കുണ്ഠോ=അതിഖിണോ, കുണീയതി അക്കോസീയതീതി കുണ്ഠോ= ഛിന്നഹത്ഥപാദാദികോ . ദംസിസ്സ ദാ, ദംസതി ഏതായാതി ദാഠാ=ദന്തവിസേസോ. കമിസ്സ അക ച. കാമീയാതി ദീനേതീതി കമഠോ=ഭിക്ഖാഭാജനം, വാമനോ, കുമ്മോ ച. ഫസ്സിസ്സ ഫുടോ, ഫസ്സീയതീതി ഫുട്ഠോ=ഫസ്സോ, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൫൭**. വര കരാ അണ്ഡോ.

വര-വരണേ, കര-കരണേ, ഏതേഹി അണ്ഡോ ഹോതി. അത്തനി പേഫം വാരയതീതി വരണ്ഡോ=മുഖരോഗോ. കരീയതീതി കരണ്ഡോ=ഭണ്ഡവിസേസോ.

**൫൮**. മനന്താ ഡോ.

മകാര നകാരന്തേഹി ക്രിയത്ഥേഹി ബഹുലം ഡപ്പച്ചയോ ഹോതി. സമ-ഉപസമേ, സമനം സണ്ഡം=സമൂഹോ. കമ-പദവിക്ഖേപേ, കമതി യാതീതി കണ്ഡോ=സരോ, പരിച്ഛേദോ ച, ദമ-ദമനേ, ദമന്ത്യനേനാതി ദണ്ഡോ=നിഗ്ഗഹോ. അമ ഗമ-ഗമനേ, അമന്തി ഉപ്പജ്ജന്തി ഏത്ഥാതി അണ്ഡോ=പക്ഖിപസവോ, കോസോ ച. ഗച്ഛതി സൂനഭാവന്തി ഗണ്ഡോ=ബ്യാധി, വദനേകദേസോ ച. രമു-കീളായം, രമന്തി ഏത്ഥാതി രുണ്ഡാ=വിധവാ. മന-ഞാണേ, മഞ്ഞന്തി ഏതേനാതി മണ്ഡോ=ഓദനാദിനിസ്സാവോ. ഖന ഖണ=അവദാരണേ, ഖഞ്ഞതീതി ഖണ്ഡോ=ഉച്ഛുവികാര വിസേസോ. ലമ-ഹിംസായം, ലമതി ഹിംസതി സുചിഭാവന്തി ലണ്ഡോ=വച്ചം, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൫൯**. കുണ്ഡാ ദയോ.

കുണ്ഡആദയോ ഡന്താ നിപച്ചന്തേ. കമ മന തനാനം അസ്സ ഉത്തം, കാമീയതീതി കുണ്ഡം=ഭാജനം. മഞ്ഞതി ഹിതാഹിതന്തി മുണ്ഡോ= ഛിന്നകേസോ

. തനോതി ഏതേനാതി തുണ്ഡം=ലപനം. ഈര-ഖേപേ, ഏരംആദേസോ. ഈരതി കമ്പതീതി ഏരണ്ഡോ=ബ്യഗ്ഘപുച്ഛോ, സി-സേവായം, സിസ്സ ഖമുക, സുഗന്ധം സേവതീതി സിഖണ്ഡോ=ചൂളാ, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൬൩൦**. തിജ കസ തസ ദക്ഖാ കിണോ ജസ്സ ഖോ ച.

തിജ-നിസാനേ, കസ-ഗമനേ, തസ-പിപാസായം, ദക്ഖ-വുദ്ധിയം, ഏതേഹി കിണോ ഹോതി, ജസ്സ ഖോ ച, തേജയിത്ഥാതി തിഖിണം=നിസിതം. കസതി പവത്തതീതി കസിണം=അസേസം. തസനം തസിണാ=തണ്ഹാ. ദക്ഖതി വുദ്ധിം ഗച്ഛതി ഏതായാതി ദക്ഖീണാ=കുസലം.

**൬൩൧**. വീആദിതോ ണി.

വീ-തന്തസന്താനേ, സി-സേവാസം, സൂ-പസ്സവനേ, ദു-ഗമനേ, കീ-ദബ്ബവിനിമയേ, സാ-തനുകരണാവസാനേസു, ഏവമാദീഹി ണി ഹോതി. വീയതീതി വേണി=കേസകലാപോ. സേവനം സേണി=സജാതീനം കാരൂനം സമൂഹോ. നിപുബ്ബോ, നിസേവീയതീതി നിസേണി=സോപാനം. സവതി പസ്സവതീതി സോണി=കടി. ദവതി വഹതീതി ദോണി=കട്ഠമ്ബുവാഹനീ, നാവാ ച. നദാദിപാഠാ വിമ്ഹി സോണീ ദോണീ തിപി ഹോതി. കയനം, കീയതേ ഏതായാതി വാ കേണി=കയോ സാതി ദുക്ഖം തനും കരോതീതി സാണി=തിരോകരണീ, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൬൩൨**. ഗഹാദീഹ്യണി.

ഗഹ-ഉപാദാനേ, അര-ഗമനേ, ധര-ധാരണേ, സര-ഗതിയിംസാ ചിന്താസു, തര-തരണേ, ഏവമാദീഹി അണിപ്പച്ചയോ ഹോതി. ഗണ്ഹാതീതി ഗഹണി=അസിതാദിപാചകോ അഗ്ഗി. അരീയതി ഗമീയതീതി അരണി=അഗ്ഗിമന്ഥനകട്ഠം . ധാരേതീതി ധരണി=മഹീ. സരീയതി ഗമീയതീതി ഭരണി=മഗ്ഗോ. തരന്ത്യനേനാതി തരണി=നാവാ, സൂരിയോ ച.

**൬൩൩**. രീവീഭാഹി ണു.

രീ-പസ്സവനേ, വീ വാ-ഗമനേ, ഭാ-ദിത്തിയം, ഏതേഹിണു ഹോതി. രീയതി പസ്സവതീതി രേണു=രജോ. വേതി പവത്തതീതി വേണു=വേളു. ഭാതി ദിബ്ബതീതി ഭാണു=രംസി.

**൬൩൪**. ഖാണ്വാ ദയോ.

ഖാണുആദയോ ണുഅന്താ നിപച്ചന്തേ. ഖണ ഖന-അവദാരണേ, ണസ്സ ആ, ഖഞ്ഞതി അവദാരീയതീതി ഖാണു=ഛിന്നസാഖോ രുക്ഖോ. ജന-ജനനേ, നസ്സ വാ ആത്തം, ജായതി ഗമന മനേനാതി ജാണു, ജണ്ണു=ജങ്ഘോരൂനം സന്ധി. ഹര-ഹരണേ, ഏക, ഹരീയതീതി ഹരേണു=ഗന്ധദബ്ബേ, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൬൩൫**. ക്വാദിതോ ണോ.

**കു**-സദ്ദേ, സു-സവനേ, ദു-ഗമനേ, വര-വരണേ, കര-കരണേ, പണ-ബ്യവഹാരഥുതിസു, താ-പാലനേ, ലീ-നിലീയനേ, ഏവമാദീഹി ണോ ഹോതി.

കവതി നദതി ഏത്ഥാതി കോണോ=അസ്സി, വീണാദിവാദനദണ്ഡോ ച. സുണോതീതി സോണോ=സുനഖോ, നരോ ച. ദവതി പവത്തതീതി ദോണോ=പരിമാണവിസേസോ. വിരൂപത്ത വാരേതീതി വണ്ണോ=നീലാദി. സവനം കരോതീതി കണ്ണോ=സവനം. പണീയതി വോഹരീയതീതി പണ്ണോ=പലാസോ. ലായതീതി താണം=രക്ഖാ. നിലീയന്തി ഏത്ഥാതി ലേണം=നിലീയനട്ഠാനം.

**൬൭**. സുവീഹി ണക.

സു-സവനേ , വീ-തന്തസന്താനേ, ഏതേഹി ണക ഹോതി. സുണോതീതി സുണോ=സുനഖോ. വീയതീതി വീണാ=വല്ലകീ.

**൬൮**. തിണാദയോ.

തിണആദയോ ണകന്താ നിപച്ചന്തേ. തിജ-തേജനേ, ജലോപോ, തേജേതി ഏതേനാതി തിണം=ബീരണാദി. ലീ ലിഹ സാദ ക്ലേദാനം ലോ ലവാ, ലീയതി രസതോ സബ്ബത്ഥ അല്ലീയതീതി ലോണം ലവണം, ലേഹീയതീതി ലോണം ലവണം, സാദീയതീതി ലോണം ലവണം, ക്ലേദയതീതി ലോണം ലവണം, ഗമിസ്സ ഓ, ഗച്ഛതീതി ഗോണോ=ഗോ. ഹര-ഹരണേ, ണസ്സഞ്ജി, ഹരീയതീതി ഹരിണോ=മിഗോ. ഈര-കമ്പനേ, രസ്സത്തം, ണസ്സ ഞിച, അത്തനോ ലൂഖഭാവേ സമ്പത്തേ ഈരതി കമ്പതീതി ഇരിണം=ഊസരം. ഥു-അഭിത്ഥവേ, ദീഘോ, അഭിത്ഥവീയതീതി ഥൂണം=നഗരം, ഥൂണോ=ഘരത്ഥമ്ഭോ, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൬൯**. രവണ വരണ പൂരണാ ദയോ.

രവണ വരണ പൂരണാ ദയോ അണപ്പച്ചയേന സിദ്ധാ. രവതീതി രവണോ=കോകിലോ. വാരേതീതി വരണോ=പാകാരോ. പൂരീയതേ അനേനാതി പൂരണോ=പരിപൂരീ.

(ഇതി ടവഗ്ഗപച്ചയവിധാനം).

**൭൦**. പാവസാ അതി.

പാ-രക്ഖണേ, വസ-നിവാസേ, ഏതേതി അതി ഹോതി. പുബ്ബസരലോപോ, പാതി രക്ഖതീതി പതി=സാമീ, വസന്തി ഏത്ഥാതി വസതി=ഗേഹം.

**൭൧**. ധാ ഹി സി തന ജന ജര ഗമ സചാ തു.

ധാ-ധാരണേ , ഹി-ഗതിയം, തന-വിത്ഥാരേ, ജന-ജനനേ, ജര-വയോ-ഹാനിയം, അമ ഗമ-ഗമനേ, സച-സമവായേ, ഏതേഹി തു ഹോതി. ധാരേതീതി ധാതു=ഗേരുകാദി. ഹിനോതി പവത്താതി ഫലം ഏതേനാതി ഹേതു=കാരണം, സേവീയതി ജനേഹീതി സേതു=ബന്ധതി (പദ്ധതി). തഞ്ഞതേതി തന്തു=സുത്തം. ജനീയതേ കമ്മകിലേസേഹീതി ജന്തു, ജായതി കമ്മകിലേഹീതി വാ ജന്തു=സത്തോ. ജീരതീതി ജത്തു=അംസസന്ധി. ഗച്ഛതീതി ഗന്തു=ഗമികോ, സചതി സമേതീതി സത്തു=യവാദിചുണ്ണം.

**൭൨**. അരിസ്സുട ച.

അര-ഗമനേതീമസ്മാ തു ഹോതി, അരിസ്സ ഉട ആദേസോച. അരതി പവത്തതീതി ഉതു=ഹേമന്താദി,

൭൨. പിത്വാദയോ.

പിതുആദയോ സദ്ദാ തുഅന്താ നിപച്ചന്തേ. പാ-രക്ഖണേ, ആസ്സ ഇത്തം, പാതി രക്ഖതീതി പിതാ=ജനകോ. പാതിസ്സേവാദിസ്സ മോ, പായേതീതി മാതാ=ജനനീ. ഭാ-ദിത്തിയം, ഭാതീതി ഭാതാ=സോദരിയോ. ധാ-ധാരണേ, ആസ്സ ഈത്തം, ധാരീയതീതി ധീതാ=പുത്തീ. ദുഹ-പപൂരണേ, ഓത്താഭാവോ, തുസ്സ ഞ്ഛരിച. ദുഹതി പസവേ പപൂരേതീതി ദുഹിതാ=പുത്തീ. ജന-ജനനേ, അസ്സ ആത്തം, മാ ചാന്താദേസോ. പപുത്തേ ജനേതീതി ജാമാതാ=ദുഹിതുപതി. നഹ-ബന്ധനേ, നഹീയതി ബന്ധീയതി പേമേനാതി നത്താ-പപുത്തോ. ഹു-ഹവനേ, ഹവതി പൂജേതീതി ഹോതാ=യഞ്ഞകോ. പൂ-പവനേ, പുനാതി ആയതിം ഭവം പവിത്തം കരോതീതി പോതാ=സോയേവ.

൭൩. ജന കരാ രതു.

ജന-ജനനേ, കര-കരണേ, ഏതേഹി രതു ഹോതി, രകാരോ അന്തസരാദിലോപത്ഥോ. ജായതീതി ജതു=ലാഖാ. കരീയതീതി കതു=സയൂപോ യഞ്ഞോ.

൭൪. സകാ ഉന്തോ.

സക-സത്തിയമിച്ചസ്മാ ഉന്തോ ഹോതി. സക്കോതീതി സകുന്തോ=പക്ഖീ.

൭൫. കപാ ഓതോ.

കപ-അച്ഛാദനേ ഇച്ചസ്മാ ഓതോ ഹോതി. കപതീതി കപോതോ=പാരേവതോ. ടോ തസ്സ വാ ഹോതി കപോടോ=സോയേവ.

൭൬. വസാദീഹ്യന്തോ.

വസ-നിവാസേ, രുഹ-ജനനേ, ഭദ്ദ-കല്യാണേ, നന്ദ-സമിദ്ധിയം, ജീവ-പാണധാരണേ, ഏവമാദീതി അന്തോ ഹോഹി. വസന്തി ഏതസ്മിം കാലേ കീളാപസുതാതി വസന്തോ=ഉതു. രുഹതി ജായതീതി രുഹന്തോ=രുക്ഖോ, ഏവംനാമകോ മിഗരാജാ ച. ഭദ്ദിസ്സ സംയോഗാദിലോപോ, ഭജതി കല്യാണധമ്മന്തി ഭദന്തോ=പബ്ബജിതോ. നന്ദതി ഏതായാതി നന്ദന്തീ=സഖീ, നദാദിപാഠാ വീ, ഏവമുപരി ച. ജീവന്തി ഏതാ- യാതി ജീവന്തീ=ഓസധി. സവതീതി സവന്തീ=നദീ. രോദാപേതീതി രോദന്തീ=ഓസധി. അവതി രക്ഖതീതി അവന്തീ=ജനപദോ.

൭൭. ഹിസീനം മുക ച.

ഹി-ഗതിയ, സീ-സയേ, ഏതേഹി അന്തോ ഹോതി മുക ച. കകാരോ അന്താവയവത്ഥോ, ഹിമം ഹിനോതി പവത്തതി ഏതസ്മിന്തി ഹേമന്തോ=ഉതു, സയന്തി ഏത്ഥ ഊകാ കുസുമാദയോ ചാതി സീമന്തോ=കേസമഗ്ഗോ.

**൩൮.** ഹര രുഹ കുലാ ഇതോ.

ഹര-ഹരണേ, രുഹ-ജനനേ, കുല-പത്ഥാരേ, ഏതേതി ഇതോ ഹോതി. അത്തനോ സിനേഹം ഹരതീതി ഹരിതോ=വണ്ണവിസേസോ. രുഹതീതി രോഹിതോ=മച്ഛവിസേസോ. രുഹതി സരീരേ ബ്യാപനവസേനാതി രോഹിതം, രസ്സ ലത്തേ ലോഹിതം=രുധിരം. അത്തനോ ഗുണം കുലതി പത്ഥരതീതി കോലിതോ=ദുതിയഗ്ഗസാവകോ, ഏവം നാമകോ മരു ച.

**൩൯.** ഭരാദീഹ്യതോ.

ഭര രംജ യജ പച ഏവമാദീഹി അതോ ഹോതി. ഭരതീതി ഭരതോ=നടോ. നിഗ്ഗഹീതലോപോ, രഞ്ജന്തി ഏത്ഥാഹി രജതം=സജ്ഝം. യജിതബ്ബോതി യജതോ=അഗ്ഗി. പചതീതി പചതോ=സൂപകാരോ.

**൮൦.** കിരാ ദീഹ്യാതക.

കിര-വികിരണേ, അല-ബന്ധനേ, ചില-വസനേ, ഏവമാദീഹി ആതക ഹോതി, കിരതീതി കിരാതോ=സവരോ, രസ്സ ലക്കേ കി- ലാതോ=സോവ . അലതീതി അലാതം=ഉമ്മുകം. ചിലതീതി ചിലാതോ=മലച്ഛജാതി.

**൮൧.** അമാദീഹ്യത്തോ.

അമ മാ വര കലാദീഹി അത്തോ ഹോതി. അമതി കാലന്തരം പവത്തതീതി അമത്തം=ഭാജനം. പുബ്ബസരലോപോ, മാനം മത്തം=പമാണം പരിച്ഛേദോ ച. വരന്തുനേനാതി വരത്താ=യോത്തം. കലതി പരിച്ഛിന്ദതീതി കലത്തം=ഭരിയാ.

**൮൨.** വാദീഹി തോ.

വാ-ഗമനേ, താ-പാലനേ, തന-വിത്ഥാരേ, ദമ-ഉപസമേ, അ-മഗമനേ, സി-സേവായം, സു-സവനേ, പൂ പവനേ, ഗുപ-ഗോവനേ, യുജ-സംയമേ, ഗഹ-ഉപാദാനേ, അത-സാതച്ചഗമാന, ഖിപ-പേരണേ, ഏവമാദീഹി തോ ഹോതി. വായതീതി വാതോ=വായു. തായതീതി താതോ=പിതാ. തനുതേതി തന്തം=തന്തവോ. ദമതീതി അന്തോ=ദസനോ. അമതി യാതീതി അന്തോ=ഓസാനം, കോട്ഠാസസമീപാവയവാ ച. സേവീയതീതി സേതോ=ധവലോ. സുണന്തുനേനാതി സോതം=സവനം. സവതീതി സോതോ=ജലപ്പവാഹോ. പുനീയതീതി പോതോ=ബാലോ. ഗോപീയതീതി ഗോത്ഥം=കലാദി. യോജന്ത്യനേനാതി യോത്തം=രജ്ജു. മമായന്തേഹി ഗയ്ഹതീതി ഗത്തം=സരീരം. അബാധം നിരന്തരം അതതി പവത്തതീതി അത്താ=മനാദി. ഖിപീയതി ഏത്ഥാതി ഖേത്തം=കേദാരം.

**൮൩.** ഘരാദീഹി തക.

ഗര ഘര-സേചനേ, സി-സേവായം, ദൂ-പരിതാപനേ, മിദ-സിനേഹേ, ചിത-സഞ്ചേതനേ, പുസ-പോസനേ, വിദ-ലാഭേ, ഏവമാദീഹി തക ർ ഹോതി, ഘരതി സിഞ്ചതീതി ഘതം=സപ്പി. സേവീയതീതി സിതോ=സേതോ. ദുബ്ബചത്താ ദൂയതി പരിതാപേതീതി ദൂതോ=പേസരകാരോ. മിജ്ജതി സിനേഹതീതി മിത്തോ=സുഹദയോ. ചിന്തേതീതി ചിത്തം=വിഞ്ഞാണം ചിത്തകമ്മാദി ച.

പോസീയതീതി പുത്തോ=അത്തജോ. വിന്ദന്തി പീതി മനേനാതി വിത്തം=ധനം. വര-വരണസമ്ഭത്തീസു, വരണം വത്തം=ബ്രഹ്മചരിയാദി.

**൮൪൪.** നേത്താദയോ.

നേത്തആദയോ തക പരാ നിപച്ചന്തേ. നീ-പാപനേ, ഏത്തം, തുക ച നിപാതനാ. നയതി പാപേതീതി നേത്തം=നയനം, നേതാ ച. കര-കര-ണേ, അസ്സു, കരണം കുത്തം=കിരിയാ. കമിസ്സ അസ്സു, കമതി യാതീതി കുന്തോ=ആവുധവിസേസോ. രമ-കീളായം, സുപുബ്ബോ, സുസ്സനിച്ചം ദീഘോ. സുട്ഠു രമണം, സുട്ഠു രമതീതി വാ സൂരതോ=സുഖസംവാസോ. മിഹിസ്സഉസ്സു, മിഹതി സിഞ്ചതീതി മുത്തം=പസ്സാവോ. പാല=രക്ഖണേ ആസ്സ രസ്സത്തം, ഞിച. പാലീയതീതി പലിതം=കേസലോമാനം ജരായ കതം സേതത്തം, സദ്ധാദിത്താ അകാരേ തം യസ്സ അത്ഥി സോ പലിതോ=പുമാ, പലിതാ=ഇത്ഥീ. മ്ഹിസ്സ സി, മിഹി ച, മ്ഹയനം സിതം=മന്ദഹസിതം, മ്ഹയനം മിഹിതം=തദേവ, കുസ-അക്കോസേ തസ്സ ഈഞ, കുസീയതി അക്കോസീയതീതി കുസീതോ=അലസോ, സി=ബന്ധനേ, ദീഘോ, സേന്തി ബന്ധന്തി ഘരാവാസം ഏതായാതി സീതാ=നങ്ഗലലേഖാ, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൮൪൫.** സമാദീഹ്യഥോ.

സമ-ഉപസമേ , ദര-ദരണേ, ദമ-ഉപസമേ, കിലമ ക്ലമ-ഗേലഞ്ഞേ, സപ-അക്കോസേ, വസ-നിവാസേ, ആപുബ്ബോ, ഏവമാദീഹി അഥോ ഹോതി. സമേതീതി സമഥോ=സമാധി. ദരണം ദരഥോ=പീളാ. ദമനം ദമഥോ=ദമോ. കിലമനം കിലമഥോ=പരിസ്സമോ. സപനം സപഥോ=സച്ചകരണം. ആവസന്തി ഏത്ഥാതി ആവസഥോ=ഘരം.

**൮൪൬.** ഉപവസാ വസ്സോട ച.

ഉപപുബ്ബാ വസതിസ്മാ അഥോ ഹോതി, വസ്സ ഓട ചാദേസോ. ഉപവസന്തി ഏത്ഥാതി ഉപോസഥോ=തിഥിവിസേസോ, നവമഹത്ഥി കുലഞ്ച.

**൮൪൭.** രമാ ഥക.

രമതിസ്മാ ഥക ഹോതി, കാനുബന്ധകരണസാമത്ഥിയാ അത കാരാദോപി മലോപോ. രമന്തി കീളന്തി ഏതേനാതി രഥോ=സന്ദനോ.

**൮൪൮.** തിത്ഥാദയോ.

തിത്ഥആദയോ ഥകപരാ നിപച്ചന്തേ. തര-തരണേ, അസ്സ ഇത്തം, പരരൂപാദി, തരന്ത്യനേനാതി തിത്ഥം=നജ്ജാദിം യേനാവതരന്തി തം. സിച-രക്ഖണേ, സേചതീതി സിത്ഥം=മധുച്ഛിട്ഠം. ഹസ-ഹസനേ, ഹസന്ത്യനേനാതി ഹത്ഥോ=കരോ, നക്ഖത്താഞ്ച. ഗായതീതി ഗാഥാ=പജ്ജവിസേസോ. അരന്തി പവത്തന്ത്യനേനാതി അത്ഥോ=ധനം. രോഗം തുദതി പീളേതീതി തുത്ഥം=ഓസധം. യു-മിസ്സനേ, ദീഘോ, യവതീതി യൂ- ഥോ=സജാതികാനം തിരച്ഛാനാനംസമൂഹോ. ഗുപ-ഗോപനേ, ദീഘോ, പലോപോ, പടികൂലത്താ ഗോപീയതീതി ഗൂഥോ=വച്ചം, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൮൯**. വസ മസ കുസാ ഥു.

വസ-നിവാസേ, മസ-ആമസനേ, കുസ-അക്കോസേ, ഏതേഹി ഥു ഹോതി. വസന്തി ഏത്ഥാതി വത്ഥു=പദത്ഥോ. ദധിം ആമസതീതി മത്ഥു=ദധിമണ്ഡോ. കുസീയതി അക്കോസീയതി ഭേര വനാദത്താതി കോത്ഥു=സിഗാലോ.

**൯൦**. സക വസാ ഥി.

സക-സത്തിയം, വസ-നിവാസേ, ഏതേഹി ഥി ഹോതി. സക്കോതി ഗന്തുമനേനാതി സത്ഥി=ഊരു. വസീയതി അച്ഛാദീയതീതി വത്ഥി=നാഭിയാ അധോ.

**൯൧**. വീതോ ഥിക.

വീ വാ-ഗമനേതീമസ്മാ ഥിക ഹോതി. വീയന്തി ഗച്ഛന്തി ഏതായാതി വീഥി=ആവലി.

**൯൨**. സാരിസ്മാ രതി.

സാരിസ്മാ ണ്യന്താ രഥി ഹോതി. സാരേതീതി സാരഥി=രഥ-വാഹോ.

**൯൩**. താ-താ ഇഥി.

താ-പാലനേ, അത-സാതച്ചഗമനേ, ഏതേഹി ഇഥി ഹോതി. തായതി പാലേതീതി തിഥി=പടിപദാദി, അതതി ഗച്ഛതീതി അതിഥി=അബ്ഭാഗതോ.

**൯൪**. ഇസാ ഥീ.

ഇസതിസ്മാ ഥീ ഹോതി. ഇച്ഛതി ഇച്ഛീയതീതി വാ ഇത്ഥീ=നാരീ.

**൯൫**. രുദ ഖുദ മുദ മദ ഛിദ സൂദ സപ കമാ ദക.

ഏതേഹി ദക ഹോതി. രുദതീതി രുദ്ദോ=ഉമാപതി. രസ്സ ലത്തേ ലുദ്ദോ=നേസാദോ. ഖുദതി അസഹതീതി ഖുദ്ദോ=നീചോ. മോദന്തി ഏതായാതി മുദ്ദാ=സക്ഖരമങ്ഗുലിയം. മജ്ജന്തി അസ്മിന്തി മദ്ദോ=ജനപദോ. ഛിജ്ജതീതി ഛിദ്ദം=രന്ധം. ഊസ്സ രസ്സത്തം, സൂദതി സാമികേഹി ഭതിം പക്ഖരതീതി സുദ്ദോ=വസലോ. സപന്തുനേനാതി സദ്ദോ=സോതവിസയോ. കാമീയതീതി കന്ദോ=മൂലവിസേസോ.

**൯൬**. കുന്ദാദയോ.

കുന്ദആദയോ ദകഅന്താ നിപച്ചന്തേ. കമിസ്സ അസ്സു, കാമീയതീതി കുന്ദോ=പുപ്ഫവിധസസോ, മണിസ്സ മന, മഞ്ഞതേതി മന്ദോ=ജളോ. വുണാതിസ്സ ബുന, വുണീയതി സംവരീയതീതി ബുന്ദോ=മൂലപ്പദേസോ. നിന്ദ-ഗരഹായം, നലോപോ, നിന്ദീയതീതി നിദ്ദാ=സോപ്പം. ഉന്ദ-കിലേദനേ, നലോപോ, ഉന്ദതി കിലേദതീതി ഉദ്ദോ=ജലബിളാലോ. സംപുബ്ബസ്സ ഉന്ദിസ്സ ച, സമ്മാ ഉന്ദതി കിലേദതീതി സമുദ്ദോ=സാഗരോ. പുല-മഹത്തഹിംസാഞാണേസു, ഇമുഞ, പുലതി ഹിംസതീതി പുലിന്ദോ=സവരോ. ഏവം-മഞ്ഞേപി.

**൯൭**. ദദാ ദു.

ദദ-ദാനേതീമസ്മാ ദു ഹോതി. ദുക്ഖം ദദാതീഹി ദദ്ദു=കുട്ഠവിസേസോ.

**൯൮**. ഖനാന ദമ രമാ ധോ.

ഖന ഖണ-അവദാരണേ, അന-പാണനേ, ദമ-ഉപസമേ, രമ-കീളായം, എതേഹി ധോ ഹോതി. ഞാണേന ധഞ്ഞതേതി ഖന്ധോ=രാസി. അനതി ജീവതി എതേനാതി അന്ധോ=അചക്ഖുകോ. ദമേതബ്ബോതി ദന്ധോ=ജളോ, രമന്തി എത്ഥ സപ്പാദയോതി രന്ധം=ഛിദ്ദം.

**൯൯**. മുദ്ധാ ദയോ.

മുദ്ധആദയോ ധന്താ നിപച്ചന്തേ. മുദ-തോസേ, ഓത്താഭാവോ, മോദന്തി എത്ഥ ഊകാതി മുദ്ധാ=മത്ഥകോ. അര-ഗമനേ, അരന്തി യന്തി എത്ഥാതി അദ്ധാ=മഗ്ഗോ, കാലോ ച, അദ്ധം=ഉപദ്ധം. ഗിധ-അഭി കങ്ഖായം, ഇസ്സ അത്തം, ഗേധതീതി ഗദ്ധോ=ഗിജ്ഝോ. വിധ-വേധനേ, എത്താഭാവോ, പരിവജ്ഝതീതി വിദ്ധം=വിമലം, എവമഞ്ഞേപി.

**൧൦൦**. സീതോ ധുക.

സേതിസ്മാ ധുക ഹോതി. സയന്തി എതായാതി സീധു=സുരാവിസേസോ.

**൧൦൧**. വരാരകരതരദരയമഅജ്ജമിഥസകാ കുനോ.

വര-വരണസമ്ഭത്തീസു, അര-ഗമനേ, കര-കരണേ, തര-തര-ണേ ദര-വിദാരണേ, യമ-ഉപരമേ, അജ്ജ സജ്ജ-അജ്ജനേ, മിഥ-സങ്ഗമേ, സക-സത്തിയം, എതേഹി കുനോ ഹോതി. ''രാ നസ്സ ണോ''തി (൪-൧൭൧) നസ്സ ണത്തം, വാരേതീതി വരുണോ=എവംനാമകോ ഇസി, ദേവരാജാ, പാദപോ ച. അരതി ഗച്ഛതീതി അരുണോ=സൂരിയോ, തസ്സ സാരഥി ച. പരദുക്ഖേ സതി സാധൂനം ഹദയകമ്പനം കരോതീതി കരുണാ=ദയാ. ബാലഭാവം അതരീതി തരുണോ=യുവാ. ''ണിണാപിന''ന്തി (൪.൧൩൦) യോഗവിഭാഗാ ണിലോപോ, വിദാരേതീതി ദാരുണോ=കക്ഖളോ. യമേതി പാവം നാസേതീതി യമുനാ=എകാ മഹാനദീ. അജ്ജതി ധനസഞ്ചയം കരോതീതി അജ്ജുനോ=രാജാ, രുക്ഖവിസേസോ ച. മിഥോ സങ്ഗമോ മിഥുനം=പുമിത്ഥിയുഗളം. സക്കോതീതി സകുനോ=പക്ഖീ. നദാദിപാഠാ വീമ്ഹി=സകുനീ. ''തഥനരാനംടട്ഠണലാ''തി (൧-൮൭) വാ ണത്തേ=സകുണോ, സകുണി.

**൧൦൨**. അജാ ഇനോ.

അജ വജ-ഗമനേ തീമസ്മാ ഇനോ ഹോതി. അജതി വിക്കയം യാതീതി അജിനം=ചമ്മം.

**൧൦൩**. വിപിനാദയോ.

വിപിനആദയോ ഇനന്താ നിപച്ചന്തേ. വപ-ബീജനിക്ഖേപേ, അസ്സ ഇത്തം, വപന്തി എത്ഥാതി വിപിനം=വനം. സുപ-സയേ, സുപന്തി എതേനാതി

സുപിനം=നിദ്ദാ, സുപന്തേന ദിട്ഠഞ്ച. തുദ-ബ്യഥനേ, ദസ്സ ഹോ, തുദതി സത്തേ പീളേതീതി തുഹിനം=ഹിമം. കപ്പ-സാമത്ഥിയേ, കപ്പതി രിപവോ വിജേതും സമത്ഥേതീതി കപ്പിനോ=രാജാ. കമ-പദവിക്ഖേപേ, അസ്സ ഉത്തം, കമന്തി ഏത്ഥ മീനാദയോ പവിസന്തീതി കുമിനം=മച്ഛബന്ധനോപകരണവിസേസോ. ദാ-ദാനേ, ദേന്തി ഏതസ്മിന്തി ദിനം=ദിവസോ, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൫൦൪**. കിരാ കനോ.

കിരതിസ്മാ കനോ ഹോതി. നസ്സ ണോ, കിരന്തി വികിരന്തീതി കിരണാ=രംസിയോ.

**൫൦൫**. ദീ ജിഇമീഹി നക.

ദീ-ഖയേ, ജി-ജയേ, ഇ-അജ്ഝേനഗതീസു, മീ-ഹിംസായം, ഏതേഹി നക ഹോതി. അദേസി ഖയമഗമാസീതി ദീനോ=നിദ്ധനോ. പഞ്ചമാരേ അജിനീതി ജിനോ=ബുദ്ധോ. ഏസി ഇസ്സരത്തമഗമാസീതി ഇനോ=സാമീ. മീയതേ ഹിംസീയതേതി മീനോ=മച്ഛോ.

**൫൦൬**. സിധാവീവാഹി നോ.

സി-ബന്ധനേ, ധാ-ധാരണേ, വീ വാ-ഗമനേ, ഏതേഹി നോ ഹോതി. സേതി ബന്ധതീതി സേനോ=സസാദനോ സേനാ=ചമൂ. ധാരേതീതി ധാനാ=ഭജ്ജിതയവോ. വേതി പവത്തതീതി വേനോ=ഹീനജാതി. സത്തേസു വാതി പവത്തതീതി വാനം=തണ്ഹാ.

**൫൦൭**. ഊനാദയോ.

ഊനആദയോ നന്താ നിപച്ചന്തേ. ഊഹ-വിതക്കേ, ഹലോപോ, ഊഹനം ഊനോ=അപുണ്ണോ. ഹി-ഗതിയം, ദീഘത്തം, ഹേസി ഹീനത്തമഗമീതി ഹീനോ=നിഹീനോ. ചി-ചയേ, ദീഘത്തം, ചയന്തി ഏത്ഥ രതനാനീതി ചീനോ=ജനപദോ. ഹനിസ്സ ജഘോ, ഹഞ്ഞതീതി ജഘനം=കടി. ഠാസ്സ ഥേ ഠാതി പവത്തതീതി ഥേനോ=ചോരോ. ഉന്ദിസ്സ ഓദോ, ഉന്ദീയതീതി ഓദനോ=അന്നം. അന്നം. രംജിസ്സ നിഗ്ഗഹീതലോപോ, അക ച, രംജതേ അനേനാതി രജനം=രാഗോ. രഞ്ജന്തി ഏത്ഥാതി രജനീ=രത്തി. പദിസ്സ ജുനുക , പജ്ജതി ഗച്ഛതീതി പജ്ജുന്നോ=ഇന്ദോ, മേഘോ ച. ഗമിസ്സ ഗങ, ഗച്ഛന്തി ഏത്ഥ വിഹങ്ഗാദയോതി ഗഗനം=അന്തലിക്ഖം, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൫൦൮**. വീ പതാ തനോ.

വീ വാ-ഗമനേ, പത പഥ-ഗമനേ, ഏതേഹി തനോ ഹോതി. വേതി പവത്തതി ഏതേനാതി വേതനം=ഭതി. പതന്തി ഏത്ഥാതി പത്തനം=നഗരം.

**൫൦൯**. രമാ തനക.

രമ കീളായമിചസ്മാ തനക ഹോതി. "ഗമാദിരാനം ലോപോന്തസ്സാ"തി (൫.൫൦൯) മലോപോ, രമന്തി ഏത്ഥാതി രതനം=മണി ആദീ, ഹത്ഥമത്തഞ്ച.

**൧൧൦.**, സൂ ഭാഹി നുക,

സൂ-പസവേ, ഭാ-ദിത്തിയം, ഏതേഹി നുക ഹോതി. പസവീയതീതി സൂനു=പുത്തോ. ഭാതി ദിബ്ബതീതി ഭാനു=സൂരിയോ.

**൧൧൧.** ധാസ്സേ ച.

ധാ-ധാരണേതീമസ്മാ നുക ഹോതി, ധാസ്സ ഏ ച. ധാരേതീതി ധേനു=ഗാവീ.

**൧൧൨.** വത്താ ടാവ ധമാസേഹ്യനി.

വത്ത-വത്തനേ, അട-ഗമനത്ഥോ, അവ-രക്ഖണേ, ധമ-സദ്ദേ, അസ-ഖേപനേ, ഏതേഹി അനി ഹോതി. വത്തന്തി ഏതേനാതി വത്തനി=തസരദണ്ഡം. വീമ്ഹി വത്തനീ=പന്ഥോ. അടതേ ഗമ്മതേതി അടനി= മഞ്ചങ്ഗോ . സത്തേ അവതി രക്ഖതീതി അവനി=മഹീ. ധമന്തി ഏതേന വീണാദയോതി ധമനി=സീരാ. ദണ്ഡത്ഥായ അസീയതേ ഖിപീയതേതി അസനി=കുലിസം.

**൧൧൩.** യുതോ നി.

യു-മിസ്സനേതീമസ്മാ നി ഹോതി. യവന്തി സത്താ അനേന ഏതീഭാവം ഗച്ഛന്തീതി യോനി=ഭഗം, അണ്ഡജാദിയോനി ച.

(ഇതി തവഗ്ഗപച്ചയവിധാനം).

**൧൧ർ.** ചമാപ പാ വപാ പോ.

ചമ-അദനേ, അപ-പാപുണനേ, പാ-രക്ഖണേ, വപ-ബീജനിക്ഖേപേ, ഏതേഹി പോ ഹോതി. ചമന്തി അദന്തി ഏത്ഥാതി ചമ്പാ=നഗരം, അപേസി ഈസകമത്തമഗമാസീതി അപ്പം=അബഹു. അപായം പാതി രക്ഖതീതി പാപം-കിബ്ബിസം. വപന്തി ഏത്ഥാതി വപ്പോ=കേദാരം.

**൧൧൫.** യു ഥു കൂനം ദീഘോ ച.

യു-മിസ്സനേ, ഥു-അഭിത്ഥവേ, കു-സദ്ദേ, ഏതേഹി പോ ഹോതി, ഏതേസം ദീഘോ ച. ദീഘവിധാനസാമത്ഥിയാ ഓത്താഭാവോ. യവന്തി സഹ വത്തന്തി ഏത്ഥാതി യൂപോ=യഞ്ഞയട്ഠി, പാസാദോ ച. ഥവീയതീതി ഥൂപോ=ചേതിയം. കവന്തി നദന്തി ഏത്ഥാതി കൂപോ=ഉദപാനോ.

**൧൧൬.** ഖിപ സുപ നീസൂ പൂഹി പക.

ഖിപ-പേരണേ, സുപ-സയേ, നീ-നയേ, സൂ-പസവേ, പൂ-പവനേ, ഏതേഹി പക ഹോതി. ഖപതി ഖയം ഗച്ഛതീതി ഖിപ്പം=സീഘം. സുപന്തി ഏത്ഥ സുനഖാദയോതി സുപ്പം=പപ്ഫോടനം. നയന്തി ഏതസ്മാ ഫലന്തി നിപോ=രക്ഖോ. സവതി രുചിം ജനേതീതി സൂപോ=ബ്യഞ്ജനവിസേസോ. പവീയതി മരിചജീരകാദീഹി പവിത്തം കരീയതീതി പൂപം=ഖജ്ജകം.

**൧൧൭.** സിപ്പാദയോ.

സിപ്പആദയോ പകഅന്താ നിപച്ചന്തേ. സപിസ്സ അസ്സഇത്തം, സപതി അനേനാതി സിപ്പം=കലാ. വപിസ്സ അസ്സി, വിജ്ജം വപതീതി വിപ്പോ=ബ്രാഹ്മണോ. വസ്സ ബോ, വപതി ബഹി നിക്ഖമതി ഹദയങ്ഗതസോകേനാതി ബപ്പം=അസ്സു. ഛുപ-സമ്ഫസ്സേ, ഉസ്സേ, ഛുപതി അനേനാതി ഛേപ്പം=നങ്ഗുട്ഠം. രുപ=രുപ്പനേ, പലോപ ദീഘാ, രുപ്പതി വികാരമാപജ്ജതീതി രൂപം-ഭൂതഭൂതികം, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൫൫൮**. സാസാ അപോ.

സാസ അനുസിട്ഠിയമിച്ചസ്മാ അപോ ഹോതി. സാസീയന്തി ഏതേനാതി സാസപോ=വീഹിവിസേസോ.

**൫൫൯**. വിടപാദയോ.

വിടപആദയോ അപന്താ നിപച്ചന്തേ. വട-വേട്ഠനേ, അസ്സ ഇത്തം, വടതി വേട്ഠതി ഏതേനാതിവിടപോ=ഗുമ്ബവിസേസോ, കുഥ-പൂതിഭാവേ, ഥസ്സ ണോ, അകുഥി പൂതിഭാവമഗമീതി കുണപോ=മതകോ. മണ്ഡ=ഭൂസനേ, മണ്ഡേതി ജനം, മണ്ഡീയതി ജനേഹീതി വാ മണ്ഡപോ=ജനാലയോ, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൫൬൦**. ഗുപാ ഫോ.

ഗുപിസ്മാ ഫോ ഹോതി. ഗോപീയതീതി ഗോപ്ഫോ=ചരണഗണ്ഠി.

**൫൬൧**. ഗരസരാദീഹി ബോ.

ഗരസരാദീഹി ബോ ഹോതി. ഗരതി അഞ്ഞേ അനേന പീളേതീതി ഗബ്ബോ=അഭിമാനോ. സരതി പവത്തതീതി സബ്ബോ=സകലോ. ഫലകാമേഹി ജനേഹി അമീയതി ഗമീയതീതി അമ്ബോ=ചൂതോ. പുത്തേന അമീയതി ഗമീയതീതി അമ്ബാ=മാതാ.

**൫൬൨**. നിമ്ബാദയോ.

നിമ്ബആദയോ ബന്താ നിപച്ചന്തേ. നമിസ്സ അസ്സി, നമതി ഫലഭാരേനാതി നിമ്ബോ=അരിട്ഠോ. വമിസ്സ വസ്സ ബിത്തം. പിത്താദയോ വമതി ഉഗ്ഗിരതീതി ബിമ്ബം=സരീരം. കുസിസ്സ അമുക, തിത്തേന കുസീയതി അക്കോസീയതീതി കോസമ്ബോ=രുക്ഖോ. കദതിസ്സ അമുക, കദന്തി ഏതേന ദ്വാരാദീനീതി കദമ്ബോ=രുക്ഖോ. കുടിസ്സ ഉമുക, ജനേഹി കോടീയതി പവത്തീയതീതി കുടുമ്ബം=ചതുപ്പദോ, ഖേത്തം, ഘരം, കലത്തം, ദാസാ ച. കണ്ഡിസ്സ കുഡു. തണ്ഡുലാദയോ അനേന കണ്ഡന്തി പരിച്ഛിന്ദന്തീതി കുഡുബോ=മാനം, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൫൬൩**. ദരാ ബി.

ദര വിദാരണേതീമസ്മാ ബി ഹോതി. ഓദനാദീനി ദാരേന്തി ജതായാതി ദബ്ബി=കടച്ഛു, വീമ്ഹി ദബ്ബീ.

**൫൬൪**. കര സര സല കല വല്ല വസാ അഭോ.

കര-കരണേ, സര-ഗതി ഹിംസാചിന്താസു, സല-ഗമനത്ഥോ, കല-സങ്ഖ്യാനേ, വല വല്ല-സംവരണേ, വസ-നിവാസേ, ഏതേഹി അഭോ ഹോതി. കരോതീതി കരഭോ=ഓട്ഠോ, പാണിപ്പദേസോ ച. സരതി ഗച്ഛതീതി സരഭോ=മിഗവിസേസോ. സലതി ഗച്ഛതീതി സലഭോ=പടങ്ഗോ . കലീയതി പരിമീയതി വയസാതി കലഭോ=ഹത്ഥിപോതകോ. തദമിനാദിപാഠാ ളത്തേ കളഭോ=സോവ. വല്ലേതി സംവരണം കരോതീതി വല്ലഭോ=പിയോ. വസന്ത്യനേനാതി വസഭോ=പുങ്ഗവോ.

**൬൨൪**. ഗദാ രഭോ.

ഗദതിസ്മാ രഭോ ഹോതി. ഗദതീതി ഗദ്രഭോ=ഖരോ.

**൬൨൫**. ഉസരാസാ കഭോ.

ഉസ-ദാഹേ, രാസ-സദ്ദേ, ഏതേഹി കഭോ ഹോതി. ഉസതി പടിപക്ഖേ ദഹതീതി ഉസഭോ=സേട്ഠോ. രാസതി നദതീതി രാസഭോ=ഗദ്രഭോ.

**൬൨൬**. ഇതോ ഭക.

ഇ ഇതിസ്മാ ഭക ഹോതി. ഏതി ഗച്ഛതീതി ഇഭോ=ഹത്ഥീ.

**൬൨൭**. ഗരാവാ ഭോ.

ഗര ഘര-സേചനേ, അവ-രക്ഖനേ, ഏതേഹി ഭോ ഹോതി. ഗരതി ബഹി നിക്ഖമനവസേന സിഞ്ചതീതി ഗബ്ഭോ=പസവോ, ഓവരകോ ച. അവതി സത്തേ രക്ഖതീതി അബ്ഭം=മേഘോ.

**൬൨൮**. സോബ്ഭാദയോ.

സോബ്ഭആദയോ ഭന്താ നിപച്ചന്തേ. സദതിസ്സ അസ്സ ഓത്തം, സീദന്തി ഏത്ഥാതി സോബ്ഭം=വിവരം, സോബ്ഭോ=ജലാസയവിസേസോ. കമിസ്സ അസ്സു, കാമീയതീതി കുമ്ഭോ=ദസമ്ബണമത്തോ, ഘടോ ച. (കേന ജലേന ഉമ്ഭീയതി പൂരീയതീതി വാ കുമ്ഭോ=ഘടോ.) കുസിസ്സ ഉമുക, കുസതി അവ്ഹായതീതി കുസുമ്ഭം=മഹാരജനം. കുസുമ്ഭോ=കനകം, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൬൨൯**. ഉസ കുസ പദ സുഖാ കുമോ.

ഉസാദീഹി കുമോ ഹോതി. ഉസതി ദഹതീതി ഉസുമം=ഉണ്ഹം. കുസതി അവ്ഹായതീതി സുകുമം=പുപ്ഫം. പജ്ജതി ദേവപൂജാദിം യാതീതി പദുമം=പങ്കജം. സുഖയതീതി സുഖുമ=അണു.

**൬൩൦**. വടുമാദയോ.

വടുമആദയോ കുമന്താ നിപച്ചന്തേ. വജിസ്സ-ന്തസ്സ ടോ, വജന്തി ഏത്ഥാതി വടുമം=പഥോ. സിലിസസ്സ ലിസ്സേ, സിലിസ്സതീതി സിലേസുപം=സേമ്ഹം. കമിസ്സ കുങ്കാദേസോ, കാമീയതീതി കുങ്കമം=കസ്മീരജം, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൬൩൧**. ഗുധാ ഉമോ.

ഗുധ പരിവേട്ഠനേതീമസ്മാ ഉമോ ഹോതി. ഗുധതി പരിവേട്ഠതീതി ഗോധുമോ=ധഞ്ഞവിസേസോ.

**൩൩൩**. പഠ ചരാ അമിമാ.

പഠതിചരതിസ്മാ അമ ഇമാ ഹോന്തി യഥാക്കമം. പട്ഠീയതി ഉച്ചാരീയതി ഉത്തമഭാവേനാതി പഠമം=സേട്ഠം. ചരതി ഹീനത്തം യാതീതി ചരിമം=പച്ഛിമം.

**൩൩൪**. ഹിധൂഹി മക.

ഹി-ഗതിയം , ധൂ-കമ്പനേ, എതേഹി മക ഹോതി. ഹിനോതി പവത്തഹീതി ഹിമം=തുഹിനം. ധുനാതി കമ്പതീതി ധൂമോ=അഗ്ഗിപസവോ.

**൩൩൫**. ഭീതോ രീസനോ ച.

ഭീ-ഭയേതീമസ്മാ രീസനോ ഹോതി മകച. അന്തസരാദിലോപോ, ഭായന്തി എതസ്മാതി ഭീസനോ=ഭയാനകോ. ഭീമോ=സോവ.

**൩൩൬**. ഖീ സു വീ യാ ഗാഹി സാ ലൂ ഖു ഹു മര ധര ഘര ജമാമ സമാ മോ.

ഖീ-ഖയേ. സു-സവനേ, വീ-തന്തസന്താനേ, യാ-പാപുണനേ, ഗാ-സദ്ദേ, ഹി-ഗതിയം, സാ-തനുകരണാവസാനേസു, ലൂ-ഛേദനേ, ഖു-സദ്ദേ, ഹു-ഹവനേ, മര-പാണചാഗേ, ധര-ധാരണേ, കര-കരണേ, ഘര-സേചനേ, ജമ-അദനേ, അമ ഗമ-ഗമനേ, സമ-ഉപമേ, എതേഹി ധാതൂഹി മോ ഹോതി. ഖേപനം നിരുപദ്ദവകരണതായ ഖേമോ=നിരുപദ്ദവോ. സുനോതീതി സോമോ=ചന്ദോ. വായന്തി എതേനാതി വേമോ=തന്തവായോപകരണം. യാതീതി യാമോ=ദിനസ്സ ഛട്ഠോ ഭാഗോ, അട്ഠമോ വാ. ഗായന്തി എത്ഥാതി ഗാമോ=സംവസഥോ. ഹിനോതി പവത്തതീതി ഹേമം=സുവണ്ണം. സാതി സുന്ദരത്തം തനും കരോതീതി സാമോ=കാളോ. ലൂയതേതി ലോമം=തനുരുഹം. ഖൂയതേ ഉത്തമഭാവേനാതി ഖോമം=അതസി. ഹവനം, ഹൂയതേ വാ ഹോമം=ഹുതി. മരന്ത്യനേനാതി മമ്ബം=യസ്മിം താളിതേ ന ജീവതി തം. അത്താനം ധാരേന്തേ അപായേ വട്ടദുക്ഖേ ച അപതമാനേ കത്വാ ധാരേതീതി ധമ്മോ=പരിയത്യാദി . കരണം, കരീയതീതി വാ കമ്മം=സുഖദുക്ഖഫലാദി. സേദോ പഗ്ഘരതി അനേനാതി ഘമ്മോ=നിദാഘോ. ജമേതി അഭക്ഖി തബ്ബം അദതീതി ജമ്മോ=നിഹീനോ, അനിസമ്മകാരീ ച. അമേതി പേമേന പുത്തകേസു പവത്തതീതി അമ്മോ=മാതാ. സമേന്തി അനേനാതി സമ്മോ=പിയസമുദാചാരോ.

**൩൩൭**. അസ്മാദയോ.

അസ്മആദയോ മന്താ നിപച്ചന്തേ, പരരൂപാദീനമഭാവോ നിപാതനാ. അസ-ഖേപനേ, അസ്സതേതി അസ്മാ=പാസാണോ. ഭസ-ഭസ്മീകരണേ, ഭസതി പക്ഖരതീതി ഭസ്മാ=ഛാരികാ. ഉസ-ദാഹേ, ഉസതി ദഹതീതി ഉസ്മാ=തേജോധാതു. വിസ-പവിസനേ, പവിസന്തി എത്ഥാതി വേസ്മം=ഘരം. ഭീ-ഭയേ, മസ്സ സുഞ, ഭായന്തി എതസ്മാതി ഭേസ്മാ=ഭയാനകോ. അസതിസ്സ ധഞ, അസ്സതി ജനേഹി ചജീയതീതി അധമോ=നിഹീനോ. കരോതിസ്സ അസ്സ ഉത്തം, കരോതീതി കുമ്മോ=കച്ഛപോ. എവമഞ്ഞേപി.

**൧൩൮**. നീതോ മി.

നയതിസ്മാ മി ഹോതി. നയതീതി നേമി=ചക്കന്തം.

**൧൩൯**. ഊമി ഭൂമിനിമി രസ്മി.

ഏതേസദ്ദാ മിഅന്താ നിപച്ചന്തേ. ഊഹ-വിതക്കേ, ഹലോപോ, ഊഹന്തി വിതക്കേന്തി ഏതേനാതി ഊമി=തരങ്ഗോ. ഭൂ-സത്തായം ഓത്താഭാവോ, ഭവന്തി ഏത്ഥാതി ഭൂമി=മഹീ. നി-പാപനേ, ഏത്താഭാവോ, സുഗതിം നേതി പാപേതീതി നിമി=രാജാ. രസ-അസ്സാദനേ, പരരൂപാഭാവോ, രസന്തി സത്താ ഏതായാതി രസ്മി=രജ്ജു.

(ഇതി പവഗ്ഗപച്ചയവിധാനം).

**൧൪൦**. മാഛരാഹി യോ.

മാ-മാനേ-ഛാ-ഛാദനേ , ഏതേഹി യോ ഹോതി. മേതി പരിമേതി അഞ്ഞേന ഉത്തമേന ഗുണേന അത്തനോ അഗുണന്തി മായാ=സന്തദോസ പടിച്ഛാദന ലക്ഖണാ. ഛേതി ഛിന്ദതി സംസയന്തി ഛായാ=പടിബിമ്ബം.

**൧൪൧**. ജനിസ്സ ജാ ച.

ജനിസ്മാ യോ ഹോതി, ജനിസ്സ ജാ ച, ജനേതീതി ജായാ=ഭരിയാ.

**൧൪൨**. ഹദയാ ദയോ.

ഹദയആദയോ യന്താ നിപച്ചന്തേ. ഹരിസ്സ ദങ, ഹരതീതി ഹദയം=ചിത്തം, മനോധാതു മനോവിഞ്ഞാണധാതു നിസ്സയോ ച, തനിസ്സഅക, അത്തനി പേമം തനോതീതി തനയോ=പുത്തോ. സരതിസ്സ സുരി, സരതി ഗച്ഛതീതി സൂരിയോ=ആദിച്ചോ. ഹരതിസ്സ മ്മിങ, സുഖമാഹരതീതി ഹമ്മിയം=മുണ്ഡച്ഛദനപാസാദോ. കസ-ഗമനേ, കസസ്സ അലക, അസ്സ ഇ ച, കസതി വുദ്ധിം യാതീതി കിസലയം=പല്ലവം, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൧൪൩**. ഖീ സി സി നീ സീ സു വീ കുസൂഹി രക.

ഖീ-ഖയേ, സി-സേവായം, സി-ബന്ധനേ, നീ-പാപനേ, സീ-സയേ, സു-സവനേ, വീ വാ-ഗമനേ, കു-സദ്ദേ, സൂ-പസവേ, ഏതേഹി രക ഹോതി. ഖയതി ദുഹനേനാതി ഖീരം=പയോ. കുസുമാദീഹി സേവീയതീതി സിരോ=മുദ്ധാ. സേതി സരീരം ബന്ധതീതി സിരാ=ദേഹബന്ധനീ. നേതി, പരേഹിവാനീയതീതി നീരം=ജലം. സയതീതി സീരോ=ഹലം. അനിട്ഠഫല- ദായകത്തം സവതീതി സുരാ=മദിരാ. സുണോതി ഉത്തമഗീതാദിന്തി സുരോ=ദേവോ. വേതി ഉത്തമഭാവം യാതീതി വീരോ=വിക്കന്തോ. കവതി നദതീതി കുരം=ഭത്തം. ഭയട്ടിതാനം പഠമകപ്പിയാനം സൂരത്തം പസവതീതി സൂരോ=സൂരിയോ, വിക്കന്തോ ച.

**൧൪൪**. ഹി ചി ദു മിനം ദീഘോ ച.

ഹി-ഗതിയം, ചി-ചയേ, ദു-ഗതിയം, മി-പക്ഖേപനേ, ഏതേഹി രക ഹോതി, ദീഘോ ചാന്തസ്സ. ഹിനോതി പവത്തതീതി ഹീരം=താലഹീരാദി. ചയതീതി ചീരം=വക്കലം. ദൂയതി ദുക്ഖേന ഗമീയതീതി ദൂരം=അനാസന്നം. മീയതേ പക്ഖിപീയതേതി മീരോ=സമുദ്ദോ.

**൪൪**. ധാ താനമീ ച.

ധാ-ധാരണേ, താ-പാലനേ, ഏതേഹി രക ഹോതി, ഈ ചാന്താദേസോ. ധാരേതീതിധീരോ=ധിതിമാ. ജലം തായതീതി തീരം=തടം.

**൪൫**. ഭദ്രാദയോ.

ഭദ്രആദയോ രകഅന്താ നിപച്ചന്തേ. ഭദ്ദ-കല്യാണേ, ദലോപോ പരരൂപാഭാവോ, ഭജീയതീതി ഭദ്രം=കല്യാണം. ഭീ-ഭയേ, നദാദിപാഠാ വീ, ഭായന്തി ഏതായാതി ഭേരീ=ദുന്ദുഭി. ചിത-സഞ്ചേതനേ, വിപുബ്ബോ, വിചിന്തിതബ്ബന്തി വിചിത്രം=നാനാകാരം, യാ-പാപുണനേ, രസ്സ തുഞ, ഗമനം യാത്രാ=യാനം. ഗുപ-ഗോപനേ, ഉസ്സ ഓ, പസ്സ തഞ്ച ഗോപീയതീതി ഗോത്രം=കുലാദി, ഭസ-ഭസ്മീകരണേ, രസ്സ തുഞ, ഭസതി ഭക്ഖം കരോതി തോയാതി ഭസ്താ-കമ്മാരഗഗ്ഗരീ. ഉസ=ദാഹേ, സലോപോ, സോകേന താളിതേ ഉസതി ദഹതീതി ഉരോ=സരീരേകദേസോ, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൪൬**. മന്ദങ്ക സസാസ മഥ ചതാ ഉരോ.

മന്ദ-ജളത്തേ , അങ്ക-ലക്ഖണേ, സസ-ഗതിഹിംസാപാണനേസു, അസ-ഖേപനേ, മഥ മന്ഥ-വിലോളനേ, ചത-യാചനേ, ഏതേഹി ഉരോ ഹോതി. അമന്ദി അസുന്ദരത്താ ജളത്ഥമഗമീതി മന്ദുരാ=വാജിസാലാ. അങ്കീയതി ലക്ഖീയതീതി അങ്കുരോ=ബീജപസവോ. സസതി ഹിംസതീതി സസുരോ=ജയമ്പതീനം പിതാ. അസീയിത്ഥാതി അസുരോ=ദാനവോ, അരീഹി മഥീയതി ആലോളീയതീതി മഥുരാ=നഗരം. ചതീയതീതി ചതുരോ=ദക്ഖോ.

**൪൭**. വിധുരാദയോ.

വിധുരആദയോ ഉരന്താ നിപച്ചന്തേ. വിധ-വേധനേ, ഏത്താഭാവോ, വേധതി ഹിംസതീതി വിധുരോ=വിരുദ്ധോ. ഉന്ദ-കിലേദനേ, ഉന്ദതി കിലേദതീതി ഉന്ദുരോ=ആഖു. മംക-മണ്ഡനേ, നിഗ്ഗഹീതലോപോ, മങ്കതി അനേന അത്താനം അലങ്കരോതീതി മകുരോ=ആദാസോ, രഥോ, കക്കോ, മച്ഛോ ച. കുക വക-ആദാനേ, കസ്സ ദ്വിത്തം. കുകതി സലാദയോ ആദദാതീതി കുക്കുരോ=സാ. മങ്ഗ-മങ്ഗല്യേ, അമങ്ഗി പസത്ഥമഗമീതി മങ്ഗുരോ=മച്ഛവിസേസോ, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൪൮**. തിമ രുഹ രുധ ബധ മദ മന്ദ വജാജ രുച കസാ കിരോ.

തിമ-തേമനേ, രുഹ-ജനനേ, രുധ-ആവരണേ, ബധ-ബാധനേ, മദഉമ്മാദേ, മന്ദ-മോദനഥുതിജളത്തേസു, വജ അജ-ഗമനേ, രുച-ദിത്തിയം, കസ-ഗമനേ, ഏതേഹി കിരോ ഹോതി. തേമേതീതി തിമിരം=അന്ധകാരം, ആപോ ച. രുഹതി പവത്തതീതി രുഹിരം=ലോഹിതം. ജീവിതം രുന്ധതീതി രുധിരം=തദേവ. ബാധീയതീതി ബധിരോ=സോതവികലോ. ജനാ മജ്ജന്തി ഏതായാതി മദിരാ=സുരാ. മോദന്തി ഏത്ഥാതി മന്ദിരം= ഘരം . വജതീതി

വജിരം=കുലിസും. അജന്തി ഗച്ഛന്തീ ഏത്ഥാതി അജിരം=അങ്ഗണം ഖരവിസയോകാസോ ച. രോചതീതി രുചിരം=മനുഞ്ഞം. കസീയതി ദുക്ഖേന ഗമീയതീതി കസിരം=കിച്ഛം.

**൧൫൦**. ഥിരാദയോ.

ഥിരആദയോ കിരന്താ നിപച്ചന്തേ. ഠാ-ഗതിനിവത്തിയം, ഠസ്സ ഥത്തം, ഠാതി പവത്തതീതി ഥിരം=ചിരട്ഠായീ. ഇസ സിംസ-ഇച്ഛായം, നിഗ്ഗഹീതലോപോ, ഇച്ഛീയതീതി സിസിരോ=ഉതുവിസേസോ. അദ ഖാദ-ഭക്ഖനേ, ആസ്സ രസ്സത്ഥം, ഖാദീയതി പാണകേഹീതി ഖദിരോ=ദന്തധാവനോ, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൧൫൧**. ദദ ഗരേഹി ദുരഭരാ.

ദദ-ദാനേ, ഗര ഘര-സേചനേ, ഏതേഹി യഥാക്കമം ദുരഭരാ ഹോന്തി. അന്താനം ദദാതീതി ദദ്ദുരോ=ഭേകോ. ഗരതി സിഞ്ചതീതി ഗബ്ഭരം=ഗുഹാ.

**൧൫൨**. ചര ദര ജര ഗര മരേഹി തേ.

ചരാദീഹി ധാതൂഹി തേ ചരാദയോ ഹോന്തി യഥാക്കമം. ചരഗതിഭക്ഖനേസു ചരന്തി ഏത്ഥാതി ചച്ചരം=വീഥിചതുക്കം, അങ്ഗണഞ്ച, ദര-വിദാരണേ, ദരീയതീതി ദദ്ദരം=വാദിത്തം, ഭേരീ ച. ജര-വയോഹാനിയം, അജരീതി ജജ്ജരോ=ജിണ്ണോ. ഗര ഘര-സേചനേ, ഗരതി സിഞ്ചതീതി ഗഗ്ഗരോ=ഭിന്നസ്സരോ, ഹംസസ്സരോ ച. മര-പാണചാഗേ, മരതീതി മമ്മരോ=സുക്ഖപണ്ണം, പത്ഥപണ്ണാനം സദ്ദോ ച.

**൧൫൩**. പീതോ ക്വരോ.

പീ-തപ്പനേതീമസ്മാ ക്വരോ ഹോതി. അപ്പിണീതി പീവരം=ഥൂലം.

**൧൫൪**. ചീവരാദയോ.

ചീവരആദയോ ക്വരന്താ നിപച്ചന്തേ. ചിനാതിസ്സ ദീഘത്തം. ചീയതീതി ചീവരം=കാസാവം. സമ-ഉപസമേ, നദാദിത്താ വീ, പരിളാഹം സമേതീതി സംവരീ=രത്തി. ധാസ്സ ഈ, ജാലകുമിനാദീനി ധാരേതീതി ധീവരോ=കേവട്ടോ, തായതിസ്സ ഈ, യേന കേനചി അത്താനം തായതീതി തീവരോ=ഹീനജാതി. നയതിസ്സീ, നയന്തി ഏത്ഥ സത്താതി നീവരം=ഘരം, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൧൫൫**. കുതോ ക്രിരോ.

കു-സദ്ദേതീമസ്മാ ക്രിരോ ഹോതി. കവതി നദതീതി കുരരോ=പക്ഖീ, ഇത്ഥിയം വീമ്ഹി കുരരീ.

**൧൫൬**. വസാസാ ഛരോ.

വസ-നിവാസേ, അസ-ഖേപനേ, ഏതേഹി ഛരോ ഹോതി. വസന്തി ഏത്ഥാതി വച്ഛരോ=വസ്സോ. സംപുബ്ബോ, സംവസന്തി ഏത്ഥാതി

സംവച്ഛരോ=സോവ. അസതി വിസ്സജ്ജേതീതി അച്ഛരാ=ദേവകഞ്ഞാ, അങ്ഗുലിഫോടനഞ്ച.

**൧൫൭**. മസാ ഛേരോ ച.

മസ-അമസനേതീമസ്മാ ഛേരോ ഹോതി ഛരോ ച. തണ്ഹായ പരാമസനം മച്ഛേരം=സകസമ്പത്തിനിഗുഹനം, മച്ഛരം=തദേവ.

**൧൫൮**. ധൂ വാതോ സരോ.

ധുനാതി വാതീഹി സരോ ഹോതി. ധുനാതീതി ധൂസരോ=ലൂഖോ ഈസംപണ്ഡു ച. വാതി ഗച്ഛതീതി വാസരോ=ദിവസോ.

**൧൫൯**. ഭമാദീഹ്യരോ.

ഭമ തസ മന്ദ കന്ദാദീഹി അരോ ഹോതി. ഭമതീതി ഭമരോ=മധുകരോ. തസതി തന്തം ഗണ്ഹാതീതി തസരോ=സുത്തവേട്ഠനോ. മന്ദന്തി മോദന്തി ഏത്ഥാതി മന്ദരോ=പബ്ബതോ. കന്ദതി അവ്ഹായതീതി കന്ദരോ=ദരീ. ദിവസ്സ ഏത്തം, ദേവന്തി കീളന്തി ഏതേനാതി ദേവരോ=പതിരോ ഭാതാ.

**൧൬൦**. വദിസ്സ ബദച.

വദതിസ്മാ അരോ യോതി, വദതിസ്സ ബദാദേസോ ച. വദന്തി ഏതേനാതി ബദരോ=കക്കന്ധൂഫലം. വീമ്ഹി ബദരീ=കക്കന്ധൂ.

**൧൬൧**. വദ ജനാനം ഠഞ്ച.

വദ ജനേഹി അരോ ഹോതി, ഠഞ ചാന്താദേസോ. വദതീതി വഠരോ=മൂള്ഹോ വഠരം=ഥൂലം. ജായതീതി ജഠരം=ഉദരം.

**൧൬൨**. പചിസ്സിഠഞ്ച.

പചതിസ്മാ അരോ ഹോതി ഇഠഞ്ചാന്താദസോ. പചന്തി ഏതേനാതി പിഠരോ=ഥാലീ.

**൧൬൩**. വകാ അരണ.

വക കുക-ആദാനേതിമസ്മാ അരണഹോതി. വകേതി ആദദാതി ഏതായാതി വാകരാ=മിഗബന്ധനീ.

**൧൬൪**. സിങ്ഗ്യങ്ഗാഗ മജ്ജകലാലാ ആരോ.

സിങ്ഗിഞതി നാമധാതു, അങ്ഗ-ഗമനത്ഥോ, അഗ-കുടിലഗമനേ, മജ്ജസംസുദ്ധിയം, കല-സങ്ഖ്യാനേ, അല-ബന്ധനേ, ഏതേഹി ആരോ ഹോതി. വിജ്ഝനത്ഥേന സിങ്ഗം വിയ സിങ്ഗം=നാഗരികഭാവസങ്ഖാതസ്സ കിലേസസിങ്ഗസ്സേതം നാമം, തംകരോതി സിങ്ഗം വാ പയുത്തം, തം കരോതി രാഗീസു പഭവതീതി വാ, "ധാത്വത്ഥേ നാനാമസ്മീ"തി (൪.൧൨) ഇ, പുബ്ബ സരലോപോ, സിങ്ഗി, തതോ ആരോ, "സരോലോപോ സരേ"തി (൧.൨൬)

ഇലോപോ, പുബ്ബേ “വിപ്പടിസേധേ”തി (൧.൨൨) അനിട്ഠപ്പടിസേധോ, ഏത്ഥ ഹി ആരതോ അഞ്ഞത്ഥ സാവകാസപുബ്ബസരലോപോവ, ഇപച്ചയതോ അഞ്ഞത്ഥ ച, സിങ്ഗാരോ=കിലേസസിങ്ഗകരണം, വിലാസോതി വുത്തം ഹോതി. അങ്ഗതി വിനാസം ഗച്ഛതീതി അങ്ഗാരോ=ദഡ്ഢകട്ഠം. അഗന്തി ഗച്ഛന്തി ഏത്ഥാതി അഗാരം=ഘരം. ലീഹനേന അത്തനോ സരീരം മജ്ജതി നിമ്മലത്തം കരോതീതി മജ്ജാരോ=ബിളാരോ. കലാതി നിദ്ദേസാ ലസ്സ ളത്തം, ഏതേന ഗുണം കലീയതി പരിമീയതീതി കളാരോ=പിങ്ഗലോ. ദീഘത്തം അലതി ബന്ധതീതി അളാരോ=വങ്കോ വിസാലോ ച.

**൧൩൭**. കമിസ്സസ്സു ച.

കമ-ഇച്ഛായമിച്ചസ്മാ ആരോ ഹോതി, അസ്സ ഉ ച. കാമീയതീതി കുമാരോ=ബാലോ.

**൧൩൮**. ഭിങ്ഗാരാദയോ.

ഭിങ്ഗാരപ്പഭുതയോ ആരന്താ നിപച്ചന്തേ. ഭര=ഭരണേ, ഭരണം ധാരണം പോസനഞ്ച, ധാരണത്ഥസ്സ ഭരതിസ്സ ഭിങ്ഗാദേസോ, ഭരതി ദധാതി ഉദകന്തി ഭിങ്ഗാരോ=ഹേമഭാജനം. ക്ലേദ ക്ലിദ-അല്ല ഭാവേ, ല ലോപോ, ക്ലേദയതീതി കേദാരം=ഖേത്തം, (കേ ജലേ സതി ദാരോ വിദാരണമസ്സാതി വാ കേദാരം=തദേവ, ബഹുലാധികാരാ സത്തമിയാ ന ലോപോ.) വിദ-ലാഭേതീമസ്മാ കുപുബ്ബാ ആരോ ദസ്സ ളത്തം ഇസ്സ ഏത്താഭാവോ സമാസേ കുസ്സ ഓ ച നിപച്ചന്തേ, കും പഥവിം വിന്ദതി തത്രുപ്പന്നതായാതി കോവിളാരോ=ദിഗുണപത്തോ.

**൧൩൯**. കരാ മാരോ.

കരോതിസ്മാ മാരോ ഹോതി. ലോഹകിച്ചം കരോതീതി കമ്മാരോ=ലോഹകാരോ.

**൧൪൦**. പുസ സരേഹി ഖരോ.

പുസ സരേഹി ഖരോ ഹോതി. പോസീയതി ജലേനാതി പോക്ഖരം=പദുമം. സരതി വികാരം ഗച്ഛതീതി സക്ഖരാ=ഉച്ഛുവികാരോ.

**൧൪൧**. സര വസ കലാ കീരോ വസ്സുട ച.

ഏതേഹി കീരോ ഹോതി വസ്സ ഉട ച. സരീയതീതി സരീരം=ദേഹോ. വസന്തി വാസം കരോന്തി ഏതേനാതി ഉസീരം=ബീരണമൂലം. അനേന മൂലാദി കലീയതി പരിമീയതിതി കലിരോ=അങ്കുരോ.

**൧൪൨**. ഗമ്ഭീരാദയോ.

ഗമ്ഭീരആദയോ കീരന്താ നിപച്ചന്തേ. ഗമിസ്സ ഭുക, മലോപോ വാ, പഥവിം, ഭിന്ദിത്വാ ഗച്ഛതി പവത്തതീതി ഗമ്ഭീരോ, ഗഭീരോ= അഗാധോ , കുലിസ്സ ലസ്സ ളോ, പാദേ കുലതി പത്ഥരതീതി കുളീരോ=കക്കടോ, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൬൭൧**. ഖജ്ജ വല്ല മസാ ഊരോ.

ഖജ്ജ-മജ്ജനേ, വല വല്ല-സംവരണേ, സമ-ആമസനേ, ഏതേഹി ഊരോ ഹോതി, ഖജ്ജീയതീതി ഖജ്ജൂരോ, വിമ്ഹി ഖജ്ജൂരീ=രുക്ഖവിസേസോ. വല്ലീയതി സംവരീയതീതി വല്ലൂരോ=സുക്ഖമംസോ. മസീയതീതി മസൂരോ=വീഹിവിസേസോ.

**൬൭൨**. കപ്പൂരാദയോ.

കപ്പൂരആദയോ ഊരന്താ നിപച്ചന്തേ. തുട്ഠിമുപ്പാദേതും കപ്പതി സക്കോതീതി കപ്പൂരം=ഘനസാരോ. കരോതിസ്സ അസ്സു, കിബ്ബിസം കരോതീതി കുരൂരോ=പാപകാരീ. പസ-ബാധനേ, പസതി പീളേതീതി പസൂരോ=ദുട്ഠോ, ബ്യഞ്ജനം, ഏവംനാമകോ ച, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൬൭൩**. കഠ ചകാ ഓരോ.

കഠ-കിച്ഛജീവനേ, ചക-പരിവിതക്കനേ, ഏതേഹി ഓരോ ഹോതി. കഠതി കിച്ഛേന ജീവതീതി കഠോരോ=ഥദ്ധോ. ചകതി പരിവിതക്കേതീതി ചകോരോ=പക്ഖിവിസേസോ.

**൬൭൪**. മോരാദയോ.

മോരആദയോ ഓരന്താ നിപച്ചന്തേ. മീ-ഹിംസായം, ഈലോപോ, മയതി ഹിംസതീതി മോരോ=മയൂരോ. കസ-ഗമനേ, അസ്സി , കസതി ഗച്ഛതീതി കിസോരോ=പഠമവയോ അസ്സോ. മഹീയതി പൂജീയതീതി മഹോരോ=വമ്മികോ, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൬൭൫**. കുതോ ഏരക.

കു-സദ്ദേതീമസ്മാ ഏരക ഹോതി. ''യുവണ്ണാനമിയങുവങ സരേ''തി (൫.൬൩൯) ഉവങ, കവതി നദതീതി കുവേരോ=വേസ്സവണോ.

**൬൭൬**. ഭൂ സൂഹി രിക.

ഭൂസത്തായം, സൂ-പസവനേ, ഏതേഹി രിക ഹോതി. ഭവതീതി ഭൂരി=പഹൂതം, ഞിമ്ഹി ഭൂരീ=മേധാ. സവതി ഹിതം പസവതീതി സൂരി=വിചക്ഖണോ.

**൬൭൭**. മീ കസീ നീഹി രു.

മീ-ഹിംസായമിച്ചസ്മാ, കപുബ്ബാ സയതിസ്മാ, നയതിസ്മാ ച രു ഹോതി. രംസീഹി അന്ധകാരം മീയതി ഹിംസതീതി മേരു=സിരേരു, കേ ജലേ സയതി പവത്തതീതി കസേരു=തിണവിസേസോ. അത്തനിസ്സിതേ സുന്ദരത്തം നേതി പാപേതീതി നേരു=പബ്ബതോ.

**൬൭൮**. സിനാ ഏരു.

സിനാ-സോചേയ്യേതീമസ്മാ ഏരു ഹോതി. സിനാതി സുചിം കരോതീതി സിനേരു=പബ്ബതരാജാ.

**൬൩൯**. ഭീ രുഹി രുക.

ഭീ-സയേ, രു-സദ്ദേ, ഏതേഹി രുക ഹോതി. ഭായന്തി ഏതസ്മാതി ഭീരു=ഭയാനകോ. രവതീതി രുരു=മിഗോ.

**൬൪൦**. തമാ ബൂലോ.

തമ-ഭൂസനേതീമസ്മാ ബൂലോ ഹോതി. മുഖം തമേതി ഭൂസേതീതി തമ്ബൂലം=മുഖഭൂസനം.

**൬൪൧**. സിതോ ലകവാലാ.

സി-സേവായമിച്ചസ്മാ ലകവാലഇച്ചേതേ പച്ചയാ ഹോന്തി. സത്തേഹി സേവീയതീതി സിലാ=പാസാണോ, സേലോ=പബ്ബതോ. ജലം സേവതീതി സേവാലോ=ജലതിണം.

**൬൪൨**. മങ്ഗ കമ സമ്ബ സബ സക വസ പിസ കേവ കല പല്ല കഠ പട കുണ്ഡ മണ്ഡാ അലോ.

മങ്ഗ-മങ്ഗല്യേ, കമ-ഇച്ഛായം, സമ്ബ-മണ്ഡനേ, സബഇതി അസ്സേവ കതമലോപസ്സ നിദ്ദേസോ, സക-സത്തിയ, വസ-നിവാസേ, പിസഗമനേ, കേവ-സേവനേ, കല-സങ്ഖ്യാനേ, പല്ല-ഗമനേ, കഠ കിച്ഛജീവനേ, പട-ഗമനത്ഥോ, കുണ്ഡ-ദാഹേ, മണ്ഡ-ഭൂസനേ, ഏതേഹി അലോ ഹോതി. മങ്ഗന്തി സത്താ ഏതേന വുദ്ധിം ഗച്ഛന്തീതി മങ്ഗലം=പസത്ഥം. കാമീയതീതി കമലം-പങ്കജം. സമ്പതി മണ്ഡേതീതി സമ്ബലം=പാഥേയ്യം. സബലം=വിസഭാഗ വണ്ണവന്തം. സക്കോതി വത്തുന്തി സകലം=സബ്ബം. വസതീതി വസലോ=സുദ്ദോ. പിയഭാവം പിസതി ഗച്ഛതീതി പേസലോ=പിയസീലോ. കേവതി പവത്തതീതി കേവലം=സകലം. കലീയതി പരിമീയതി ഉദകമേതേനാതി കലലം=അപത്ഥിന്നം, പല്ലതി ആഗച്ഛതി ഉദകമേതസ്മാതി പല്ലലം=അപ്പോദകോ സരോ. കഠന്തി ഏത്ഥ ദുക്ഖേന യന്തീതി കഠലം=കപാലഖണ്ഡം, പടതി വുദ്ധിം ഗച്ഛതീതി പടലം=സമൂ-ഹോ . ഘംസേന കുണ്ഡതി ദഹതീതി കുണ്ഡലം=കണ്ണാഭരണം. മണ്ഡീയതി പരിച്ഛേദകരണവസേന ഭൂസീയതീതി മണ്ഡലം=സമന്തതോ പരിച്ഛിന്നം.

**൬൪൩**. മുസാ കലോ.

മുസതിസ്മാ കലോ ഹോതി. മുസതി ഏതേനാതി മുസലോ=അയോഗ്ഗോ.

**൬൪൪**. ഥലാദയോ.

ഥലആദയോ കലന്താ നിപച്ചന്തേ. ഠസ്സ ഥോ, പുബ്ബസരലോപോ, തിട്ഠന്തി ഏത്ഥാതി ഥലം=ഉന്നതപ്പദേസോ. പാ-പാനേ, ഉപുബ്ബോ, ദ്വിഭാവസരലോപാ, ഉദകം പിവതീതി ഉപ്പലം=കുവലയം. പതിസ്സ പാടം, പതതി ഗച്ഛതി പരിപാകന്തി പാടലം=ഫലം, തമ്ബവണ്ണം കുസുമഞ്ച. ബംഹിസ്സ നിഗ്ഗഹീതലോപോ, ബംഹതി വുദ്ധിം ഗച്ഛതീതി ബഹലം=ഘനം. ചുപിസ്സ ഉസ്സ

അത്ഥം, ചുപതി ഏകത്ഥ ന തിട്ഠതീതി ചപലോ=അനവട്ഠിതോ, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൬൭൪**. കുലാ കാലോ ച.

കുല-പത്ഥാരേതീമസ്മാ കാലോ ഹോതി കലോ ച. കുലതി അത്തനോ സിപ്പം പത്ഥരതീതി കുലാലോ=കുമ്ഭകാരോ. കുലതി പക്ഖേ പസാരേതീതി കുലലോ=പക്ഖിജാതി.

**൬൭൫**. മുളാലാദയോ.

മുളാലആദയോ കാലന്താ നിപച്ചന്തേ. മീല-നിമീലനേ, ഉത്തളതാനി, ഉദ്ധടമത്തേ നിമീലതീതി മുളാലം=ഭിസം. ബല-പാണനേ, ഇത്ത- ളത്താനി , മൂസികാദിഖാദനേന ബലതി ജീവതീതി ബിളാലോ=മജ്ജാരോ. കപ്പിസ്സ സംയോഗാദിലോപോ, കപ്പന്തി ജീവികം ഏതേനാതി കപാലം=ഘടാദിഖണ്ഡം. പീ തപ്പനേ. ''യുവണ്ണാനമിയങുവങ സരേ''തി (൫.൬൩൩) ഇയങ, അത്തനോ ഫലേന സത്തേ സന്തപ്പേതീതി പിയാലോ-രുക്ഖോ. കുണ-സദ്ദേ, വാതസമുട്ഠിതാ വീചിമാലാ ഏത്ഥ കുണന്തി നദന്തീതി കുണാലോ=ഏകോ മഹാസരോ. വിസ-പവിസനേ, പവിസന്തി ഏത്ഥാതി വ്സാലോ=വിത്ഥിണ്ണോ. പല-ഗമനേ, വാതേന പലതി ഗച്ഛതീതി പലാലം=സസ്സാനമുപനീതധഞ്ഞാനം നാളപത്താനി. സരതിസ്സ സിഗോ, സസാദയോ സരതി ഹിംസതീതി സിഗാലോ=കോത്ഥു, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൬൭൬**. ചണ്ഡ പതാ ണാലോ.

ചണ്ഡ-ചണ്ഡിക്യേ, പത പഥ-ഗമനേ, ഏതേഹി ണാലോ ഹോതി. ചണ്ഡേതി പീളേതീതി ചണ്ഡാലോ=മാതങ്ഗോ, പതതി അധോഗച്ഛതീതി പാതാലം=രസാതലം.

**൬൭൭**. മാദിതോ ലോ.

മാ-മാനേ, ഇ-അജ്ഝേനഗതീസു, പീ-തപ്പനേ, ദൂ-പരിതാപേ, ഏവമാദീഹി ലോ ഹോതി. മീയതി പരിമീയതീതി മാലാ=പന്തി. ഏതി ഗച്ഛതീതി ഏലാ=സുഖുമേലാ. പിണേതി തപ്പേതി ഏത്ഥാതി പേലാ=ആസിത്തകൂപധാനം. ദൂയതി പരിതാപേതീതി ദോലാ=കീളനയാനകം. കലസങ്ഖ്യാനേ, കലനം കല്ലം=യുത്തം.

**൬൭൮**. അന സല കല കുക സഠ മഹാ ഇലോ.

അന-പാണനേ, സല-ഗമനേ, കല-സങ്ഖ്യാനേ, കുക വക-ആദനേ, സഠ-കിതവേ, അരഹ മഹ-പൂജായം, ഏതേഹി ഇലോ ഹോതി. അനതി പവത്തതീതിഅനിലോ=മാലുതോ. സലതി ഗച്ഛതീതി സലിലം=ജലം. കലതി പവത്തതീതി കലിലം=ഗഹനം. കുകതി അത്തനോ നാദേന സത്താനം മനം ഗണ്ഹാതീതി കോകിലോ=പരപുണ്ഡോ. സഠതി വഞ്ചേതീതി സഠിലോ=സഠോ. മഹീയതി പൂജീയതീതി മയിലാ=ഇത്ഥീ.

**൬൭൯**. കുടാ കിലോ.

കുട-കോടില്ല്യേതീമസ്മാ കിലോ ഹോതി. അകുടി കുടിലത്തമഗമീതി കുടിലോ=വങ്കോ.

**൧൯൧**. സിഥിലാദയോ.

സിഥിലആദയോ കിലന്താ നിപച്ചന്തേ. സഹ ഖമായം, സഹിസ്സ സിഥത്തം, സഹിതുമലന്തി സിഥിലം=അദള്ഹം. കമ്പിസ്സ സംയോഗാദിലോപോ, പരദുക്ഖേ സതി കമ്പതീതി കപിലോ=ഇസി. കബ-വണ്ണേ, ബസ്സ പോ, അകബി നീലാദിവണ്ണത്തമഗമീതി കപിലോ=വണ്ണവിസേസോ. മഥിസ്സ മിഥോ, മഥീയതീതി മിഥിലാ=പൂരീ, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൧൯൨**. ചട കണ്ഡ വട്ട പുഥാ കുലോ.

ചട-ഭേദനേ, കണ്ഡ-ഛേദനേ, വട്ട-വത്തനേ, പുഥ പഥ-വിത്ഥാരേ, ഏതേഹി കുലോ ഹോതി. ചടതി മിത്തേ ഭിന്ദതീതി ചടുലോ=ചാടുകാരീ. കണ്ഡീയതി ഛിന്ദീയതീതി കണ്ഡുലോ=രുക്ഖോ. വട്ടതീതി വട്ടുലോ=പരിമണ്ഡലോ. അപത്ഥരീതി പുഥുലോ=വിത്ഥാരോ.

**൧൯൩**. തുമുലാദയോ.

തുമുലആദയോ കുലന്താ നിപച്ചന്തേ. തമ വേദനേ, അസ്സു, അതമി വിത്ഥിണ്ണത്തമഗമീതി തുമുലോ=പത്ഥടോ. തമിസ്സ ഡുക, തമീയതി വികാരമാപാദീയതീതി തണ്ഡുലോ=വീഹിസാരോ. നിപുബ്ബസ്സ ചിനാതിസ്സ ഇലോപോ, അത്ഥികേഹി നിചീയതേതി നിചുലോ=ഹിജ്ജലോ, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൧൯൪**. കല്ല കപ തക്ക പടാ ഓലോ.

കല്ല-സദ്ദേ, കപ-അച്ഛാദനേ, തക്ക-വിതക്കേ, പട-ഗമനേ, ഏതേഹി ഓലോ ഹോതി. വാതവേഗേന സമുദ്ദതോ ഉട്ഠഹിത്വാ കല്ലതി നദതീതി കല്ലോലോ=മഹാവീചി. കപതി ദന്തേ അച്ഛാദതീതി കപോലോ=വദനേകദേസോ. തക്കീയതീതി തക്കോലം=കോലകം. പടതി ബ്യാധിമേതേന ഗച്ഛതീതി പടോലോ=തിത്തകോ.

**൧൯൫**. അങ്ഗാ ഉലോലീ.

അങ്ഗ-ഗമനത്ഥോ, ഏതസ്മാ ഉലഉലീ ഹോന്തി. അങ്ഗന്തി ഏതേന ജാനന്തീതി അങ്ഗുലം=പമാണം. അങ്ഗതി ഉഗ്ഗച്ഛതീതി അങ്ഗലി=കരസാഖാ.

**൧൯൬**. അഞ്ജാലി.

അഞ്ജ-ബ്യത്തി മക്ഖന ഗതി കന്തീസു, ഏതസ്മാ അലി ഹോതി. അഞ്ജേതി ഭത്തിമനേന പകാസേതീതി അഞ്ജലി=കരപുടോ.

**൧൯൭**. ഛദാ ലി.

ഛദ-സംവരണേ, ഏതസ്മാ ലി ഹോതി. ഛാദേതീതി ഛല്ലീ=സകലികാ.

**൧൯൮**. അല്ല്യാദയോ.

അല്ലിആദയോ ലിഅന്താ നിപച്ചന്തേ. അര-ഗമനേ, അരതി പവത്തതീതി അല്ലി=രുക്ഖോ. നയതിസ്സ ഏത്താഭാവോ, അത്തികേഹി നീയതീതി ർ നീലി, ങീമ്ഹി നീലീ=ഗച്ഛജാതി. "സരമ്ഹാ ദ്വേ"തി (൧.൩൪) ലസ്സ ദ്വിഭാവേ രസ്സത്തേ ച നില്ലീതിപി ഹോതി. പാലിസ്സ പാ, പാലേതി രക്ഖതീതി പാലി, ങീമ്ഹി പാലീ=പന്തി. പാലിസ്സ പലോ, പാലേതി രക്ഖതീതി പല്ലി=കുടി. ചുദ-ചോദനേ, ഓത്താഭാവോ, ചോദീയതീതി ചുല്ലി=ഉദ്ധനം, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൧൯൯**. പിലാദീഹ്യവോ.

പില-വത്തനേ, പല്ല-ഗമനേ, പണ-ബ്യവഹാരഥുതീസു, ഏവമാദീഹി അവോ ഹോതി. പില്യതേതി പേലവോ=ലഹു. പല്ലതീതി പല്ലവോ=കിസലയം. പണീയതീതി പണവോ=മുദങ്ഗോ. ഏവമഞ്ഞേപി.

**൨൦൦**. സാളവാദയോ.

സാളവആദയോ അവന്താ നിപച്ചന്തേ. സല-ഗമനത്ഥോ, ഉപന്തസ്സ ദീഘോ ളത്തഞ്ച നിപാതനാ. സലതി പവത്തതീതി സാള വോ=അഭിസങ്ഖതം ബദരാദിഫലഖാദനീയം. കിത-നിവാസേ, ഏത്താഭാവോ, കേതതീതി കിതവോ=ജൂതകാരോ, ചോരോ ച. മൂ-ബന്ധനേ, ഊസ്സ രസ്സത്തം, തുഞ്ച ചാവസ്സ, മുനാതി ബന്ധതീതി മുതവോ=ചണ്ഡാലോ. വല വല്ല-സംവരണേ, ളത്തം, വലതി, വല്യതേതി വാ വളവാ=തുരങ്ഗകന്താ. മുര-സംവേളനേ, മുരീയതീതി മുരവോ=മുദങ്ഗോ, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൨൦൧**. സരാ ആവോ.

സരതിസ്മാ ആവോ ഹോതി. സരതി പവത്തതീതി സരാവോ=ഭാജനവിസേസോ.

**൨൦൨**. അല മല ബിലാ ണുവോ.

അല-ബന്ധനേ , മല മല്ല-ധാരണേ, ബില-ഭേദനേ, ഏതേഹി ണുവോ ഹോതി. ലതാഹി അലീയതീതി ആലുവോ=ഗച്ഛജാതി. മലതി ധാരേതീതി മാലുവോ=പത്തലതാ. ബിലതി ഭിന്ദതീതി ബേലുവോ=രുക്ഖോ.

**൨൦൩**. ഗാതീവോ.

കാ ഗാ-സദ്ദേതീമസ്മാ ഈവോ ഹോതി. ഗായന്തി ഏതായാതി ഗീവാ=ഗലോ.

**൨൦൪**. സുതോ ക്വതാ.

സു-സവനേതീമസ്മാ ക്വ ക്വാ ഹോന്തി. സുണാതീതി സുവോ=കീരോ. സുവാ=സുണോ.

**൨൦൫**. വിദ്വാ.

വിദതിസ്മാ ക്വാ പരരൂപാഭാവോ അ നിപച്ചന്തേ. വിദതി ജാനാതീതി വിദ്വാ=വിദൂ.

**൨൦൩**. ഥുതോ രേവോ.

ഥു-അഭിത്ഥവേ, ഏതസ്മാ രേവോ ഹോതി. ഥവതി സിഞ്ചതീതി ഥേവോ=ഫുസിതം.

**൨൦൪**. സമാ രിവോ.

സമ-ഉപസമേ, ഏതസ്മാ രിവോ ഹോതി. സമേതി ഉപസമേതീതി സിവോ=ഉമാപതി, സിവാ=സിഗാലോ, സിവം=സന്തി.

**൨൦൫**. ഛദാ രവി.

ഛദ-സംവരണേ , ഏതസ്മാ രവി ഹോതി. ഛാദേതീതി ഛവി=ജുതി.

**൨൦൬**. പൂര തിമാ കിസോ രസ്സോ ച.

പൂര-പൂരണേ, തിമ-തേമനേ, ഏതേഹി കിസോ ഹോതി ഊസ്സ രസ്സോ ച. പൂരേതീതി പുരിസോ=പുമാ. (പുരേ ഉച്ചട്ഠാനേ സേതി പവത്തതീതി വാ പുരിസോ=സോവ.) തേമേതീതി തിമിസം=തമോ.

**൨൦൭**. കരാ ഈസോ.

കരോതിസ്മാ ഈസോ ഹോതി. കരീയതീതി കരീസം=ഗൂഥം.

**൨൦൮**. സിരീസാദയോ.

സിരീസആദയോ ഈസന്താ നിപച്ചന്തേ. സരതിസ്സ അസ്സി, സപ്പദട്ഠകാലാദീസു സരീയതീതി സിരീസോ=രുക്ഖോ. പൂരിസ്സ രസ്സത്തം, പൂരേതീതി പുരീസം=ഗൂഥം. തലിസ്സ ദീഘോ, തലതി സത്താനം പതിട്ഠാനം ഭവതീതി താലീസം=ഓസധിവിസേസോ, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൨൦൯**. കരാ രിബ്ബിസോ.

കരോതിസ്മാ രിബ്ബിസോ ഹോതി. കരീയതീതി കിബ്ബിസം=പാപം.

**൨൧൦**. സസാസ വസ വിസ ഹന വന മനാന കമാ സോ.

സസ-ഗതി ഹിംസാ വിസ്സസ പാണനേസു, അസ-ഖേപനേ, വസ-നിവാസേ, വിസ-പവിസനേ, ഹന-ഹിം സായം, വന സന-സമ്ഭത്തിയം, മന-ഞാണേ, അന-പാണനേ, കമ-ഇച്ഛായം, ഏതേഹി സോ ഹോതി, സസന്തി ജീവന്തി സത്താ ഏതേനാതി സസ്സം=കലമാദി, അസതി ഖിപതീതി അസ്സോ=ഹയോ . വസന്തി ഏത്ഥാതി വസ്സം=സംവച്ഛരോ. വിസതീതി വേസ്സോ=തതിയവണ്ണോ. ഹഞ്ഞതേതി ഹംസോ=സിതച്ഛദോ. വനോതി പത്ഥരതീതി വംസോ=സന്താനോ, വേളു ച. മഞ്ഞതേതി മംസം=പിസിതം, അനതി ജീവതി ഏതേനാതി അംസോ=ഏകാട്ഠാസോ, ഭുജസിരോ ച. കാമീയതീതി കംസോ=പരിമാണം.

**൨൧൧**. ആമി ഥു കു സീതോ സക.

ആപുബ്ബോ മി-പക്ഖേപേ, ധു-അഭിത്ഥവേ കു-സദ്ദേ, സീ-സയേ, ഏതേഹി സക ഹോതി. ആമീയതി അന്തോ പക്ഖിപീയതീതി ആമിസം=ഭക്ഖം. ധവീയതീതി ധുസോ=വീഹിതചോ. കവതി വാതേന നദതീതി കുസോ=തിണവിസേസോ. സയന്തി ഏത്ഥ ഊകാതി സീസം=മുദ്ധാ, കാലതിപു ച.

**൨൭൫**. ഫസ്സാദയോ.

ഫസ്സആദയോ സകഅന്താ നിപച്ചന്തേ. ഫുസ-സമ്ഫസ്സേ, ഉസ്സത്ഥം, ഫുസതീതി ഫസ്സോ=കായവിഞ്ഞാണവിസയോ. ഫുസ്സോ=നക്ഖത്തം. പുസ പോസനേ, പോസീയതീതി പുസ്സം=ഫലവിസേസോ. ഭൂ-സത്തായം, ഭൂസ്സ രസ്സോ, അഭവീതി ഭുസം=തുച്ഛധഞ്ഞം, അംകിസ്സ ഉക, അങ്കേതി അനേന അഞ്ഞേതി അങ്കുസോ=ഗജപതോദോ. ഫായ-വുദ്ധിയം, പപുബ്ബോ, യലോപോ, ഫായതി വുദ്ധിം ഗച്ഛതീതി പപ്ഫാസം=ദേഹകോട്ഠാസവിസേസോ. കലിസ്മാ സസ്സ മാഞ, കുലിസ്മാ ച, കലീയതി പരിമീയതീതി കമ്മാസോ=സബലോ, കമ്മാസം=പാപം. കുലതി പത്ഥരതീതി കുമ്മാസോ=ഭക്ഖവിസേസോ. മനിസ്സ ജൂക, മഞ്ഞതി സധനത്തം ഏതായാതി മഞ്ജൂസാ=കട്ഠപേളാ. പീസ്സ യൂക, പിണേതീതി പീയൂസം=അമതം. കുല-സംവരണേ, ഇക, കുലീയതി സംവരീയതീതി കുലിസം=വജിരം . ബല-സംവരണേ, ഇക, ലസ്സ ളത്തഞ്ച, ബലതി ഏതേന മച്ഛേ ഗണ്ഹാതീതി ബളിസോ=മച്ഛവേധനം. മഹിസ്സ ഏക, മഹീയതീതി മഹേസീ=കതാഭിസേകാ പധാനിത്ഥീ, ഏവമഞ്ഞേപി.

**൨൭൬**. സുതോ ണിസക.

സുണാതിസ്മാ ണിസക ഹോതി. സുണാതീതി സുണിസാ=പുത്തഭരിയാ.

**൨൭൭**. വേതാത യു പനാല കല ചമാ അസോ.

വേത-സുത്തിയോ ധാതു, അത-സാതച്ചഗമനേ, യു-മിസ്സനേ, പനധുതിയം, അല-ബന്ധനേ, കല-സങ്ഖ്യാനേ, ചമ-അദനേ, ഏതേഹി അസോ ഹോതി. വേതതി പവത്തതീതി വേതസോ=വാനീരോ. അതതി വാതേരിതോ നിച്ചം വേധത്തം യാതീതി അതസോ=വനപ്പതിവിസേസോ വീമ്ഹി അഭസീ=ഗച്ഛവിസേസോ. യവീയതി മിസ്സീയതീതി യവസോ=പസുഘാസോ. പഞ്ഞതേ ധവീയതേതി പനസോ=കണ്ഡണീഫലോ. അലീയതി ബന്ധിയതീതി അലസോ=മന്ദകാരീ. കലീയതീതി കലസോ=കുമ്ഭോ. ചമതി അദതി അനേനാതി ചമസോ=ഹോമഭാജനം.

**൨൭൮**. വയ ദിവ കര കരേഹ്യസണസകപാസകസാ.

വയത്യാദീഹി അസണആദയോ ഹോന്തി യഥാക്കമം. വയതി ഗച്ഛതീതി വായസോ=കാകോ. ദിബ്ബന്തി ഏത്ഥാതി ദിവസോ=ദിനം. കരീയതീതി കപ്പാസോ=സുത്തസമ്ഭവോ. കിബ്ബിസം കരോതീതി കക്കസോ=ഫരുസോ.

**൨൭൯**. സസ മസ ദംസാസാ സു.

സസാദീഹി സു ഹോതി. സസതി ജീവതീതി സസ്സു=ജയമ്പതീനം മാതാ. മസീയതീതി മസ്സു=പുരിസമുഖേ പവദ്ധലോമാനി. ''ലോപോ''തി (൫.൩൯)

നിഗ്ഗഹീതലോപോ, ദംസീയതി ബന്ധമനേനാതി ദസ്സു=ചോരോ. അസീയതി ഖിപീയതീതി അസ്സു=ബപ്പോ.

**൨൨൦**. വിദാ ദസുക.

വിദിസ്മാ ദസുക ഹോതി. വിദതി ജാനാതീതി വിദ്ദസു=വിദ്വാ.

**൨൨൧**. സസാ രീഹോ.

സസതിസ്മാ രീഹോ ഹോതി. സസതി ഹിംസതീതി സീഹോ=കേസരീ.

**൨൨൨**. ജീവാമാ ഹോ വമാ ച.

ജീവ-പാണധാരണേ, അമ-ഗമനേ, ഏതേഹീ ഹോ ഹോതി, വമാ ചാന്താദേസാ യഥാക്കമം, ആദേസവിധാനം പന പരരൂപബാധനത്ഥം. ''ബ്യഞ്ജനേ ദീഘരസ്സാ''തി (൧.൩൯) രസ്സത്തം, ജീവന്തി ഏതായാതി ജിവ്ഹാ=രസനാ. അമതി പവത്തതീതി അമ്ഹം=അസ്മാ. പപുബ്ബേ അമതി പവത്തതീതി പമ്ഹം=പഖുമം.

**൨൨൩**. തണ്ഹാദയോ.

തണ്ഹആദയോ ഹന്താ നിപച്ചന്തേ. തസ-പിപാസായം, സസ്സ ണത്തം, ഏവമുപരി ച, തസതി പാതുമിച്ഛതി ഏതായാതി തണ്ഹാ=ലോ ഭോ. കസ-വിലേഖനേ, കസതീതി കണ്ഹോ=കാളോ. ജുത-ദിത്തിയം, തസ്സ ണത്തം, ഓത്താഭാവോ ച, ജോതേതീതി ജുണ്ഹാ=ചന്ദ- പഭാ . മീലിസ്സ ളോ, നിമീലന്ത്യനേന അക്ഖീനീതി മീള്ഹം-ഗൂഥം. ഗാഹിസ്സ ളോ, ഗയ്ഹതീതി ഗാള്ഹം, ദഹിസ്സ ളോ, ദഹതീതി ദള്ഹം, ബഹിസ്സ ളോ, ദീഘോ ച, ബഹതി വുദ്ധിം വച്ഛതീതി ബാള്ഹം, ഏതേ തയോ ദള്ഹത്ഥാ. ഗമിസ്സ അസ്സി, ഗച്ഛതീതി ഗിമ്ഹോ-നിദാഘോ. പടകലാനം അക ച, പടതി യാതീതി പടഹോ=ഭേരിവിസേസോ. കലീയതി പരിമീയതി അനേന സൂരഭാവോതി കലഹോ=വിവാദോ. കടവരാനം ആക, കടന്തി ഏത്ഥ ഓസധാദിം മദ്ദന്തീതി കടാഹോ=ഭാജനവിസേസോ. വരീയതീതി വരാഹോ=സൂകരോ. ലുനാതിസ്സ ഓ, ലുനാതി ഏതേനാതി ലോഹം=അയാദി. ഏവമഞ്ഞേപി.

**൨൨൪**. പണുസ്സഹാ ഹിഹീ ണോളങ ച.

പണാ ഉപുബ്ബസഹാ ച ഹിഹീ ഹോന്തി യഥാക്കമം, ണങാളങ ചാന്താദേസാ, ആദേസവിധാനസാമത്ഥിയാ പരരൂപാഭാവോ, പണീയതി വോഹരീയതീതി പണ്ഹി=പാദസ്സ പച്ഛാഭാഗോ. ഉസ്സഹതീതി ഉസ്സാള്ഹീ-വീരിയം.

**൨൨൫**. ഖീ മി പീ ചു മാ വാകാഹി ളോ ഉസ്സ വാ ദീഘോ ച.

ഖീ-ഖയേ, മി-പക്ഖേപേ, പീ-തപ്പനേ, ചു-ചവനേ, മാ-മാനേ, വീ വാ-ഗമനേ, കാ ഗാ-സദ്ദേ, ഏതേഹി ളോ ഹോതി, ഉകാരസ്സ വാ ദീഘോ ച. ഖീയതീതി ഖേലോ=ലാലാ. മീയതി പക്ഖിപീയതീതി മേളാ=മസി. പിണേതീതി പേളാ=ഭാജനവിസേസോ. ചവതീതി ചൂളാ=സിഖാ. ചോളോ=പിലോതികോ.

മീയതി പരിമീയതീതി മാളോ=ഏകകൂടസങ്ഗഹിതോ അനേകകോണവന്തോ പടിസ്സയവിസേസോ. വാതി ഗച്ഛതീതി വാളോ=ചണ്ഡമിഗോ. കായതി ഫരുസം വദതീതി കാളോ=കണ്ഹോ, വീമ്ഹി കാളീ=കണ്ഹാ.

൨൨൬. ഗുതോ ളക ച.

ഗു-സദ്ദേതീമസ്മാ ളക ഹോതി ളോ ച. ഗവതി പവത്തതി ഏതേനാതി ഗുളോ=ഉച്ഛുവികാരോ. ഗോളോ=ലകുണ്ഡകോ.

൨൨൭. പങ്ഗുളാദയോ.

പങ്ഗുളആദയോ ളക അന്താ നിപച്ചന്തേ. ഖഞ്ജ-ഗതിവേകല്ലേ, പങ്ഗുആദേസോ, അഖഞ്ജി ഗതിവേകല്ലമാപജ്ജീതി പങ്ഗളോ=പീഠസപ്പീ. കരോതിസ്മാ ളസ്സ ഖഞ, കിബ്ബിസം കരോതീതി കക്ഖളോ=കുരൂരോ. കുകതിസ്സ കുക, കുക്യതി പാപകാരീഹി ആദീയതീതി കുക്കുളം=സങ്കു സംകിണ്ണോ സോബ്ഭോ. കുക്കുളോ=ഥുസഗ്ഗീ. മംകിസ്സ ഉക, ബിന്ദു ലോപോ ച, മംകേതി വനം മണ്ഡേതീതി മകുളോ=അവികസിതകുസുമം.

൨൨൮. പാതോ ളി.

പാതിസ്മാ ളി ഹോതി. അത്ഥം പാതി രക്ഖതീതി പാളി=തന്തി.

൨൨൯. വീതോ ളു.

വീതിസ്മാ ളു ഹോതി. വേതി പവത്തതീതി വേളു=വേണു.

(ഇതി അവഗ്ഗപച്ചയവിധാനം).

ഇതി മോഗ്ഗല്ലാനേ ബ്യാകരണേ വുത്തിയം

ണ്വാദികണ്ഡോ സത്തമോ.

സുത്തം ധാതു ഗണോ ണ്വാദി, നാമലിങ്ഗാനുസാസനം;
യസ്സ തിട്ഠതി ജിവ്ഹഗ്ഗേ, സ ബ്യാകരണകേസരീ.

സമത്താ ചായം മോഗ്ഗല്ലാനവുത്തി

സത്തഹി ഭാണവാരേഹി.

൧. യസ്സ രഞ്ഞോ പഭാവേന, ഭാവിതത്തയമാകുലം;
അനാകുലം ദുലദ്ധീഹി, പാപഭിക്ഖൂഹി സബ്ബസോ.

൨. ലങ്കായ മുനിരാജസ്സ, സാസനം സാധു സണ്ഠിതം;
പുണ്ണചന്ദസമായോഗാ, വാരിധീവ വിവഡ്ഢതേ.

൩. പരക്കമഭുജേ തസ്മിം, സദ്ധാബുദ്ധിഗുണോദിതേ;
മനുവംസദ്ധജാകാരേ, ലങ്കാദീപം പസാസതി.

൪. മോഗ്ഗല്ലാനേന ഥേരേന, ധീമതാ സുചിവുത്തിനാ;

രചിതം യം സുവിഞ്ഞേയ്യ-മസന്ദിദ്ധ’മനാകുലം.

൮. അസേസവിസയബ്യാപി, ജിനബ്യപ്പഥ നിസ്സയം;
സദ്ധസത്ഥ’മനായാസ-സാധിയം ബുദ്ധിവദ്ധനം.

൯. തസ്സ വുത്തി സമാസേന, വിപുലത്ഥപകാസനീ;
രചിതാ പുന തേനേവ, സാസനുജ്ജോതകാരിനാതി.

മോഗ്ഗല്ലാനബ്യാകരണം നിട്ഠിതം.